**Στην περίληψη <u>ΔΕΝ</u> περιλαμβάνονται: σελ. 62-64, 199-205, 327-331, 356-367, επειδή αναφέρονται σε νομολογιακά δεδομένα, που είναι χρήσιμο να διαβαστούν από το σύγγραμμα.**

# ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

## ΤΜΗΜΑ Ι
## ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

***1. Διεθνές δίκαιο:*** Είναι το νομικό σύστημα που διέπει τη διεθνή κοινότητα, δηλαδή, όλο το φάσμα των σχέσεων που αναπτύσσουν στη μεταξύ τους επικοινωνία τα κράτη και οι διεθνείς οργανισμοί. Τα κυριότερα αντικείμενα ρύθμισης του διεθνούς δικαίου παραμένουν η εξασφάλιση ειρήνης, η ειρηνική επίλυση διαφορών, η αποφυγή χρήσης βίας, η προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων.

***2. Κωδικοποίηση του διεθνούς δικαίου:*** Σημαίνει την ακριβέστερη διατύπωση και συστηματοποίηση των κανόνων διεθνούς δικαίου, στους τομείς που υπάρχει αυξημένη κρατική πρακτική. Η πρώτη διακρατική κωδικοποιητική προσπάθεια έγινε με τις Συνδιασκέψεις της Χάγης (1899, 1907) στον τομέα του πολέμου· ακολούθησαν οι διπλωματικές συνδιασκέψεις της Γενεύης, ενώ κύριο ρόλο παίζει το νομοθετικό έργο του ΟΗΕ, χάρη στην ίδρυση της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου (βλ. σχέδια συνθηκών + κωδικοποίηση του Δικαίου της Θάλασσας και των διπλωματικών σχέσεων).

***3. Η διεθνής κοινότητα:*** Είναι αποκεντρωμένη και αποτελείται από 200 κράτη και κάποιους διεθνής οργανισμούς, που αλληλεπιδρούν μέσω της διεθνούς ζωής. Περικλείει αντίφαση μεταξύ της έννοιας της 'κοινότητας' (=> ενιαία συμφέροντα και στόχους) και της 'κρατικής κυριαρχίας'. Τα κράτη συνεργάζονται για την αντιμετώπιση κοινών προβλημάτων, χάρη στο διεθνές δίκαιο, που αποτελεί συνδετικό κρίκο.

***4. Διαμόρφωση του διεθνούς δικαίου:*** Στην αρχαιότητα, υπήρχαν πολλοί θεσμοί που ρύθμιζαν τις σχέσεις των ελληνικών πόλεων (π.χ. συμμαχίες, αμφικτιονίες, ασυλία, πρέσβεις), ενώ στη ρωμαϊκή εποχή το ius gentium. Στο Μεσαίωνα αναπτύχθηκε ένα υποτυπώδες διεθνές δίκαιο με ελάχιστους κανόνες για τη διπλωματική αποστολή, τις συνθήκες και το έθιμο, καθώς και θεολογικούς εσωτερισμούς για το ποιος είναι δίκαιος πόλεμος <Pax Christiana=ισοδυναμία Πάπα και αυτοκράτορα>.

***5. Θεωρητικές ενατενίσεις από την Αναγέννηση (16ος αιώνας):*** Έγιναν προσπάθειες αποχωρισμού της νομιμότητας της διεθνούς συμπεριφοράς των κρατών από τη θεολογία, με διατυπώσεις όπως: όλοι οι λαοί μπορούν να διεκδικούν ίσα δικαιώματα στις μεταξύ τους σχέσεις, αν έχουν αυτοτελή πολιτική εξουσία. Σημασία απέκτησαν οι αρχές της επικοινωνίας μεταξύ των λαών και της κατακτήσεως. Ο Grotius αναφέρθηκε στο δικαίωμα της ελευθεροπλοΐας στη θάλασσα, υπογράμμισε ότι το διεθνές δίκαιο είναι ορθολογικό (-> επιδέχεται συστηματικής ανάλυσης και μεθοδολογικής νομοτέλειας) και στηρίχθηκε στο 'φυσικό δίκαιο'.

***6. Συνάρτηση προς συγκεκριμένες πολιτικές μεταβολές από το 16ο ως τις αρχές του 20ου αιώνα:*** Η ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου έγινε σε μια ιστορική διαδρομή απόλυτα συνδεόμενη με το σύγχρονο κράτος. Σταδιακά, αποτέλεσε όργανο διανομής του κόσμου, ενώ το 18ο-19ο αιώνα θεοποιήθηκε το κυρίαρχο κράτος (χαρακτηριστικά, ο Vattel τόνισε ότι κάθε κράτος είναι κριτής του εαυτού του και το φυσικό δίκαιο δεν εμποδίζει την απόλυτη κυριαρχία του). Ο θετικισμός του 19ου αιών αντιμετώπισε το διεθνές δίκαιο ως αποκλειστικά ηθελημένο. Όμως, για τους θεωρητικούς το διεθνές δίκαιο είναι απόρροια της αυτοδέσμευσης του κράτους και όχι της επιβολής μιας κοινωνικής

δυναμικής. Τέλος, θεμελιώθηκε το διεθνές δίκαιο με βάση τη 'σύμπτωση' των βουλήσεων των κρατών.

***7. Θεμελιακή αλλαγή με τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο:*** Επικράτησε ο υποχρεωτικός χαρακτήρας του διεθνούς δικαίου και κυριάρχησαν δύο αντιτιθέμενες θεωρητικές κατευθύνσεις: **α) Κοινωνιολογικός αντικειμενισμός:** Το διεθνές δίκαιο δημιουργείται από τις κοινωνικές ανάγκες, στις οποίες τα κράτη πρέπει να ανταποκριθούν διατυπώνοντας και τηρώντας κανόνες. / **β) Νορματιβισμός:** Η 'καθαρή θεωρία' (του Kelsen) έδωσε συνολική υπόσταση στη δικαϊκή τάξη, εντάσσοντας σε αυτή το διεθνές και το εσωτερικό δίκαιο (=> σύνολο κανόνων ιεραρχημένων και αλληλεξαρτημένων υπό μορφή πυραμίδας).

***8. Πολιτικές ρήξεις που επηρέασαν το διεθνές δίκαιο:*** **α) η οκτωβριανή επανάσταση των μπολσεβίκων στη Ρωσία (1917),** που οδήγησε στη δημιουργία κομμουνιστικών κρατών, προς εδραίωση ενός 'σοσιαλιστικού διεθνούς δικαίου' (δόγμα Μπρέζνιεφ -> αν ένα σοσιαλιστικό κράτος παρεκκλίνει της κοινής γραμμής, τα άλλα μπορούν να το επαναφέρουν με ένοπλη παρέμβαση) και του κυρίαρχου κράτους. Γενικά, η οκτωβριανή επανάσταση ενίσχυσε την εφαρμογή της αρχής της αυτοδιάθεσης των λαών και γενίκευσε το σχέδιο περί ειρηνικής συνυπάρξεως λαών με διαφορετικό καθεστώς. / **β) κατάρρευση της αποικιοκρατίας και δημιουργία πολλών νέων κρατών,** που αποτελούν, σήμερα, τις αναπτυσσόμενες χώρες. Σημειώνεται ότι το διεθνές δίκαιο έχει υποστεί τρεις μεταβολές: γεωγραφική, μετά την ανεξαρτησία των κρατών της Αμερικής, ιδεολογική, με τους μπολσεβίκους και οικονομική, με την εμφάνιση των αναπτυσσόμενων χωρών. Άρα, πέντε είναι τα βασικά στοιχεία της ανακατανομής της εξουσίας στον κόσμο: **1) η πληθώρα κρατών και διεθνών οργανισμών, 2) η ιδεολογική διαφοροποίηση και η δημιουργία νέων κοινωνικών συστημάτων, 3) η αφύπνιση των αποικιακών λαών και 4) η άνιση οικονομική ανάπτυξη.**

***9. Φάσεις εξέλιξης του διεθνούς δικαίου:*** **α) δίκαιο της αμοιβαίας αποχής => σεβασμός εδαφικής ακεραιότητας και εδαφικής ανεξαρτησίας / β) δίκαιο συνεργασίας και συντονισμού / γ) δίκαιο αλληλεγγύης => κοινή δράση.**

***10. Σύγχρονος ρόλος του διεθνούς δικαίου:*** Το διεθνές δίκαιο είναι το νομικό σύστημα που διέπει οργανωτικά τη διεθνή κοινότητα, διανέμει τις αρμοδιότητες και περιλαμβάνει πλήθος κανόνων, που εντάσσονται στο εσωτερικό δίκαιο των κρατών. Έτσι, διευρύνονται οι τομείς που διέπονται από το διεθνές δίκαιο και επιζητείται λειτουργικότητα των περισσότερων θεσμών του, ώστε να στοιχειοθετείται ένα διεθνές ποινικό πλαίσιο, με την εξειδίκευση κανόνων της διεθνούς ευθύνης. Γίνεται διάκριση μεταξύ **α) γενικού** (περιλαμβάνει κανόνες που ισχύουν για το σύνολο της διεθνούς κοινότητας. Από αυτούς άλλοι ισχύουν έναντι πάντων και άλλοι επιδέχονται παρεκκλίσεων) **και ειδικού διεθνούς δικαίου** (=το δίκαιο που έχει αυτονομηθεί από το γενικό και το σύνολο των κανόνων που διέπουν τα κράτη στις μεταξύ τους σχέσεις. Εκφράζεται με τη λειτουργία περιφερειακών διεθνών οργανισμών).

***11. Αβροφροσύνη και δίκαιο:*** Το διεθνές δίκαιο χαρακτηρίζεται από τη διεθνή εθιμοτυπία ή αβροφροσύνη. Έτσι, υπάρχουν ποικίλες διεθνείς πράξεις που πραγματοποιούνται αμετάβλητα, χωρίς να συνδέονται με νομικές υποχρεώσεις.

***12. Ποικιλία νομικής έντασης των διεθνών κανόνων:*** Το διεθνές δίκαιο δεν αποτελείται μόνο από υποχρεωτικούς κανόνες. Πολλές διαρθρωτικές εκδηλώσεις, όπως τα Ψηφίσματα, δε θεσπίζουν κανόνες. Εξάλλου, ούτε τα κράτη έχουν τις ίδιες αξιολογικές καταβολές, και η επίκληση του διεθνούς δικαίου από αυτά δε σημαίνει και σεβασμό των κανόνων του.

***13. Επιτεύγματα και ανατροπές στο ζήτημα της απαγόρευσης χρήσης βίας:*** Η απαγόρευση της παράνομης χρήσης βίας εξαγγέλλεται από το άρθρο 2 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Κάποτε γίνεται λόγος περί προληπτικής χρήσης βίας, καταστάσεων ανάγκης και νόμιμης άμυνας λόγω επικείμενης επίθεσης. Ύστερα, υπάρχει και το επιχείρημα της νόμιμης επεμβάσεως, προκειμένου να προστατευθούν τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι άμαχοι ή να εξασφαλιστεί η συλλογική ασφάλεια.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι
# ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ 'ΧΡΗΣΤΕΣ' ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

***1. Γενικά:*** Το κράτος (= κοινωνική, πολιτική και νομική πραγματικότητα, που επιβάλλεται στα, υπαγόμενα στην αρμοδιότητά του, πρόσωπα) και ορισμένοι διεθνείς οργανισμοί έχουν διεθνή νομική προσωπικότητα. Και οι ιδιώτες (φυσικά και νομικά πρόσωπα), που είναι οπωσδήποτε χρήστες των κανόνων διεθνούς δικαίου, έχουν υπό προϋποθέσεις διεθνή νομική προσωπικότητα και την ιδιότητα του υποκειμένου του διεθνούς δικαίου. Νομική προσωπικότητα είναι κάθε φορέας που εμφανίζει δικαιοπρακτική ικανότητα, δηλαδή, που έχει δυνατότητες προβολής δικαιωμάτων και ανάληψης υποχρεώσεων κατά το διεθνές δίκαιο. Τα υποκείμενα της έννομης τάξης πρέπει να διαθέτουν τη νομική ικανότητα να ασκήσουν δικαιώματα και να εγείρουν απευθείας απαίτηση σεβασμού αυτών. Έτσι, ένας διεθνής οργανισμός μπορεί να έχει διεθνή νομική προσωπικότητα, έστω κι αν αυτό δεν προβλέπεται από τις ιδρυτικές συνθήκες.

## §1. ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΩΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

***1. Κυριαρχία του κράτους:*** Το (κυρίαρχο) κράτος είναι ο πρωτογενής θεσμός του διεθνούς δικαίου. Η έννοια κρατική κυριαρχία υπήρξε (για το διεθνές δίκαιο) ιδιότητα με αρνητική και θετική υπόσταση -> Το κυρίαρχο κράτος δεν υπάγεται σε κανένα άλλο φορέα εκτός από τον εαυτό του και έχει την 'αρμοδιότητα της αρμοδιότητας'. Το κράτος είναι κυρίαρχο επειδή υπάγεται στο διεθνές δίκαιο και εξασφαλίζει εδαφική ακεραιότητα, ισότητα, τήρηση συμφωνιών, μη επέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις, ανάληψη υποχρεώσεων και δυνατότητα μεταβολής των κανόνων που διέπουν τις διεθνείς σχέσεις. Βέβαια, η ανάγκη εξασφάλισης αποτελεσματικής διεθνούς συνεργασίας, η παγκοσμιοποίηση και η ιδιωτικοποίηση κάμπτουν την κυριαρχία των κρατών, αφού τα όργανα παραχωρούν συνταγματικά καθιερωμένη δραστηριότητα σε όργανα διεθνών οργανισμών.

***2. Κράτος και δημοκρατία:*** Το κράτος που μετέχει στη διεθνή κοινότητα πρέπει να είναι δημοκρατικό για την πληρέστερη προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Βέβαια, αυτό αντιβαίνει στα άρθρα 1 και 2 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, που αναγνωρίζουν την πολιτική ανεξαρτησία. Εξάλλου, πολλά κράτη έχουν πολιτειακές μορφές διαφορετικές της δημοκρατίας.

***3. Κράτος και παγκοσμιοποίηση:*** Παγκοσμιοποίηση είναι η αυξανόμενη οικονομική αλληλεξάρτηση του συνόλου των χωρών του κόσμου, που προέρχεται από την αύξηση των διασυνοριακών συναλλαγών. Η αποψίλωση της λαϊκής κυριαρχίας οφείλεται σε ισχυρούς μη κρατικούς παράγοντες στις διεθνείς σχέσεις-π.χ. πολυεθνικές επιχειρήσεις. Το διεθνές δίκαιο είναι από τη φύση του παγκοσμιοποιημένο, άρα, το ερώτημα είμαι αν η τάση προς ιδιωτικοποίηση της παγκόσμιας οικονομίας οδηγεί σε μεταβολές του ρόλου του κράτους και του συστήματος του διεθνούς δικαίου. Πάντως, όπως διαμορφώνεται η διεθνής ζωή, ευνοείται η σχετικοποίηση των συνόρων και η κάμψη της κρατικής κυριαρχίας, με αποτέλεσμα να είναι απαραίτητη η ενίσχυση σχημάτων διεθνούς κανονιστικής δράσεως με εγγυήσεις νομιμότητας. Το ζήτημα, λοιπόν, είναι να ενισχυθεί το κράτος δικαίου σε παγκόσμια κλίμακα.

***4. Ανεξαρτησία του κράτους:*** Σημαντική αρχή με τρία στοιχεία -> την αποκλειστικότητα, την αυτονομία και την πληρότητα αρμοδιοτήτων. Αρχές προστασίας της ανεξαρτησίας είναι η μη επέμβαση τρίτων στις εσωτερικές υποθέσεις υποθέσεις άλλων κρατών και η απαγόρευση χρήσης βίας. Σημειώνεται ότι το ανεξάρτητο κράτος υποδηλώνει την έλλειψη εξάρτησης και πολιτικής υπαγωγής σε άλλους ομοειδείς φορείς.

***5. Αρχή της ισότητας μεταξύ των κρατών:*** Έχει συνταγματικό χαρακτήρα και αναφέρεται στην τυπική ισότητα. Για παράδειγμα, στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ ισχύει το 'κάθε κράτος-μέλος μία ψήφος', αλλά στο Συμβούλιο Ασφαλείας τα πέντε μόνιμα μέλη έχουν δικαίωμα veto.

***6. Αυτοδιάθερη των λαών:*** Πρόκειται για την παροχή αυτοδιοίκησης και τη δέσμευση για την ανεξαρτησία των λαών, ώστε να απολαμβάνουν τις θεμελιώδεις ελευθερίες τους.

**§2. ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ:** Με την ανάπτυξη των διεθνών σχέσεων, υποκείμενα του διεθνούς δικαίου είναι οι περισσότεροι διεθνείς οργανισμοί (φορείς ειδικών αρμοδιοτήτων για ορισμένους στόχους). Αυτοί αποβλέπουν -με διαφορετικούς μηχανισμούς- σε ποικίλους σκοπούς (ειρήνη, ασφάλεια, διακρατική συνεργασία, εκπαιδευτικά θέματα, εμπόριο, οικονομία), έχουν μονιμότητα, διαθέτουν όργανα ξεχωριστά από εκείνα των κρατών-μελών και τους αναγνωρίζεται διεθνής προσωπικότητα, που τους επιτρέπει να προβάλλουν απαιτήσεις διεθνώς και να υπέχουν διεθνή ευθύνη. Κάθε διεθνής οργανισμός ιδρύεται με διεθνή συνθήκη ανάμεσα στα κράτη, που καθορίζει τους σκοπούς, τη διάρθρωση και τις αρμοδιότητές του. Οι δικαιοπραξίες στις οποίες προβαίνουν απορρέουν **α) από τους σκοπούς τους και β) από τις δυνατότητες δράσης και την διάρθρωσή τους.**

**§3. ΤΑ ΑΤΟΜΑ, ΟΙ ΙΔΙΩΤΕΣ:** Το ερώτημα είναι κατά πόσο τα άτομα μπορούν να έχουν την ιδιότητα υποκειμένου του διεθνούς δικαίου -> π.χ. για ενέργειες που εμπίπτουν στο διεθνές ποινικό δίκαιο (πειρατεία) πράξεις αντίθετες στα διεθνή νόμιμα (δουλεμπόριο), απαιτήσεις αποζημιώσεων για την παράνομη αφαίρεση περιουσιακών στοιχείων από πολίτες ουδέτερων κρατών και για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας (γενοκτονία, φυλετικού χωρισμού, κατάληψη αεροσκάφους) τα άτομα υπάγονται απευθείας σε κανόνες διεθνούς δικαίου που προστατεύουν από αυτές τις πράξεις και τις τιμωρούν. Παράλληλα, είχαν δημιουργηθεί δύο ειδικά Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια για εγκλήματα που διαπράχθηκαν στην Πρώην Γιουγκοσλαβία και στη Ρουάντα, ενώ υπάρχουν διεθνείς ρυθμίσεις που αναφέρονται στη διεθνή προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Φυσικά, συγκροτούνται διεθνείς μηχανισμοί που ελέγχουν την καλή εφαρμογή των διεθνών συμβατικών κανόνων, καθώς και η Κοινωνία των πολιτών, χάρη στις διεθνείς πρωτοβουλίες μη κυβερνητικών ομάδων και στις παρεμβάσεις από τις μη κυβερνητικές οργανώσεις. Σήμερα, υπάρχουν ιδιωτικοί κολοσσοί που -είτε διέπονται είτε όχι από το διεθνές δίκαιο- ασκούν διεθνή πολιτική.
Συνεπώς: **α) το κράτος είναι κατεξοχήν υποκείμενο διεθνούς δικαίου / β) και οι διεθνείς οργανισμοί είναι τις περισσότερες φορές υποκείμενα διεθνούς δικαίου / γ) το άτομο, υπό προϋποθέσεις, βρίσκεται σε άμεση σχέση υπαγωγής, επίκλησης και ελέγχου απέναντι σε ένα θεσμό ή κανόνα του διεθνούς δικαίου.**

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ
# ΣΧΕΣΕΙΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

***1. Γενικά:*** Βασικό ερώτημα είναι η ακριβής θέση του διεθνούς και του εσωτερικού δικαίου στην έννομη τάξη (ποιο έχει τα πρωτεία και ποιο κατισχύει). Σημειώνεται ότι αν σκοπός του δικαίου είναι η εξασφάλιση ειρήνης, ελευθερίας και δικαιοσύνης, τότε βρίσκονται σε αρμονία.

## 2. Δυαδισμός και μονισμός

***Α. Δυαδισμός:*** Το διεθνές και το εσωτερικό δίκαιο αποτελούν ισοδύναμα και ανεξάρτητα νομικά συστήματα, που διακρίνονται λόγω των διαφορετικών πηγών, υποκειμένων και θεσμικής τους διάρθρωσης. Συνεπώς, για να έχει αποτελεσματικότητα ο κανόνας του ενός συστήματος στο άλλο, πρέπει να αποχωριστεί από το γενικό πλαίσιο στο οποίο ανήκει, με την παρέμβαση του κράτους (π.χ. ενσωμάτωση με θέσπιση παράλληλου κανόνα). Τα όργανα του κράτους έλκουν την αρμοδιότητά τους από το εσωτερικό δίκαιο και δρουν κατ' επιταγή του. Αν συμπίπτει με το διεθνές δεν υπάρχει πρόβλημα· διαφορετικά, τα όργανα του κράτους ενεργούν με βάση το τελευταίο, με τεκμήριο ότι: **α) η πολιτεία πρέπει να υλοποιεί τις διεθνείς υποχρεώσεις της και β) η παρεχόμενη σε αυτά διακριτική ευχέρεια προϋποθέτει την άσκησή της σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις του κράτους.**
**Αντιρρήσεις:** ***1. δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ των πηγών του εσωτερικού και του διεθνούς δικαίου, αφού είναι δημιουργήματα της κρατικής εξουσίας / 2. η διαφορά διάρθρωσης διεθνούς και εσωτερικού δικαίου δεν είναι θεμελιώδης / 3. η διαφορά υποκειμένων είναι φανερή και στο εσωτερικό δίκαιο, αφού αποδέκτης μπορεί να είναι και το κράτος, εκτός από τους ιδιώτες·*** εξάλλου, το κράτος είναι ανύπαρκτο, χωρίς τους πολίτες.

***Β. Μονισμός: α. Το σύστημα:*** Η έννομη τάξη είναι ενιαία και οι κανόνες δικαίου υπάγονται σε ιεραρχικά διαβαθμιζόμενες επάλληλες νομικές κατηγορίες, από τον ιεραρχικά ανώτατο αφηρημένο κανόνα ως τον ιεραρχικά κατώτατο συγκεκριμένο (-> τα αρμόδια όργανα εφαρμόζουν ανώτερο κανόνα και δημιουργούν υποδεέστερο). Έτσι, δεν υπάρχει σύγκρουση εσωτερικού και διεθνούς δικαίου, αλλά τα πρωτεία ανήκουν στο τελευταίο γιατί ορίζει τις προϋποθέσεις συνύπαρξης των κρατών. **Αντιρρήσεις:** ***1. οδηγεί στην κατάργηση της αυθυπαρξίας του εσωτερικού δικαίου / 2. αντίκειται στην ιστορική εξέλιξη, αφού το εσωτερικό προηγείται χρονικά / 3. σε περίπτωση σύγκρουσης επικρατεί το εσωτερικό δίκαιο στην εσωτερική και το διεθνές στη διεθνή πλευρά της έννομης τάξης· άρα, για τα κρατικά όργανα το εσωτερικό δίκαιο είναι πρωτογενές.***

***β. Θετική όψη του μονισμού:*** Βοηθά να κατανοήσουμε την εξέλιξη στις σχέσεις διεθνούς και εσωτερικού δικαίου. Το διεθνές δίκαιο, λοιπόν, δεν είναι μόνο τρόπος οργάνωσης των σχάσεων μεταξύ κρατών και διεθνών οργανισμών, αλλά και σύστημα κανόνων που διέπουν σχέσεις ακόμη και μεταξύ ατόμων. Από την άλλη, σημειώνεται η άμεση επικοινωνία μεταξύ ευρωπαϊκού και εσωτερικού δικαίου -> το πρώτο επικαλύπτει, τροποποιεί, καταργεί ή συμπληρώνει το άλλο.

## 3. Οι διαφορετικές όψεις του ίδιου προβλήματος

***Α. Σχέσεις διεθνούς και εσωτερικού δικαίου από την άποψη του διεθνούς δικαίου:*** Τα κράτη, αφού αναλαμβάνουν υποχρεώσεις κατά το διεθνές δίκαιο, υποχρεώνονται να οργανώνουν ανάλογα και την εσωτερική τους νομοθεσία (=λήψη μέτρων για την εφαρμογή των συνθηκών που τα δεσμεύουν) -> ένα κράτος δε μπορεί να επικαλεστεί το εσωτερικό του δίκαιο για να δικαιολογήσει τη μη εφαρμογή μιας συνθήκης. Κατά την πιο μετριοπαθή εκδοχή, τα κράτη μπορούν να έχουν νομοθεσία που δεν ανταποκρίνεται στις διεθνείς υποχρεώσεις, αλλά δε μπορούν να την εφαρμόσουν, χωρίς να αναλαμβάνουν έτσι διεθνή ευθύνη. Στην Ελλάδα, έγιναν οι εξής αλλαγές: ***1. οι αποφάσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης που την αφορούν μεταφράζονται στα ελληνικά, 2. οι αρμόδιες***

***αρχές συμμορφώνονται στις αποφάσεις του ΔΔΧ, παίρνοντας άμεσα τα κατάλληλα μέτρα και 3. σε περίπτωση απόκλισης της ποινικής δίκης από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση, να επανεξετάζεται η υπόθεση από τα ελληνικά δικαστήρια.***

***Β. Σχέσεις διεθνούς και εσωτερικού δικαίου από την άποψη του εσωτερικού δικαίου:*** Το Σύνταγμα αναφέρεται περιέχει διατάξεις που αναφέρονται άμεσα στις διεθνείς σχέσεις της Ελλάδας και έμμεσα ενδιαφέρουν το διεθνές δίκαιο:

- ***Το άρθρο 2 παρ. 2:*** Περιλαμβάνει **α) συμμόρφωση προς το διεθνές δίκαιο** (= σαφής επιταγή) και **β) πολιτική επιδίωξη για ειρήνη, δικαιοσύνη και φιλικές σχέσεις μεταξύ λαών και κρατών** (=προκαθορισμένη πολιτική επιλογή).

- ***Το άρθρο 28:*** Αποτελεί θεμέλιο για τη συμμετοχή της χώρας στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Αναγνωρίζει την υπεροχή του συμβατικού και του εθιμικού διεθνούς δικαίου απέναντι στον εσωτερικό νόμο. Για το συμβατικό διεθνές δίκαιο, το Σύνταγμα απαιτεί για να κατισχύσει του νόμου, να έχει κυρωθεί δια νόμου. Υπάρχουν, όμως συνθήκες (=συμφωνίες απλοποιημένης μορφής) που δεν κυρώνονται με νόμο, αλλά εντάσσονται στο εσωτερικό δίκαιο με διάταγμα ή απόφαση => δεν κατισχύουν του νόμου.
  Ζήτημα αποτελεί το αν η Συνθήκη της Ρώμης υπέρκειται του Συντάγματος, αφού η ιδιότητα της Ελλάδας ως πλήρους μέλους της ΕΟΚ έχει δημιουργήσει ιδιότυπο νομικό καθεστώς. Χαρακτηριστικά, αν και το μη υιοθετηθέν Ευρωπαϊκό Σύνταγμα αναγνώριζε τα πρωτεία του κοινοτικού δικαίου, η Συνθήκη της Λισαβόνας ορίζει ότι το τελευταίο κατισχύει του εθνικού υπό τους όρους της νομολογίας. Πάντως, οι Συνθήκες περί της ΕΟΚ και της ΕΕ κατισχύουν επί των εθνικών Συνταγμάτων, επειδή δημιούργησαν και προωθούν την κοινοτική έννομη τάξη. Σημειώνεται ότι στην ΕΕ, μέρος της νομοθετικής εξουσίας παρέχεται στο Συμβούλιο των Υπουργών (βλ. κανονισμοί που εντάσσονται αυτόματα με ισχύ νόμου στο εθνικό δίκαιο των κρατών-μελών), η δικαστική δεσμεύεται να απευθύνει προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο της ΕΕ και η εκτελεστική εξουσία περιορίζεται, αφού η Ευρωπαϊκή Επιτροπή φροντίζει για την εκτέλεση των τεθειμένων κανόνων.
  Για να εξυπηρετηθεί σπουδαίο εθνικό συμφέρον και να προαχθεί η διακρατική κυριαρχία, μπορούν να αναγνωριστούν με συνθήκη ή συμφωνία, σε όργανα διεθνών οργανισμών αρμοδιότητες που προβλέπονται από το Σύνταγμα (απαιτείται πλειοψηφία των 3/5 του συνόλου των βουλευτών) => σεβασμός των δικαιωμάτων του ανθρώπου, του δημοκρατικού πολιτεύματος της ισότητας και της αμοιβαιότητας.
  Συμπερασματικά, **α) ο διεθνής κανόνας υπερισχύει του εσωτερικού νόμου, του διατάγματος ή της απόφασης, αλλά όχι του Συντάγματος.** Έτσι, ο μεταγενέστερος κανόνας του διεθνούς δικαίου κατισχύει του προγενέστερου τυπικά όμοιου κανόνα και όλων των υποδεέστερων κανόνων εσωτερικού δικαίου. / **β) πρέπει να εξασφαλίζεται αρμονία μεταξύ εσωτερικού και διεθνούς δικαίου. / γ) Οι κανόνες που έχουν ενταχθεί στο εσωτερικό δίκαιο κατ' εφαρμογή του άρθρου 28 κατισχύουν και του μεταγενέστερου νόμου. / δ) Κανόνας του διεθνούς δικαίου, εθιμικός ή συμβατικός, δεν μπορεί να τροποποιηθεί από κανένα νόμο· μόνο με τον τρόπο που παράχθηκε.**
  Υποστηρίζεται, επίσης, η άποψη ότι οι διεθνείς κανόνες που διέπουν όλο το σύστημα του διεθνούς δικαίου μπορούν να κατισχύσουν και του Συντάγματος, εφόσον έχουν συναφθεί με βάση το άρθρο 28 ή ενσωματώνουν 'κανόνα γενικής αναγνώρισης' -> προσκρούει στο άρθρο 28. Αν, τέλος, διεθνής συνθήκη επικυρωμένη και κυρωμένη με νόμο αντίκειται στο Σύνταγμα τι θα συμβεί; -> είτε θα τροποποιηθεί το Σύνταγμα, είτε θα πάψει η εφαρμογή της συνταγματικής διάταξης.

- ***Το άρθρο 5 παρ. 2:*** Προβλέπει την προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας για όλους, χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων. **Εξαιρέσεις** επιτρέπονται στις περιπτώσεις που προβλέπει το διεθνές δίκαιο -> **1. Δεν υπάρχει εξαίρεση ως προς την προστασία της ζωής και της τιμής· 2. σχετικά με την εξαίρεση ως προς την ελευθερία επιτρέπονται περιορισμοί μόνο ως προς τους εχθρούς υπηκόους.** Διασταλτικά ερμηνευόμενη, αναφέρεται στους περιορισμούς της ελευθερίας σύμφωνα με το γενικό διεθνές δίκαιο (π.χ άσκηση επαγγελμάτων από αλλοδαπούς πολίτες τρίτων χωρών εκτός ΕΕ) ή σε αυτούς που επιτρέπει η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. **3. Απαγορεύεται η έκδοση αλλοδαπ**ού (σε χώρα που κινδυνεύει να υποστεί βασανισμό ή ταπεινωτική μεταχείριση) που διώκεται για δράση υπέρ της ελευθερίας. **4. Η ελευθερία νοείται εδώ ως αυτοδιάθεση, αποτίναξη ξένου ζυγού, απελευθέρωση από ολοκληρωτικό καθεστώς κ.ά**. Σημειώνεται ότι ως 'δράση' δε μπορεί να νοηθεί η χρήση βίας, εφόσον σε ένα κράτος υπάρχουν πρόσφορες διαδικασίες για την εξασφάλιση πολιτικών και ατομικών ελευθεριών. Εξάλλου, υπάρχουν κείμενα που αναφέρονται στην τρομοκρατία -> έγκλημα διεθνές και κατά της ανθρωπότητας.

  **Έμμεσες διατάξεις στο Σύνταγμα:** Όλες όσες κατοχυρώνουν τα ατομικά, πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα (άρθρα 2 και 4-25). Φυσικά, οι διεθνείς συμβάσεις (που έχουν αυξημένη τυπική ισχύ) και το Σύνταγμα αλληλοσυμπληρώνονται στο θέμα της προστασίας των ανθρώπινων δικαιωμάτων.

# ΤΜΗΜΑ ΙΙ
# ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ (ΠΗΓΕΣ)

## ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟ
## Η ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΗΓΩΝ

***1. Γενικά:*** Για την ερμηνεία και εφαρμογή του διεθνούς δικαίου είναι απαραίτητη η γνώση των πηγών του -> πολύπλοκο, επειδή στη διεθνή κοινότητα η νομοθετική εξουσία είναι αποκεντρωμένη και η ιεράρχηση των κανόνων είναι λιγότερο συνεκτική. Συνήθως γίνεται διάκριση μεταξύ τυπικών (από αυτές ο κανόνας αντλεί την ισχύ του=τρόπος παραγωγής του διεθνούς δικαίου) και ουσιαστικών πηγών (εισφέρουν το υλικό που αποτελεί τον κανόνα=περιεχόμενο του διεθνούς δικαίου). Κοινό σημείο αναφοράς ως προς τις πηγές είναι το άρθρο 38 παρ. 1 του Καταστατικού ΔΔΧ: 'Το δικαστήριο, που εκδικάζει με βάση το διεθνές δίκαιο, εφαρμόζει: **α) τις γενικές ή ειδικές διεθνείς συνθήκες, β) το διεθνές έθιμο, γ) τις γενικές αρχές του δικαίου, δ) τις δικαστικές αποφάσεις και τις γνώμες των πιο διακεκριμένων δημοσιολόγων, ως μέσα για τον καθορισμό των κανόνων δικαίου.**
**Αντιρρήσεις:** ***1. η διεθνής κοινότητα δε θα μπορούσε τρόπους διεθνούς νομικής δέσμευσης, διαφορετικούς από τις συνθήκες και το έθιμο / 2. ο ΟΗΕ και άλλοι διεθνείς οργανισμοί, με μη δεσμευτικές διαδικασίες (π.χ. ψηφίσματα), διαμορφώνουν τους κανόνες του διεθνούς δικαίου.***

***2. Η σημασία της νομολογίας των διεθνών δικαστηρίων:*** Το ΔΔΧ και τα άλλα διεθνή δικαστήρια συμβάλλουν αποφασιστικά στην επιβεβαίωση και σταθεροποίηση των κανόνων διεθνούς δικαίου.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι
# ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΘΙΜΟ

## §1. ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΟΥ ΕΘΙΜΟΥ

***1. Ορισμός:*** Διεθνές έθιμο είναι η γενική, σταθερή και ομοιόμορφη πρακτική (=εξωτερικό στοιχείο) που γίνεται δεκτή ως κανόνας δικαίου (=> πεποίθηση ότι ανταποκρίνεται σε ορισμένη νομική υποχρέωση ή δικαίωμα).

***2. Η θέση του εθίμου στο διεθνές δίκαιο:*** Διαμόρφωσε το πρώτο θεσμικό πλαίσιο συμπεριφοράς μεταξύ των κρατών, ενώ -πλέον- συνυπάρχει με τις συνθήκες.

***3. Θεωρητική θεμελίωση της υποχρεωτικότητας του εθίμου:*** Στην αρχή συνδεόταν με το φυσικό δίκαιο. Έπειτα, υποστηρίχθηκε ότι το έθιμο δεν περιέχει όλα τα στοιχεία της διεθνούς συνθήκης, αλλά αποτελεί σιωπηρή συμφωνία, στην οποία πρέπει να συναινούν όλα τα κράτη. Η βασική αντίρρηση σε αυτό είναι ότι η βουλητική ερμηνεία αδυνατεί να εξηγήσει πώς τα νέα κράτη υπάγονται στο διεθνές δίκαιο από τη στιγμή της δημιουργίας τους, χωρίς να εκφράσουν καμία σχετική βούληση. Έτσι, το Διαρκές Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης σημείωσε το βουλητικό στοιχείο σε συνδυασμό με την έννοια της κρατικής κυριαρχίας. Το έθιμο (=γενικό διεθνές δίκαιο) είναι υποχρεωτικό, επειδή αποτελεί έκφραση μιας αναγκαιότητας.

### 4. Διαμόρφωση του διεθνούς εθίμου

**Α. Πρακτική:** Η πρακτική ενός κράτους μπορεί να θεωρηθεί περίπτωση δημιουργίας εθίμου (π.χ. Μεγάλη Βρετανία -> δίκαιο της θάλασσας). Φυσικά, στη διαμόρφωση του διεθνούς εθίμου μεγαλύτερη βαρύτητα έχουν τα κράτη που συνδέονται περισσότερο με το αντικείμενο της ρύθμισης. Στο διμερές επίπεδο, αν ένα κράτος ενεργεί με ορισμένο τρόπο απέναντι σε άλλο που δεν αντιδρά -αν και επηρεάζεται- υπάρχει διαδικασία διαμόρφωσης εθίμου.

***α. Θετική πρακτική:*** Αναφορά σε δύο υποθέσεις που κρίθηκαν από το ΔΔΧ ->

- ***Υπόθεση της αλιείας μεταξύ Νορβηγίας και Μ. Βρετανίας:*** Η Νορβηγία είχε οριοθετήσει την αιγιαλίτιδα ζώνη της με ευθείες γραμμές βάσεως, χωρίς να αντιδράσει η Μ. Βρετανία, πλοία της οποίας αλίευαν στην περιοχή => δημιουργία εθίμου.

- ***Υπόθεση του δικαιώματος διέλευσης μεταξύ Ινδίας και Πορτογαλίας στην ινδική χερσόνησο:*** Η Πορτογαλία κατείχε αποικίες στην ινδική χερσόνησο, για την προσπέλαση στις οποίες έπρεπε να περάσει από ινδικό έδαφος. Μετά την ανεξαρτησία, οι τοπικοί πληθυσμοί αντιστάθηκαν και η Ινδία εμπόδισε τη διέλευση στην Πορτογαλία => όμως, υπήρχε έθιμο, το οποίο (κατά το ΔΔΧ) αφορούσε μόνο τα εμπορεύματα, τους πολίτες και τους δημοσίους υπαλλήλους.

***β. Αρνητική πρακτική:*** Με την αποθετική συμπεριφορά μπορεί να δημιουργηθεί έθιμο ->

- ***Σύγκρουση πλοίων στην ανοικτή θάλασσα:*** Ένα εμπορικό πλοίο με γαλλική σημαία (Lotus) συγκρούστηκε με ένα τουρκικό στο Β. Αιγαίο, το οποίο βυθίστηκε παρασύροντας και μέλη

του πληρώματος. Ο υποπλοίαρχος του Lotus συνελήφθη από τις τουρκικές αρχές και καταδικάστηκε από τα τουρκικά δικαστήρια για ανθρωποκτονία εξ αμελείας. Η Γαλλία αμφισβήτησε την αρμοδιότητα των ξένων δικαστηρίων, αλλά το ΔΔΧ υποστήριξε ότι δεν υπάρχει διεθνής κανόνας που να απαγορεύει την ποινική δικαιοδοσία ενός κράτους έναντι ξένου πλοίου στην ανοικτή θάλασσα, σε περίπτωση που υπήκοός του έχει υποστεί ζημία. Πλέον, αναγνωρίζεται αποκλειστική αστική και ποινική δικαιοδοσία του κράτους της σημαίας για πράξεις που συμβαίνουν στην ανοικτή θάλασσα.

- ***Η αποτροπή ως εθιμικός κανόνας διεθνούς δικαίου:*** Το ΔΔΧ είχε να αντιμετωπίσει τους ισχυρισμούς των πυρηνικών δυνάμεων ότι το πυρηνικό όπλο είναι όργανο πολιτικής αποτροπής του πυρηνικού ολέθρου και δεν απαγορεύεται από το διεθνές δίκαιο => εξέταση των στοιχείων που διαμορφώνουν έθιμο ως προς τη χρήση πυρηνικών όπλων.

***γ. Μακροχρόνια ή βραχυχρόνια πρακτική:*** Η διάρκεια δείχνει συνέπεια εφαρμογής και επαλήθευση της αξίας του εθιμικού κανόνα. Η ένταση του εθίμου εξαρτάται λιγότερο από εκείνον που το προκάλεσε και περισσότερο από εκείνους που το επικαλέσθηκαν σε διαδοχικές φάσεις. Βέβαια, όλα εξαρτώνται από το αντικείμενο της ρύθμισης και την κοινωνική ανάγκη που υπηρετεί.

**<u>Β. Νομική πεποίθηση</u>** (=συναίσθηση νομικής υποχρέωσης): Για την ολοκλήρωση της διαμόρφωσης του εθίμου -> πρέπει οι πράξεις να τελούνται έτσι ώστε να αποδεικνύουν την πεποίθηση ότι αυτή η πρακτική είναι υποχρεωτική, επειδή υπάρχει κανόνας δικαίου που την απαιτεί. Αυτό το ψυχολογικό στοιχείο είναι δύσκολο να εντοπιστεί ιδίως στη φάση σχηματισμού του εθίμου, διότι, στην τελική καθιέρωσή του, τα κράτη που ακολουθούν τους πρωτοπόρους έχουν όντως την πεποίθηση ότι συμμορφώνονται σε νομική υποχρέωση· διαφορετικά, έθιμο δεν υπάρχει. Δύο βασικές υποθέσεις -> ***α. Στην υπόθεση των (παρα)στρατιωτικών δραστηριοτήτων των ΗΠΑ στη Νικαράγουα (βλ. παρακάτω) και β. Στην υπόθεση της νομιμότητας της απειλής ή της χρήσης πυρηνικών όπλων*** -> Το ΔΔΧ αναζήτησε αυτοτελή σχετικό εθιμικό κανόνα, χωρίς αποτέλεσμα. Τα αντιτιθέμενα κράτη επικαλέσθηκαν ότι από το 1945 δεν έχουν χρησιμοποιηθεί πυρηνικά, άρα υπάρχει σιωπηρή συναίνεση, που ενισχύεται από τα ψηφίσματα του ΟΗΕ. Για το πρώτο, το ΔΔΧ θεώρησε ότι δεν αποτελεί έκφραση νομικής πεποίθησης, διότι τα κράτη διαφωνούν για το αν η μη χρήση αποτελεί opinio iuris περί απαγόρευσης. Για τα ψηφίσματα, εξέτασε τις περιστάσεις για να διαπιστώσει αν αυτά αποτελούν opinio iuris των κρατών.

***5. Διαπίστωση, απόδειξη του διεθνούς εθίμου:*** Χρησιμοποιούνται αποφάσεις διεθνών και εσωτερικών δικαστηρίων, διπλωματική αλληλογραφία ή πρακτικά συνεδριάσεων, γνωμοδοτήσεις του Υπουργείου Εξωτερικών των κρατών, διεθνείς συνθήκες, εσωτερική νομοθεσία και την πρακτική διεθνών οργανισμών.

***6. Γενικό και περιφερειακό ή τοπικό έθιμο:*** Ορισμένα τοπικά έθιμα εξακολουθούν να ισχύουν για λόγους που ανάγονται στις ειδικές σχέσεις μεταξύ των ενδιαφερόμενων κρατών ορισμένης περιοχής. Ο διάδικος που τα επικαλείται πρέπει να αποδείξει ότι σχηματίστηκε κατά τέτοιο τρόπο ώστε να είναι υποχρεωτικό για τον αντίδικο. Παραδείγματα: ***1. Υπόθεση για το Πολιτικό Άσυλο στη Λατινική Αμερική*** -> Ο έκπτωτος πρόεδρος του Περού κατέφυγε στην πρεσβεία της Κολομβίας, η οποία του έδωσε άσυλο και ζήτησε από τη νέα περουβιανή κυβέρνηση να τον οδηγήσει έξω από το έδαφος του Περού. Το Διεθνές Δικαστήριο ασχολήθηκε με το αν υπάρχει περιφερειακό έθιμο χορήγησης πολιτικού ασύλου από τις ξένες πρεσβείες και αν η Κολομβία μπορεί να χαρακτηρίσει ως πολιτικό το αδίκημα -> αρνητική απάντηση. / ***2. Υπόθεση Barcelona Traction*** -> Οι πολλές διμερείς συνθήκες, που σε περίπτωση απαλλοτρίωσης περιουσίας ξένων υπηκόων προβλέπουν αποζημίωση, δεν

στοιχειοθετούν έθιμο.

***7. Ο επίμονος αντιρρησίας:*** Ο εθιμικός κανόνας ισχύει για όλα τα κράτη, αφού διαπιστωθεί η ύπαρξή του. Αν ένα κράτος εκφράσει αντίρρηση στη φάση δημιουργίας του εθίμου, έστω κι αν είναι επίμονος αντιρρησίας (=εναντιώνεται συστηματικά) θα υποχωρήσει. Σημειώνεται ότι η καθιέρωση και γενική ισχύς του εθίμου δεν απαιτεί ομοφωνία· αρκεί η εκτεταμένη και αντιπροσωπευτική συμμετοχή κατά την αποδοχή του. Η άποψη ότι όποιος δεν δέχεται εθιμικό κανόνα δεν δεσμεύεται από αυτόν δεν ισχύει πια => γενικός και αναγκαστικός κανόνας του διεθνούς δικαίου (ius cogens) που ισχύει κατά πάντων.

## §2. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΘΙΜΟΥ

***1. Παράλληλη ισχύς διεθνούς εθιμικού και συμβατικού κανόνα:*** βλ. **Υπόθεση της Νικαράγουα ->** Η Νικαράγουα προσέφυγε κατά των ΗΠΑ, επειδή παραβίαζαν τις αρχές της μη χρήσης βίας και της μη επεμβάσεως στις εσωτερικές υποθέσεις των κρατών. ΟΙ ΗΠΑ υποστήριξε ότι το ΔΔΧ δεν είχε αρμοδιότητα να κρίνει την υπόθεση, αν και είχαν προσχωρήσει στη ρήτρα υποχρεωτικής δικαιοδοσίας του- με την επιφύλαξη ότι οι εξεταζόμενες διαφορές δε θα αφορούσαν τις πολυμερείς συνθήκες στις οποίες μετέχουν. Το Δικαστήριο επιδίωξε να αποδείξει την ισχύ κανόνα εθιμικού δικαίου παράλληλου με εκείνο του συμβατικού δικαίου. Έτσι, αναζήτησε την ευρύτερη αναγνώριση της διεθνούς κοινότητας με βάση την opinio iuris τους, που προκύπτει από τη στάση τους στις ψηφοφορίες. => Τελικά, οι ΗΠΑ καταδικάστηκαν για την ενίσχυση των contras κατά της νόμιμης κυβέρνησης της Νικαράγουα, ως παράβαση του εθίμου της μη επέμβασης / για την πόντιση ναρκών στην αιγιαλίτιδα ζώνη της, ως παραβίαση της αρχής της ελεύθερης επικοινωνίας μεταξύ κρατών και του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου.

***2. Ρόλος των διεθνών οργανισμών στη διαμόρφωση και διαπίστωση του εθίμου:***

***Α. Διαμόρφωση από την πρακτική των οργάνων του ΟΗΕ:*** Επιτυγχάνεται στο μέτρο που ενεργούν για την πραγμάτωση των έννομων σχέσεων που απορρέουν από τις ιδρυτικές τους συνθήκες. Πάντως, η διοικητική πρακτική των οργάνων του ΟΗΕ δεν έχει αποφασιστική σημασία για τη δημιουργία κανόνα· θα είχε αν υπήρχε ανάλογη πρακτική και από την πλευρά των κρατών.

***Β. Διαπίστωση και διαμόρφωση από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ:*** Η Γ.Σ. επαναβεβαίωσε προϋπάρχοντες εθιμικούς κανόνες και τους ενέταξε στο ιδεολογικό πλαίσιο της ειρηνικής συνύπαρξης, της συνεργασίας και των φιλικών σχέσεων μεταξύ των κρατών. Σημειώνεται ότι βασικό ρόλο παίζουν τα **Ψηφίσματα** (-> κανονιστική αξία) και οι **Διακηρύξεις** (=συστάσεις προς τα κράτη-μέλη).

***3. Έθιμο μέσα από κωδικοποιητική συνθήκη:*** Το Διεθνές Δικαστήριο διέκρινε τρεις περιπτώσεις -> **αποκρυστάλλωση εθιμικού κανόνα που ισχύει ήδη / δημιουργία εθιμικού κανόνα μετά τη σύναψη της συνθήκης, ο οποίος λειτουργεί ανεξάρτητα από αυτή / συμβολή της συνθήκης στην de lege ferenda ρύθμιση ορισμένης συμπεριφοράς.** Ειδικά στις δύο πρώτες περιπτώσεις, ο εθιμικός κανόνας ισχύει σε όλα κράτη, ανεξάρτητα από το αν η κωδικοποιητική συνθήκη έχει τεθεί σε ισχύ ή περιλαμβάνει ορισμένο αριθμό κρατών. **Παράδειγμα: Η υπόθεση της υφαλοκρηπίδας της Βόρειας Θάλασσας** -> Η Δανία και η Ολλανδία, που συμμετέχουν στη Σύμβαση της Γενεύης, χάραξαν τα όρια της υφαλοκρηπίδας σε σχέση με την τότε Δυτική Γερμανία, με κριτήριο την 'ίση απόσταση' (άρθρο 6). Η τελευταία εναντιώθηκε ως μη συμβαλλόμενο μέρος της Σύμβασης => το Δικαστήριο

έκρινε ότι τα άρθρα 1-3 της Σύμβασης κατέστησαν εθιμικό δίκαιο με την υιοθέτησή της, αλλά και ότι το άρθρο 6 δεν αποτελεί έθιμο.

***4. Κατάργηση εθίμου από έλλειψη λειτουργικότητας:*** Οι κύριες πηγές του δικαίου είναι ισοδύναμες μεταξύ τους· γι' αυτό μεταγενέστερη συνθήκη καταργεί έθιμο, σε σχέση προς τα ενδιαφερόμενα κράτη. Επίσης, τοπικό ή περιφερειακό έθιμο παραμερίζει το γενικό στην περιοχή που ισχύει. Αντίθετα, ένας εθιμικός κανόνας μπορεί να πάψει να ανταποκρίνεται στις κοινωνικές ανάγκες για τις οποίες δημιουργήθηκε. Επιπλέον, η άρνηση εφαρμογής εθίμου μετά την εδραίωσή του δεν έχει έννομα αποτελέσματα· βέβαια, αν ένα κράτος δεν είχε την ευκαιρία αντιρρήσεων στη φάση της διαμόρφωσης, μπορεί με άλλα κράτη να αγωνισθεί για να το ανατρέψει. **Παράδειγμα: Το ζήτημα της απαλλοτρίωσης της περιουσίας αλλοδαπών ->** Θεωρήθηκε νόμιμη η απαλλοτρίωση, αλλά μόνο αν γινόταν για δημόσιο συμφέρον και η αποζημίωση ήταν πλήρης, ταχεία και αποτελεσματική. Αργότερα, κρίθηκε ότι αυτός ο κανόνας έπρεπε να ανατραπεί γιατί ήταν αναγκαίο να αναζητούνται οι προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες έγιναν ξένες επενδύσεις στα κράτη του τρίτου κόσμου και κατά πόσο υπήρξε εκμετάλλευση του εθνικού πλούτου.

**5. Έθιμο και σύγχρονες αντιλήψεις:** Σήμερα, το -εξελιγμένο λόγω του επεκτατισμού- εθιμικό δίκαιο δε μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της διεθνούς αλληλεγγύης. Τα αντικείμενα του διεθνούς δικαίου είναι τόσο δυναμικά που απαιτείται γραπτός τύπος, π.χ. πολυμερείς συνθήκες και όχι έθιμα. Πάντως, το έθιμο (-> προσαρμοστικότητα) αποτελεί όργανο για την προσαρμογή της κωδικοποίησης σε τυχόν μεταγενέστερες ανάγκες, αφού η αναθεώρηση των συνθηκών είναι δύσκολη => γέφυρα μεταξύ του 'όντος' και του 'δέοντος'.

***6. Έθιμο που παράγεται και ισχύει από και για τη λειτουργία των διεθνών οργανισμών:*** Έτσι, υπάρχει σήμερα το εσωτερικό εθιμικό δίκαιο των διεθνών οργανισμών.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ
# ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

## §1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

***1. Καταλυτικός ρόλος των διεθνών συνθηκών:*** Αποτελούν την κατεξοχήν δικαιοπραξία για τη ρύθμιση σχέσεων στο πλαίσιο της διεθνούς κοινότητας (π.χ. για σύναψη ειρήνης ή συμμαχίας προστασία ανθρώπινων δικαιωμάτων κ.ά). Ενσωματώνουν κανόνες σύννομους, σύμφωνους προς το διεθνές δίκαιο, και ποτέ παράνομους: Στο δίκαιο των διεθνών συνθηκών είναι καταλυτική η παρέμβαση διεθνών οργανισμών (-> πρωτοβουλία, διαπραγμάτευση, υιοθέτηση, εφαρμογή συνθηκών).

***2. Κωδικοποίηση του δικαίου των συνθηκών:*** Το δίκαιο των συνθηκών είναι κατά βάση εθιμικών. Η πιο αποτελεσματική προσπάθεια για την κωδικοποίησή του έγινε από την Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου -> Σύμβαση της Βιέννης περί του δικαίου των Συνθηκών (1969) + νέες ρυθμίσεις. Χρησιμοποιήθηκε ως σημείο αναφοράς από το ΔΔΧ για ποικίλες υποθέσεις: **α) εδαφική διαφορά Λιβύης/Τσάντ, β) θαλάσσια οριοθέτηση και εδαφικά ζητήματα Μπαχρέιν/Κατάρ, γ) σχέδιο Gabcikovo Nagymaros Ουγγαρίας-Σλοβακίας.** Η Σύμβαση αυτή είναι ιδιαίτερα ευέλικτη, καθώς συμπληρώνεται από το διεθνές έθιμο και αφήνει περιθώριο στα κράτη να δράσουν διαφορετικά.

***3. Ορισμός:*** Συνθήκη είναι κάθε συμβατική σχέση, που συνάπτεται μεταξύ υποκειμένων του διεθνούς δικαίου και αποσκοπεί στην παραγωγή έννομων αποτελεσμάτων. Άλλοι ταυτόσημοι όροι είναι:

συμφωνία, πρωτόκολλο, διακήρυξη, καταστατικό, Χάρτης κ.ά. Κατά τη Σύμβαση της Βιέννης του 1969, συνθήκη είναι κάθε διεθνής συμφωνία που συνάπτεται μεταξύ κρατών με έγγραφο τύπο και διέπεται από το διεθνές δίκαιο. Βέβαια, οι συνθήκες μπορεί να είναι και προφορικές, π.χ. **Υπόθεση του νομικού καθεστώτος της Ανατολικής Γροιλανδίας** -> μία δήλωση του Νορβηγού Υπουργού Εξωτερικών στον πρέσβη της Δανίας δέσμευσε τη Νορβηγία και επέτρεψε στη Δανία να καταλάβει ολόκληρη τη Γροιλανδία / **Υπόθεση της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου** -> το κοινό ανακοινωθέν θα μπορούσε να είναι διεθνής συνθήκη, αν τέτοια ήταν η βούληση των μερών, η φύση της πράξης και οι συνθήκες κατάρτισής της / **Υπόθεση Κατάρ-Μπαχρέιν** -> τα πρακτικά της συνάντησης των αρμόδιων εκπροσώπων των δύο κρατών σχετικά με τη μέθοδο επίλυσης της διαφοράς αποτελούσαν διεθνή συνθήκη. Τέλος, η Σύμβαση της Βιέννης δε θεωρεί συνθήκες τις συμφωνίες που συνάπτονται μεταξύ κρατών και αλλοδαπών ιδιωτών, π.χ. **εκχώρηση δικαιωμάτων εκμετάλλευσης μεταξύ του Ιράν και της Anglo-Iranian Oil Company / σύμβαση εκμετάλλευσης πετρελαίου μεταξύ Λιβύης και Texaco-Calasiatic.**

***4. Τύποι διεθνών συνθηκών:*** **α) Διάκριση με βάση των αριθμό και την ιδιότητα των συμβαλλόμενων μερών ή της διαδικασίας σύναψης και του περιεχομένου τους** -> διμερείς και πολυμερείς συνθήκες ή συνθήκες που συνάπτουν κράτη ή εκείνες στις οποίες μετέχουν και διεθνείς οργανισμοί. **β) Διάκριση μεταξύ συνθηκών-νόμων** (=θέτουν κανόνες δικαίου για μελλοντικές διεθνείς σχέσεις) **και συνθηκών-συμβολαίων** (=διμερείς συνθήκες που αντισταθμίζουν παροχές-αντιπαροχές, αφού ο κάθε συμβαλλόμενος αναλαμβάνει υποχρεώσεις διαφορετικού περιεχομένου).

## §2. ΣΥΝΑΨΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ

***1. Έννοια:*** Σύναψη ή συνομολόγηση διεθνούς συνθήκης σημαίνει μια σειρά από διαδικασίες που καταλήγουν στην τελική έκφραση της βούλησης των κρατών => διαπραγμάτευση, επεξεργασία και διατύπωση του κειμένου, υπογραφή (ή αποδοχή ή έγκριση) και επικύρωση. Υπό στενή έννοια, είναι η τελική ενέργεια με την οποία τα κράτη αναλαμβάνουν δεσμεύσεις από τη συνθήκη.

### 2. Διαπραγμάτευση

***Α. Γενικά:*** Διαπραγμάτευση είναι η διαδικασία με την οποία εφαρμόζεται το διεθνές δίκαιο και επιλύονται ειρηνικά οι διεθνείς διαφορές -> προβολή των εκατέρωθεν θέσεων, σύνταξη και τροποποίηση κειμένου, σύνταξη στις επιθυμητές από τα μέρη γλώσσες και έγκριση από τους αντιπροσώπους. Η έκβασή της εξαρτάται από τις ικανότητες και την τεχνική του διαπραγματευτή -> γνώσεις, ψυχραιμία, υπομονή, εναλλαγή προτάσεων, διορατικότητα, καλή πίστη και υποχρέωση των μερών να καθιστούν εμφανή τη διάθεση προς συνεννόηση.

***Β. Τεχνικά ζητήματα:*** άρθρο 7 της Σύμβασης της Βιέννης (1969) -> Γενικό τεκμήριο εκπροσώπησης έχουν οι **αρχηγοί κρατών, πρόεδροι κυβερνήσεων και υπουργοί εξωτερικών.** Επίσης, **οι αρχηγοί των διπλωματικών αποστολών** έχουν τεκμήριο εκπροσώπησης για την υιοθέτηση του κειμένου της συνθήκης. Τέλος, **οι αντιπρόσωποι που είναι διαπιστευμένοι από τα κράτη σε διεθνή οργανισμό ή συνδιάσκεψη** έχουν τεκμήριο εκπροσώπησης μόνο για την υιοθέτηση του κειμένου της συνθήκης που διατυπώνεται από τη συνδιάσκεψη ή τον διεθνή οργανισμό. Σύναψη συνθήκης από μη εξουσιοδοτημένο πρόσωπο δεν επιφέρει έννομα αποτελέσματα, εκτός αν μεταγενέστερα επιβεβαιωθεί από το κράτος (άρθρο 8). Οι αντιπρόσωποι συνήθως πρέπει να καταθέτουν τα πληρεξούσιά τους. Ο Αρχηγός του κράτους ή ο Υπουργός Εξωτερικών διευκρινίζουν τα όρια της εξουσιοδότησης προς τον εκπρόσωπο, αλλά αν τελικά η συνθήκη θα υποβληθεί σε επικύρωση πρέπει να αναφέρεται ρητώς ότι

οι ενέργειες του αντιπροσώπου γίνονται υπό την επιφύλαξη της επικύρωσης ή άλλης συνταγματικά προβλεπόμενης διαδικασίας.

**Γ. Πολυμερής διαπραγμάτευση:** ***α. Σημασία:*** Η υιοθέτηση κανόνων εντάσσεται στην κοινοβουλευτική δημοκρατία, η οποία λειτουργεί μέσα στους διεθνείς οργανισμούς και αποβλέπει στη μεγαλύτερη δυνατή συμμετοχή κρατών ή και εκπροσώπων ΜΚΟ.
***β. Ψηφοφορίες για την υιοθέτηση του κειμένου:*** Οι πολυμερείς συνθήκες διαμορφώνονται και υιοθετούνται είτε σε ειδική διεθνή συνδιάσκεψη, είτε κατά η συνήθη λειτουργία ενός διεθνούς οργανισμού. Συνήθως απαιτείται η θετική ψήφος των 2/3 των μετεχόντων, ενώ ακολουθεί η υπογραφή ή μονογραφή του κειμένου.
***γ. Υιοθέτηση ενός κειμένου με consensus:*** Είναι ψηφοφορία που φέρει το τεκμήριο της συναίνεσης, της γενικής αποδοχής ενός κειμένου από τους μετέχοντες. Από τη μία, είναι μια διαδικασία θετική, καθώς εξασφαλίζεται η σύγκλιση απόψεων -> τα κράτη δέχονται όλες τις διατάξεις του υπό κρίση κειμένου, το οποίο ενισχύεται έτσι ως σύνολο και τελικά υιοθετείται. Από την άλλη, η αρνητική πλευρά είναι ότι τα μικρότερα κράτη καταπιέζονται από τα μεγαλύτερα, ώστε εξαφανίζονται οι απόψεις τους. Τέλος, άλλοι τρόποι υιοθέτησης πολυμερούς κειμένου είναι η αποδοχή **α) δια βοής, β) με καταγραφή των ψήφων υπέρ, κατά και αποχών ή γ) χωρίς ψηφοφορία.**
***δ. Ιδιάζουσα θέση των Διεθνών Συμβάσεων Εργασίας:*** Υιοθετούνται από το κύριο συλλογικό όργανο της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ), τη Γενική Διάσκεψη του Οργανισμού. Η επεξεργασία τους παρουσιάζει τα εξής βασικά γνωρίσματα: **1. στη διαπραγμάτευση μετέχουν ισότιμα αντιπρόσωποι κρατών, εργοδοτών και εργαζομένων / 2. η ψηφοφορία γίνεται κατά αντιπρόσωπο και όχι κατά εκπροσωπούμενο φορέα ή κράτος / 3. μετά την υιοθέτησή τους τα κράτη-μέλη οφείλουν μέσα σε 18 μήνες να τα εισάγουν προς ψήφιση ή έγκριση από τα αρμόδια εσωτερικά όργανα**· διαφορετικά, πρέπει να εξηγήσουν τους λόγους για τη μη προώθηση των κειμένων στα αρμόδια όργανα.

***3. Υπογραφή:*** **α) είτε αποτελεί την πρώτη φάση προς τη διεθνή δέσμευση και συνίσταται στην αναγνώριση της αυθεντικότητας του κειμένου και στην υπόσχεση ότι το κράτος θα εξετάσει εντός εύλογου χρόνου τη δυνατότητα επικύρωσης / β) είτε εκφράζει τη βούληση των συμβαλλομένων να δεσμευτούν άνευ ετέρου** από το κείμενο της συνθήκης, οπότε αρκεί η υπογραφή και, άρα, δεν υπόκειται σε επικύρωση. Έχει ως συνέπεια ότι το κράτος, ο αντιπρόσωπος του οποίου υπέγραψε το κείμενο, υποχρεούται να απέχει (ώσπου να επικυρώσει τη συνθήκη ή να εκδηλώσει αντίθετη βούληση) από πράξεις που θα αποστερούσαν τη συνθήκη από το αντικείμενο και το σκοπό της. Η υπογραφή μπορεί να είναι και ad referendum, με την επιφύλαξη περαιτέρω επιβεβαίωσης από την κυβέρνηση του ενδιαφερόμενου κράτους, ή με τη μορφή 'τελικής πράξης', χωριστής από το κείμενο της συνθήκης. Όταν πρόκειται για διμερή συνθήκη που έχει τη μορφή ανταλλαγής επιστολών, η υπογραφή βρίσκεται σε ένα από τα αντίγραφα της συνθήκης και έπειτα γίνεται ανταλλαγή εγγράφων.

***4. Επικύρωση:*** Είναι η εκδήλωση της θετικής βούλησης του αρμόδιου κρατικού οργάνου για να δεσμευτεί το κράτος διεθνώς. Η βούληση αυτή διατυπώνεται από τον κάθε συμβαλλόμενο σε ένα έγγραφο που λέγεται 'όργανο επικύρωσης' -> ανταλλάσσεται μεταξύ των κρατών ή κατατίθεται σε ένα θεματοφύλακα (π.χ. Γραμματεία του ΟΗΕ). Τα κράτη έχουν διακριτική ευχέρεια να επικυρώσουν ή όχι μια συνθήκη -> η επικύρωση μπορεί να πραγματοποιηθεί αργότερα από την υπογραφή, υπό όρους ή να μη γίνει ποτέ. Σε δύο περιπτώσεις η επικύρωση είναι απαραίτητη, όταν **α) αυτό προβλέπεται από το ίδιο το κείμενο της συνθήκης και β) προκύπτει από τη βούληση των μερών.**

***5. Συστήματα επικύρωσης:*** **α) Αποκλειστική αρμοδιότητα της εκτελεστικής εξουσίας** -> ο

Αρχηγός του κράτους έχει πλήρη αρμοδιότητα να δεσμεύει το κράτος διεθνώς (π.χ. Ισλανδία, Σουηδία). **β) Αποκλειστική αρμοδιότητα της νομοθετικής εξουσίας** -> π.χ. ΕΣΣΔ, Βουλγαρία, Ρουμανία. **γ) Μικτή αρμοδιότητα** -> Το νομοθετικό όργανο παρέχει τη συγκατάθεσή του για τη σύναψη της συνθήκης και ο Αρχηγός του κράτους προχωρεί στην επικύρωση. Σε αυτό το σύστημα είτε **1. προβλέπεται υποβολή από την κυβέρνηση για συγκατάθεση από το Κοινοβούλιο ορισμένων σημαντικών κατηγοριών συνθηκών είτε 2. η Κυβέρνηση υποχρεώνεται να καταθέσει στη Βουλή όλες τις συνθήκες των οποίων επιδιώκει τη σύναψη,** αλλά η συγκατάθεση μπορεί να δίνεται ρητά ή σιωπηρά. Πρωτοτυπίες στο πλαίσιο του μικτού συστήματος παρουσιάζει η πρακτική των ΗΠΑ, όπου ο Πρόεδρος συνάπτει τις συνθήκες ύστερα από σύμφωνη γνώμη της Γερουσίας (με πλειοψηφία των 2/3 των παρόντων). Σημειώνεται ότι τα εκτελεστικής φύσεως σύμφωνα (δευτερεύουσας σημασίας συνθήκες) συνάπτονται μόνο από τον Πρόεδρο. Σε μερικά ομοσπονδιακά κράτη, αρμόδια όργανα για τη σύναψη συνθηκών είναι και τα τοπικά όργανα (π.χ καντόνια), που δεσμεύουν διεθνώς το κράτος στον τομέα αρμοδιότητας που τους αναγνωρίζει το ομοσπονδιακό σύνταγμα. Τέλος, σε κάποιες περιπτώσεις προϋπόθεση για τη σύναψη συνθήκης είναι το δημοψήφισμα.

***6. Έναρξη ισχύος:*** Αναφέρεται στο κείμενο της συνθήκης -> μπορεί να αρχίζει από την υπογραφή της, μετά από κάποιο χρόνο ύστερα από την κατάθεση των 'οργάνων επικύρωσης' ή από την ανταλλαγή επιστολών μεταξύ των συμβαλλόμενων κρατών. Αν η συνθήκη δεν περιέχει διάταξη για την έναρξή της, τότε αυτή γίνεται **α) όταν είναι διμερής -> από την αμοιβαία ανταλλαγή των 'οργάνων επικύρωσης' / β) όταν είναι πολυμερής -> από την κατάθεση ορισμένου αριθμού επικυρώσεων σε θεματοφύλακα.**

***7. Προσχώρηση:*** Δυνατότητα μεταγενέστερης συμμετοχής, μετά την έναρξη ισχύος της συνθήκης, ενός κράτους που δεν υπέγραψε και δεν επικύρωσε τη συνθήκη. => **α) κλειστές** (=με το περιεχόμενό τους ή ρητά αποκλείουν τη συμμετοχή κι άλλων κρατών- Benelux) / **β) ανοικτές** (=η προσχώρηση πραγματοποιείται με την έγκριση των συμμετεχόντων κρατών ή με την έγκριση μέρους αυτών ή με την κατάθεση του 'οργάνου προσχώρησης' από το τρίτο κράτος. / **γ) ημι-κλειστές** -> για την προσχώρηση άλλων κρατών προϋποθέτουν πρόσκληση εκ μέρους των ήδη συμβαλλόμενων· συνήθως είναι περιφερειακού ενδιαφέροντος (π.χ. Βορειοατλαντικό Σύμφωνο).

***8. Πρωτοκόλληση και δημοσίευση:*** Παλαιότερα, οι συνθήκες έπρεπε να πρωτοκολλούνται, αλλιώς θεωρούνταν άκυρες. Με το άρθρο 102 του Χάρτη του ΟΗΕ, θεωρείται ότι ένα κράτος δε μπορεί να επικαλεσθεί ενώπιον των οργάνων του ΟΗΕ μια συνθήκη, παρά μόνο αν αυτή έχει πρωτοκολληθεί στη Γραμματεία του ΟΗΕ. Η δημοσίευση των συνθηκών, τέλος, γίνεται από τον ΟΗΕ, σε περιοδικά του κλάδου, στη ΦΕΚ και στην Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ.

## §3. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΑΨΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

***1. Αρμοδιότητες ΠτΔ και συγκατάθεση της Βουλής:*** Ο ΠτΔ εκπροσωπεί το κράτος διεθνώς => κήρυξη πολέμου (ως άσκηση του δικαιώματος νόμιμης άμυνας) και σύναψη συνθηκών (ειρήνης, συμμαχίας, οικονομικής συνεργασίας και συμμετοχής σε διεθνείς οργανισμούς ή ενώσεις). Για το τελευταίο απαιτείται προσυπογραφή του αρμόδιου Υπουργού και δημοσίευση στη ΦΕΚ. Σημειώνεται ότι το ΔΔΧ, στην Υπόθεση της εφαρμογής της συμβάσεως περί γενοκτονίας, τόνισε πως ο αρχηγός του κράτους κατά τεκμήριο μπορεί να ενεργεί στο όνομα του κράτους στις διεθνείς σχέσεις.

***2. Πότε είναι απαραίτητη η συγκατάθεση της Βουλής:*** Οι συνθήκες για εμπόριο, φορολογία, οικονομική συνεργασία και συμμετοχή σε διεθνείς οργανισμούς ή ενώσεις, και όσες άλλες περιέχουν παραχωρήσεις για τις οποίες τίποτα δε μπορεί να οριστεί χωρίς νόμο, ή οι οποίες επιβαρύνουν ατομικά τους Έλληνες, ΔΕΝ ΙΣΧΥΟΥΝ ΧΩΡΙΣ ΤΥΠΙΚΟ ΝΟΜΟ ΠΟΥ ΝΑ ΤΙΣ ΚΥΡΩΝΕΙ (άρθρο 36§2 του Συντάγματος). Αλλά στη σχέση ΠτΔ και Βουλής υπάρχει ανακολουθία -> η §1 του άρθρου 36 αναφέρεται σε ορισμένες συνθήκες, τις οποίες ο ΠτΔ μπορεί να συνάψει μόνος και έπειτα να τις ανακοινώσει στη Βουλή για να ισχύσουν. Επομένως, η συγκατάθεση της Βουλής απαιτείται για τη σύναψη όλων των συνθηκών που το αντικείμενό τους αναφέρεται στο άρθρο 36§2 κι αυτό ανεξάρτητα από το αν γίνεται ρητή μνεία των ίδιων στνθηκών στην §1. Εξάλλου, η δυνατότητα του Αρχηγού του κράτους να συνάπτει αυτοτελώς ορισμένες σπουδαίες συνθήκες αντίκειται στα άρθρα 35 και 36§2 του Συντάγματος, αν όχι και στην ίδια τη διάταξη που την εξαγγέλλει, αφού αυτή απαιτεί δημοσίευση και για τις συνθήκες που δεν ανακοινώνονται στη Βουλή. Εν πάση περιπτώσει, ο ΠτΔ, όταν προβαίνει γενικώς στη σύναψη συνθηκών δεν ενεργεί μόνος. Το πράττει ως όργανο της εκτελεστικής εξουσίας με ευθύνη της κυβέρνησης (βλ. προσυπογραφή), αφού η τελευταία καθορίζει και κατευθύνει τη γενική πολιτική της χώρας, σύμφωνα με τους νόμους και το Σύνταγμα (άρθρο 82§1 του Συντάγματος).

***3. Μυστικές και φανερές συνθήκες:*** Κατά το Σύνταγμα μπορεί να εισαχθεί προς ψήφιση από τη Βουλή σχέδιο κυρωτικού μιας συνθήκης νόμου, αλλά να μην αναφέρονται στο κείμενο της ειδικότερες διατάξεις που κατά την κρίση της κυβέρνησης πρέπει να τηρηθούν μυστικές -> προϋπόθεση είναι οι διατάξεις αυτές να αφορούν σε λεπτομερέστερες ρυθμίσεις των ζητημάτων, για τα οποία δίνεται η συγκατάθεση της Βουλής.

***4. Το άρθρο 44§1 του Συντάγματος:*** Σε έκτακτες περιπτώσεις εξαιρετικά επείγουσας και απρόβλεπτης ανάγκης, ο ΠτΔ μπορεί να εκδίδει πράξεις νομοθετικού περιεχομένου (-> επικύρωση διεθνών συνθηκών), μετά από πρόταση του υπουργικού συμβουλίου. Οι πράξεις αυτές υποβάλλονται στη Βουλή σε 40 μέρες από την έκδοσή τους· διαφορετικά, αποβάλλουν την περαιτέρω ισχύ τους.

***5. Σύνθεση της Βουλής και πλειοψηφίες για τη συγκατάθεση:*** Για την αναγνώριση αρμοδιοτήτων κυριαρχικής φύσεως, απαιτείται κατά το Σύνταγμα (άρθρο 28§2) η θετική ψήφος των 3/5 (180) του συνόλου. Προκειμένου να συνομολογηθεί συνθήκη που περιέχει 'περιορισμούς στην άσκηση της εθνικής κυριαρχίας' και κάτω από τους όρους του άρθρου 28§3, απαιτείται η απόλυτη πλειοψηφία (151) του συνόλου. Βέβαια, μερικοί μπορεί να υποστηρίξουν ότι, αφού όλες οι συνθήκες περιέχουν περιορισμούς στην άσκηση εθνικής κυριαρχίας, τότε η απόλυτη πλειοψηφία πρέπει να αποτελεί τον κανόνα για τις υπόλοιπες.

***6. Συγκατάθεση της Βουλής για τη διέλευση ή παραμονή ξένης στρατιωτικής δύναμης:*** Προϋποτίθεται ύπαρξη διεθνούς συμφωνίας που κατατίθεται στη Βουλή για τη συγκατάθεσή της με νόμο (-> απαιτεί απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου- άρθρο 27§2 του Συντάγματος). Για τη συγκατάθεση αυτή απαιτούνται τα εξής: **α) προκειμένου να διέλθει ξένη στρατιωτική δύναμη από ελληνικό έδαφος, για να προελάσει σε άλλο / β) προκειμένου να εγκατασταθεί 'βάση'** (=τμήμα του ελληνικού εδάφους, του οποίου ένα ξένο κράτος έχει πάρει τη χρήση για στρατιωτικούς σκοπούς από το κράτος, στο οποίο το έδαφος ανήκει) / **γ) αν 'σταθμεύσει' επί ελληνικού εδάφους, χωρίς την εγκατάσταση 'βάσης'.** Σημειώνεται ότι είναι επιτρεπτή η διέλευση χωρίς νόμο από ελληνικά λιμάνια ή την αιγιαλίτιδα ζώνη ξένης ναυτικής μονάδας => εξασφάλιση αβλαβούς διέλευσης για όλα τα ξένα πλοία, εκτός αν βρίσκονται σε πολεμικό σχηματισμό. Το ίδιο ισχύει και για την υπερπτήση πολεμικών αεροσκαφών.

## §4. ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΑΠΛΟΠΟΙΗΜΕΝΗΣ ΜΟΡΦΗΣ

***1. Δικαιολογητικοί λόγοι:*** Υπάρχουν διεθνείς συνθήκες που συνάπτονται με συνοπτικές διαδικασίες, δηλαδή με την υπογραφή Υπουργού Εξωτερικών ή άλλου εξουσιοδοτημένου κατά το εσωτερικό δίκαιο Υπουργού ή των διπλωματικών αντιπροσώπων -> δεν απαιτείται ούτε η επικύρωση με τη συμμετοχή του Αρχηγού του κράτους, ούτε η συγκατάθεση της Βουλής (π.χ. συμφωνία του Μονάχου -> παραχώρηση της περιοχής των Σουδητών στη Γερμανία, συμφωνίες Παρισίου για το Βιετνάμ). Ειδικά στην Ελλάδα, ο ΠτΔ δε συμμετέχει στη σύναψη της συμφωνίας, αλλά για την ένταξή της στο εσωτερικό δίκαιο απαιτείται προεδρικό διάταγμα. Τέλος, σημειώνεται ότι η νομιμότητα σύναψης συμφωνιών απλοποιημένης μορφής είναι κάποιος γενικός κανόνας του διεθνούς δικαίου ή η σιωπηρή συναίνεση του Αρχηγού του κράτους.

***2. Αντικείμενο:*** **α) τεχνικά και διοικητικά θέματα δευτερεύουσας σημασίας** (π.χ. πρωτόκολλα ετήσιας εμπορικής συνεργασίας, ρυθμίσεις οδηγικές ή ταχυδρομικές) / **β) στρατιωτικά σύμφωνα, που συνάπτονται στο πεδίο της μάχης (π.χ. εκεχειρία, ανακωχή) / γ) λεπτομέρειες εφαρμογής κανονικά επικυρωμένων διεθνών συνθηκών,** όταν τα μέρη αποφασίζουν να αναθέσουν σε διυπουργικές επιτροπές την επεξεργασία επιμέρους λύσεων ή τη σύνταξη ετήσιων πρακτικών συνεργασίας, εφόσον οι βασικές αρχές της συμφωνίας έχουν θεσπιστεί με τυπική συνθήκη.

***3. Αρμοδιότητα σύναψης κατά το εσωτερικό δίκαιο:*** Οι συμφωνίες απλοποιημένης μορφής για να ισχύσουν, πρέπει να είναι νόμιμες από την άποψη της αρμοδιότητας κατά το εσωτερικό δίκαιο του οργάνου που τις συνάπτει- **π.χ. Συμφωνίες Πολίτη-Καλφώφ για τις ελληνοβουλγαρικές μειονότητες** -> συνάφθηκαν χωρίς τη συγκατάθεση της Βουλής / **Υπόθεση της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου -> δεν ήταν απλοποιημένης μορφής, αλλά συνάφθηκε χωρίς τη συγκατάθεση της Βουλής.**

***4. άρθρο 36§4 του Συντάγματος 1975/1986/2001:*** Η κύρωση των διεθνών συνθηκών δε μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο νομοθετικής εξουσιοδότησης κατά το άρθρο 43§2,4. Η απαγόρευση νομοθετικής εξουσιοδότησης αφορά μόνο στις συνθήκες για τις οποίες απαιτείται η συγκατάθεση της Βουλής (άρθρο 36§2). Γενικότερα, η ελληνική πρακτική σύναψης συμφωνιών απλοποιημένης μορφής δεν περιορίζεται στην έκδοση προεδρικών διαταγμάτων· περιλαμβάνει και τη δημοσίευση υπουργικών αποφάσεων στη ΦΕΚ. Τα κριτήρια στα οποία στηρίζεται η πρακτική δέσμευσης της χώρας με συμφωνίες απλοποιημένης μορφής εξαρτώνται από τις προθέσεις του Υπουργείου Εξωτερικών ή από την αρμόδια Ειδική νομική υπηρεσία του- π.χ. **Συμφωνία μεταξύ ανωνύμων με τη FYROM που είχε ως αντικείμενο τις ενστάσεις της Ελλάδας για τη χρήση του όρου Μακεδονία** -> δεν έτυχε επικύρωσης από την Ελλάδα, αλλά συνάφθηκε με απλοποιημένη μορφή. Σημειώνεται ότι το πρόσθετο στη Σύμβαση περί Βιοηθικής Πρωτόκολλο για την απαγόρευση κλωνοποίησης ανθρώπινων όντων κυρώθηκε με κοινή απόφαση των Υπουργείων Εξωτερικών και Υγείας, χωρίς να εισαχθεί στη Βουλή ή να εκδοθεί προεδρικό διάταγμα.

## §5. ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΣΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

***1. Ένταξη του εθιμικού διεθνούς δικαίου:*** Αποτελεί μέρος του προβλήματος των σχέσεων διεθνούς και εσωτερικού δικαίου -> από τη διαδικασία που ακολουθείται εξαρτάται η θέση του

διεθνούς κανόνα μεταξύ αυτών του διεθνούς δικαίου.

***Α. Τρόποι ένταξης:*** Το εθιμικό διεθνές δίκαιο εντάσσεται κατά τρόπο συνολικό, ανεξάρτητα από τη νομολογιακή ή συνταγματική αντιμετώπιση του ζητήματος. Άλλοι θεωρούν ότι η ένταξη γίνεται με άτυπη αναγνώριση. Στην Ελλάδα, το Σύνταγμα του 1975/1986 αναφέρει τα εξής: 'οι γενικά παραδεδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου (-> καλύπτουν οπωσδήποτε το έθιμο) και οι διεθνείς συμβάσεις, από την κύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ, αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν των νόμων (άρθρο 28§1).

***Το άρθρο 100 του Συντάγματος:*** 'Η άρση της αμφισβήτησης για το χαρακτηρισμό κανόνων του διεθνούς δικαίου ως γενικά παραδεδεγμένων υπάγεται στην αρμοδιότητα του ΑΕΔ'. -> κακή διατύπωση, διότι το πρόβλημα είναι να αρθεί η αμφισβήτηση για την ύπαρξη/περιεχόμενο ενός διεθνούς εθιμικού κανόνα. Σημειώνεται ότι οι διάδικοι μπορούν να απαιτήσουν την παραπομπή του ερωτήματος στο ΑΕΔ, αν ο Άρειος Πάγος και το Συμβούλιο της Επικρατείας έχουν αντιτιθέμενη άποψη. Χαρακτηριστικές υποθέσεις: **διατήρηση των τελωνειακής φύσης προνομίων του σταθμού αναμετάδοσης της American Voice στη Ρόδο, μετά τη λήξη της σχετικής συμφωνίας / ετεροδικία κράτους επί προσφυγών αστικής φύσεως εγκλημάτων που διαπράχθηκαν από τις ένοπλες δυνάμεις του στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.**

## 2. Η ένταξη του διεθνούς συμβατικού δικαίου

***Α. Οι έννοιες κύρωση και δημοσίευση:*** **1) Διαδικασίες που αποσκοπούν στο να ενταχθεί ο συμβατικός κανόνας στο εσωτερικό δίκαιο, μετά τη σύναψη της διεθνούς συνθήκης. Κύρωση** είναι κάθε ρητή πράξη (νόμος, διάταγμα, απόφαση -> ανάλογα με το αντικείμενο της συνθήκης και την ανάγκη ιεράρχησής της στο εσωτερικό δίκαιο) των αρμόδιων οργάνων του κράτους, που περιλαμβάνει το κείμενο της συνθήκης (ή επαναλαμβάνει το περιεχόμενό της με άλλη μορφή) και αποδίδει σ' αυτό πλήρη ισχύ νόμου. **Δημοσίευση** αποτελεί η καταχώρηση της πράξης σε επίσημη εφημερίδα του κράτους. Συνήθως ακολουθείται το σχεδίασμα επικύρωση- κύρωση- δημοσίευση. Βέβαια, παρατηρούνται και οι εξής μεταβολές -> **επικύρωση και δημοσίευση, χωρίς κύρωση/ κύρωση με διαφορετική σημασία από την καθιερωμένη/ παραμέριση κύρωσης και επικύρωσης, με εφαρμογή απλουστευμένων διαδικασιών/ υιοθέτηση άλλων μεθόδων δημοσίευσης, διάφορων της ΦΕΚ.**

***Β. Δικαιολογητικές βάσεις της κύρωσης:*** Η κύρωση περιλαμβάνει δύο ενέργειες -> **εξουσιοδότηση στον αρχηγό της εκτελεστικής εξουσίας και επιταγή εκτέλεσης της συνθήκης στο εσωτερικό δίκαιο, που πραγματοποιούνται uno actu.** Η δικαιολόγηση της κύρωσης στηρίζεται σε ιστορικούς λόγους, αφού στα ευρωπαϊκά κράτη η αρμοδιότητα της εκτελεστικής εξουσίας στις διεθνείς σχέσεις ήταν απόλυτη και η σύναψη συνθηκών δεν απαιτούσε έγκριση των κοινοβουλίων. Σήμερα, το πρόβλημα της κύρωσης αφορά στην ιεράρχηση του διεθνούς κανόνα μεταξύ των εσωτερικών. Σημειώνεται ότι η κύρωση είναι χωρίς αντικείμενο, αν το Σύνταγμα προβαίνει στην ιεράρχηση με μία γενική διάταξη, και ότι υπάρχει σύγχυση μεταξύ κύρωσης και επικύρωσης.

### Γ. ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΑΤΙΚΟΥ ΚΑΝΟΝΑ ΠΟΥ ΕΝΤΑΣΣΕΤΑΙ ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ:

***α. Θεωρία της μετατροπής:*** Η ένταξη με την κύρωση και δημοσίευση του διεθνούς εθιμικού κανόνα στο εσωτερικό δίκαιο, έχει ως συνέπεια τη δημιουργία νέου κανόνα που αναμορφώνεται στο πλαίσιο της εσωτερικής δικαιοταξίας· έτσι, μπορεί να διαφέρει ως προς τους αποδέκτες, την έκταση της ισχύος και το περιεχόμενό του => αποκοπή του κανόνα από το πρωτογενές πλαίσιό του, αφού θα

υφίσταται τόσες μετατροπές όσες και τα κράτη που μετέχουν στη συνθήκη. Σημειώνεται ότι η μετατροπή δυσχεραίνει τη λογική εξήγηση θεσμών καθιερωμένων στο διεθνές δίκαιο, όπως οι επιφυλάξεις και η αρχή της αμοιβαιότητας, γιατί η εφαρμογή της συνθήκης εξαρτάται από ορισμένη συμπεριφορά των συμβαλλόμενων κρατών.

***β. Θεωρία της προσαρμογής:*** Κάθε κράτος υποχρεώνεται να βρει τρόπους, με τους οποίους η εσωτερική του νομοθεσία θα γίνει παράλληλη προς το περιεχόμενο των διεθνών δεσμεύσεων του κράτους.

***γ. Θεωρία της εκτέλεσης:*** Κάθε κράτος μπορεί να καθορίζει ελεύθερα τους τρόπους ένταξης και τη σχέση ιεράρχησης των κανόνων του διεθνούς δικαίου στο εσωτερικό του δίκαιο. Απαιτείται συνήθως κάποια ειδική πράξη του τελευταίου, η οποία έχει μόνο ένα σκοπό και ένα έννομο αποτέλεσμα -> επιτάσσει και πραγματοποιεί την εφαρμογή του διεθνούς κανόνα στο εσωτερικό δίκαιο, χωρίς να μεταβάλλει την αιτία παραγωγής του πρώτου, τους αποδέκτες του ή τη συστηματική του σχέση στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου (=επιταγή εκτέλεσης).

***3. Κύρωση των συνθηκών κατά το ελληνικό δίκαιο:*** Το Σύνταγμα της Ελλάδας απαιτεί τυπικό νόμο για τη συγκατάθεση της Βουλής, αλλά η επιστήμη αναγνωρίζει ότι μπορεί να γίνεται και με απλή απόφαση. Η επιστήμη έχει επισημάνει, επίσης, μια σειρά 'ατόπων' που συνδέονταν με την έκδοση νόμων -> **1) κοινός νόμος ψηφίζεται κατ' άρθρο και στο σύνολο, αφού υποβληθεί σχέδιο ή πρόταση στη Βουλή, επακολουθήσει διαδικασία και συζήτηση.** Για τη διεθνή συνθήκη δε μπορεί να συμβεί αυτό, καθώς η Βουλή την εγκρίνει ή την απορρίπτει in globo, ενώ για να την τροποποιήσει απευθύνεται στην Κυβέρνηση / **2) νόμος που ψηφίζεται από τη Βουλή δημοσιεύεται σε τακτή προθεσμία.** Αν ο Αρχηγός του κράτους δεν προχωρήσει μέσα στις συνταγματικές προθεσμίες στην κύρωση και στη δημοσίευση, τότε πρέπει η συνθήκη να συζητηθεί και να ψηφιστεί εκ νέου.
Η συνθήκη επισυνάπτεται σε σχέδιο νόμου με εισήγηση του αρμόδιου Υπουργείου, του Υπουργείου Εξωτερικών και με Έκθεση του Γενικού Λογιστηρίου. Διαβιβάζεται στη Γραμματεία του Υπουργικού συμβουλίου και από εκεί στην Κεντρική νομοπαρασκευαστική επιτροπή προς γνωμοδότηση. Έπειτα στέλλεται στη Βουλή και στην κοινοβουλευτική Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων και Άμυνας, η οποία είτε συζητά κατ' αρχήν και αποφασίζει την παραπομπή στην Ολομέλεια, είτε συζητά και ψηφίζει το σχετικό νομοσχέδιο. Κατά το άρθρο 72§1 του Συντάγματος συζητούνται και ψηφίζονται από την Ολομέλεια τα νομοσχέδια και προτάσεις νόμων που αναφέρονται στο άρθρο 28§2 και 3, καθώς και νομοσχέδια και προτάσεις εκτελεστικών του Συντάγματος νόμων για τα ατομικά δικαιώματα, την αυθεντική ερμηνεία των νόμων και για θέματα για τη ρύθμιση των οποίων απαιτείται ειδική πλειοψηφία. Κατά το άρθρο 72§2, η συζήτηση και ψήφιση όλων των άλλων νομοσχεδίων ή προτάσεων νόμου μπορεί να γίνεται από την αρμόδια κοινοβουλευτική επιτροπή, κατά τις διατάξεις του άρθρου 70, ή από το τμήμα διακοπής εργασιών, όπως ορίζει το άρθρο 71. Σημειώνεται ότι η ψήφιση ορισμένων διεθνών συνθηκών γίνεται από την Ολομέλεια, ενώ για τις άλλες η συζήτηση και ψήφιση γίνεται από την αρμόδια κοινοβουλευτική επιτροπή. Μάλιστα, το τμήμα διακοπής εργασιών ψηφίζει όλες τις διεθνείς συνθήκες που εισάγονται σε αυτό υπό τη μορφή κυρωτικού νόμου.
Σημαντικό είναι και το ζήτημα της έναρξης της ισχύος της συνθήκης· έχει συμβεί να ισχύει συνθήκη δημοσιευμένη στη ΦΕΚ με τη μορφή νόμου, χωρίς να έχει επικυρωθεί (γι' αυτό προβλέπεται αναγγελία μεταγενέστερης έναρξής της). Λογικά θα έπρεπε να συμβαίνει το αντίθετο, αλλά υπήρχαν περιπτώσεις συνθηκών που κυρώθηκαν και δημοσιεύθηκαν, χωρίς να επικυρωθούν· άλλες πάλι ίσχυσαν πολύ πριν κυρωθούν με νόμο. Από την άποψη του συγκριτικού δικαίου -> στη **Γερμανία,** όπου η συναίνεση της Βουλής δίνεται με νόμο, γίνεται προσπάθεια να αποδοθεί σε αυτή η επιταγή εκτέλεσης. Στην **Ιταλία** απαιτείται εγκριτικός νόμος και επιταγή εκτέλεσης. Στην **Αγγλία**, όπου η

συνομολόγηση συνθηκών είναι προνόμιο του Στέμματος, όταν μια συνθήκη συνεπάγεται τροποποίηση της εσωτερικής νομοθεσίας, εκδίδεται πάντα νόμος. Στη **Γαλλία**, αρκεί η δημοσίευση (χωρίς κύρωση) για να ισχύσει η συνθήκη διεθνώς και στο εσωτερικό. Τέλος, στην **Ολλανδία** η Βουλή δίνει τη συγκατάθεσή της με νόμο, αν και μπορεί να υπάρξει σιωπηρή συναίνεση· η ένταξη πραγματοποιείται με δημοσίευση της συνθήκης σε ειδική συλλογή.

***4. Ένταξη στο εσωτερικό δίκαιο υποχρεωτικών πράξεων των διεθνών οργανισμών:*** Το ζήτημα τέθηκε από τη δράση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Πάντως, ούτε τα κράτη της ΕΕ αντιμετωπίζουν με τον ίδιο τρόπο το θέμα αυτό, παρά το ότι η Συνθήκη της Ρώμης δημιούργησε αμεσότητα μεταξύ των πράξεων ΕΟΚ-εσωτερικού δικαίου και το ότι για όλους τους διεθνείς οργανισμούς η δικαιολογητική βάση της ένταξης βρίσκεται στην επικυρωθείσα ιδρυτική τους συνθήκη -> **άλλα κράτη εντάσσουν άνευ ετέρου στην εσωτερική έννομη τάξη τους τις πράξεις των διεθνών οργανισμών / άλλα διακρίνουν μεταξύ υποχρεωτικών και μη πράξεων / άλλα απαιτούν την έκδοση πράξεων εσωτερικού δικαίου** = εκτελεστικά διατάγματα για ***α) πράξεις που λαμβάνονται από το Συμβούλιο Ασφαλείας κατά το άρθρο 41 του Χάρτη και β) άλλες αποφάσεις και ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας και της ΓΣ,*** για οποίες η Κυβέρνηση θεωρεί ότι πρέπει να ενταχθούν στο εσωτερικό δίκαιο για να υπάρχουν διαδικασίες δέσμευσης των ιδιωτών (ΑΝ 92/1967, που εφαρμόστηκε σε τρεις διεθνείς κρίσεις: Νότια Ροδεσία, επίθεση Ιράκ κατά Κουβέιτ, διάλυση Γιουγκοσλαβίας).

***5. Πραγμάτωση με τη δημοσίευση στο εσωτερικό του κράτους:*** Η δικαιολογητική βάση της δημοσίευσης είναι ότι ενημερώνονται επίσημα οι πολίτες για τα δικαιώματα/υποχρεώσεις τους και παρέχεται η εγγύηση για την τήρηση της αρχής της φανερής δράσης των αρμόδιων οργάνων της πολιτείας. Η νομολογία των κρατών παρουσιάζει διαφορές ως προς τα έννομα αποτελέσματα της δημοσίευσης, αλλά αυτό δικαιολογείται από την ακολουθούμενη σε κάθε περίπτωση διαδικασία -> **είτε με μόνη τη δημοσίευση, είτε με επιταγή εκτέλεσης με μορφή νόμου, διατάγματος ή απόφασης.** Στην πρώτη περίπτωση, η δημοσίευση αποτελεί ουσιαστική προϋπόθεση, που αν δεν τηρηθεί, ο εσωτερικός δικαστής αγνοεί τη συνθήκη· στη δεύτερη, όμως, περίπτωση η δημοσίευση χρησιμεύει για τον καθορισμό του περιεχομένου της επιταγής εκτέλεσης. Το ζήτημα της δημοσίευσης κατά το εσωτερικό δίκαιο είναι διαφορετικό από την πρωτοκόλληση. Αν η πρωτοκόλληση έχει τη δικαιολογία της στην επιθυμία να καταπολεμηθούν οι μυστικές συνθήκες, αυτή έχει συγκεκριμένα έννομα αποτελέσματα κατά το άρθρο 102 του Χάρτη. Πάντως, μια συνθήκη μη πρωτοκολλημένη μπορεί να ισχύσει τόσο διεθνώς (εκτός από την περίπτωση του άρθρου 103 του Χάρτη) όσο και στο εσωτερικό δίκαιο (εφόσον δημοσιεύθηκε με τους προβλεπόμενους τύπους). Βέβαια, τα εσωτερικά δικαστήρια εξαρτούν από τη δημοσίευση την εφαρμογή από αυτά της συνθήκης, και μάλιστα όταν αυτή αντιτάσσεται σε ιδιώτες. Αυτό συμβαίνει ειδικά: **α) κρίνεται έμμεσα η ισχύς συνθήκης μη δημοσιευμένης, δηλαδή όποτε αντιμετωπίζεται η ισχύς της συνθήκης από άποψη διεθνούς δικαίου για να εξαρτηθεί από αυτή η νομιμότητα μιας πράξης εσωτερικού δικαίου / και ιδίως β) όταν ιδιώτες επικαλούνται δικαιώματα από συναφθείσα αλλά μη δημοσιευθείσα συνθήκη.**

## §6. ΕΠΙΦΥΛΑΞΕΙΣ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

***1. Περιεχόμενο και δικαιολόγηση του θεσμού των επιφυλάξεων:*** Επιφύλαξη είναι η μονομερής δήλωση βουλήσεως στην οποία προβαίνει ένα κράτος κατά την υπογραφή, την επικύρωση, την προσχώρηση ή την έγκριση μιας συνθήκης, και με την οποία επιζητεί να τροποποιήσει ή να εξαιρέσει ως προς αυτό τα έννομα αποτελέσματα ορισμένων διατάξεών της. Ο θεσμός των επιφυλάξεων δικαιολογείται από το γεγονός ότι είναι δυνατό μέσα στο σύνολο μιας συνθήκης ορισμένες διατάξεις να μη μπορούν να γίνουν αποδεκτές από τα συμβαλλόμενα κράτη. Η επιφύλαξη διατυπώνεται είτε

επειδή κατά τη διάρκεια της διαπραγμάτευσης και επεξεργασίας ένα κράτος δε μπόρεσε να πετύχει να γίνει δεκτή η άποψή του σε συγκεκριμένο σημείο της συνθήκης, είτε επειδή η σύναψη έχει περατωθεί χωρίς τη συμμετοχή του κράτους που προσχωρεί σε ένα κείμενο ήδη ισχύον. Ο θεσμός των επιφυλάξεων δεν υπάρχει στις διμερείς συμβάσεις, διότι τότε έχουμε πρόταση αναδιαπραγματεύσεως. Έτσι, διαμορφώθηκε το καθεστώς των μεταβλητών δεσμεύσεων, που έρχεται σε αντίθεση με την αρχή της απόλυτης ακεραιότητας (=για να ισχύσει η επιφύλαξη ενός κράτους έπρεπε να γίνει αποδεκτή από όλα τα υπόλοιπα συμβαλλόμενα μέρη). Αντίθετα, στο πλαίσιο του συστήματος των Αμερικανικών κρατών είχε υιοθετηθεί μια πιο πρακτική λύση -> αν ένα κράτος διατύπωνε επιφύλαξη ως προς ορισμένες διατάξεις μιας συνθήκης, τότε μπορούσε και πάλι να γίνει συμβαλλόμενο μέρος μόνο σε σχέση με τα κράτη που θα αποδέχονταν την επιφύλαξη.

***2. Θέση του ΔΔΧ πριν την κωδικοποίηση του 1969:*** Με γνωμοδότηση στην Υπόθεση των επιφυλάξεων στη Σύμβαση περί γενοκτονίας, υποστήριξε ότι με το να μπορεί ένα κράτος να αρνηθεί επιφύλαξη διατυπωμένη από άλλο ήταν σαν να διατηρεί δικαίωμα αρνησικυρίας απέναντι στο σύνολο της διεθνούς συνθήκης. Τόνισε, επίσης, ότι μια επιφύλαξη δε μπορεί να αντίκειται στο αντικείμενο και στο σκοπό της συνθήκης, διότι τότε το κράτος που τη διατυπώνει δε μπορεί να θεωρηθεί συμβαλλόμενο μέρος. Εξάλλου, αν ένα συμβαλλόμενο μέρος διατυπώνει αντίρρηση στην επιφύλαξη και θεωρεί ότι αντίκειται προς το αντικείμενο και το σκοπό της συνθήκης, τότε μπορεί να θεωρήσει ότι ως προς το συγκεκριμένο κράτος δεν αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος (και αντιστρόφως).

***3. Άρθρα 19-23 της Σύμβασης της Βιέννης:*** Η βασική γραμμή που ακολουθεί είναι -> **α) δίνει προβάδισμα στη βούληση των συμβαλλόμενων κρατών για τον τρόπο με τον οποίο θα αντιμετωπίσουν τις επιφυλάξεις.** Αν η βούληση δεν έχει εκδηλωθεί με ειδικές διατάξεις περί επιφυλάξεως μέσα στην ίδια τη συνθήκη, τότε ισχύουν τα άρθρα 31-33 της Σύμβασης. / **β) παρέχει το δικαίωμα στα συμβαλλόμενα μέρη να διατυπώσουν απαγόρευση επιφυλάξεων στο όλο κείμενο της συνθήκης ή σε μερικές ρητά αναφερόμενες διατάξεις. / γ) Οι επιφυλάξεις δεν πρέπει να είναι ασυμβίβαστες προς τον σκοπό και το αντικείμενο της συνθήκης.** Σε περίπτωση συνθήκης με περιορισμένο αριθμό συμβαλλόμενων κρατών και όταν το αντικείμενο και ο σκοπός δείχνουν ότι δε μπορεί να λειτουργήσει η συνθήκη χωρίς την αποδοχή όλων των συμβαλλόμενων, τότε αποκλείεται η διατύπωση επιφυλάξεων. / **δ) επιτρέπει σε ένα κράτος που διατυπώνει επιφύλαξη να θεωρηθεί συμβαλλόμενο μέρος, έστω κι αν η επιφύλαξή του έχει γίνει δεκτή μόνο από ένα αντισυμβαλλόμενο.**
Αν η επιφύλαξη επιτρέπεται ρητά από τη συνθήκη ως προς συγκεκριμένη διάταξη, τότε δεν επιβάλλεται αυτή να γίνεται δεκτή από τα συμβαλλόμενα. Μάλιστα, η Σύμβαση δέχεται ότι και σιωπηρή αποδοχή μπορεί να δημιουργήσει συμβατική σχέση μεταξύ του κράτους που διατυπώνει την επιφύλαξη και των άλλων κρατών.

***4. Ειδικότερα θέματα στις σχέσεις μεταξύ των συμβαλλομένων:*** Όταν ένα κράτος διατυπώνει επιφύλαξη απέναντι σε μια διάταξη της συνθήκης και η επιφύλαξη αυτή συναντά αντίρρηση άλλου συμβαλλόμενου, αυτό δε σημαίνει πως τα δύο αυτά κράτη δε δεσμεύονται από το υπόλοιπο περιεχόμενο της συνθήκης- π.χ. στη Διαιτησία για την υφαλοκρηπίδα των Αγγλονορμανδικών νησιών, το Διαιτητικό Δικαστήριο θεώρησε πως δεν υπάρχει συμβατικός δεσμός μεταξύ των δύο χωρών μόνο ως προς τη μέθοδο οριοθέτησης, για την οποία επιφυλάχθηκε η Γαλλία.

***5. Έλεγχος νομιμότητας των επιφυλάξεων:*** Το ΔΔΧ καλείται να ερμηνεύσει το περιεχόμενο μιας επιφύλαξης για να καθορίσει την αρμοδιότητά του (π.χ. Υπόθεση της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, Υπόθεση Νικαράγουα). Εξάλλου, η διεθνής κοινότητα δεν είναι τόσο συγκροτημένη, ώστε να υπάρχει αυτόματος τρόπος ελέγχου της συμπεριφοράς των κρατών. Ωστόσο, **α) σε ό,τι αφορά στις**

**ιδρυτικές συνθήκες διεθνών οργανισμών, ορίζεται ότι η επιφύλαξη πρέπει να τύχει αποδοχής από τα αρμόδια όργανα του οργανισμού,** αλλιώς δε μπορεί να ισχύσει (άρθρο 20§3 της Σύμβασης). Επίσης, **β) ολοένα αυξάνουν τα διεθνή όργανα ελέγχου εφαρμογής των διεθνών συμβάσεων περί προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων** -> κρίνουν ως προς τη νομιμότητα. Έτσι, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων κ.ά. καθορίζουν τα αντικειμενικά όρια των επιφυλάξεων.

***6. Τρόποι διατύπωσης επιφυλάξεων:*** Η επιφύλαξη πρέπει να διατυπώνεται γραπτώς κι αν επιτρέπεται σιωπηρή αποδοχή της, η διατύπωση αντίρρησης ως προς την επιφύλαξη πρέπει να γίνεται μέσα σε 12 μήνες από τη διατύπωση της επιφύλαξης (άρθρο 23 της Σύμβασης). Ανάκληση, πάντως, των επιφυλάξεων/αντιρρήσεων μπορεί να γίνει οποτεδήποτε. Τέλος, όταν διατυπωθεί μια επιφύλαξη και γίνει αποδεκτή από το άλλο συμβαλλόμενο κράτος, τότε τροποποιούνται αντίστοιχα για το επιφυλασσόμενο κράτος στις σχέσεις του με το άλλο οι διατάξεις στις οποίες αφορά η επιφύλαξη αυτή. Όταν ένα κράτος που διατύπωσε την αντίρρηση δεν αντιτάσσεται στη θέση σε ισχύ της συνθήκης μεταξύ αυτού του κράτους και του επιφυλασσόμενου κράτους, οι διατάξεις στις οποίες αφορά η επιφύλαξη δεν εφαρμόζονται μεταξύ αυτών των δύο κρατών στην έκταση που προβλέπει η επιφύλαξη.

***7. Ερμηνευτικές δηλώσεις:*** Εκφράζουν το πώς το συγκεκριμένο κράτος συμβαλλόμενο μέρος αντιλαμβάνεται τις υποχρεώσεις του απέναντι στη συνθήκη· συνοδεύουν τη θετική βούληση των κρατών για τη σύναψη συνθήκης. Η ερμηνευτική δήλωση υποδηλώνει την πολιτική κατεύθυνση που ένα συμβαλλόμενο μέρος προσανατολίζεται να δώσει στο κείμενο. Αρκετά κράτη μετέρχονται της μεθόδου του 'βαπτίσματος' μιας επιφύλαξης σε ερμηνευτική δήλωση· η τύχη μιας τέτοιας ενέργειας κρίνεται από τις αντιδράσεις των άλλων συμβαλλόμενων (κράτη ή διεθνείς οργανισμοί) ή από διεθνή δικαιοδοτικά και άλλα όργανα. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, μια ερμηνευτική δήλωση που παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά επιφύλαξης, ερμηνεύεται ως τέτοια κι αν είναι ανεπίτρεπτη, τότε παραμερίζεται- **π.χ. Υπόθεση Λοϊζίδου,** όπου η Τουρκία είχε κάνει ερμηνευτική δήλωση περί εφαρμογή της ευρωπαϊκής Σύμβασης μόνο στο τουρκικό έδαφος (και όχι στα κατεχόμενα κυπριακά) και με βάση το τουρκικό Σύνταγμα. Είναι χαρακτηριστικό ότι η Σύμβαση του ΟΗΕ για το δίκαιο της θάλασσας απαγορεύει τις επιφυλάξεις.

***8. Επιφύλαξη σε διάταξη που αποκρυσταλλώνει έθιμο:*** Δεν είναι δυνατή, γιατί η σύμβαση στην οποία προσχωρεί το κράτος που διατυπώνει την επιφύλαξη δεν είναι δημιούργημα νέων κανόνων του διεθνούς δικαίου, αλλά απλώς διατυπώνει σε γραπτό τύπο έναν γενικά παραδεδεγμένο κανόνα. Κι επειδή η τροποποίηση των κανόνων του εθιμικού δικαίου διέπεται από ποικίλες διαδικασίες, το γενικό διεθνές δίκαιο μπορεί να μην ισχύσει απέναντι σε ένα κράτος, όταν στη γένεσή του ο εθιμικός κανόνας συναντά την αντίρρηση αυτού του κράτους.

***9. Αρμόδιο όργανο και ελληνική πρακτική στο θέμα των επιφυλάξεων:*** Επιφυλάξεις διατυπώνει ο Αρχηγός του κράτους κατά την επικύρωση ή το αρμόδιο όργανο της εκτελεστικής εξουσίας κατά τη σύναψη της συνθήκης, αν αυτή δεν απαιτεί επικύρωση. Οι επιφυλάξεις υποβάλλονται στη Βουλή μαζί με την κατάθεση του σχεδίου κυρωτικού της συνθήκης νόμου. Στο σημείο αυτό η πρακτική δεν είναι συνεπής, αφού οι ελληνικές κυβερνήσεις συχνά αγνόησαν τη Βουλή και διατύπωσαν την επιφύλαξη κατά τη φάση σύνταξης των επικυρωτικών εγγράφων (≠ άρθρο 36§2 του Συντάγματος). Πάντως, η ανάκληση επιφυλάξεων γίνεται παγίως και νόμιμα από την εκτελεστική εξουσία, χωρίς την παρέμβαση της Βουλής. Γενικά, η Ελλάδα είναι φειδωλή στη διατύπωση επιφυλάξεων, εκ των οποίων τις περισσότερες τις έχει ανακαλέσει (π.χ. στις διατάξεις για την εκπαίδευση του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου).

Τέλος, η Ελλάδα έχει καταθέσει δήλωση ευρύτατης αποδοχής της δικαιοδοσίας του ΔΔΧ με την επιφύλαξη ότι αποκλείει από την αρμοδιότητά του όλες τις διαφορές που έχουν σχέση με τη λήψη στρατιωτικών μέτρων για την εθνική άμυνα. Μάλιστα, στην Υπόθεση της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, το ΔΔΧ έδωσε ερμηνεία αντίθετη από αυτή που υποστήριζε η ελληνική πλευρά σε επιφύλαξη που αποσκοπούσε στην εξαίρεση του εδαφικού καθεστώτος από τη Γενική Πράξη περί διεθνούς διαιτησίας της Γενεύης.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ
# ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ

## 1. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΣΥΜΒΑΛΛΟΜΕΝΩΝ

***1. Ο υποχρεωτικός χαρακτήρας των συνθηκών:*** Η αρχή **'pacta sunt servanda'** (=οι συμφωνίες πρέπει να τηρούνται) θεωρήθηκε θεμελιώδης αρχή του διεθνούς δικαίου. Βέβαια, πολλές φορές αναζητήθηκε από τη θεωρία η θεμελίωση του υποχρεωτικού χαρακτήρα των συνθηκών -> **α) Κατά τον 19ο αιώνα υποστηρίχθηκε ότι τα κράτη με τη σύναψη της συνθήκης αυτοπεριορίζονται,** και συνεπώς στο μέτρο που έχουν συμφωνήσει για την παραγωγή έννομων αποτελεσμάτων είναι υποχρεωμένα να τα σεβαστούν. / **β) σύμπτωση της βούλησης όλων των κρατών που συμμετέχουν στη συνθήκη, ώστε αυτή να είναι υποχρεωτική / γ) το Διαρκές Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης υποστήριξε ότι η σύναψη συνθηκών αποτελεί 'συνέπεια της ιδιότητας του κράτους'.** => Οι συνθήκες είναι υποχρεωτικές επειδή το θέλησαν τα συμβαλλόμενα κράτη. Μια άλλη σειρά, όμως, από θεωρητικές κατασκευές θεμελίωνε τον υποχρεωτικό χαρακτήρα σε προϋπάρχοντα κανόνα του διεθνούς δικαίου. Γι' αυτό η αρχή 'pacta sunt servanda' άλλοτε αντιμετωπίστηκε ως αναπόδεικτο υποθετικό δεδομένο που στηρίζει το διεθνές δίκαιο και άλλοτε ως μια κοινή εθιμική αρχή του γενικού διεθνούς δικαίου και των επιμέρους εσωτερικών συστημάτων. Σήμερα, το άρθρο 26 της Σύμβασης της Βιέννης διατυπώνει την αρχή 'pacta sunt servanda' ως εξής -> Κάθε συνθήκη που ισχύει δεσμεύει τα συμβαλλόμενα μέρη και πρέπει να τηρείται με καλή πίστη. => κανόνας του σεβασμού των συμπεφωνημένων -> περιέχει γενικό τεκμήριο κατά της μονομερούς λήξης της ισχύος των συνθηκών.

## 2. Η αρχή της αμοιβαιότητας

***Α. Γενικά:*** Η αμοιβαιότητα αποτελεί συνέπεια της νομικής ισότητας μεταξύ των κρατών. Εμφανίζεται στις διεθνείς σχέσεις με τρεις μορφές -> **α) ως διπλωματική αμοιβαιότητα, που προβλέπεται από διεθνή συνθήκη / β) ως νομοθετική αμοιβαιότητα, που προβλέπεται από κανόνα εσωτερικού δικαίου / γ) ως πραγματική αμοιβαιότητα, που προκύπτει από την πρακτική των κρατικών οργάνων.** Η αμοιβαιότητα εκφράζεται ως ίση μεταχείριση, η οποία μπορεί να αφορά διαφορετικούς για κάθε πολιτεία τομείς. Τέλος, στις περιπτώσεις πολυμερών συνθηκών, η αμοιβαιότητα είναι διάχυτη στο όλο σύστημα.

***Β. Αμοιβαιότητα κατά το ελληνικό Σύνταγμα:*** Το Σύνταγμα (άρθρο 28§1,3) αναφέρεται στην αρχή της αμοιβαιότητας, η οποία αποτελεί συνέπεια των πρωτείων που αναγνωρίζονται στο διεθνές δίκαιο. Το άρθρο 28§1 αναφέρει ότι η εφαρμογή τόσο των κανόνων του εθίμου, όσο και των κανόνων που απορρέουν από τις διεθνείς συμβάσεις απέναντι στους αλλοδαπούς, τελεί υπό τον όρο της αμοιβαιότητας. Εξάλλου, η §3 του ίδιου άρθρου αναφέρει ότι η χώρα προβαίνει σε περιορισμούς στην άσκηση της εθνικής κυριαρχίας της κάτω από πέντε προϋποθέσεις, εκ των οποίων η τελευταία είναι η αμοιβαιότητα. Η διάταξη αυτή αφορά τόσο στον διαπραγματευτή και στον συνάπτοντα τη

συνθήκη όσο και στη Βουλή. Το ελληνικό Σύνταγμα δεν επιτάσσει γενική αμοιβαιότητα στις εξωτερικές σχέσεις της Ελλάδας. Περιέχει συγκεκριμένες διατάξεις για συγκεκριμένες περιπτώσεις. Έτσι, το άρθρο 28§1,3 ερμηνεύονται με βάση το ότι οι κανόνες του διεθνούς δικαίου είναι το έθιμο, ενώ οι διεθνείς συμβάσεις προϋποθέτουν δέσμευση της πολιτείας υπήκοος της οποίας είναι ο αλλοδαπός. Μάλιστα, υποστηρίζεται συχνά ότι δεν είναι έργο του εθνικού δικαστή να ασχολείται με την αμοιβαιότητα, αφού η μη συμμόρφωση μιας πολιτείας στις διεθνείς υποχρεώσεις της δημιουργεί διεθνή ευθύνη και, άρα, το πρόβλημα καθίσταται κυβερνητικό. Επίσης, υπάρχει αμφιταλάντευση μεταξύ της ανάγκης αυτεπάγγελτης από το δικαστήριο εξέτασης της ύπαρξης αμοιβαιότητας και εξέτασης ύστερα από αίτηση του διαδίκου.

***Γ. Διαπίστωση της ύπαρξης αμοιβαιότητας:*** **Μέθοδοι -> 1) Το εθνικό δικαστήριο θα μπορεί να πληροφορηθεί με κάθε μέσο βοηθούμενο και από τους διαδίκους. / 2) Το δικαστήριο θα θέτει το ερώτημα σε αρμόδιο κυβερνητικό όργανο, συνήθως στο Υπουργείο Εξωτερικών / 3) Το δικαστήριο κάθε φορά που θα αντιμετωπίζει μια υπόθεση στην οποία ανακύπτει θέμα αμοιβαιότητας θα ενημερώνει το Υπουργείο Εξωτερικών.** Αν σε ορισμένη προθεσμία το υπουργείο δε δώσει στοιχεία, το δικαστήριο θα θεωρηθεί πως υπάρχει αμοιβαιότητα και θα εξετάζει την υπόθεση -> απαιτείται ειδική νομοθετική ρύθμιση.
Στην ελληνική πρακτική, ο ενδιαφερόμενος απευθύνεται στην Ειδική Νομική Υπηρεσία του υπουργείου Εξωτερικών, η οποία εκδίδει πιστοποιητικό αμοιβαιότητας. Η Υπηρεσία δεν αναφέρει αν υπάρχει πραγματική αμοιβαιότητα, παρά μόνο διπλωματική ή νομοθετική. Ενδεχομένως ξαναστέλνει τον αλλοδαπό ενδιαφερόμενο στο κράτος της ιθαγένειάς του για να φέρει στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι η αμοιβαιότητα εφαρμόζεται και στην πράξη.

***Δ. Αμοιβαιότητα ως προς τους αλλοδαπούς:*** Αμοιβαιότητα δε μπορεί να απαιτηθεί προκειμένου να προστατευθούν θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα (άρθρο 60§5 της Σύμβασης της Βιέννης). Τα ελληνικά δικαστήρια δέχονται ότι ο 'όρος της αμοιβαιότητας', η εκπλήρωση του οποίου τίθεται από το Σύνταγμα ως προϋπόθεση για την εφαρμογή των όρων της διεθνούς συμβάσεως και στους αλλοδαπούς, δεν περιλαμβάνει μόνο τη νομοθετική αμοιβαιότητα αλλά και την πραγματική υπό την έννοια ότι τα όργανα του κράτους, του οποίου την εθνικότητα έχει ο αλλοδαπός, εφαρμόζουν στην πράξη τη διεθνή σύμβαση ως προς τους Έλληνες. Η έρευνα του τελευταίου ζητήματος εναπόκειται στον ενδιαφερόμενο διάδικο, ο οποίος πρέπει να ζητήσει από το δικαστήριο είτε **α) τη μη εφαρμογή διεθνούς σύμβασης στη συγκεκριμένη περίπτωση, υποστηρίζοντας ότι δεν υφίσταται πραγματική αμοιβαιότητα είτε να β) προσκομίσει στο δικαστήριο αποδείξεις περί πραγματικής αμοιβαιότητας.**

***Ε. Αμοιβαιότητα στο πλαίσιο της ΕΕ:*** Η μη εκπλήρωση από ένα κράτος-μέλος των υποχρεώσεών του δεν απαλλάσσει τα λοιπά μέλη από το να εφαρμόσουν τις δικές τους υποχρεώσεις. Μάλιστα, υπάρχουν ειδικές διαδικασίες για τον έλεγχο των υποχρεώσεων των κρατών-μελών και σε περίπτωση παραβίασης επιβάλλονται 'κοινοτικές' κυρώσεις. Το ζήτημα της αμοιβαιότητας τίθεται κατά τρόπο γενικότερο στις πολυμερείς συνθήκες. Συμβαίνει, όμως, πολυμερείς συνθήκες, όπως το Καταστατικό του ΔΔΧ, να εξαρτούν την εφαρμογή τους από την αποδοχή τους από όλους τους διαδίκους.

## 3. Διατάξεις αυτοδύναμης εφαρμογής

***Α. Γενικά:*** Διατάξεις αυτοδύναμης εφαρμογής είναι οι κανόνες εκείνοι της ενταχθείσας στο δίκαιο συνθήκης, οι οποίοι ως πλήρεις και νομικά άρτιοι δε χρειάζονται συμπληρωματικές ενέργειες της νομοθετικής ή εκτελεστικής εξουσίας για να εφαρμοστούν από τα εθνικά δικαστήρια. Παλαιότερα,

υπήρχε η εντύπωση ότι η διεθνής συνθήκη δημιουργεί δικαιώματα και υποχρεώσεις μόνο μεταξύ κρατών, άρα απευθύνεται μόνο στα όργανα του κράτους. Πάντως, είχε διαπιστωθεί ότι οι τελικοί αποδέκτες των κανόνων δικαίου μπορούσαν να είναι και οι ιδιώτες. Εξάλλου, και τα εθνικά δικαστήρια θεωρούσαν ότι η συνθήκη ήταν μόνο εσωτερικό δίκαιο, λόγω της θεωρίας της μετατροπής. Είναι, επίσης, χαρακτηριστικό ότι τα εθνικά δικαστήρια αναγνώριζαν τις συνθήκες ως κυβερνητικές πράξεις και έτσι δεν τις ερμήνευαν. Τέλος, η Γνωμοδότηση του Διαρκούς Δικαστηρίου Δικαιοσύνης (1928) υποστήριξε ότι το αντικείμενο μιας διεθνούς συνθήκης μπορεί να είναι κατά τη βούληση ορισμένων κρατών η υιοθέτηση ορισμένων κανόνων που δημιουργούν δικαιώματα και υποχρεώσεις για τους ιδιώτες και μπορούν να εφαρμοστούν από τα εθνικά δικαστήρια.
***Β. Προέλευση:*** Υπάρχει διάκριση μεταξύ διατάξεων αυτοδύναμης και μη αυτοδύναμης εφαρμογής -> το κριτήριο ήταν ότι οι πρώτες είναι εκείνες που δεν έχουν ανάγκη από περαιτέρω νομοθετικές πράξεις για να εφαρμοστούν στο εσωτερικό δίκαιο. Στην **Υπόθεση Sei Fujii vs California,** το περιφερειακό δικαστήριο έκρινε ότι ένας τοπικός νόμος που απαγόρευε την κτήση ακίνητης περιουσίας από πρόσωπα που δε μπορούσαν να καταστούν Αμερικανοί υπήκοοι ήταν αντίθετος με το Χάρτη του ΟΗΕ. Και, βέβαια, ο Χάρτης είναι ισχυρότερος από τοπικό νόμο.

***Γ. Αναζήτηση κριτηρίων:*** Μεγάλη είναι η φροντίδα να καθοριστούν κριτήρια ικανά να αποδείξουν ποιες διατάξεις ή ποιες συνθήκες είναι αυτοδύναμης εφαρμογής. **Σύμφωνα με μια άποψη σημασία έχει η βούληση των συμβαλλόμενων κρατών. Κατά άλλη άποψη, αυτοδύναμης εφαρμογής είναι η διάταξη που δεν απευθύνεται στη νομοθετική ή εκτελεστική εξουσία των συμβαλλόμενων. Μια τρίτη άποψη υποστηρίζει ότι σε κάθε περίπτωση πρέπει να αναζητηθεί αν δημιουργούνται από τη συνθήκη υποκειμενικά δικαιώματα που μπορούν να προστατευθούν από τα εσωτερικά δικαστήρια. Μία άλλη θεωρία αναζητεί τη φύση και τη συστηματική σχέση της διάταξης μέσα στο νομικό πλαίσιο που δημιουργεί η συνθήκη. Τέλος, μία θεωρία εξαρτά τις διατάξεις αυτοδύναμης εφαρμογής από το εσωτερικό δίκαιο κάθε κράτους.** Σημειώνεται ότι υπάρχουν ορισμένες κατηγορίες συνθηκών, οι οποίες προφανώς περιέχουν διατάξεις αυτοδύναμης εφαρμογής- π.χ. η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ορίζει ότι τα υψηλά συμβαλλόμενα μέρη της αναγνωρίζουν σε κάθε πρόσωπο, που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, δικαιώματα και ελευθερίες. Επίσης, διατάξεις αυτοδύναμης εφαρμογής έχουν και οι Διεθνείς Συμβάσεις Εργασίας που συνάπτονται υπό την αιγίδα της ΔΟΕ. Στην ίδια κατηγορία εντάσσονται και οι συνθήκες που περιέχουν την άνευ όρων ρήτρα του μάλλον ευνομούμενου κράτους (π.χ. συνθήκες περί εκδόσεως, αλιείας κ.ά). Τέλος, μια συνθήκη, ανάλογα με το αντικείμενο, το σκοπό ή το περιεχόμενο της, μπορεί να περιέχει διατάξεις που απευθύνονται μόνο στα όργανα του κράτους.

***Δ. Διατάξεις αυτοδύναμης εφαρμογής και ΕΕ:*** Οι διατάξεις της Συνθήκης της Ρώμης, οι οποίες προβλέπουν ρητά κάποια συμπληρωματική ενέργεια των οργάνων των κρατών-μελών για να εφαρμοστούν στους ιδιώτες, κρίθηκαν ως αυτοδύναμης εφαρμογής χωρίς να έχουν μεσολαβήσει αυτές οι ενέργειες, επειδή θεωρήθηκε ότι η εφαρμογή των κανόνων της Κοινής Αγοράς δεν πρέπει να προσκρούει στην αμέλεια των κρατικών οργάνων. Αν, δηλαδή, παρέλθει άπρακτη προθεσμία, χωρίς να εκδοθούν οι προβλεπόμενες πράξεις εφαρμογής, τότε η διάταξη από μόνη της αναβαθμίζεται στο καθεστώς της αυτοδύναμης εφαρμογής στις σχέσεις ιδιώτη-κράτους μέλους.

## §2 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΤΡΙΤΟΥΣ

***1. Ο κανόνας:*** Ισχύει το δόγμα **'pacta tertiis nec nocent nec posunt'.** Σύμβαση της Βιέννης -> Οι διεθνείς συνθήκες δε συνεπάγονται ούτε υποχρεώσεις ούτε δικαιώματα για τους τρίτους, χωρίς της συγκατάθεσή τους (άρθρο 34). Υποχρεώσεις δημιουργούνται για τρίτο κράτος από συγκεκριμένες

διατάξεις μιας συνθήκης, αν τα μέρη εννοούσαν να δημιουργήσουν νομική δέσμευση με την κρίσιμη διάταξη και αν το τρίτο κράτος δέχεται ρητά και εγγράφως αυτή την υποχρέωση (άρθρο 35). Το άρθρο 36 προβλέπει ότι ένα δικαίωμα δημιουργείται με συνθήκη υπέρ τρίτου κράτους, αν τα μέρη εννοούσαν να το δημιουργήσουν και αν το τρίτο κράτος συμφωνεί (-> εξυπακούεται αν δεν υπάρχει αντίθετη ένδειξη ή δεν προβλέπεται άλλη διαδικασία για την έκφρασή της). Φυσικά, το τρίτο κράτος που ασκεί δικαίωμα κατ' εφαρμογή μιας συνθήκης- στην οποία δε μετέχει- υποχρεώνεται κατά την εφαρμογή του να σεβαστεί τις προϋποθέσεις που αυτή προβλέπει. Το άρθρο 37 αναφέρει ότι μια υποχρέωση δε μπορεί να καταργηθεί ή να τροποποιηθεί, παρά με κοινή συναίνεση των μερών και του τρίτου κράτους, εκτός αν προβλέπεται άλλη διαδικασία. Τέλος, ένα δικαίωμα δεν καταργείται, εφόσον η φύση του είναι τέτοια, ώστε αυτό να επιτυγχάνεται μόνο με τη συναίνεση του ενδιαφερόμενου κράτους.

***2. Οι εξαιρέσεις:*** α**) Σε μια διεθνή συνθήκη που εκφράζει προϊσχύον εθιμικό δίκαιο και δημιουργεί εθιμικό κανόνα, η αρχή της σχετικότητας δεν έχει λόγο προβολής (άρθρο 38). / β) Οι συνθήκες που δημιουργούν αντικειμενικές καταστάσεις**, λόγω του αντικειμένου τους (αποστρατικοποίηση, ουδετεροποίηση κ.ά), αντιτάσσονται υπέρ και σε βάρος τρίτων, χωρίς τη συγκατάθεσή τους. / **γ) Άλλη βασική εξαίρεση είναι να χρησιμοποιείται η συνθήκη ως μέσο για την οργάνωση της διεθνούς κοινότητας.** Ειδικότερα, τα άρθρα 2§6, 34 και 35 του Χάρτη του ΟΗΕ αναφέρονται στη διατήρηση ή αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας και δε διακρίνουν μεταξύ μελών και μη του ΟΗΕ => έχουν εξωσυμβατικά αντανακλαστικά αποτελέσματα, δηλαδή, αντιτάσσονται και στα κράτη μη μέλη του ΟΗΕ. Έτσι γίνεται διάκριση μεταξύ: **α) συνθηκών 'σχέσεων' μεταξύ κρατών, στις οποίες η σχετικότητα είναι δεδομένη και β) συνθηκών 'οργάνωσης' της διεθνούς κοινότητας, στις οποίες πρέπει να αναζητείται το αντικείμενο της ρύθμισης** -> Αν αυτό ξεπερνάει το στενό κύκλο των συμβαλλόμενων και στοχεύει στο να αντικαταστήσει την ανύπαρκτη 'νομοθετική' και 'εκτελεστική' εξουσία με κάποιο δημοκρατικό οργανικό πλαίσιο, τότε δεν αντιτάσσεται η συνθήκη, αλλά η ζωντανή πραγματικότητα- π.χ. **Στην Υπόθεση των Ελευθέρων Ζωνών του Gex,** το Διαρκές Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης έκρινε πως διάταξη συνθήκης ειρήνης, που παραχωρούσε τελωνειακά δικαιώματα στη συγκεκριμένη περιοχή στην Ελβετία, δεν καταργήθηκε από άλλη, εφόσον η Ελβετία δεν ήταν μέρος στη μεταγενέστερη συνθήκη των Βερσαλλιών ούτε και συναίνεσε αργότερα.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV
# ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ

Ερμηνεία είναι η διανοητική διεργασία που αποσκοπεί στην κατανόηση της συνθήκης, τον καθορισμό της έννοιάς της και τη χάραξη των ορίων εφαρμογής της.

***1. Ποιος ερμηνεύει:*** **α) Τα κράτη που συνομολόγησαν τη συνθήκη μπορούν με μεταγενέστερη ρητή πράξη τους να διευκρινίσουν το περιεχόμενό της (=αυθεντική ερμηνεία) / β) Τα διεθνή όργανα, είτε είναι δικαιοδοτικά** (διεθνή δικαστήρια ή όργανα διεθνούς διαιτησίας => νομική αντιμετώπιση), είτε διοικητικά ή και πολιτικά (=> λαμβάνουν υπόψη εξωγενείς παράγοντες). / **γ) Τα εσωτερικά όργανα, είτε είναι δικαστικά (με την ευκαιρία διαφορών που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά τους) είτε ανήκουν στην εκτελεστική εξουσία (π.χ. Υπουργείο Εξωτερικών).** Αν η διεθνής συνθήκη αφορά σε 'ιδιωτικά συμφέροντα', τότε τα δικαστήρια θεωρούνται αρμόδια να προχωρήσουν μόνα τους σε ερμηνεία. Η λειτουργία του κοινοτικού δικαίου στην ΕΕ, μάλιστα, συνέβαλε στην αναθεώρηση της αντίληψης ότι το δικαίωμα ερμηνείας πρέπει να διαφυλάσσεται υπέρ της εκτελεστικής εξουσίας. Κάθε κράτος μπορεί να προβαίνει σε μονομερή ερμηνεία των συμβατικών του υποχρεώσεων (=> αυτοδέσμευση), η οποία- όμως- δε δεσμεύει τα άλλα κράτη. Αν

το κράτος συμπεριφερθεί αντίθετα προς την ερμηνεία που έχει κάνει, τότε δημιουργείται διεθνής ευθύνη. Σε περίπτωση δέσμευσης του κράτους διεθνώς με μονομερή ερμηνεία σε τρόπο που αντίθετη συμπεριφορά του να συνεπάγεται διεθνή ευθύνη του, οδηγεί στο θεσμό του estoppel.

***2. Μέθοδοι ερμηνείας:*** Γνωρίζοντας πώς θα ερμηνευθεί μια σύμβαση, τα μέρη διατυπώνουν αναλόγως το κείμενο κατά τη διαπραγμάτευση. Ειδικά για την Ελλάδα, το άρθρο 28 του Συντάγματος επιβάλλει στο δικαστή να λάβει υπόψη του τις κατευθυντήριες οδηγίες των άρθρων 31-33 της Σύμβασης της Βιέννης, προκειμένου να ερμηνεύσει μια διεθνή συνθήκη. Οι μέθοδοι ερμηνείας, όπως προκύπτουν από την πρακτική των δικαιοδοτικών οργάνων, είναι: **α) η αναζήτηση της αληθινής βούλησης των μερών** (-> δύσκολο να διερευνηθεί όταν υπάρχει ένα σαφές κείμενο) / **β) η γραμματική, που βασίζεται στη φυσική έννοια των λέξεων που χρησιμοποιήθηκαν** (-> μπορεί να μην αποδώσει τη σημασία που επεζήτησαν τα μέρη) / **γ) η τελολογική, που στηρίζεται στο σκοπό και το αντικείμενο της συνθήκης** (-> μπορεί αν οδηγήσει πιο μακριά από ό,τι η συνθήκη είχε προβλέψει). Γενικά, γιε κάθε προσπάθεια ερμηνείας πρέπει αν υπάρχει βασική κατευθυντήρια γραμμή.

***3. Θέσεις του ΔΔΧ στο ζήτημα της ερμηνείας:*** Τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα ή δεν κάνουν διαφοροποιήσεις ανάλογα με τις συνθήκες ή έχουν χρησιμοποιήσει όλες τις μεθόδους ερμηνείας. Έτσι, στην **Υπόθεση της ερμηνείας των συνθηκών ειρήνης (1947),** το Δικαστήριο αρνήθηκε να προχωρήσει στην εφαρμογή της αποτελεσματικότητας της συνθήκης, δηλαδή να οδηγηθεί πέρα από ό,τι είχε συνομολογηθεί. Αντίθετα, στην **Υπόθεση του Στενού της Κέρκυρας** ακολούθησε ερμηνευτική διαδικασία που είχε πρακτικό αποτέλεσμα ως προς την εφαρμογή της συνθήκης. Τέλος, χρησιμοποίησε την τελολογική μέθοδο για να προσδιορίσει, μέσα από κείμενα που αφορούν σε διεθνείς οργανισμούς, τις αφανείς αρμοδιότητες που -αν και δεν έχουν ενταχθεί στη βασική συνθήκη- είναι απαραίτητες για να μπορέσει ο Οργανισμός να πραγματοποιήσει τους σκοπούς της λειτουργίας του- π.χ. **Υπόθεση των επανορθώσεων για ζημίες που προκλήθηκαν στην υπηρεσία του ΟΗΕ, Υπόθεση των δαπανών του ΟΗΕ, Γνωμοδοτήσεις για τη Νοτιοδυτική Αφρική.**

**<u>4. Η ερμηνεία κατά τη Σύμβαση της Βιέννης:</u>** Τα άρθρα 31-33 θεωρήθηκαν ως επιτυχία της κωδικοποιητικής Συνδιάσκεψης της Βιέννης και έγιναν ομόφωνα αποδεκτά.

***Α. Καλή πίστη και συνήθης έννοια των όρων (άρθρο 31):*** Η καλή πίστη ξεκινά από τη διαπραγμάτευση και ολοκληρώνεται με την εφαρμογή της συνθήκης. **Θετικά καλή πίστη** σημαίνει το σεβασμό των συμπεφωνημένων και την ακριβή εφαρμογή τους. **Αρνητικά** υπολαμβάνει την αποφυγή εξαπάτησης και δόλου στις σχέσεις μεταξύ συμβαλλόμενων. Κατά τη σύναψη της συνθήκης πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το πώς εννοούμε αυτό που γράφουμε **(π.χ. Υποθέσεις της Αλιείας στις ηπειρωτικές ακτές του Ατλαντικού, του νομικού καθεστώτος της Αν. Γροιλανδίας και της εδαφικής διαφοράς Λιβύης-Τσάντ)**· αν, δηλαδή, κάποιος επικαλεσθεί διαφορετική σημασία από τη συνήθη έννοια, θα πρέπει να την αποδεικνύει. Παράλληλα, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και τα συμφραζόμενα -> κυρίως κείμενο, προοίμιο, παραρτήματα, ενδεχόμενη συμφωνία που έγινε με αφορμή τη συνθήκη και κάθε σχετικό έγγραφο. Επίσης οι διάφορες συστάσεις που ψηφίζονται από κυβερνητικές συνδιασκέψεις, αφού αποδεχτούν το κείμενο της συνθήκης και το προωθήσουν προς υπογραφή στα συμμετέχοντα κράτη, αποτελούν τμήμα της συνθήκης για την ερμηνεία του κειμένου. Φυσικά, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη **α) κάθε μεταγενέστερη συμφωνία μεταξύ των συμβαλλόμενων που αφορά στην ερμηνεία ή στην εφαρμογή της συνθήκης / β) κάθε μεταγενέστερη πρακτική που ακολουθούν τα μέρη κατά την εφαρμογή της / γ) όλοι οι σχετικοί κανόνες του διεθνούς δικαίου που εφαρμόζονται στις σχέσεις μεταξύ των συμβαλλόμενων.**
Η συνθήκη πρέπει να ερμηνεύεται με βάση το αντικείμενο και το σκοπό της (=ratio legis, όσα

επιδίωξαν οι συμβαλλόμενοι χρησιμοποιώντας τα μέσα που καθόρισαν στο συμβατικό κείμενο). Έτσι, περιορίζεται η τελολογική ερμηνεία και επιτυγχάνεται το 'χρήσιμο αποτέλεσμα', που σημαίνει ότι επιλέγεται η ερμηνεία που του δίνει αποτελεσματικότητα (-> χωρίς να αντιφάσκει το γράμμα προς το πνεύμα του κειμένου). Στην **Υπόθεση του νησιού Kasikili/Sedudu,** το Διεθνές Δικαστήριο -παρά το γεγονός ότι οι διάδικοι δεν είχαν προσχωρήσει στη Σύμβαση της Βιέννης- εφήρμοσε τις σχετικές διατάξεις της ως εθιμικό δίκαιο. Έτσι, εξέτασε τους όρους 'centre of the main channel' και 'thalweg' και προέβη σε ερμηνεία με βάση τη συνήθη έννοιά τους -> αναγνώρισε ότι αιτία των μερών ήταν η εξασφάλιση της ναυσιπλοΐας· εντούτοις δεν ήταν ο μόνος σκοπός. Από την άλλη, στη **Διαιτησία περί της Θαλάσσιας οριοθετήσεως Γκινέας-Γκινέας Μπισάου,** το Διαιτητικό Δικαστήριο, αφού αναφέρθηκε στα άρθρα 31-32 της Συνθήκης της Βιέννης, εξέτασε αν οι όροι 'σύνορο' και 'όριο' της συνθήκης Γαλλίας-Πορτογαλίας έχουν την ίδια σημασία. Επειδή οι διάδικοι διαφωνούσαν και επειδή επρόκειτο περί διαδοχής κρατών, άρα η συναίνεση των νέων κρατών ήταν απαραίτητη, κρίθηκε ότι δεν είναι το ίδιο πράγμα.

***Β. Ζητήματα διαχρονικού δικαίου:*** Το θέμα που τέθηκε κατά την επεξεργασία της διάταξης περί ισχύος των κανόνων του διεθνούς δικαίου είναι διαχρονικό. Γι' αυτό είχε προστεθεί στο άρθρο 31 της Σύμβασης της Βιέννης ότι 'το διεθνές δίκαιο που απαιτείται για την ερμηνεία της συνθήκης είναι αυτό που ίσχυε κατά τη στιγμή της σύναψής της'. Αντίθετα, είχε προταθεί να τεθούν οι λέξεις 'που ίσχυε τη στιγμή της εφαρμογής της συνθήκης'. Τελικά, το άρθρο 31 δεν περιλαμβάνει κανέναν διαχρονικό χαρακτηρισμό. **Παραδείγματα -> 1) στην Υπόθεση της κυριαρχίας στα νησιά Palmas,** θεωρήθηκε ότι μια δικαιοπραξία πρέπει να κρίνεται με βάση το δίκαιο της εποχής που έλαβε χώρα / **2) στην Υπόθεση αλιείας στις ηπειρωτικές ακτές του Ατλαντικού,** το Διαρκές Διαιτητικό Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης αρνήθηκε να ερμηνεύσει τον όρο 'κόλπος' με την έννοια που είχε 109 χρόνια αργότερα / **3) στη διαιτησία για τα πετρέλαια του Abu Dhabi,** η σχετική συνθήκη δεν ερμηνεύθηκε με βάση το κριτήριο της υφαλοκρηπίδας που δεν υπήρχε την εποχή που είχε συναφθεί. / **4) Αντίθετα, το ΔΔΧ υποστηρίζει ότι ένα διεθνές συμβατικό κείμενο πρέπει να ερμηνεύεται-εφαρμόζεται μέσα στο συνολικό νομικό σύστημα που προέχει κατά το χρόνο της ερμηνείας -> στη Γνωμοδότηση για την Υπόθεση της Namibia,** ερμήνευσε το Σύμφωνο της ΚτΕ σε συνάρτηση με το Χάρτη του ΟΗΕ και το περαιτέρω εθιμικό δίκαιο που έχει δημιουργηθεί ως σήμερα. / **5) Στην Υπόθεση της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου,** ερμήνευσε την έννοια της 'αποκλειστικής αρμοδιότητας' με τα κριτήρια της εποχής που διατυπώθηκε η ελληνική επιφύλαξη περί εδαφικού καθεστώτος, ενώ δέχτηκε την εξελικτική πορεία αυτού του θεσμού ως προς την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας.

***Γ. Προπαρασκευαστικές εργασίες:*** Περιστατικά που περιβάλλουν τη σύναψη της συνθήκης (π.χ. αλληλογραφία, ρηματικές διακοινώσεις, υπομνήματα, πρακτικά) και λειτουργούν ως συμπληρωματικά μέσα ερμηνείας => **1) επιβεβαίωση της έννοιας που προκύπτει από την εφαρμογή του άρθρου 31 της Σύμβασης της Βιέννης / 2) προκειμένου να προσδιοριστεί η έννοια, αν η ερμηνεία κατά το άρθρο 31 αφήνει ασάφειες.** Οι προπαρασκευαστικές εργασίες πρέπει να χρησιμοποιούνται με καλή πίστη (≠ Υπόθεση Κατάρ-Μπαχρέιν -> εξασφάλιση πλειοψηφίας). Οι προπαρασκευαστικές εργασίες **α) που οδήγησαν στην υιοθέτηση της Συνθήκης της Ρώμης περί της ΕΟΚ είναι ασαφείς** και με ελάχιστη νομική επεξεργασία· μάλιστα, το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων θεώρησε ότι δεν προσφέρονται για την ερμηνεία της ιδρυτικής συνθήκης της ΕΟΚ / **β) στις τέσσερις συμβάσεις περί του δικαίου της θάλασσας (1958) είναι αξιόλογες** και συνδυάζονται με τις εργασίες που έγιναν από την Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου και από τις προτάσεις κατά τη Συνδιάσκεψη της Γενεύης / **γ) για την Τρίτη Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ είναι ελλιπείς. => διαφορές ποιότητας.**

***Δ. Θεωρία του σαφούς κειμένου:*** Για να αποφευχθεί η συνήθεια να παραπέμπονται στην εκτελεστική

εξουσία τα θέματα ερμηνείας των συνθηκών, θεωρήθηκε ότι το κείμενο ήταν όσο σαφές έπρεπε. Στο πλαίσιο της ΕΕ, η θεωρία του σαφούς κειμένου έχει επιτρέψει στα εσωτερικά δικαστήρια να μην παραπέμπουν προδικαστικά -κατ' άρθρο 234 της Συνθήκης της Ρώμης- την εξέταση ζητημάτων που αναφύονται ως προς τη Συνθήκη στο έδαφος των κρατών-μελών.

***Ε. Αυθεντικό κείμενο της συνθήκης. Γλώσσα:*** Όταν η συνθήκη είναι διατυπωμένη σε περισσότερες γλώσσες, τότε το κείμενο θεωρείται αυθεντικό και στις δύο, εκτός αν ορίζει διαφορετικά η συνθήκη ή η συμφωνία των μερών. Όταν είναι διατυπωμένο σε γλώσσα διαφορετική από εκείνη που επικυρώθηκε, θεωρείται αυθεντικό μόνο αν προκύπτει από τη συνθήκη ή τη συμφωνία των μερών (άρθρο 33 Σύμβασης της Βιέννης). Το πρόβλημα με την ελληνική έννομη τάξη έχει ως εξής -> Η συνθήκη, με την κύρωση και τη δημοσίευσή της στη ΦΕΚ, εντάσσεται στην έννομη τάξη με δύο κείμενα· το ξένο, που θεωρείται αυθεντικό, και το ελληνικό, που αποδίδει τη συνθήκη. Το πρόβλημα δεν τίθεται για τις σχέσεις Ελλάδας-ΕΕ, επειδή τα ελληνικά είναι επίσημη γλώσσα της Κοινότητας, αλλά σε άλλες => οι περισσότερες μεταφράσεις περιέχουν λάθη και ασυνέπειες (π.χ. νέα Σύμβαση ΟΗΕ για το δίκαιο της θάλασσας). Μερικά ελληνικά δικαστήρια προσφεύγουν στο ξενόγλωσσο ως αυθεντικό, καθώς το κείμενο που δημοσιεύεται στη ΦΕΚ αποτελεί μετάφραση. Κάποτε ο κυρωτικός νόμος αναφέρει πως σε περίπτωση σύγκρουσης ελληνικού-ξενόγλωσσων κειμένων, κατισχύει ένα ξενόγλωσσο. Αν ο νόμος και η κυρούμενη συνθήκη σιωπούν, εφαρμόζεται η γενική αρχή του σεβασμού των συμπεφωνημένων, που περιλαμβάνει και το αληθές περιεχόμενό τους (άρθρο 2§2 του Συντάγματος).

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ V
# ΛΗΞΗ Η' ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ

***1. Γενικά:*** Σύμφωνα με τα άρθρα 54-63 της Σύμβασης της Βιέννης, η λήξη της ισχύος των συνθηκών πραγματοποιείται με την εκτέλεση των συμβατικών δεσμεύσεων ή με έναν από τους παρακάτω τρόπους -> **α) Συναινετική κατάργηση:** Η συμφωνία εκδηλώνεται είτε κατά τη σύναψη της συνθήκης, όταν διατυπώνεται διάταξη για τη λήξη μετά το πέρας ορισμένου χρόνου, είτε με την κοινή βούληση των μερών. / **β) Σιωπηρή κατάργηση, αναστολή εφαρμογής:** Τα κράτη με τη συμπεριφορά τους υποδηλώνουν την κατάργηση μιας συνθήκης. Είναι εφικτή η σιωπηρή κατάργηση ή αναστολή εφαρμογής από μεταγενέστερη συνθήκη που έχει το ίδιο περιεχόμενο με αντίθετες ρυθμίσεις- π.χ. Υπόθεση Oscar Chinn -> Το Διαρκές Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης δεν δέχτηκε ότι διάταξη προγενέστερης συνθήκης, που δε μεταφέρθηκε ρητά σε επόμενη επί του ίδιου αντικειμένου μεταξύ των αυτών μερών, εξακολουθούσε να ισχύει. Για την αναστολή πολυμερών συνθηκών μεταξύ ορισμένων μόνο συμβαλλομένων σημειώνονται τα εξής: Η αναστολή πρέπει να επιτρέπεται από τη συνθήκη, δεν πρέπει να βλάπτει τα δικαιώματα τρίτων συμβαλλόμενων ούτε να αντίκειται στο αντικείμενο και στο σκοπό της συνθήκης. Τέλος, μείωση του αριθμού των συμβαλλόμενων, έστω και σε αριθμό μικρότερο από εκείνον που απαιτείται για την έναρξη της ισχύος της συνθήκης, δε συνεπάγεται την κατάργησή της. / **γ) Καταγγελία των συνθηκών:** Περιλαμβάνει τη μονομερή εκδήλωση αρνητικής βούλησης. Μπορεί να είναι ->

- **Νόμιμη** -> Προβλέπεται από τη συνθήκη και η προθεσμία για την πραγμάτωσή της δεν πρέπει να είναι μικρότερη από 12 μήνες.

Το ζητούμενο στις διεθνείς σχέσεις είναι η μεγαλύτερη συμμετοχή των κρατών στις συνθήκες (με διπλωματικές ενέργειες, παρεμβάσεις ΜΚΟ, κ.ά.). Το πρόβλημα της καταγγελίας έγκειται στο ότι τα κράτη επιθυμούν να αποφεύγουν τις δεσμεύσεις που δημιουργούν δαπάνες ή όπου δεν υπάρχει δυνατότητα κατάργησης της συμβατικής σχέσης. Έτσι, υπάρχουν συνθήκες που την απαγορεύουν, π.χ. περί συνθηκών, διπλωματικών σχέσεων, ανθρωπίνων δικαιωμάτων (πάντως, ορισμένες από τις τελευταίες περιέχουν ρήτρα περί μονομερούς καταγγελίας τους). Αν η καταγγελία αφορά σε διμερή

συνθήκη, την καταργεί. Αν αφορά σε πολυμερή, τότε το καταγέλλον μέρος αποσύρεται από τη συνθήκη, που εξακολουθεί να ισχύει μεταξύ των άλλων συμβαλλόμενων.

- **Παράνομη** -> Όταν η συνθήκη δεν προβλέπει τρόπους/δικαίωμα κατάργησης καταγγελίας ή δε συντρέχουν ειδικοί λόγοι => δημιουργία διεθνούς ευθύνης.

***2. Επέλευση εξωτερικών γεγονότων. Συνέπειες του πολέμου:*** Η ρήξη των διπλωματικών και προξενικών σχέσεων μεταξύ των συμβαλλόμενων δεν επιδρά στις μεταξύ τους έννομες σχέσεις που απορρέουν από τη συνθήκη, εκτός αν οι πρώτες είναι απαραίτητες για την εφαρμογή της συνθήκης.

**3. Ένοπλη σύρραξη:** ***Α. Διμερείς συνθήκες:*** Η ένοπλη σύρραξη μπορεί να καταργεί τις μεταξύ των εμπολέμων διμερείς συνθήκες -> όχι αυτόματη αναστολή ή κατάργηση. Στο μεσοπόλεμο έγινε προσπάθεια να περιοριστεί η απολυτότητα αυτής της αρχής, ενώ με το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο έπαυσαν να ισχύουν οι διμερείς συνθήκες που συνάφθηκαν πριν από αυτόν. / ***Β. Πολυμερείς συνθήκες:*** Η εμπόλεμη κατάσταση μπορεί να αναστείλει τη συνθήκη μεταξύ των εμπλεκόμενων σε αυτή κρατών. Δεν την αναστέλλει στις σχέσεις καθενός από αυτά με τα υπόλοιπα ούτε και στις σχέσεις μεταξύ των μη εμπόλεμων. / ***Γ. Εξαιρέσεις:*** Ο πόλεμος δεν ανατρέπει τα έννομα αποτελέσματα προγενέστερων συνθηκών που αφορούν στη δημιουργία αντικειμενικών καταστάσεων και έχουν ήδη πραγματοποιηθεί (π.χ. εδαφικές μεταβολές). Επίσης, δεν επιδρά στις συνθήκες που έχουν ως αντικείμενο τη ρύθμιση της συμπεριφοράς των κρατών σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης- π.χ. Συμβάσεις της Γενεύης περί αιχμαλώτων, άμαχου πληθυσμού, τραυματιών και ασθενών / Σύμβαση περί γενικής απαγόρευσης των χημικών όπλων.

***4. Λήξη ή αναστολή εφαρμογής των συνθηκών που γίνεται από αδυναμία εκτέλεσης:*** Η αδυναμία πρέπει να είναι αποτέλεσμα οριστικής εξάλειψης/καταστροφής ενός στοιχείου απαραίτητου για τη συνθήκη. Αν η αδυναμία είναι προσωρινή, τότε η εξάλειψη αναστέλλει μόνο την εφαρμογή για όσο υπάρχει αυτή η αδυναμία. Το συμβαλλόμενο μέρος δε μπορεί να επικαλεστεί αδυναμία που προκλήθηκε από δική του παραβίαση, είτε παραβίαση που αφορά την ίδια τη συνθήκη, είτε είναι απόρροια οποιασδήποτε άλλης διεθνούς υποχρέωσης απέναντι σε άλλο συμβαλλόμενο στη συνθήκη.

***5. Ένσταση της μη εκπλήρωσης παροχής:*** Για να ανασταλεί ή να λήξει η εφαρμογή της συνθήκης πρέπει να υπάρχει ουσιώδης παραβίασή της -> **α) απόρριψη συνθήκης,** όταν η λύση της συμβατικής σχέσης δεν προβλέπεται από τη Σύμβαση περί συνθηκών του 1969 / **β) η παραβίαση μιας διάταξης ουσιώδους για την πραγματοποίηση του αντικειμένου και του σκοπού της συνθήκης.** Αν η συνθήκη είναι διμερής, τότε καθένα από τα μέρη μπορεί να επικαλεσθεί την παραβίαση, ενώ αν είναι πολυμερής, τότε απαιτείται ομόφωνη απόφαση των συμβαλλόμενων. Αν ένα μέρος σε πολυμερή συνθήκη έχει θιγεί ειδικά από την παραβίαση, τότε μπορεί να την επικαλεσθεί ως λόγο αναστολής, ο οποίος θα αντιπαραβληθεί μόνο στις σχέσεις του με το παραβιάσαν κράτος. Τέλος, οποιοδήποτε μέρος, πλην του παραβιάσαντος, μπορεί να επικαλεσθεί την παραβίαση ως λόγο αναστολής μερικά ή ολικά, με την προϋπόθεση ότι η συνθήκη είναι τέτοιας φύσης, ώστε μια ουσιώδης παραβίαση των διατάξεων της να μεταβάλλει ριζικά τη θέση όλων (π.χ. συνθήκη συμμαχίας). Παραδείγματα: **Η καταγγελία από το Ιράν της διμερούς συνθήκης με το Ιράκ σχετικά με τα στενά του Ορμούζ,** με τη δικαιολόγηση ότι το Ιράκ δεν σεβάστηκε την αρχή της ελευθεροπλοΐας, που αποτελούσε θεμέλιο της συνθήκης / **Στην υπόθεση Gabcikovo-Nagymaros,** το ΔΔΧ τόνισε ότι τα άρθρα 61-62 της Σύμβασης της Βιέννης εκφράζουν εθιμικό δίκαιο και πρέπει να ερμηνεύονται συσταλτικά. Έκρινε δε, ότι ούτε οι πολιτικές μεταβολές στην κεντρική Ευρώπη, ούτε η μη αποδοτικότητα της κατασκευής του επίδικου υδροηλεκτρικού έργου, ούτε οι πρόοδοι των γνώσεων περί προστασίας του περιβάλλοντος αποτελούσαν απρόβλεπτες περιστάσεις (βλ. άρθρο 62).

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

# ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ, ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΚΥΡΟΤΗΤΑ ΣΥΝΘΗΚΩΝ

***1. Το ζήτημα:*** Αν μεταβληθεί το πολιτικοοικονομικό και νομικό πλαίσιο μιας συνθήκης, τότε οι αντισυμβαλλόμενοι θα πρέπει να μπορούν να διαλύσουν τη συμβατική σχέση. Υποστηρίχθηκε, μάλιστα, ότι ο όρος **'rebus sic stantibus'** είναι σιωπηρά διατυπωμένος σε όλες τις διεθνείς συνθήκες. Αν γίνει δεκτός, τότε θα είναι νόμιμη -σε οποιαδήποτε στιγμή- η μονόπλευρη εκτίμηση της ενδεχόμενης αλλαγής των περιστάσεων και η μονομερής καταγγελία της συνθήκης. Για να δικαιολογηθεί αυτή η θεωρία υποστηρίχθηκε ότι ισχύει μόνο για συνθήκες που συνάπτονται χωρίς χρονικό περιορισμό.

***2. Διεθνής πρακτική:*** Κατανοητές μονομερείς καταγγελίες με το επιχείρημα της απρόβλεπτης μεταβολής των περιστάσεων είναι αυτή από τους Ρώσους για τις συνθήκες που είχε συνάψει η τσαρική κυβέρνηση και από τους Αιγύπτιους για την Αγγλοαιγυπτιακή συνθήκη φιλίας. Συνήθως η επίκληση της απρόβλεπτης μεταβολής σημαίνει πρόταση για αναθεώρηση της συνθήκης- π.χ. επειδή η Τουρκία θεώρησε ότι η συνθήκη της Λωζάνης για τα Στενά είχε ξεπεραστεί, οδήγησε στην υπογραφή της συνθήκης του Montreux / το ίδιο και η Σοβιετική Ένωση για τη μεταβολή του καθεστώτος ναυσιπλοΐας στο Δούναβη. Οι πιο ευαίσθητες στην απρόβλεπτη μεταβολή είναι αυτές που έχον ιδιαίτερο πολιτικό περιεχόμενο, οι οποίες κάποτε περιέχουν και ρητή μνεία για τη δυνατότητα αποχώρησης (π.χ. συνθήκη περί απαγόρευσης πυρηνικών δοκιμών). Χαρακτηριστικό παράδειγμα λύσης συμβατικών δεσμών που περιείχαν βάρος για ένα συμβαλλόμενο κράτος είναι η δήλωση της Ιταλίας ότι -λόγω των συνθηκών- έπαυσε να δεσμεύεται από τις πράξεις περί αποστρατικοποίησης των νησιών της Αδριατικής. Η διεθνής δικαιοσύνη ασχολήθηκε 4 φορές με το θέμα της ρήτρας 'rebus sic stantibus' -> **Διατάγματα ιθαγένειας στο Μαρόκο / υποθέσεις της ελεύθερης ζώνης του Gex, για την αρμοδιότητα αλιείας και Gabcikovo-Nagymaros.** Το ΔΔΧ σημείωσε ότι λήξη των συνθηκών λόγω απρόβλεπτης μεταβολής δεν είναι αυτόματη· πρέπει να έχει καταστήσει τόσο βαρειές τις εναπομένουσες συμβατικές υποχρεώσεις, ώστε να καθίστανται διαφορετικές από τις συμφωνημένες.

## 3. Σύμβαση της Βιέννης περί των Συνθηκών (1969)

***Α. Η διαμόρφωση και λειτουργία του άρθρου 62:*** Στην περίπτωση που συντρέχουν σωρευτικά οι προϋποθέσεις απρόβλεπτης μεταβολής που θέτει, τότε η συμβατική σχέση μπορεί να λυθεί μετά από ορισμένη διαδικασία. Αν δεν υπάρξει ανταπόκριση από τους αντισυμβαλλόμενους στο αίτημα για κάποια διαδικασία επίλυσης της διαφοράς, τότε δικαιούται το ενδιαφερόμενο να θεωρήσει ότι λύει τη συμβατική σχέση. Δυνατή είναι, επίσης, η προσωρινή αναστολή της.

***Β. Προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 62:*** Για να γίνει δεκτή η μεταβολή των περιστάσεων πρέπει **α) να αφορά σε θεμελιώδη διάταξη της συνθήκης** (=θεμέλιο της συνένωσης των συμβαλλόμενων την ώρα σύναψης της συνθήκης => υποκειμενικό στοιχείο) και να είναι **β) ριζική και απρόβλεπτη** (=> αντικειμενικό στοιχείο):

- ***Ριζική μεταβολή*** -> Στις υποθέσεις για την αρμοδιότητα της αλιείας, η Ισλανδία υποστήριξε ότι η μεταβολή της τεχνικής της αλιείας είχε προκαλέσει την ανάγκη επέκτασης της αποκλειστικής ζώνης αλιείας της κατά 50 μίλια.

- ***Απρόβλεπτη μεταβολή*** -> Η ίδια η συνθήκη και οι περιστάσεις κάτω από τις οποίες έχει συναφθεί μπορούν να υποδηλώσουν ποια ήταν η ουσιαστική αιτία για την οποία δεσμεύτηκαν τα κράτη και, άρα, το αν υπάρχει μεταβολή. Η μεταβολή πρέπει να έχει αυξήσει

το βάρος των υποχρεώσεων ενός κράτους, σε τέτοιο σημείο ώστε να καθιστά την εφαρμογή διαφορετική από την υποχρέωση που ανέλαβε το κράτος.

***Γ. Πότε δεν επιτρέπεται επίκληση ριζικής μεταβολής:*** **α) Η ρήτρα 'rebus sic stantibus' δεν αφορά σε ρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν στο παρελθόν / β) ένα συμβαλλόμενο μέρος δε μπορεί να επικαλεστεί την εκ μέρους του παραβίαση της συνθήκης για να απαλλαγεί από την υποχρέωση εφαρμογής της.** Επίσης, δε μπορεί να θεμελιώσει ανάλογο αίτημα στην παραβίαση μιας άλλης συμβατικής σχέσης ως λόγο για τη μεταβολή των περιστάσεων ως προς την πρώτη συνθήκη.

## §2. ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ

***1. Γενικά:*** Η αναθεώρηση είναι διαδικασία με την οποία επέρχεται αντικατάσταση μέρους (=τροποποίηση) ή ολόκληρου του κειμένου μιας συνθήκης.

***2. Διμερείς και πολυμερείς συνθήκες:*** Οι συνθήκες περιλαμβάνουν διατάξεις που ορίζουν τρόπους για την αναθεώρησή τους, οπότε ισχύει η βούληση των μερών. Για τις **διμερείς συνθήκες,** η συναίνεση των συμβαλλόμενων οδηγεί οποτεδήποτε στην αναθεώρηση, ανεξάρτητα από το αν προβλέπεται ρητά. Για τις **πολυμερείς,** πραγματοποιείται αναθεώρηση, ύστερα από πρόταση ενός ή περισσότερων συμβαλλόμενων, με τη συναίνεση της πλειοψηφίας (σε άλλες απαιτείται ομοφωνία). Συνήθως, η αναθεώρηση δεν μπορεί να κινηθεί πριν παρέλθει ορισμένο χρονικό διάστημα. Βέβαια, άλλοτε προβλέπεται ότι κατά τακτά διαστήματα τα μέρη θα εξετάζουν την εφαρμογή της συνθήκης και θα αποφαίνονται για το ενδεχόμενο αναθεώρησής της. Σε ορισμένες πολυμερείς συνθήκες, η τροποποίηση μπορεί να είναι υποχρεωτική, ακόμη κι αν τα μέρη δεν εκδηλώνουν τη βούληση να εγκαταλείψουν το συμβατικό κύκλο. Επίσης, διεθνείς οργανισμοί επιτυγχάνουν αλλεπάλληλες τροποποιήσεις, με την υιοθέτηση συμπληρωματικών αποφάσεων που δεν απαιτούν επικύρωση, επειδή αποτελούν πράξεις Οργανισμών που έχουν αποφασιστική για τα κράτη-μέλη αρμοδιότητα. Άλλοτε, πάλι, με αίτηση ενός ή περισσότερων συμβαλλόμενων, συνέρχεται διεθνής συνδιάσκεψη που αποφασίζει σχετικά με την αναγκαιότητα και το περιεχόμενο της αναθεώρησης. Έτσι, συνάπτεται νέα συνθήκη που δεσμεύει μόνο όσους θα μετάσχουν σε αυτή. Αν μετάσχουν όλοι και η αναθεώρηση αναφέρεται στο σύνολο της πρώτης συνθήκης, τότε αυτή καταργείται. Αν, όμως, δε συμβεί αυτό, τότε οι μη μετέχοντες στη νέα σύμβαση εξακολουθούν να διέπονται από την προγενέστερη. Αν μία συνθήκη δεν έχει προνοήσει για τη δυνατότητα/μεθόδους αναθεώρησής της, τότε η πρόταση αναθεώρησης πρέπει να κοινοποιείται σε όλους τους συμβαλλόμενους, ακόμη κι αν αφορά μερικούς μόνο από αυτούς.

***3. Παρέμβαση διεθνών συνδιασκέψεων ή οργανισμών στις διαδικασίες αναθεώρησης:*** Αρκετές πολυμερείς συνθήκες προβλέπουν τη συμμετοχή διεθνών οργανισμών στη διαδικασία σύγκλησης συνδιασκέψεων για αναθεώρηση. Εξάλλου, οι ιδρυτικές συνθήκες διεθνών οργανισμών, είτε αναφέρονται στη δυνατότητα αναθεώρησης των συνθηκών γενικώς, είτε και στη διαδικασία αναθεώρησης αυτών των ιδρυτικών συνθηκών. Για την πρώτη περίπτωση, το άρθρο 19 του Καταστατικού της ΚτΕ παρείχε αρμοδιότητα στη Συνέλευση της ΚτΕ να καλεί τα κράτη-μέλη σε επανεξέταση των ανεφάρμοστων συνθηκών ή εκείνων που έθεταν σε κίνδυνο την ειρήνη. Για το δεύτερο, είτε συγκαλείται ad hoc συνδιάσκεψη των κρατών-μελών είτε αποφασίζουν κατευθείαν τα όργανα του Οργανισμού- π.χ. το άρθρο 108 του Χάρτη του ΟΗΕ αναφέρεται σε τροποποιήσεις που μπορούν να πραγματοποιηθούν με απόφαση των 2/3 των μελών της ΓΣ και αφού επικυρωθούν από τα 2/3 των μελών του ΟΗΕ. Υπάρχει, τέλος, η άποψη ότι αναθεώρηση μπορεί να γίνει και σιωπηρώς (π.χ. διαιτητική απόφαση σε διαφορά Γαλλίας-ΗΠΑ για την ερμηνεία διμερούς συμφωνίας περί μεταφορών), αν και δεν προβλέπεται από τη Σύμβαση της Βιέννης. Σιωπηρή αναθεώρηση των

ιδρυτικών συνθηκών των οργανισμών πραγματοποιείται και από τα όργανα αυτών. Αν οι συνθήκες το προβλέπουν, η αναθεωρητική πρωτοβουλία προέρχεται και πραγματώνεται από τις ολομέλειες των αρμόδιων διεθνών οργανισμών· κατά προτίμηση, διατυπώνονται συμπληρωματικά πρωτόκολλα στη βασική σύμβαση, τα οποία έχουν υποχρεωτική ισχύ αλλά μπορούν να επικυρωθούν από όλα ή μερικά μόνο μέρη => πολυεπίπεδες νομικές σχέσεις (π.χ. η Σύμβαση της Βαρσοβίας του 1929 για την ενοποίηση κανόνων σχετικών με τις διεθνείς αερομεταφορές τροποποιήθηκε με 2 πρωτόκολλα, 5 συμπληρωματικά και μία σύμβαση).

## §3. ΛΟΓΟΙ ΑΚΥΡΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ

***1. Γενικά:*** Σύμβαση της Βιέννης (1969) -> Ένα κράτος δε μπορεί να επικαλεσθεί το γεγονός ότι η συναίνεσή του να δεσμευθεί με συνθήκη δόθηκε κατά παραβίαση διάταξης του εσωτερικού του δικαίου, που αφορά στην αρμοδιότητα νομοθετήσεως. Μπορεί να το κάνει αν η παραβίαση ήταν πασιφανής (=προφανής για κάθε κράτος, κατά τη συνήθη πρακτική και την καλή πίστη). Επίσης, όταν η αρμοδιότητα του αντιπροσώπου για την έκφραση της συναίνεσης του κράτους να δεσμευθεί με συνθήκη τέθηκε κάτω από ειδικό περιορισμό, θα πρέπει το κράτος να αποδείξει ότι ο περιορισμός γνωστοποιήθηκε στα άλλα διαπραγματευόμενα σε χρόνο προγενέστερο της έκφρασης της συναίνεσης.

***2. Πλάνη:*** Για να γίνει επίκληση της πλάνης ως στοιχείου ακύρωσης, τότε πρέπει να αναφέρεται σε κατάσταση που το κράτος θεώρησε ότι υφίσταται κατά το χρόνο συνομολόγησης της συνθήκης και αποτελούσε ουσιώδη βάση της συναίνεσής του να δεσμευθεί συμβατικά. Αν το κράτος με τη συμπεριφορά του συνέβαλε στην πλάνη, τότε δε μπορεί να την επικαλεστεί. Επίσης, η πλάνη που αφορά μόνο στη διατύπωση του κειμένου της συνθήκης δε θίγει την εγκυρότητά της. Παράδειγμα: **Υπόθεση Preah Vihear σχετικά με το αν η Καμπότζη και όχι η Ταϋλάνδη έπρεπε να αποσύρει τους ένοπλους φρουρούς από το ναό** -> όταν καθορίστηκε η συνοριακή γραμμή με βάση την κοίτη του ποταμού, η περιοχή βρισκόταν υπό γαλλική κατοχή. Μια μικτή γαλλο-καμποτζική επιτροπή επεξεργάστηκε χάρτη που τοποθέτησε το ναό στην Καμπότζη. Αυτός δεν έγινε δεκτός από την επιτροπή, αλλά η Καμπότζη στηρίχθηκε σε αυτόν, ενώ η Ταϋλάνδη υποστήριξε ότι είχε ένα τυπικό λάθος. Έτσι, κατά το Διεθνές Δικαστήριο, το κύρος των προσώπων της επιτροπής και το γεγονός ότι η Ταϋλάνδη είχε συντελέσει στην πλάνη της απαγόρευαν να την επικαλεστεί.

***3. Απάτη:*** Αρκούσε η διαμόρφωση μιας γενικής απαγόρευσης που θα άφηνε την ακριβέστερη οριοθέτησή της να προκύψει από την πρακτική/αποφάσεις διεθνών δικαστηρίων. Η Σύμβαση της Βιέννης παρέχει τη δυνατότητα στο κράτος που επικαλείται την απάτη να κινηθεί για την ακυρότητα της συνθήκης, έστω κι αν γνώριζε την απάτη- αλλά όχι αν συνέβαλε σε αυτή.

***4. Δωροδοκία αντιπροσώπου:*** Πρέπει να είναι άμεση ή έμμεση για να θεωρήσει το κράτος ανενεργό τη συναίνεσή του να δεσμεύεται από τη συνθήκη. Βέβαια, μια καλή περιποίηση ή δώρα μικρής αξίας για λόγους αβροφροσύνης δε θεωρούνται διαφθορά· πρέπει να πρόκειται για πράξεις που αποβλέπουν να ασκήσουν αποφασιστική επιρροή πάνω στη διάθεση του αντιπροσώπου να συνάψει τη συνθήκη.

***5. Χρήση βίας:*** Η απειλή χρήσης βίας ή η χρήση βίας σε βάρος του κράτους (κατά παραβίαση των αρχών του Διεθνούς Δικαίου που ενσωματώνονται στο Χάρτη του ΟΗΕ) ή του αντιπροσώπου του. **Παράδειγμα απειλής χρήσης βίας έχει αποτελεί η υπογραφή της συνθήκης του Μονάχου, που παραχωρούσε το έδαφος των Σουδητών στο Γ' Ράιχ και επιβλήθηκε στην Τσεχοσλοβακία** από τις Γερμανία, Γαλλία, Αγγλία, Ιταλία. Ως παράδειγμα απειλής ή χρήσης βίας κατά του αντιπροσώπου

κράτους αναφέρεται ο πρόεδρος Γιάχα της Τσεχοσλοβακίας, που υπέγραψε με τη Γερμανία τη συμφωνία προσάρτησης της περιοχής των Σουδητών. Τέλος, τα άρθρα 51-52 της Σύμβασης της Βιέννης τονίζουν ότι κάθε μορφή βίας που αποβλέπει στο να υποχρεώσει ένα κράτος να προβεί σε πράξη σχετική με τη σύναψη μιας διεθνούς συνθήκης, κατά παραβίαση των αρχών της ισότητας και της ελεύθερης έκφρασης της βούλησης μεταξύ των κρατών, είναι παράνομη.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII
# ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΝΟΜΙΚΩΣ ΜΗ ΔΕΣΜΕΥΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΠΕΡΙΕΧΟΥΝ ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ

***1. Συμφωνίες καθαρώς πολιτικές ή συμφωνίες μη δεσμευτικές:*** Συμφωνίες των οποίων οι μετέχοντες δε θέλουν να είναι δεσμευτικές και, άρα, να παράγουν νομικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα και υποχρεώσεις- π.χ Τελική πράξη του Ελσίνκι, συμφωνίες της Γιάλτα και του Πότσδαμ. Οι συμφωνίες αυτές παρουσιάζουν ευέλικτο χαρακτήρα, είναι εύθραυστες, δεν υπάγονται στον κανόνα pacta sunt servanda και, επειδή δεσμεύουν πολιτικώς και όχι νομικώς τα μέρη, η παραβίασή τους **α) δεν επισύρει διεθνή ευθύνη και β) δε νομιμοποιεί τη λήψη μέτρων για την εκτέλεσή τους.** Το κείμενο μιας καθαρώς πολιτικής συμφωνίας άλλοτε **α) μπορεί να περιέχει επαναβεβαίωση ήδη ισχυόντων κανόνων του διεθνούς δικαίου, οπότε η δεσμευτικότητα υπάρχει λόγω αυτού του κανόνα και β) άλλοτε το περιεχόμενο αποτελεί προάγγελο νέου διεθνούς κανόνα που δεν έχει ακόμα καθιερωθεί.** Τέλος, ως προς το soft law σημειώνεται ότι δεν αποτελεί θετικό δίκαιο, αλλά προοιωνίζει αναβάθμιση, όταν συντρέξουν οι απαραίτητες για τη νομική εδραίωσή του προϋποθέσεις. Με άλλα λόγια, αποτελεί δήλωση προθέσεως.

***2. Μνημόνια συνεννόησης:*** Είναι διμερείς ή πολυμερείς συμφωνίες που δεν είναι νομικά δεσμευτικές και αφορούν ζητήματα τεχνικής φύσης αλλά και ουσιαστικής σημασίας για τις σχέσεις μεταξύ των μερών. Για να διαπιστωθεί αν ένα μνημόνιο είναι ή όχι νομικά δεσμευτικό, πρέπει να αναζητηθεί η βούληση των μερών, το περιεχόμενο της συναπτόμενης συμφωνίας και η διατύπωση του κειμένου. Το μνημόνιο χαρακτηρίζεται από αοριστία, αφού μπορεί να είναι νομικά δεσμευτικό για ένα κράτος αλλά όχι για έτερο, ή το ένα κράτος να υποχρεώνεται από το Σύνταγμά του να το εισαγάγει στη Βουλή προς έγκριση, ενώ το άλλο κράτος να μην προσεγγίζει με τον ίδιο τρόπο τη διεθνή συμφωνία- **π.χ. Memorandum of Paris on Port State Control** για τη διεθνή συνεργασία μεταξύ των λιμενικών αρχών των συμβαλλόμενων, την άσκηση ελέγχου σε όλα τα εμπορικά πλοία, την ασφάλεια της ναυσιπλοΐας.

***3. Συμφωνίες κυρίων:*** Είναι δευτερευούσης σημασίας με ηθική και όχι νομική δέσμευση. Πραγματοποιούνται από Αρχηγούς κρατών, Πρωθυπουργούς ή άλλα μέλη της κυβέρνησης, διπλωματικούς αντιπροσώπους. Παράδειγμα, η ρύθμιση της σειράς ανάληψης της προεδρίας στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ ή η συνεννόηση κατά τη διάρκεια συνδιάσκεψης να μη γίνει προσφυγή σε ψηφοφορία πριν εξαντληθεί κάθε δυνατότητα για λήψη απόφασης με consensus. Αν τα μέρη δε χαρακτηρίσουν τη συμφωνία τους ως 'Gentleman's Agreement', πρέπει να εξεταστούν οι περιστάσεις σύναψής της, το περιεχόμενο των συμφωνηθέντων κι η μεταγενέστερη συμπεριφορά των μερών, για να προσδιοριστεί ο ακριβής νομικός χαρακτήρας της.- π.χ. είναι δύσκολο να οριστεί ο χαρακτήρας της Τελικής πράξης του Ελσίνκι (ριζική αναμόρφωση σχέσεων μεταξύ των κρατών Ανατολής-Δύσης), στην οποία αναφέρεται ρητά ότι δεν απαιτείται πρωτοκόλληση.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ VIII
# ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

## §1. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ, ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ (ius cogens) ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ERGA OMNES

***1. Γενικά:*** Η συνθήκη και το έθιμο ανήκουν στους τρόπους παραγωγής του διεθνούς δικαίου, το οποίο εκφράζει μια έντονα αποκεντρωμένη κοινότητα. Αποτέλεσμα της ιδιομορφίας αυτής είναι ο προβληματισμός ως προς την ιεραρχία μεταξύ των κανόνων διεθνούς δικαίου. Μερικοί κανόνες εκ της φύσης τους έχουν τέτοια σημασία, ώστε δεσμεύουν τους πάντες και δε μπορούν να παραμεριστούν από καμία συμφωνία (=υπέρτεροι κανόνες του διεθνούς δικαίου) -> έκφραση της διεθνούς δημόσιας τάξης και της αρχής της αλληλεγγύης στις διεθνείς σχέσεις. Μάλιστα, ο Χάρτης του ΟΗΕ ορίζει ότι κατέχει τα πρωτεία απέναντι σε όλες τις συμβατικές δεσμεύσεις των κρατών-μελών του ΟΗΕ (άρθρο 103). Γενικά, η ιεραρχία των κανόνων εκδηλώνεται με το θεσμό του ius cogens, που ανήκει στο γενικό διεθνές δίκαιο.

***2. Το πρόβλημα του ius cogens:*** Στο παρελθόν, υποστηριζόταν ότι οι κανόνες του φυσικού δικαίου δε μπορούσαν να παραμεριστούν από τη συμφωνία των κρατών. Αργότερα, τονίστηκε ότι οι συνθήκες δε μπορούν να αντιτίθενται σε ορισμένους βασικούς εθιμικούς κανόνες -> διάκριση ανάμεσα σε ius cogens (=κανόνες απαραβίαστοι) και ius dispositivum (=κανόνες που επιτρέπουν αποκλίσεις κατά τη βούληση των μερών).

***3. Προτάσεις της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου του ΟΗΕ:*** Δέχτηκε ομόφωνα ότι υπάρχουν ορισμένες αρχές και κανόνες από τους οποίους δεν επιτρέπεται απόκλιση με συμφωνία των κρατών, διότι διαφορετικά επέρχεται ακυρότητα (π.χ. ακυρότητα συνθηκών που προβλέπουν παράνομη χρήση βίας, άσκηση δουλεμπορίου, πειρατείας, γενοκτονίας). Τελικά, το άρθρο 66 της Σύμβασης της Βιέννης 1969 προβλέπει προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο, αν δεν τελεσφορήσουν οι άλλες διαδικασίες ειρηνικού διακανονισμού που προβλέπει το άρθρο 33 του Χάρτη.

***4. Η Σύμβαση της Βιέννης περί των συνθηκών και το ius cogens:*** Στην κωδικοποιητική (για τη Σύμβαση της Βιέννης) συνδιάσκεψη του ΟΗΕ προτάθηκε μακρά απαρίθμηση κανόνων του αναγκαστικού διεθνούς δικαίου, με την ιδέα να ενταχθούν αυτοί στις περιπτώσεις που καθιστούν άκυρες τις αντίθετες διεθνείς συνθήκες (π.χ. μη επίθεση, μη επέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις άλλων κρατών, κυρίαρχη ισότητα, αυτοδιάθεση). Η πρόταση αυτή δεν έγινε δεκτή, αλλά ψηφίστηκαν δύο διατάξεις που ενσωματώνουν την αντίληψη για την ύπαρξη διεθνών κανόνων αναγκαστικού δικαίου. Το άρθρο 53 της Σύμβασης της Βιέννης αναφέρει ότι είναι άκυρη κάθε συνθήκη που τη στιγμή της σύναψής της βρίσκεται σε σύγκρουση με έναν αναγκαστικό κανόνα διεθνούς δικαίου (=αποδεκτός και αναγνωρισμένος από την κοινότητα των κρατών στο σύνολό της ως κανόνας από τον οποίο δεν επιτρέπεται καμία εξαίρεση και που δε μπορεί να τροποποιηθεί παρά με έναν κανόνα ίδιου χαρακτήρα). Εξάλλου, το άρθρο 64 προβλέπει ότι, αν δημιουργηθεί νέος αναγκαστικός κανόνας γενικού διεθνούς δικαίου, κάθε συνθήκη, που ήδη υπάρχει και βρίσκεται σε σύγκρουση με αυτόν, θα

καθίσταται άκυρη και θα λήγει η ισχύς της. Δύο παρατηρήσεις -> **α) δεν απαιτείται όλα τα κράτη να έχουν δεχτεί έναν κανόνα ως ius cogens για να θεωρηθεί ως ισχύων απέναντι στους υπόλοιπους / β) η εξαγγελία περί ύπαρξης κανόνων αναγκαστικού δικαίου καλύπτει το συμβατικό και το εθιμικό διεθνές δίκαιο,** με την έννοια ότι τοπικό ή περιφερειακό έθιμο δε μπορεί να αντίκειται σε αναγκαστικούς κανόνες του γενικού διεθνούς δικαίου.

***5. Θέση του ΔΔΧ:*** **Στην Υπόθεση Barcelona Traction,** δέχτηκε ότι υπάρχουν εθιμικοί κανόνες που δεν επιτρέπουν απόκλιση με συνθήκη (π.χ. παραβίαση θεμελιωδών ανθρώπινων δικαιωμάτων). Επιπλέον, υποστήριξε ότι πρέπει να γίνεται μια βασική διάκριση μεταξύ των υποχρεώσεων των κρατών απέναντι στη διεθνή κοινότητα και των υποχρεώσεων που δημιουργούνται σε σχέση με ένα άλλο κράτος στο πλαίσιο της διπλωματικής προστασίας. Από τη σημασία των δικαιωμάτων στα οποία αφορούν οι πρώτες, όλα τα κράτη μπορούν να θεωρηθούν ότι έχουν έννομο συμφέρον => υποχρεώσεις erga omnes. Έτσι, η παραβίαση εθιμικών κανόνων που αποτελούν ius cogens μπορεί να νομιμοποιήσει μια παρέμβαση οποιουδήποτε κράτος σε ένα διεθνές όργανο για την κατάπαυση της παρανομίας -> σύνδεση με την έννοια του διεθνούς εγκλήματος ή τη στασιαζόμενη έννοια του εγκλήματος του κράτους. **Στην Υπόθεση του Ανατολικού Τιμόρ,** δέχτηκε το επιχείρημα της Πορτογαλίας ότι ο λαός του Τιμόρ στην προσφυγή της κατά της Αυστραλίας είχε το erga omnes δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, αλλά ότι αυτό δεν έδινε αυτόματα δικαιοδοσία στο Δικαστήριο. Πάντως, το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την **υπόθεση Furundzija** επιβεβαίωσε ότι η απαγόρευση των βασανιστηρίων αποτελεί ius cogens.

***6. Κανόνες ius cogens και υποχρεώσεις erga omnes:*** Οι κανόνες του αναγκαστικού διεθνούς δικαίου δημιουργούν υποχρεώσεις προς πάσα κατεύθυνση (=erga omnes). Κάθε κράτος δεσμεύεται να τους τηρεί και κάθε κράτος, διεθνής οργανισμός ή η διεθνής κοινότητα στο σύνολό της έχει δικαίωμα να απαιτεί την τήρησή τους. Η άποψη αυτή ξεκινά από δύο εσφαλμένες αντιλήψεις: **1) το γενικό διεθνές δίκαιο δεν επιδέχεται στο σύνολό του αποκλίσεις**· όμως, το ΔΔΧ στην υπόθεση Barcelona Traction ανέφερε το θεσμό της διπλωματικής προστασίας ως κανόνα γενικού διεθνούς δικαίου που δεν είναι ius cogens. / **2) Η ισχύς erga omnes των διεθνών δεσμεύσεων αποτελεί αποκλειστική συνέπεια της ύπαρξης κανόνων αναγκαστικού δικαίου**· αλλά όπως έδειξε το Διεθνές Δικαστήριο στις Γνωμοδοτήσεις περί πυρηνικών δοκιμών της Γαλλίας, η δήλωση του Προέδρου της δέσμευσε τη χώρα erga omnes, χωρίς να απορρέει από κανόνα αναγκαστικού διεθνούς δικαίου. Σημειώνεται ότι ο κανόνας ius cogens έχει τέτοια ένταση ώστε κάθε αντίθετη δικαιοπραξία είναι άκυρη. Αυτό δε συμβαίνει πάντα με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις erga omnes. Συνεπώς, **α) οι κανόνες ius cogens είναι κανόνες που τυγχάνουν γενικής εφαρμογής και είναι άκυρη κάθε δικαιοπραξία που τους παραβιάζει / β) η ισχύς διεθνών erga omnes κανόνων έχει τριπλή προέλευση** -> άλλοτε αποτελεί υλοποίηση της ύπαρξης κανόνων ius cogens στο συμβατικό διεθνές δίκαιο· άλλοτε εκφράζει επιταγή γενικής εφαρμογής που διέπει τις διεθνείς σχέσεις· άλλοτε, τέλος, είναι δημιούργημα μονομερών και διμερών δεσμεύσεων επί ορισμένου ζητήματος που συνεπάγονται υποχρεώσεις έναντι πάντων.

## §2. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ 'ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ' ΚΑΙ 'ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

***1. Αρχές και κανόνες του διεθνούς δικαίου:*** Γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου είναι θεμελιώδεις κανόνες που διέπουν όλο το σύστημα του διεθνούς δικαίου (π.χ. στην Υπόθεση του Στενού της Κέρκυρας γίνεται λόγος για τη γενική αρχή που διέπει την ελεύθερη επικοινωνία στη θάλασσα· Αρχές του διεθνούς δικαίου εξαγγέλλει και ο Χάρτης του ΟΗΕ -> ισότητα, ανεξαρτησία,

αυτοδιάθεση, μη επέμβαση). Πρόκειται, δηλαδή, για το γενικό εθιμικό δίκαιο, με την επιπλέον διευκρίνηση ότι αυτό είναι κάποτε διατυπωμένο σε κωδικοποιητικές συνθήκες. Ορισμένοι διακρίνουν ανάμεσα σε 'αρχές' (=γενικός κανόνας· απαντάει στο ερώτημα 'γιατί ισχύει;') και 'κανόνες' (=εξειδικευμένος κανόνας που προκύπτει από τον γενικό· απαντά στο ερώτημα 'τι ισχύει;'). Πάντως, το Διεθνές Δικαστήριο δεν προχώρησε σε διαχωρισμό στις **Υποθέσεις της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου και της οριοθέτησης του κόλπου του Maine.** Υπάρχει, όμως, και η άποψη που διακρίνει μεταξύ της δικαστικής λειτουργίας και των διακηρύξεων των κρατών. Στην πρώτη περίπτωση, οι γενικές αρχές αποτελούν την αξιωματική βάση της δικανικής σκέψης και την έκφραση της ύπαρξης διεθνούς νομικής τάξης (π.χ. **Υπόθεση Νικαράγουα ->** το δικαστήριο προσέδωσε αυτόνομη υπόσταση στην αρχή μη χρήσης βίας). Συμπερασματικά, οι όροι 'διεθνές έθιμο, γενικές αρχές/γενικοί κανόνες διεθνούς δικαίου και γενικό διεθνές δίκαιο' αποτελούν ταυτολογία.

***Τα άρθρα 2§2 και 28§2 του Συντάγματος ως προς το υπό κρίση ζήτημα:*** Αναφέρονται στους γενικά αναγνωρισμένους / γενικά παραδεδεγμένους κανόνες του διεθνούς δικαίου = γενικές αρχές ή κανόνες του διεθνούς δικαίου, δηλαδή του διεθνούς εθίμου. Παράδειγμα, **στην υπόθεση Σύρμου** ο Άρειος Πάγος δέχτηκε ότι, 'με βάση αναμφισβήτητη αρχή του διεθνούς δικαίου που επέχει θέση νόμου του κράτους', ο πρέσβυς εκπροσωπεί το κράτος αποστολής στο κράτος διαπιστεύσεως. Είναι βέβαια η πρώτη φορά που το Σύνταγμα αναφέρεται στο μη συμβατικό δίκαιο· όμως, αυτό δε σημαίνει ότι συμπεριλήφθηκαν στην έννομη τάξη κανόνες διαφορετικοί από τους εθιμικούς. Τέλος, σημειώνεται ότι, αν το Σύνταγμα είχε χρησιμοποιήσει στα προαναφερθέντα άρθρα την έκφραση 'γενικές αρχές', τότε θα ενίσχυε την άποψη ότι ξεπερνούν το έθιμο.

## §3. ΕΠΙΚΟΥΡΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

***1. Οι γενικές αρχές του δικαίου των πολιτισμένων εθνών (άρθρο 38§1 του Καταστατικού του ΔΔΧ):*** Είναι διαφορετικές από τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου και χρησιμοποιούνται από το δικαστήριο ως τρίτη επικουρική πηγή, εφόσον δεν υπάρχει συνθήκη, έθιμο, προκειμένου να αποφευχθεί η αρνησιδικία. Η έννοια 'γενικές αρχές του δικαίου, αναγνωρισμένες από τα πολιτισμένα έθνη' μπορεί να αντιμετωπιστεί από δύο διαφορετικά οπτικά πεδία**: α) γενικές αρχές του δικαίου, αναγνωρισμένες από τα κράτη και β) γενικές αρχές του δικαίου αναγνωρισμένες από τα πολιτισμένα κράτη:**

- **1η ερμηνευτική μέθοδος ->**

Θεωρείται ότι το άρθρο 38§1 αναφέρεται σε μερικές αρχές του εσωτερικού δικαίου που ισχύουν in foro domestico και μπορούν να αναχθούν στο εσωτερικό δίκαιο για να βοηθήσουν στην επίλυση μιας διεθνούς διαφοράς => γενικευμένες αρχές (π.χ. σεβασμός των συμπεφωνημένων, καλή πίστη, υποχρέωση επανόρθωσης ζημίας). Το πρώτο ερώτημα είναι αν ο διεθνής δικαστής υποχρεούται να θεωρήσει ως πηγή του διεθνούς δικαίου αυτές τις αρχές. Κατά μία άποψη, επειδή το άρθρο 38 εντάσσει τις γενικώς παραδεδεγμένες αρχές του δικαίου των πολιτισμένων κρατών ως τρίτη πηγή του διεθνούς δικαίου, αυτές έχουν ήδη καταστεί πηγή του γενικού διεθνούς δικαίου. Κατ' άλλη όμως άποψη, αποτελούν πηγή δικαίου μόνο για την επίλυση των διαφορών μεταξύ των κρατών που απευθύνονται στο ΔΔΧ. Περαιτέρω τίθεται και δεύτερο ερώτημα: όλες οι γενικές αρχές του δικαίου ενός κράτους μπορούν να αποτελέσουν πηγή του διεθνούς δικαίου; Μόνο αν οι κοινωνικοί παράγοντες που προκάλεσαν την ομοιομορφία των λύσεων στο εσωτερικό δίκαιο, υφίστανται και στη διεθνή έννομη τάξη.

- **2η ερμηνευτική μέθοδος ->** Σημασία πρέπει να δοθεί στον όρο 'πολιτισμένων εθνών'. Πρόκειται για παλαιότερη διάταξη, η οποία γράφτηκε σε μία εποχή όπου υπήρχαν τα κράτη της ηπειρωτικής Ευρώπης, οι αγγλοσάξωνες και οι 'άλλοι' (=μη πολιτισμένοι). Σήμερα, η διάταξη έχει αποδυναμωθεί επειδή **α) ο κόσμος παρουσιάζεται πολυεδρικός από την άποψη της κοινωνικής**

**οργάνωσης και της ουσιαστικής διαφοροποίησης / β) οι συγγραφείς συγχέουν τις αρχές του διεθνούς δικαίου με αυτές του εσωτερικού.** Βέβαια, υπάρχει η άποψη ότι λόγω της διεύρυνσης του κύκλου των αντικειμένων του διεθνούς δικαίου θα προκύψει ανάγκη ευρύτερης άντλησης κανόνων διεθνούς δικαίου από τα εσωτερικά συστήματα. Τελευταίο ερώτημα: Μήπως τα άρθρα 2§2 και 28§1 του Συντάγματος περιλαμβάνουν και τις γενικές αρχές του δικαίου των πολιτισμένων κρατών; Όχι, διότι έτσι θα προστίθετο δυσβάστακτο ερμηνευτικό βάρος. Τελείως διαφορετικό είναι το ζήτημα της αποδοχής των αρχών του δικαίου των κρατών-μελών της ΕΕ (-> στόχος η ενοποίηση). Εκεί τον Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων διακήρυξε ότι εμπνέεται από τις γενικές του δικαίου των κρατών-μελών.

***2. Άλλα επικουρικά μέσα για τη διαμόρφωση και τη διαπίστωση του διεθνούς δικαίου*** -> **Α. Οι διεθνείς δικαστικές αποφάσεις:** Δεν αποτελούν καθ' αυτές πηγή του διεθνούς δικαίου, έστω κι αν κατατάσσονται στις επικουρικές πηγές. Εξασφαλίζουν την απόδειξη της ύπαρξης και της ισχύος κανόνων εθιμικού δικαίου, ενώ μπορούν και να επηρεάσουν θετικά στη διαμόρφωση νέων κανόνων. Αυτό ισχύει τόσο για τις αποφάσεις του ΔΔΧ όσο και για τις αντίστοιχες διεθνείς διαιτητικές. / ***Β. Η επιστήμη του διεθνούς δικαίου:*** Επηρεάζει τη διαμόρφωση των κανόνων του διεθνούς δικαίου (στο παρελθόν -> **α) Grotius, Vattel, β) αναζήτηση της νομικής θεμελίωσης ενός δίκαιου και ειρηνικού κόσμου).** Σήμερα, προσπαθούν να λύσουν προβλήματα διεθνούς δικαίου. Ο ρόλος της, όμως, ως επικουρικής πηγής δεν πρέπει να υπερεκτιμάται επειδή: **1) οι διεθνολόγοι είναι πολυάσχολοι,** ώστε δεν έχουν την άνεση να αντιμετωπίζουν νηφάλια τα μεγάλα προβλήματα **/ 2) πολλοί συνεχίζουν τη στενά εθνικιστική αντιμετώπιση της διεθνούς ζωής => ευδιάκριτες οι σκοπιμότητες / 3) υπάρχει τάση αποδόμησης του διεθνούς δικαίου από ακραίες θεωρήσεις:** είτε επειδή του αποδίδονται αποικιοκρατικές καταβολές, είτε επειδή θεωρείται κατώτερο της πολιτικής.

## §4. Ο ΝΟΜΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

***1. Πράξεις απαραίτητες για τη λειτουργία των διεθνών οργανισμών:*** Το πρώτο ζήτημα που τίθεται ως προς τις πηγές είναι αν η δράση των διεθνών οργανισμών εντάσσεται στην απαρίθμηση του άρθρου 38§1 -> η σιωπή του οφείλεται στην αβεβαιότητα. Η παραδοσιακή θέση είναι ότι τα κράτη δεσμεύονται μόνο από αρχές και κανόνες· άρα, οι αποφάσεις των διεθνών οργανισμών, που δεν είναι δεσμευτικές, δεν αποτελούν πηγές του διεθνούς δικαίου (κατ' εξαίρεση, μόνο αν τα κράτη δέχονται από την ιδρυτική συνθήκη ότι έχουν υποχρεωτική ισχύ). Ο αντίλογος βασίζεται στο ότι, όταν τα κράτη βρίσκονται σε πολυμερές πλαίσιο, είναι αδύνατο να αγνοήσουν την αξία των ενεργειών των διεθνών οργανισμών. Γενικά, η νομική ποιότητα των πράξεων των διεθνών οργανισμών εξαρτάται από: **α) τη δυνατότητά τους να αναλαμβάνουν αυτοτελή δράση / β) το αν η δράση αυτή δεσμεύει αναγκαστικά τα κράτη / γ) το αν η σχέση μεταξύ των κρατών-μελών των διεθνών οργανισμών περιορίζεται μόνο στο διακρατικό πεδίο ή εισχωρεί και στο εσωτερικό δίκαιο.** Οπωσδήποτε, σημασία έχει ο ουσιαστικός χαρακτηρισμός των πράξεων, επειδή υπάρχει ποικιλία ονομασιών που δυσκολεύει την ενιαία κατάταξη- π.χ. τα regulations της Συνθήκης της Ρώμης περί ΕΟΚ διαφέρουν από τα αντίστοιχα των οργάνων του ΟΗΕ.

***2. Κατάταξη πράξεων ανάλογα με τις νομικές τους συνέπειες:*** Οι διεθνείς οργανισμοί διαθέτουν εξουσιαστική δύναμη και μονιμότητα. **Α. Πράξεις που δημιουργούν κανόνες δικαίου υποχρεωτικούς για τα κράτη ->** Στο πλαίσιο του ΟΗΕ και σε συνδυασμό του άρθρου 25 με το κεφάλαιο VII του Χάρτη, σε περίπτωση απειλής ή διατάραξης της ειρήνης, το Συμβούλιο Ασφαλείας μπορεί να λάβει μέτρα, που είτε συνεπάγονται είτε όχι χρήση βίας. Οι πράξεις αυτές χαρακτηρίζονται από δεσμευτικότητα και ως προς τα τρίτα κράτη μη μέλη του διεθνούς οργανισμού.Αφορούν στις

διακρατικές σχέσεις, αλλά πρέπει να ενταχθούν στο εσωτερικό δίκαιο για να δεσμεύσουν τους ιδιώτες των κρατών-μελών => στην Ελλάδα παρασχέθηκε εξουσιοδότηση ένταξης ενόψει των κυρώσεων κατά της Νότιας Ροδεσίας. / **Β. Πράξεις που δεσμεύουν τα κράτη-μέλη τόσο στις διακρατικές τους σχέσεις όσο και στο εσωτερικό δίκαιο ->** Χαρακτηριστικό παράδειγμα, οι πράξεις της ΕΕ: **α) Κανονισμοί ->** Αφού εκδοθούν από τα αρμόδια όργανα και μετά την παρέλευση 20 μερών από τη δημοσίευσή τους στην Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ, ισχύουν στο έδαφος και των 27 μελών στο επίπεδο του νόμου, χωρίς καμία παρέμβαση των εσωτερικών οργάνων. Μάλιστα, κατισχύουν οποιασδήποτε προγενέστερης ή μεταγενέστερης διάταξης εσωτερικού νόμου. / **β) Αποφάσεις της Επιτροπής της Κοινότητας ->** Ισχύουν απευθείας στο εσωτερικό δίκαιο και δεσμεύουν τους αποδέκτες τους. / **γ) Οδηγίες ->** Δεσμεύουν τα κράτη-μέλη ως προς το περιεχόμενο, αλλά παρέχεται στις κυβερνήσεις η δυνατότητα να επιλέξουν τα κατάλληλα μέσα, που θα κάνουν εφικτή την πραγματοποίησή τους στο εσωτερικό δίκαιο. Η μη έγκαιρη λήψη μέτρων προσαρμογής στο εσωτερικό δίκαιο δεν εμποδίζει την ισχύ και την επίκληση από μέρους των ιδιωτών του περιεχομένου των Οδηγιών. / **Γ. Πράξεις που αφορούν στην εσωτερική λειτουργία τους ->** Ο διεθνής οργανισμός εκδηλώνει τη βούλησή του με πράξεις που στοιχειοθετούν ή συμπληρώνουν το εσωτερικό δίκαιο. Αυτές αφορούν τον τρόπο λειτουργίας των διαφόρων οργάνων του και τις σχέσεις με τους υπαλλήλους του. Συνιστούν, δηλαδή, ένα νομικό πλαίσιο ενεργειών που αντικειμενικά έχουν επίπτωση στη συμπεριφορά των κρατών-μελών και είναι δεσμευτικές, ανεξάρτητα από το αν αναφέρεται στην ιδρυτική πράξη. Σημειώνεται ότι η ανάγκη εξασφάλισης αφανών αρμοδιοτήτων για την πραγματοποίηση των κύριων στόχων του οργανισμού υπολαμβάνει δεσμευτικό χαρακτήρα έναντι των κρατών-μελών και των αποφάσεων εκείνων που συνεπάγονται δαπάνες. Υπάρχουν και πράξεις που απευθύνονται από ένα όργανο σε άλλο μέσα στον ίδιο οργανισμό και που έχουν έννομες συνέπειες για τον αποδέκτη. Συνέβη, μάλιστα, εσωτερικής φύσης πράξεις οργάνων διεθνών οργανισμών να καταλήξουν στη δημιουργία διεθνών (π.χ. UNCTAD) ή επικουρικών οργάνων (π.χ. Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου) με μεγάλη σημασία. / **Δ. Πράξεις με τις οποίες ο διεθνής οργανισμός, ως αυτοτελές μέλος της διεθνούς κοινότητας, δημιουργεί διμερή σχέση με τα κράτη-μέλη του ->** Παραδείγματα αποτελούν η Διεθνής Τράπεζα και το ΔΝΤ, των οποίων τα μέλη δε μπορούν να διαπραγματευτούν χωριστά μερικούς προκαταρκτικούς όρους. Τα κράτη-μέλη είτε θα προσχωρήσουν στους όρους που είναι κοινοί για όλους όσους δανειοδοτούνται ή δε θα συνάψουν καθόλου συμφωνία. / **Ε. Πράξεις μη υποχρεωτικού περιεχομένου για τα κράτη-μέλη ->** Όλοι οι διεθνείς οργανισμοί αποτελούνται από συλλογικά όργανα και εκδίδουν διάφορες πράξεις που ονομάζονται ψηφίσματα ή συστάσεις => προτρέπουν ένα κράτος-μέλος να υιοθετήσει ορισμένη συμπεριφορά και δεσμεύουν τον Οργανισμό.

***3. Υπέρβαση προς τη νομικοποίηση:*** Μήπως οι πράξεις της έκτης κατηγορίας (βλ. ανωτέρω) και ιδίως όσες φέρουν το χαρακτηρισμό της Διακήρυξης της ΓΣ του ΟΗΕ έχουν άλλα έννομα αποτελέσματα; Η θεωρία δέχεται ότι οι συστάσεις δε βαίνουν πέρα των όσων προβλέπει η ιδρυτική συνθήκη. Εδώ, όμως, πρέπει να γίνει μια ουσιαστική διάκριση -> ορισμένες εκφράζουν απλώς ευχή, υιοθετούνται ίσως χωρίς προηγούμενη σοβαρή μελέτη κάτω από πολιτικές πιέσεις, ενώ και οι αντιπρόσωποι μπορεί να ψηφίζουν χωρίς να πάρουν οδηγίες της κυβέρνησής τους. Εκείνο που έχει σημασία είναι η επανάληψη, που σημαίνει ότι υπάρχει θετική βούληση· όμως, δε δημιουργείται εθιμικό δίκαιο, γιατί λείπει η opinio iuris. Έτσι, γίνεται διάκριση των μη υποχρεωτικών πράξεων της ΓΣ του ΟΗΕ ως εξής: **α) πράξεις που δεν έχουν ως αντικείμενό τους την εξαγγελία ή τη διατύπωση κανόνων συμπεριφοράς των κρατών ->** εντάσσονται στην εσωτερική λειτουργία του διεθνούς οργανισμού και είναι δεσμευτικές γι' αυτόν, αλλά όχι για τα κράτη-μέλη. / **β) πράξεις που επιβεβαιώνουν (=αποκρυσταλλώνουν) την ύπαρξη εθιμικού κανόνα του διεθνούς δικαίου ->** π.χ. Διακήρυξη της ΓΣ περί των κανόνων του διεθνούς δικαίου που διέπουν τις φιλικές σχέσεις και τη συνεργασία μεταξύ των κρατών. / **γ) πράξεις που αποβλέπουν στη διαμόρφωση νέων κανόνων του**

**διεθνούς δικαίου** -> π.χ Διακήρυξη περί χορήγησης ανεξαρτησίας σε χώρες και λαούς υπό αποικιακό καθεστώς.

***4. Το πρόβλημα του Soft Law:*** Δεν είναι θετικό δίκαιο, αλλά υποδηλώνει ρυθμίσεις που περιέχονται σε κείμενα νομικώς μη δεσμευτικά, αλλά που προοιωνίζουν αναβάθμιση σε νομικούς κανόνες, όταν συντρέξουν οι απαραίτητες προϋποθέσεις => δήλωση προθέσεως. Πριν τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, το πρόβλημα των ανισοτήτων στην κατανομή της οικονομικής ανάπτυξης στον κόσμο δεν είχε φανεί· η φιλελευθεροποίηση που ακολούθησε, όμως, το κατέστησε δυσχερέστερο. Έτσι, ο ΟΗΕ, μέσα από οργανωτικές διαδικασίες, προχώρησε τη διατύπωση νέων κανόνων δικαίου, επειδή δεν υπήρχαν κανόνες για το συγκεκριμένο ζήτημα ή οι παλαιότεροι ήταν ανεφάρμοστοι. Τα κράτη του τρίτου κόσμου, επειδή θεωρούν ότι είναι βραδύτατη η διαδικασία υιοθέτησης διεθνών συνθηκών, επεζήτησαν μη συμβατικά μέσα για να εκδηλώσουν τη βούλησή τους. Η ΓΣ του ΟΗΕ αποτελεί πρόσφορο forum εξαγγελίας ενός νέου διεθνούς δικαίου. Έτσι, τα αναπτυσσόμενα κράτη προσπάθησαν να δημιουργήσουν ένα νέο νομικό διάγραμμα που να επιτρέπει την ομαλή ανάπτυξη και τη σταθερή εξασφάλιση των δικαιωμάτων τους. Μέσα από τη διαιτητική απόφαση για την υπόθεση Λιβύη vs Texaco/Calasiatic, διαπιστώθηκε ότι οι σχετικές αποφάσεις δεν εκφράζουν ακόμη ισχύον δίκαιο, επειδή τα εμπορικά ισχυρά κράτη αντιτάχθηκαν ή απέσχαν από την ψήφισή τους. Από άποψη νομολογίας, το ΔΔΧ υπογράμμισε ότι η Διακήρυξη περί χορήγησης ανεξαρτησίας σε αποικιακούς λαούς και το ψήφισμα της ΓΣ του ΟΗΕ περί ορισμού της επιθέσεως δεν ήταν νομικώς υποχρεωτικά, αλλά δημιουργούσαν εθιμικό δίκαιο με συνέπειες erga omnes. Σημειώνεται ότι οι Διακηρύξεις του ΓΣ του ΟΗΕ αποτελούν επί του παρόντος Soft Law και έχουν τις εξής νομικές συνέπειες -> **α) τα κράτη που συμμορφώνονται σε αυτές δρουν σύννομα / β) σε περίπτωση συμβατικής ρύθμισης, τα συμβαλλόμενα κράτη, που ενεργούν με γνώμονα τις αποφάσεις της ΓΣ, μπορούν να έχουν την εξασφάλιση ότι τα συμφωνηθέντα δε θα αμφισβητηθούν αργότερα / γ) τα όργανα του ΟΗΕ και άλλοι εξειδικευμένοι οργανισμοί του πρέπει να συντάσσουν τη δράση τους με τις Διακηρύξεις της ΓΣ.** Τέλος, νέοι θεσμοί, όπως η κήρυξη ειδικών καθεστώτων του εξωατμοσφαιρικού διαστήματος, για τους οποίους -αρχικά- χρησιμοποιήθηκε soft law, εξελίχθηκαν με διεθνείς συμβάσεις σε θετικό διεθνές δίκαιο.

## §5. ΑΛΛΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

***1. Μονομερείς δικαιοπραξίες των κρατών:*** Με αυτές εκδηλώνεται η κρατική βούληση στη διεθνή κοινότητα -> υποχρεωτικός χαρακτήρας και ρυθμίζουν ατομικές καταστάσεις. Διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες: εκείνες που **α) δημιουργούν νέες υποχρεώσεις (π.χ. υποσχέσεις) / β) επιβεβαιώνουν ένα δικαίωμα (π.χ. κοινοποιήσεις) / και γ) αποξενώνουν ένα κράτος από κάποιο δικαίωμα (π.χ. παραιτήσεις).** Δύσκολα εντάσσονται στις γενικής εφαρμογής πηγές διεθνούς δικαίου. Πάντως, ένας διεθνής κανόνας μπορεί να προέρχεται από τη συμπεριφορά ορισμένου κράτους -> Διακήρυξη Τρούμαν: αφορούσε την εξαγγελία δικαιωμάτων των παράκτιων κρατών πάνω στο έδαφος και στο υπέδαφος του βυθού έξω από την αιγιαλίτιδα ζώνη. Προς τις μονομερείς δικαιοπραξίες συναρτάται και ο δικονομικός θεσμός του estoppel = αποκλείει τα κράτη από το να υιοθετούν αντιτιθέμενες θέσεις. Αν ένα λάβει ορισμένη θέση σε συγκεκριμένο θέμα και ένα άλλο στηρίχθηκε σε αυτή τη θέση για να προβεί σε κάποια ενέργεια, τότε το πρώτο κράτος δε δικαιούται πλέον να αντιτάξει στο δεύτερο μεταβολή στάσεως χωρίς αυτό να του δημιουργήσει διεθνή ευθύνη.

***2. Η επιείκεια ή ευθυδικία ως παράγοντας ολοκλήρωσης του διεθνούς δικαίου:*** Η έννοια της επιείκειας είναι συνυφασμένη προς τη λειτουργία του διεθνούς δικαίου και διαδραματίζει ρόλο διορθωτικό, όταν οι γενικοί κανόνες του διεθνούς δικαίου φτάνουν στη φάση της εξατομίκευσης και

πρέπει να ανταποκρίνονται στην ιδέα της δικαιοσύνης (≠ equity=θεσμός του αγγλοσαξωνικού δικαίου, που λειτουργεί μέσα στο σύστημα του κράτους δικαίου ως συμπλήρωμα του κοινοδικαίου). Η κεντρική διαμάχη σχετικά με το περιεχόμενο και την εφαρμογή της περιστρέφεται στο αν η επιείκεια: **α) έχει διορθωτικό χαρακτήρα και λειτουργεί για τις ανάγκες απόδοσης δικαιοσύνης σε ορισμένη περίπτωση (infra legem) / β) επιτρέπει στο διεθνή δικαστή να κινείται πέρα πέρα του ισχύοντος δικαίου για να αποδώσει δικαιοσύνη (praeter legem) / γ) επιτρέπει στο διεθνή δικαστή να μεταβληθεί σε νομοθέτη και να αποφαίνεται contra legem, όταν το απαιτούν οι περιστάσεις.** Το άρθρο 38§3 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου ορίζει ότι οι διάδικοι μπορούν να ζητήσουν από το Δικαστήριο να κρίνει ex aequo et bono -> **Παρατηρήσεις: 1) η δυνατότητα που παρέχεται στο διεθνή δικαστή να κρίνει ex aequo κατόπιν ειδικής εξουσιοδότησης των διαδίκων, του δίνει πλήρη ελευθερία κινήσεων** για να αποφανθεί ως προς το επίδικο αντικείμενο / **2) αποτελεί μία ιδιαίτερα επικίνδυνη ελευθερία.** Η επιείκεια, λοιπόν, δεν αποτελεί πηγή δικαίου, αλλά εντάσσεται στη συνήθη αποστολή του δικαστή να αποδώσει δικαιοσύνη (χρησιμοποιήθηκε στη χάραξη των ορίων της υφαλοκρηπίδας). Γενικά, το πρόβλημα των κριτηρίων της επιείκειας που εφαρμόζει ο δικαστής για να καταλήξει σε δίκαια απόφαση παραμένει άλυτο (βλ. αδυναμία κρατών να εκφράσουν συμβιβαστική λύση για το δίκαιο της θάλασσας- π.χ. **Υποθέσεις της υφαλοκρηπίδας της Βόρειας Θάλασσας, Λιβύης-Τυνησίας, Λιβύης-Μάλτας κ.ά).** Μάλιστα, τέλος, έχει γίνει λόγος για την επιείκεια ως έκφραση διεθνούς διανεμητικής δικαιοσύνης.

# ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

## ΤΜΗΜΑ Ι
## ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ. ΑΛΛΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι
## ΤΑ ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

**§1. ΠΩΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΤΑΙ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ:** Το κράτος αποτελεί την πρωταρχική έκφραση της ατομικότητας στη διεθνή κοινότητα· βέβαια, ούτε το γενικό διεθνές δίκαιο ούτε τα συμβατικά ορίζουν επακριβώς την έννοια 'κράτος'. Η δημιουργία και η ύπαρξη του κράτους αποτελεί πραγματικό γεγονός με ανάλογες νομικές συνέπειες. Έτσι, το διεθνές δίκαιο επιχειρεί να απαντήσει στην αναγκαιότητα συλλειτουργίας μεταξύ των διαφόρων μονάδων της διεθνούς κοινότητας με πρώτο παράγοντα το κράτος.

***1. Απόπειρες ορισμού του κράτους από το διεθνές δίκαιο:*** Η θετικιστική σχολή υποστήριζε ότι κράτος είναι κάθε οντότητα που αναγνωρίζεται από τα άλλα κράτη ως κράτος. Η θέση, όμως, αυτή δεν απαντά στο ποιος έχει το δικαίωμα, προβαίνοντας στην αναγνώριση, να δεσμεύσει τη διεθνή κοινότητα ως προς την ιδιότητα της αναγνωριζόμενης οντότητας. Πλέον γίνεται λόγος για το συνδυασμό της έννοιας του κράτους με τη διακήρυξη της απαίτησης αυτοδιάθεσης για ορισμένο λαό από τη ΓΣ και το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ και την εισδοχή νέου κράτους ως μέλους του ΟΗΕ. Πάντως, κάποτε ο ΟΗΕ αρνήθηκε να αναγνωρίσει σε μια οντότητα την ιδιότητα του κράτους, παρά ως προς τη θετική αποδοχή της ιδιότητας του κράτους (Νότια Ροδεσία, Φορμόζα, Bantoustans)· αντιστρόφως, επέτρεψε να μετάσχει κράτος που σε συγκεκριμένη στιγμή δεν παρουσίαζε συρροή των

παραδοσιακών στοιχείων (Κονγκό μετά την αποχώρηση των Βέλγων -> έλλειψη αυθυπόστατης πολιτικής εξουσίας). Πέρα από τη συρροή των παραδοσιακών στοιχείων απαιτούνται: **α) νομιμότητα στη φάση σύστασης του κράτους / β) ικανότητα δημιουργίας σχέσεων με άλλα κράτη (κυριαρχία-αυθυπόστατη πολιτική εξουσία),** που είχε περιληφθεί στη Συνθήκη του Montevideo, η οποία δεν εξελίχθηκε σε εθιμικό δίκαιο.

***2. Ο λαός:*** Είναι η ζωντανή δύναμη που εκφράζεται με τη θετική βούληση ορισμένου αριθμού ατόμων να ζήσουν στο πλαίσιο μιας οργανωμένης κοινωνίας (=> αλληλεγγύη). Υπάρχει διαχωρισμός από τους κατοίκους= το σύνολο των φυσικών προσώπων που διαμένουν μόνιμα σε ορισμένο έδαφος για ορισμένους λόγους -> **α) πολίτες** (όσοι έχουν δικαίωμα εκλέγειν-εκλέγεσθαι και την ιθαγένεια του κράτους, δηλ. μόνιμο νομικό δεσμό που συνεπάγεται δικαιώματα και υποχρεώσεις. Η ιθαγένεια παρέχεται και σε νομικά πρόσωπα, ενώ το κράτος ορίζει τις προϋποθέσεις απώλειάς της) / **β) αλλοδαποί** (απολαμβάνουν ένα ελάχιστο όριο προστασίας [=κατάσταση αλλοδαπών] κι έχουν εξειδικευμένες δυνατότητες δράσεως στο έδαφος του κράτους που ορίζονται από διμερείς συνθήκες) / **γ) πρόσφυγες** (όσοι έχουν εγκαταλείψει το κράτος της ιθαγένειας ή της διαμονής τους για λόγους πολιτικούς, οικονομικούς κ.ά) / **δ) ανιθαγενείς** (αλλοδαποί που για διάφορους λόγους δεν έχουν ιθαγένεια είτε ξένου κράτους, είτε του κράτους διαμονής). Η έλλειψη ομοιογένειας δεν έχει σχέση με την ύπαρξη του λαού (βλ. προστασία μειονοτήτων), ενώ το μέγεθος του τελευταίου είναι αδιάφορο για τη συγκρότηση του κράτους. Τέλος, πλέον γίνεται προσπάθεια για τη διεθνή δέσμευση του κράτους απέναντι στα πρόσωπα που βρίσκονται στο έδαφός του και για τη δημιουργία διεθνών οργάνων ελέγχου της παρεχόμενης προστασίας.

***3. Το έδαφος (επικράτεια):*** Είναι η περιοχή στην οποία βρίσκεται εγκατεστημένος ο λαός, ασκούνται οι εξουσίες του κράτους (εδαφική αρμοδιότητα), οργανώνονται και εκδηλώνονται οι ποικίλες δραστηριότητες των κατοίκων και συνεχίζονται οι παραδόσεις τους. Έχει χαρακτηριστεί κι ως η σφαίρα που καθορίζει την έκταση της ισχύος της κρατικής έννομης τάξης· κάποτε το κράτος ασκεί αρμοδιότητες κι έξω από το έδαφός του. Το έδαφος αποτελείται από: **α) τη χερσαία εδαφική περιοχή (+ ποτάμια, λίμνες) / β) τα θαλάσσια εσωτερικά ύδατα και την αιγιαλίτιδα ζώνη / γ) τον υπερκείμενο του χερσαίου και θαλάσσιου εδάφους εναέριο χώρο.** Δεν αποτελούν έδαφος οι περιοχές όπου το κράτος ασκεί ειδικές λειτουργικές αρμοδιότητες που είτε καλούνται 'κυριαρχικά δικαιώματα' (υφαλοκρηπίδα), είτε 'έλεγχος και δικαιοδοσία' (ΑΟΖ, συνορεύουσα και αλιευτική ζώνη). Εξωεδαφικότητα, από την άλλη, είναι η εφαρμογή της νομοθεσίας ενός κράτους εκτός του εδάφους του, όταν αυτό προβλέπεται από το διεθνές δίκαιο. Αν λείπει ο ακριβής καθορισμός της εδαφικής περιοχής (σύνορα), δεν επηρεάζεται η ιδιότητα του κράτους (βλ. ένταξη Αλβανίας στην ΚτΕ, Ισραήλ-μέλος ΟΗΕ)· αρκεί το έδαφός του να έχει επαρκή υπόσταση. Επίσης, δεν είναι απαραίτητο το έδαφος του κράτους να παρουσιάζει γεωγραφική ενότητα (βλ. ανατολικό (αποσχίστηκε σε Bangladesh) και δυτικό Πακιστάν και ανάμεσα η Ινδία). Τέλος, το κράτος μπορεί να είναι μόνο ηπειρωτικό (Ελβετία), μόνο νησιωτικό (Ινδονησία) ή ηπειρωτικό και νησιωτικό (Ελλάς).

***4. Η αυθυπόστατη πολιτική εξουσία:*** Όταν νομικά δεν υπάγεται στην επιρροή ή στην κυβέρνηση άλλου κράτους => αποτελεσματική άσκηση εξουσίας στο έδαφός τους + υπαγωγή των προσώπων στην έννομη τάξη που έχουν θεσπίσει. Υπάρχουν και τα μικρο-κράτη που αν και έχουν τα παραπάνω, αμφισβητείται το αν μπορούν να ανταποκριθούν στις διεθνείς υποχρεώσεις τους, αφού βρίσκονται υπό την προστασία άλλου κράτους (Λιχτενστάιν <καίτοι η άμυνα και οι εξωτερικές σχέσεις του υπάγονται στην Ελβετία έχει κρατική ιδιότητα και είναι μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης> , Μονακό, Ανδόρα, Αγ. Μαρίνος -> κατάλοιπα προτεκτοράτων). Σημειώνεται ότι για το διεθνές δίκαιο είναι απαραίτητο να υπάρχει πολιτειακή οργάνωση, που να επιτρέπει το σεβασμό των κανόνων του

διεθνούς δικαίου και την αποτελεσματική εφαρμογή τους. Η μορφή του πολιτεύματος είναι αδιάφορη.

**§2. Η ΕΔΑΦΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ:** Είναι το σύνολο των αρμοδιοτήτων που το κράτος ασκεί στο έδαφός του. Εκδηλώνεται και ως η απόλυτη, πλήρης, αποκλειστική εξουσία του κράτους να ελέγχει, χάρη στην εσωτερική έννομη τάξη, τα πρόσωπα και τα πράγματα που βρίσκονται στο έδαφός του (-> διοικητική, νομοθετική, δικαστική). Γύρω από αυτή έχει αναπτυχθεί πλέγμα κανόνων που αντανακλά την επιθυμία για ασφάλεια, ειρηνική συνύπαρξη και συνεργασία των κρατών. Η εδαφική κυριαρχία λειτουργεί ως τεκμήριο και κάμπτεται ενώπιον συγκεκριμένων διεθνών υποχρεώσεων. Τέλος, συνεπάγεται τη μόνιμη κυριαρχία και το δικαίωμα του κράτους στην αποκλειστική εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών του πόρων.

***1. Εδαφική ακεραιότητα:*** Είναι η νομική εξασφάλιση της ανεξαρτησίας των κρατών σε σχέση προς το έδαφός τους (Χάρτης ΟΗΕ- άρθρο 2§4). Ο σεβασμός της εδαφικής ακεραιότητας θεωρείται βάση των διεθνών σχέσεων, καθώς απαγορεύει την προσάρτηση εδαφών με την παράνομη χρήση βίας (=> μόνο ηθελημένα και ειρηνικά μέσα).

***2. Τα σύνορα:*** Το σημείο στο οποίο τελειώνει το έδαφος του κράτους. Μπορεί να είναι είτε **α) μόνο η γραμμή που χωρίζει το έδαφος δύο ή περισσότερων κρατών ή το έδαφος ενός κράτους και την ανοικτή θάλασσα, είτε β) μια ολόκληρη ζώνη, στην οποία ασκούν συνεργασία τα όμορα κράτη.** Διεθνές σύνορο είναι η γραμμή που σχηματίζεται από τη διαδοχή των ακραίων σημείων της περιοχής χωρικής ισχύος των κανόνων της κρατικής έννομης τάξης. (Στην αρχαιότητα σήμαινε γραμμή ή ζώνη, ενώ στη Ρώμη -> limes: σημείο επαφής με τους ξένους, ανταλλαγής προϊόντων, φρούριο). Τα σύνορα του κράτους είναι χερσαία, θαλάσσια και εναέρια, ενώ χαράσσονται μετά από πολιτικές διαπραγματεύσεις με στόχο την ισορροπία. Υπάρχουν 4 τύποι: α**) ορογραφικά ή φυσικά (π.χ ποτάμια) / β) γεωμετρικά που ορίζονται με ευθείες γραμμές / γ) αστρονομικά, γεωγραφικοί παράλληλοι / δ) μεικτά (ορογραφικά + γεωγραφικά).** Στο παρελθόν η χάραξη γινόταν ώστε να εξασφαλίζονται τα 'φυσικά σύνορα' (= ένταξη στο κράτος εδαφών που να δυσχεραίνουν την προσπέλαση/επίθεση ξένης δύναμης) ή τα 'στρατηγικά' (=εξασφαλίζουν πλεονεκτήματα σε περίπτωση πολέμου). **Τα προς το διάστημα σύνορα** του εναέριου χώρου χαράζονται κατά κάθετη προέκταση προς το χερσαίο και το θαλάσσιο έδαφος του κράτους· το εξωατμοσφαιρικό διάστημα, πάλι, αρχίζει από το κατώτατο σημείο που κινούνται μόνο διαστημόπλοια. Τέλος, ο καθορισμός των συνόρων γίνεται με διεθνής συνθήκες και περιλαμβάνει: **α) οριοθέτηση (καθορισμός των συνόρων στο χάρτη-> βλ. ασάφεια: κρίση Ιράκ-Κουβέιτ) / και β) τη σήμανση (τοποθέτηση επί τόπου πινακίδων-> βλ. αναντιστοιχία συμφωνίας και οριοθετήσεως: υπόθεση Taba μεταξύ Αιγύπτου και Ισραήλ).**

***3. Το απαραβίαστο των συνόρων:*** Συνεπάγεται ρητή δέσμευση (βλ. Τελική Πράξη του Helsinki). Μετά το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου οι πρώην συνασπισμένες δυνάμεις των Ην. Εθνών συνήψαν συνθήκες ειρήνης με ορισμένες δυνάμεις του Άξονα, εκτός της Γερμανίας. Απαραβίαστο σημαίνει, επίσης, και την αποδοχή των συνόρων από τρίτους. Το σύνορο έχει αντικειμενική υπόσταση και, στο μέτρο που έχει χαραχθεί κατά το διεθνές δίκαιο, ισχύει έναντι πάντων (erga omnes).

***4. Η αρχή uti possidetis iuris:*** Είναι το δόγμα της διατήρησης των διοικητικών συνόρων που είχε χαράξει η παλιά αποικιακή δύναμη ως σύνορα των νέων ανεξάρτητων κρατών (π.χ. κράτη Λατινικής Αμερικής-> ανεξαρτητοποίηση από Πορτογάλους και Ισπανούς / Αφρική). Η μέθοδος αυτή έχει το πλεονέκτημα ότι αποτρέπει τις αμφισβητήσεις και τις ένοπλες συγκρούσεις. Ωστόσο, στην Αφρική οδήγησε στο να αγνοούνται γεωφυσικά **(π.χ. εναλλαγή ξηρασίας και βροχοπτώσεων που**

**αναγκάζουν τους πληθυσμούς να μετακινούνται -> Σουδάν-Τσάντ) και εθνολογικά στοιχεία (ένταξη της φυλής Έουε σε δύο κράτη -> Νιγηρία-Γκάνα / κρίση Darfur,** καίτοι οφείλεται μάλλον σε φυλετική και θρησκευτική μισαλλοδοξία).

## §3. Η ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΔΑΦΟΣ

***1. Θεωρία της ιδιοκτησίας της πολιτικής εξουσίας:*** Το έδαφος θεωρείται αντικείμενο της ιδιοκτησίας του κράτους· όταν υπάρχει σύγχυση μεταξύ του προσώπου του ηγεμόνα και του κράτους, το έδαφος ήταν περιουσία του τελευταίου. Εφαρμόζονταν, λοιπόν, οι κανόνες περί ιδιοκτησίας του ρωμαϊκού και του αστικού δικαίου (αγορά, πώληση, υποθήκη, κληρονομική διαδοχή). Με την υποχώρηση των αντιλήψεων περί της απόλυτης μοναρχίας, μεταβλήθηκε ο ηγεμόνας αλλά η νομική βάση εξακολούθησε να είναι συνδεδεμένη με τους θεσμούς της ιδιοκτησίας => το κράτος έχει ως προς το έδαφος δικαιώματα dominium (+ εμπράγματα δικαιώματα δημοσίου δικαίου), ενώ ως προς τα πρόσωπα imperium.

***2. Θεωρία της έκφρασης της πολιτικής εξουσίας:*** Το έδαφος αποτελεί πεδίο έκφρασης, στο οποίο εκδηλώνεται η πολιτική εξουσία, καθώς ασκείται στα πρόσωπα που κατοικούν εκεί => το έδαφος έχει υποκειμενική διάσταση, καθώς είναι στοιχείο της ίδιας της κρατικής φύσης και υπόστασης. Μια τέτοια θεωρία δε μπορεί να ισχύει, μιας και κάθε εδαφική μεταβολή θα μπορούσε να επηρεάσει τη φύση του κράτους (δεν ίσχυσε στην Παραγουάη που έχασε το 70% των εδαφών της). Τέλος, η παραπάνω θεωρία είναι επικίνδυνη για τη διεθνή ειρήνη, καθώς υποστηρίζει ότι κάθε κράτος έχει ανάγκη από ορισμένη ποιότητα και ποσότητα εδάφους· αν δεν την έχει, είναι καλό και νόμιμο να την αποκτήσει.

***3. Θεωρία των αρμοδιοτήτων της πολιτικής εξουσίας:*** Το έδαφος είναι η περιοχή στην οποία το κράτος ασκεί τις αρμοδιότητές του (= η περιοχή εδαφικής ισχύος μιας κρατικής έννομης τάξης). Συσχετίζει το έδαφος με την πολιτική εξουσία, αλλά απορρίπτει τον υποκειμενικό χαρακτήρα του, εγκαταλείπει τη γεωφυσική του θεώρηση και βασίζεται σε νομικά κριτήρια. Επιχειρεί διαχωρισμό μεταξύ εδαφικής κυριαρχίας-εδαφικής αρμοδιότητας κι επιτρέπει την ακριβή νομική εκτίμηση της εξουσίας πάνω στο έδαφος. Η συγκεκριμένη θεωρία εξυπακούει την ελεύθερη συναίνεση του κράτους που έχει την εδαφική κυριαρχία για το χωρισμό -σε εξαιρετικές περιπτώσεις- μεταξύ εδαφικής κυριαρχίας κι εδαφικής αρμοδιότητας.

***4. Έδαφος και χώρος:*** Η προσπάθεια διάκρισης των εννοιών δικαιολογείται από το ότι στο διεθνές δίκαιο αυξάνουν οι περιοχές στις οποίες, είτε το κράτος έχει μόνο λειτουργικά δικαιώματα, είτε προβλέπεται η υπαγωγή των χώρων αυτών σε διεθνές καθεστώς. Έτσι, ο 'χώρος' αντιστοιχεί σε περιοχές όπου το κράτος δεν έχει κυριαρχία, ενώ το 'έδαφος' είναι κατεξοχήν περιοχή άσκησης της κρατικής κυριαρχίας. Στην υπόθεση της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, το ΔΔΧ θεώρησε ότι η αναγνώριση κυριαρχικών δικαιωμάτων υπέρ ενός κράτους σε περιοχές έξω από το έδαφός του (υφαλοκρηπίδα) επηρεάζει το εδαφικό καθεστώς του.

## §4. ΤΡΟΠΟΙ ΚΤΗΣΕΩΣ ΕΔΑΦΟΥΣ

***1. Αντιμετώπιση των προβλημάτων από τη θεωρία και την πρακτική:*** Οι εδαφικοί τίτλοι στο διεθνές δίκαιο θεμελιώνουν τη νομική ικανότητα του κράτους να ασκεί κυριαρχία σε ορισμένο έδαφος. Η αξιολόγησή τους εξαρτάται από την προϋπόθεση ότι η κτήση από ένα κράτος εδάφους είναι η ειρηνική μεταβίβαση κυριαρχίας πάνω σε ένα έδαφος, η οποία πραγματοποιείται συμβατικά. Βέβαια, η θεμελίωση του τίτλου μπορεί να γίνει και μετά από επιδίκαση από διεθνές όργανο (-> συνήθως τονίζουν τη νομική αξία της άσκησης αρμοδιοτήτων από ένα κράτος σε ορισμένο έδαφος για κάποιο διάστημα). Στον τομέα κτήσεως εδάφους, είναι συχνός ο δανεισμός ρυθμίσεων που

αφορούν στους τρόπους κτήσεως κυριότητας μεταξύ ιδιωτών (κατάληψη αδεσπότων, κτητική παραγραφή, παραχώρηση).

***2. Ειδικότερα ως προς τους τρόπους κτήσεως:*** Η θεωρία για τα αδέσποτα εδάφη δε λάμβανε υπόψη της την οργάνωσηη και τη βούληση των εντόπιων πληθυσμών· βέβαια, το Συνέδριο του Βερολίνου (1885) διακήρυξε ότι η κατάληψη εδάφους πρέπει να είναι πραγματική (όχι πλασματική) και να κοινοποιείται. Πάντως, όταν διεθνή δικαστικά/διαιτητικά όργανα εξετάζουν τη χρονική σειρά της νόμιμης άσκησης εξουσίας σε ορισμένο έδαφος, επιχειρούν αναδρομή στο απώτερο παρελθόν. Έτσι, υπήρχαν περιπτώσεις όπου έγινε λόγος για κτητική παραγραφή, ενώ απαιτήθηκε να αποδεικνύεται πραγματική, ειρηνική και συνεχής άσκηση εξουσίας από ορισμένο κράτος σε κάποιο έδαφος. Γεωφυσικές μεταβολές μπορούν να αποτελούν τρόπο κτήσης εδάφους (π.χ. προσαύξηση με προσχώσεις, σχηματισμό νήσων, αποξήρανση έλους), εφόσον πραγματοποιούνται βραδέως. Συνήθης τρόπος ήταν και η προσάρτηση εδάφους από το νικητή μετά από πολεμική σύρραξη· στην περίπτωση, τέλος, που εξαφανιζόταν η εξουσία του ηττημένου -> debellatio. Οι δύο αυτοί τρόποι είναι πλέον παράνομοι, αφού περιλαμβάνουν χρήση βίας. Πώς, όμως, απέκτησαν το έδαφός του τα κράτη που ανεξαρτητοποιήθηκαν μετά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο; **α) αναγνώριση από τη διεθνή κοινότητα / β) ανεξαρτησία** -> όταν συντρέχουν κατά το διεθνές δίκαιο στοιχεία για την ύπαρξη ανεξάρτητου κράτους, τότε αυτό έχει τίτλο κυριότητας και κυριαρχίας (αποκλειστικό και πλήρη) πάνω στο έδαφός του, κατά τρόπο αυτοδύναμο.

***3. Αρμοδιότητα για την κτήση εδάφους:*** Πραγματοποιείται κατά τις συνταγματικές διατάξεις των ενδιαφερόμενων κρατών, δηλ. με την παρέμβαση των αρμόδιων κρατικών οργάνων. Το άρθρο 27 του Συντάγματος απαιτεί τη συγκατάθεση της Βουλής με 151 βουλευτές για οποιαδήποτε εδαφική μεταβολή (= κτήση ή απώλεια). Στην ψήφιση κυρωτικού νόμου της Σύμβασης Ελλάδας-Ιταλίας περί οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας στο Ιόνιο και στην Αδριατική, τέθηκε το ερώτημα αν η συγκατάθεση της Βουλής έπρεπε να δοθεί πάλι από 151 βουλευτές (καίτοι η υφαλοκρηπίδα δεν αποτελεί έδαφος).

***4. Κτητική παραγραφή:*** Υπολαμβάνεται ότι το έδαφος ανήκε προηγουμένως σε άλλο κράτος· έτσι, η κατοχή εδάφους πρέπει να γίνεται με διάνοια κυριάρχου **(υπόθεση Botswana-Namibia / συνόρων Ερυθραίας-Υεμένης / Chamizal μεταξύ Μεξικό-ΗΠΑ** για την κτήση της περιοχής ανάμεσα στον παλαιό και νέο ρου του ποταμού Rio Grande).

***5. Εδαφικές διεκδικήσεις στις πολικές ζώνες:*** **Α. Αρκτική** -> Καλύπτεται από πάγους, γι' αυτό αποτελεί τμήμα της ανοικτής θάλασσας. Επειδή, όμως, η παγωμένη μάζα είναι συμπαγής πολλά κράτη (Καναδάς, Ρωσία, Δανία, Νορβηγία) έχουν εγείρει εδαφικές απαιτήσεις, που βασίζονται στη θεωρία των τομέων (=κάθε κράτος που διαθέτει ακτές στον αρκτικό ωκεανό έχει δικαίωμα κυριαρχίας σε όλες τις περιοχές που περιλαμβάνονται σ' ένα τρίγωνο που έχει ως βάση την έκταση της κορυφής του κράτους αυτού και κορυφή το βόρειο πόλο). Η νομιμότητα της θεωρίας αμφισβητείται διότι: **1) η κυριαρχία δε θεμελιώνεται ευθύγραμμα, αλλά έχει κάθετη πληρότητα (έδαφος, υπέδαφος, αέρας) / 2) ανάλογα με τις καιρικές συνθήκες, τμήματα του παγωμένου ωκεανού λιώνουν.** Πάντως, η Σύμβαση του ΟΗΕ για το δίκαιο της θάλασσας φαίνεται να την αποδέχεται, καθώς προβλέπει ειδική αρμοδιότητα του γειτονικού κράτους για την πρόληψη και τον έλεγχο της ρύπανσης του θαλάσσιου περιβάλλοντος σε περιοχές που καλύπτονται από πάγους. // **Β. Ανταρκτική** -> Αποτελείται από ξηρά κι ορυκτό πλούτο, γι' αυτό υπήρξαν πολλές εδαφικές απαιτήσεις. Έτσι, η διπλωματία κατέληξε σε συμβιβασμό που κατοχυρώθηκε με τη Σύμβαση της Ουάσιγκτον (1959) => **α) ειρηνική χρησιμοποίησή της, β) διεθνής συνεργασία, γ) 'πάγωμα' των εδαφικών απαιτήσεων των συμβαλλόμενων κρατών** (πώς, όμως, αυτά εμποδίζουν την προσπέλαση τρίτων στην περιοχή και τι θα γίνει με την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων;).

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ
# ΑΛΛΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΚΗΣ ΦΥΣΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

***1. Το κράτος του Βατικανού:*** Το καθεστώς της Αγίας Έδρας αμφισβητείται, επειδή είναι μια οντότητα που αποτελείται από μικρό εδαφικό έρεισμα και λιγοστό πληθυσμό, ενώ δε διαθέτει αυθυπόστατη πολιτική εξουσία με την έννοια της επιβολής αστικής και ποινικής δικαιοδοσίας στα πρόσωπα που υπάγονται σε αυτή. Έχει, όμως, διεθνή αναγνώριση, γι'αυτό αποτελεί κράτος. Ως το 1870, η Αγία Έδρα συνομολογούσε διεθνείς συμφωνίες, αλλά ξεχώριζε τα πνευματικά από τα εγκόσμια· γι'αυτό οι διεθνείς συμφωνίες που αφορούσαν θέματα της εκκλησίας είχαν τη μορφή κονκορδάτων, ενώ οι άλλες τη μορφή διεθνών συνθηκών. Με την κατάληψη της Ρώμης από τους Ιταλούς, ο Πάπας περιορίστηκε 'εδαφικά' στο Βατικανό, ως αρχηγός κράτους με τα αντίστοιχα προνόμια και τη δυνατότητα σύναψης σχέσεων με τα ξένα κράτη. Οι συνθήκες του Λατερανού (με τον Μουσολίνι-1929) δημιούργησαν το κράτος του Βατικανού με αρχηγό τον Πάπα, αναγνώρισαν κυριαρχία της Αγίας Έδρας στη διεθνή τάξη ως συνέπεια της φύσης της, ενώ εξασφάλισαν συνεργασία με την Ιταλία για τη λειτουργία δημόσιων υπηρεσιών, την άσκηση ποινικής δικαιοδοσίας, την παροχή υπηρεσιών στο Βατικανό για την ακώλυτη πραγμάτωση των θρησκευτικών αρμοδιοτήτων της Αγίας Έδρας. Οι κάτοικοι του Βατικανού, τέλος, φέρουν την ιθαγένεια τόσο του κράτους προέλευσής τους όσο και της Αγίας Έδρας.

***2. Τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα:*** Υπάρχουν οντότητες, που αν και δε συγκεντρώνουν όλα τα στοιχεία του κράτους (όχι σταθερό έδαφος), εκφράζουν τη μεταβατική φάση του δικαιώματος αυτοδιάθεσης των λαών. Έτσι, εξασφαλίστηκε η ιδιότητα της προσωρινής κυβέρνησης σε εκπροσώπους αποικιακών λαών κατά τη διαμόρφωση των όρων αποχώρησης της κρατούσας δύναμης, ενώ αναγνωρίστηκαν και στους φορείς εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα, ως λαού που η κατέχουσα δύναμη του αρνείται την ανεξαρτησία, λειτουργικών δικαιωμάτων από την διεθνή κοινότητα (π.χ. PLO για την απελευθέρωση της Παλαιστίνης -> παρατηρητής του ΟΗΕ, ασυλίες/προνόμια στους εκπροσώπους, δικαίωμα συμμετοχής στη συζήτηση ή και συγκηδημονεύσεως σχεδίων αποφάσεων).

***3. Συγκυριαρχία:*** Είναι η συμφωνία δύο ή περισσότερων κρατών να ασκήσουν κυριαρχία από κοινού σε ξένο έδαφος (π.χ. αγγλο-αιγυπτιακό condominium στο Σουδάν / αγγλό-γαλλικό στα νησιά Εβρίδες, που ανεξαρτητοποιήθηκαν ως Βανουάτου).

***4. Καθεστώς εντολών (mandates):*** Μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, δημιουργήθηκε ιδιότυπο καθεστώς 'εντολών' για την υποκατάσταση των ηττημένων δυνάμεων από τις νικήτριες· παρουσίαζε διαβάθμιση: **α) οι εντολές Α αφορούσαν εδάφη που προσανατολίζονταν στη μελλοντική αυτονομία (Συρία, Λίβανος, Παλαιστίνη). / β) οι εντολές Β αφορούσαν εδάφη που προορίζονταν για μελλοντική αυτοκυβέρνηση (Καμερούν, Ρουάντα) / γ) οι εντολές C που αφορούσαν εδάφη, για τα οποία δεν προβλεπόταν απελευθέρωση (Νοτιοδυτική Αφρική, Νέα Γουϊνέα).** Μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, λόγω του apartheid που διαμόρφωσε η ρατσιστική κυβέρνηση της Πρετόρια (Νοτιοαφρικανική Ένωση), το ΔΔΧ διακήρυξε ότι ο θεσμός της 'εντολής' δε συνεπάγεται ούτε εκχώρηση εδάφους ούτε μεταβίβαση της κυριαρχίας· η εντολοδόχος δύναμη (εδώ: Νοτιοαφρικανική Ένωση) δε δικαιούται να τροποποιήσει το καθεστώς του εδάφους υπό Εντολή χωρίς τη συναίνεση του ΟΗΕ. Αργότερα, η ΓΣ του ΟΗΕ καταδίκασε την παρουσία της Νοτιοαφρικανικής Ένωσης στο έδαφος της Ναμίμπια και κήρυξε το τέλος της Εντολής, ενώ το Συμβούλιο Ασφαλείας ζήτησε την αποχώρηση των Νοτιοαφρικανών από το έδαφός της.

***5. Καθεστώς κηδεμονίας:*** Αντικατέστησε το θεσμό της εντολής και κατέλαβε όχι μόνο τα παλιά υπό εντολή εδάφη, αλλά και εδάφη που αφαιρέθηκαν από τα κράτη του Άξονα μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο (ίσχυσε μόνο για τη Σομαλία) και εδάφη που παλιές αποικιακές δυνάμεις θα περιελάμβαναν στο νέο καθεστώς (-> η αποαποικιοποίηση περιέλαβε και τα εδάφη υπό κηδεμονία, τα οποία ανεξαρτητοποιήθηκαν- Τόγκο, Καμερούν, Ταγκανίκα). Η μόνη περιοχή που βρίσκεται ακόμη υπό καθεστώς κηδεμονίας είναι τα νησιά Μαριάννες, Καρολίνες, Μάρσαλ και Μπικίνι, τα οποία οι ΗΠΑ έχουν κηρύξει σε στρατηγικές ζώνες κηδεμονίας= το κράτος που διαχειρίζεται τη ζώνη αυτή μπορεί να εγκαταστήσει εκεί στρατιωτικές βάσεις, να απαγορεύσει την είσοδο ξένων και την επιθεώρηση του ΟΗΕ, καθώς και να αναθέσει στο Συμβούλιο Ασφαλείας αρμοδιότητες που άλλως περιέρχονται στη ΓΣ και στο Συμβούλιο Κηδεμονίας. Επίσης, το κράτος-διαχειριστής υποβάλλει εκθέσεις στο Συμβούλιο Κηδεμονίας, στις οποίες αναφέρει τα μέτρα που λαμβάνει για την υποβοήθηση ανάπτυξης των ενδιαφερόμενων λαών. Τέλος, οι κάτοικοι των κηδεμονευόμενων κρατών έχουν δικαίωμα απευθείας προσφυγής στο Συμβούλιο Κηδεμονίας και δικαίωμα ακρόασης από τη Μόνιμη Επιτροπή ατομικών προσφυγών.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ
# ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΔΑΦΙΚΗΣ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ

**§1. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ:** Η εδαφική κυριαρχία συνεπάγεται την πληρότητα/αποκλειστικότητα των αρμοδιοτήτων στην περιοχή που βρίσκεται κάτω από την κυριαρχία του κράτους. Αν και η εδαφική ακεραιότητα σε σχέση προς τρίτους εξασφαλίζεται από το διεθνές δίκαιο, πρέπει αν τονιστεί ότι το κράτος -ασκώντας τις εξουσίες του στο έδαφός του- δεν πρέπει να παραβλέπει τα δικαιώματα των άλλων κρατών. Άλλη περίπτωση περιορισμού της εδαφικής ακεραιότητας είναι η δέσμευση πλειόνων κρατών για τη μη χρησιμοποίηση εδαφών υπό την κυριαρχία και των έλεγχό τους για την πραγματοποίηση πυρηνικών δοκιμών (δεν περιλαμβάνει τις υπόγειες δοκιμές).

## §2. ΑΛΛΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ

***1. Διεθνείς δουλείες:*** Θεωρούνται οι εξαιρετικής φύσεως περιορισμοί που επιβάλλονται με συνθήκη στην εδαφική κυριαρχία ενός κράτους προς το σκοπό εξυπηρέτησης των συμφερόντων άλλου κράτους (π.χ. στρατιωτικές βάσεις, ελεύθερη χρήση λιμένων/αεροδρομίων/σιδηροδρόμων του Α από το Β κράτος, δικαιώματα στην αιγιαλίτιδα ζώνη άλλου κράτους). Υπάρχει ποικιλία τέτοιων εξαιρετικής φύσης ευχερειών, ώστε δυσχεραίνεται η ενιαία αντιμετώπισή τους με επίκληση κανόνων ιδιωτικού δικαίου:

***2. Εδάφη υπό εκμίσθωση (lease):*** π.χ. εγκατάσταση σοβιετικών στρατιωτικών βάσεων στη Φινλανδία με καταβολή μισθώματος. Ιδιαίτερο καθεστώς αποτελεί η εκχώρηση κυριαρχικών δικαιωμάτων σε ένα κράτος, ενώ το έδαφος εξακολουθεί να ανήκει σε άλλο (βλ. διώρυγα Παναμά, τα πλήρη κυριαρχικά δικαιώματα εκμετάλλευσης και έρευνας της οποίας παραχωρήθηκαν στις ΗΠΑ).

***3. Αποστρατιωτικοποίηση:*** Είναι η υποχρέωση ενός κράτους να μη διατηρεί ένοπλες δυνάμεις σε ορισμένο τμήμα ή σε ολόκληρο το έδαφός του. Δικαιολογείται από την ανάγκη εξασφάλισης ισορροπίας και ειρήνης, διέπεται από την αρχή της αμοιβαιότητας, καθορίζεται συνήθως με συνθήκη και συνεπάγεται περιορισμό της εθνικής (αλλά όχι της εδαφικής) κυριαρχίας. Πλέον είναι ένα σπάνιο φαινόμενο, λόγω των συνεχών στρατηγικών και πολιτικών μεταβολών. Γι' αυτό επιδιώκεται είτε

αποδέσμευση από το καθεστώς αποστρατιωτικοποίησης, είτε τη δέσμευση κι άλλων γειτονικών κρατών από ανάλογα καθεστώτα. Ευρεία πρακτική αποστρατιωτικοποιήσεων εκδηλώθηκε κυρίως μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο (βλ. σοβιετοτουρκικά σύνορα-1921). Το ίδιο συνέβη και με τη Φιλνανδία για τα νησία Aaland, καθώς και ανάμεσα στις ΕΣΣΔ-Νορβηγία για τη Σπιτσβέργη. Ως προς την Ελλάδα, η πορεία για την εδαφική ολοκλήρωση συνοδεύτηκε από την επιβολή εδαφικών βαρών που είτε δεν ανταποκρίνονταν σε καμία πραγματική ανάγκη, είδε ήταν υπερβολικά, είτε εξυπηρετούσαν συμφέροντα τρίτων. Έτσι, **α) ζητήθηκε η αποστρατιωτικοποίηση όλων των νησιών που θα προσαρτούσε η Ελλάς (μετά το 1864)**· περιορίστηκε, όμως, μόνο στην Κέρκυρα και στους Παξούς / **β) με την προσάρτηση της Θεσσαλίας εξέλιπαν οι λόγοι για τους οποίους ίσχυε η αποστρατιωτικοποίηση / γ) η αποστρατιωτικοποίηση της Λήμνου και της Σαμοθράκης** (Συνθήκη της Λωζάνης-1923) ίσχυσε προσωρινά και καταργήθηκε με τη σύμβαση του Monreux / **δ) η Ελλάδα** (Συνθήκη Λωζάνης 1923) προς την εξασφάλιση της ειρήνης **ανέλαβε ως προς τα νησιά Μυτιλήνη, Χίο, Σάμο και Ικαρία** ***1) να μη τα χρησιμοποιήσει για εγκατάσταση ναυτικής βάσεως ή ανέγερση οχυρωματικών έργων, 2) να περιορίζει τις ελληνικές στρατιωτικές δυνάμεις*** στο συνηθισμένο αριθμό των υπηρετούντων για στρατιωτική θητεία και να διατηρεί δύναμη χωροφυλακής και αστυνομίας ανάλογη με εκείνη που υπάρχει σε όλο το ελληνικό έδαφος και 3) να απαγορεύσει στην ελληνική πολεμική αεροπορικά να υπερίπταται του εδάφους της Ακτής της Ανατολίας / **ε) πλήρης αποστρατιωτικοποίηση της Δωδεκανήσου (1947)**. Οπωσδήποτε, η αποστρατιωτικοποίηση δεν εμποδίζει την άσκηση του φυσικού δικαιώματος άμυνας => εδαφική ακεραιότητα και δυνατότητα πλήρους εξασφάλισής της από το κράτος.

***4. Στρατιωτικές βάσεις σε ξένο έδαφος:*** **Α. Στο παρελθόν συνηθιζόταν η διέλευση ξένων στρατευμάτων και η ολιγόχρονη παραμονή τους στο έδαφος άλλων κρατών.** Υπήρχαν δύο νομολογιακές τάσεις -> ***α) αμερικανική:*** θεωρούσε ότι η ξένη στρατιωτική δύναμη εξακολουθεί να διέπεται από το νομικό καθεστώς του κράτους της στρατιωτικής αυτής δύναμης σε όποιο έδαφος κι αν βρισκόταν / ***β) βρετανική:*** δεχόταν ορισμένες αρμοδιότητες υπέρ της εδαφικής κυριαρχίας του φιλοξενούντος κράτους -> τα στρατιωτικά δικαστήρια της ξένης δύναμης είχαν δικαιοδοσία μόνο στο μέτρο που δεν παρεμπόδιζαν αυτή του κράτους φιλοξενίας / η ετεροδικία των μελών ξένων στρατιωτικών δυνάμεων ίσχυε μόνο για πράξεις που λαμβάνουν χώρα κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Σήμερα, αποκλείεται κάθε μεταφορά εδαφικής κυριαρχίας υπέρ της ξένης δυνάμεως και αναγνωρίζεται συντρέχουσα αρμοδιότητα στα εγχώρια δικαστήρια και σ' αυτά της ξένης δυνάμεως σε θέματα ποινικής δικαιοδοσίας. // **Β. Ξένες στρατιωτικές βάσεις δημιουργούνται μόνο με διεθνή συνθήκη. Επειδή δε εξυπηρετούν συγκεκριμένες ανάγκες, το νομικό καθεστώς μπορεί να είναι διαφορετικό. // Γ. Οι συνθήκες για τη διέλευση ή παραμονή ξένων στρατευμάτων που δεν περιέχουν ειδική μνεία για διάρκεια ισχύος τους ή για διαδικασίες τροποποίησης υπόκεινται σε αναθεώρηση. // Δ. Το νομικό καθεστώς των ξένων βάσεων δεν είναι πάντα διαφανές,** επειδή οι περισσότερες ρυθμίσεις περιβάλλονται από το στρατιωτικό απόρρητο και δεν υπάρχουν δημοσιευμένες πηγές (π.χ. η βάση Γκουαντάναμο των ΗΠΑ στο έδαφος της Κούβας, οι στρατιωτικές/κυρίαρχες βάσεις της Αγγλίας στην Κύπρο).

***5. Στρατιωτικές δυνάμεις του ΝΑΤΟ:*** Τα κράτη μέλη του οργανισμού του Βορειοατλαντικού Συμφώνου (ΝΑΤΟ) έχουν συνάψει γενική σύμβαση που αφορά στο καθεστώς των στρατιωτικών βάσεων της συμμαχίας στο έδαφός τους. Δεν είναι ξένες στρατιωτικές βάσεις και γι' αυτό η καθεμιά από αυτές υπάγεται στη διοίκηση ανώτατων αξιωματικών του κράτους φιλοξενίας και όλες οι δραστηριότητες τελούν υπό την αίρεση της συναίνεσης του κράτους αυτού. Αναγνωρίζει τα θέματα αστικής δικαιοδοσίας υπέρ του κράτους φιλοξενίας ενώ υπάρχει αποκλειστική αρμοδιότητα του κράτους προέλευσης για τις πράξεις που υπάγονται στη στρατιωτική νομοθεσία και την ασφάλειά του. Παράλληλα, υπάρχει προτίμηση υπέρ του κράτους προελεύσεως για τις πράξεις που αφορούν

υπηρεσιακές ενέργειες κι άλλες που βλάπτουν την ασφάλεια του. Εξάλλου, στην αποκλειστική αρμοδιότητα του κράτους φιλοξενίας υπάγονται οι παραβιάσεις των νόμων του κράτους αυτού και ιδίως αυτές που αφορούν την ασφάλειά του. Η στρατιωτική αστυνομία της βάσης του ΝΑΤΟ εξασφαλίζει την τάξη στο εσωτερικό της βάσης και δε μπορεί να ενεργήσει έξω από τα όριά της παρά μόνο σε συνεργασία με το κράτος φιλοξενίας. Τέλος, η δημιουργία των ενιαίων συμμαχικών δυνάμεων που απαρτίζονται από μονάδες διαφόρων κρατών μελών συμπεριλαμβανομένου και του κράτους φιλοξενίας, μεταβάλλει τα δεδομένα υπαγωγής ορισμένων στρατιωτικών βάσεων στον πλήρη έλεγχο του κράτους -> η διοίκησή τους υπάγεται σε στρατιωτικό διοικητή, που συνήθως δεν είναι πολίτης του κράτους φιλοξενίας.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV
# ΧΩΡΟΙ ΚΑΙ ΕΔΑΦΗ ΓΙΑ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΕΝΤΟΝΗ Η ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

***1. Κοινό κτήμα της ανθρωπότητας:*** 1**) το τμήμα του βυθού των ωκεανών που κείται πέρα της δικαιοδοσίας των παράκτιων περιοχών και ονομάζεται διεθνής Περιοχή.** Η έρευνα και η εκμετάλλευσή του ανατίθεται σε διεθνή όργανα / **2) η Σελήνη και οι φυσικοί πόροι της, αφού κανένα κράτος δε μπορεί να τα αποκτήσει και προβλέπεται ειδικό καθεστώς έρευνας και εκμετάλλευσης**. Ο παραπλήσιος όρος 'παγκόσμια κληρονομιά' αφορά την προστασία μερικών πολύτιμων ακινήτων πολιτιστικών αγαθών και του φυσικού περιβάλλοντος -> δεν αποξενώνονται από το κράτος στο έδαφος του οποίου βρίσκονται, αλλά καταβάλλεται διεθνής προσπάθεια για τη διαφύλαξή τους. Η διαφορά των περιοχών res communis omnium (ανοικτή θάλασσα, εξωατμοσφαιρικό διάστημα) και των 'κοινών κτημάτων της ανθρωπότητας' είναι ότι οι πρώτες είναι ελεύθερες στη χρήση όλων των κρατών (ασκούν εκεί τις αρμοδιότητες που τους έχει αναγνωρίσει το διεθνές δίκαιο), ενώ για τις άλλες προβλέπεται ειδικό καθεστώς χρησιμοποιήσεως και σειρά απαγορεύσεων για την προστασία του πολύτιμου διεθνώς αγαθού από σχετικές συμβάσεις.

***2. Οι πάνδημοι χώροι:*** Περιοχές που βρίσκονται πέρα από τη δικαιοδοσία των κρατών (π.χ. ατμόσφαιρα και εξω-ατμοσφαιρικό διάστημα, ανοικτή θάλασσα, Ανταρκτική). Γίνεται προσπάθεια να υπάρξει ένα ενοποιητικό νομικό καθεστώς γι' αυτές -> υπάρχουν, βέβαια, ειδικές νομικές ρυθμίσεις κατά περιοχή αλλά αφορούν στη χρήση κατά συγκεκριμένους τρόπους, πλοίο, όχημα, δορυφόρος, τεχνικά όργανα έρευνας και εκμετάλλευσης, καθώς και στην παρουσία ατόμων που υπάγονται στη δικαιοδοσία των κρατών. Δεν υπάρχουν, όμως, εξειδικευμένες διατάξεις που να προστατεύουν το φυσικό περιβάλλον αυτοτελώς υπέρ των πανδήμων αυτών χώρων· φυσικά, η διεθνής ευθύνη κινητοποιείται αν κάποια βλαπτική ενέργεια έχει συνέπεια σε άλλα κράτη και ιδιώτες, όχι αναγκαίως συνέπειες στο ίδιο το φυσικό περιβάλλον των global commons, αφού δεν υπάρχει αυθύπαρκτη προστασία τους.

***3. Εδάφη υπό τη διοίκηση του ΟΗΕ:*** **Α. Παραδείγματα διοίκησης εδαφών απευθείας από τον ΟΗΕ:** Σε περιοχές όπου έχουν συμβεί ένοπλες συγκρούσεις και η ειρήνη δεν οδηγεί στην αποκατάσταση της πολιτικής εξουσίας που προϋπήρχε, ο ΟΗΕ αναλαμβάνει προσωρινά πλήρη ή μερική διακυβέρνηση του υπό αμφισβήτηση εδάφους: **α) ειρηνευτική δύναμη UNMISET στο Ανατολικό Τιμόρ** για τη διατήρηση της τάξης και τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος για την ένωση ή ανεξαρτησία από την Ινδονησία / **β) Κόσοβο -> UNMIK και Ειδικός Αντιπρόσωπος του Γενικού Γραμματέως** είχαν αρμοδιότητες που καλύπτουν το σύνολο των παραδοσιακών κρατικών εξουσιών· αυτές πέρασαν σταδιακά σε τοπικά όργανα. Το 2011, το ΔΔΧ με Γνωμοδότηση έκρινε ότι το Κόσοβο νόμιμα κήρυξε την ανεξαρτησία του.

**Β. Νομική βάση και φύση των αρμοδιοτήτων διοίκησης εδαφών από τον ΟΗΕ:** Είναι οι αφανείς αρμοδιότητες του διεθνούς οργανισμού. Αφανείς είναι οι αρμοδιότητες που δεν προβλέπονται από το καταστατικό του οργανισμού, αλλά χωρίς αυτές δεν είναι δυνατό να ασκηθούν αποτελεσματικά οι κύριες αρμοδιότητες (λειτουργικές και κυριαρχικές) των Ηνωμένων Εθνών. Οι παρεμβάσεις αυτές είναι νόμιμες κατά το μέτρο που στηρίζονται στο Χάρτη και δρομολογούνται με αποφάσεις των αρμόδιων οργάνων του ΟΗΕ· διαφέρουν από τις ανθρωπιστικές επεμβάσεις των αποικιακών δυνάμεων.

# ΤΜΗΜΑ ΙΙ
# Η ΘΑΛΑΣΣΑ ΚΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ ΡΥΘΜΙΣΕΩΝ

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι
## Η ΘΑΛΑΣΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

**§1. ΓΕΝΙΚΑ*:*** Θάλασσα είναι το σύνολο των χώρων που αποτελούνται από αλμυρό νερό και βρίσκονται καταρχήν σε φυσική κι ελεύθερη επικοινωνία μεταξύ τους· εξαιρούνται οι εσωτερικές θάλασσες, τα γλυκά νερά, οι λίμνες και τα ποτάμια. Το δίκαιο της θάλασσας είναι κατεξοχήν διεθνές δίκαιο και αναφέρεται στις εξουσίες του κράτους στο θαλάσσιο χώρο, δηλαδή στις υδάτινες ζώνες, στους βυθούς των θαλασσών και μερικώς στον αέρα πάνω από τη θάλασσα.

***1. Δράση διεθνών οργανισμών:*** Πολλοί διεθνείς οργανισμοί ασχολούνται με τη θάλασσα και τις νομικές ρυθμίσεις που την αφορούν. Από τους ειδικευμένους οργανισμούς πρωταρχικής σημασίας είναι ο Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός (ΙΜΟ) που έχει ως στόχο να διευκολύνει τη συνεργασία μεταξύ των κρατών σε όλους τους τομείς που σχετίζονται με τη ναυσιπλοΐα (όροι κατασκευής και διαχείρισης πλοίων, ασφάλεια στη θάλασσα, διακίνηση προσώπων, προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος κ.ά.), την αποφυγή ατυχημάτων στη θάλασσα, την εφαρμογή των σχετικών διεθνών Συμβάσεων και την επεξεργασία νέων κανόνων (=εγγύτερος φορέας αρμοδιοτήτων).

***2. Θαλάσσιες ζώνες:*** Ξεκινώντας από την ακτή υπάρχουν οι εξής θαλάσσιες ζώνες (που διέπονται από διαφορετικό καθεστώς) -> **εσωτερικά ύδατα, ανοικτή θάλασσα, συνορεύουσα ζώνη, αποκλειστική οικονομική ζώνη, υφαλοκρηπίδα** (περιοχή του βυθού της θάλασσας επί της οποίας τα κράτη έχουν κυριαρχικά δικαιώματα), κυριαρχία **στον αέρα πάνω από την αιγιαλίτιδα ζώνη και δικαιώματα στο διεθνή εναέριο χώρο.** Μερικά κράτη πληρούν τις ειδικές προϋποθέσεις για να ενταχθούν στα **αρχιπελαγικά κράτη,** ενώ πέρα από το βυθό που υπάγεται στη δικαιοδοσία των παράκτιων κρατών ιδρύεται η **Περιοχή του διεθνούς βυθού.** Τέλος, υπάρχουν και **'αρχαιολογικές ζώνες'** για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών στο βυθό.

**§2. Ο ΒΑΣΙΚΟΣ ΧΡΗΣΤΗΣ: ΤΟ ΠΛΟΙΟ**

***1. Ορισμός:*** Πλοίο είναι κάθε πλωτό κατασκεύασμα (σκάφος) που διαθέτει την απαραίτητη τεχνική και διοικητική οργάνωση, κι είναι ικανό να μετακινείται αυτοδύναμα προς ορισμένη κατεύθυνηση στη θάλασσα. Ο Κώδικας Δημοσίου Ναυτικού Δικαίου (ΚΔΝΔ) θεωρεί ως πλοίο κάθε σκάφος που προορίζεται να μετακινείται πάνω στο νερό με σκοπό τη μεταφορά προσώπων ή πραγμάτων, τη ρυμούλκηση, την επιθαλάσσια αρωγή, την αλιεία, την αναψυχή, την επιστημονική έρευνα κ.ά. [Βοηθητικό ναυπήγημα είναι κάθε πλωτό κατασκεύασμα, που ανεξάρτητα από τη χωρητικότητά του, προορίζεται για βοηθητικούς σκοπούς της ναυτιλίας (πλωτές δεξαμενές, γερανοί κ.ά)]. Ο δε ΚΙΝΔ

εντάσσει στην έννοια του πλοίου μόνο τα σκάφη χωρητικότητας άνω των 10 κόρων. Τα πλοία ανάλογα με τα μέσα κίνησης, την ακτίνα δράσης, τον προορισμό ή τη χρήση τους διακρίνονται σε -> ακτοπλοϊκά, ποντοπόρα, επιβατηγά, μηχανοκίνητα, αναψυχής, εμπορικά ή πολεμικά, ιδιωτικά ή δημόσια κ.ά.

***2. Ιθαγένεια του πλοίου:*** Αποτελεί μόνιμο νομικό και πολιτικό δεσμό με ορισμένο κράτος· Το πλοίο, έχει ιθαγένεια (όχι νομική προσωπικότητα) με βάση τις προϋποθέσεις του εσωτερικού δικαίου + απαιτήσεις διεθνών συμβάσεων για την ασφάλεια της ναυσιπλοΐας και την προστασία του περιβάλλοντος. Αποκτάται με εγγραφή στο Νηολόγιο και εκδηλώνεται με τη σημαία, την αναγραφή του ονόματος και του λιμένος νηολόγησης και βεβαιώνεται με ναυτιλιακά έγγραφα (=τίτλοι απόδειξης εθνικότητας).

***3. Απονομή ιθαγένειας κατά το ελληνικό δίκαιο:*** Με την εγγραφή στο Νηολόγιο που τηρείται από τις λιμενικές αρχές. Βασική προϋπόθεση είναι να ανήκει κατά ποσοστό πάνω από 50% σε Έλληνα πολίτη ή ελληνικό/αλλοδαπό νομικό πρόσωπο, που τα κεφάλαιά του να ανήκουν σε ποσοστό πάνω από 50% σε Έλληνες πολίτες + φυσικά/νομικά πρόσωπα των κρατών μελών της ΕΕ. Για την αναγνώριση απαιτείται προσκόμιση του τίτλου κτήσεως κυριότητας του πλοίου, ώστε η λιμενική αρχή να καταρτίσει την πράξη νηολόγησης και να εκδώσει το 'έγγραφο εθνικότητας' (-> περιλαμβάνει όνομα, τύπο, διεθνές σήμα, χωρητικότητα, λιμάνι και αριθμό νηολόγησης, στοιχεία του ιδιοκτήτη και τεχνικά· φυλάσσεται πάνω στο πλοίο). Στα ναυτιλιακά έγγραφα περιλαμβάνονται και το Πρωτόκολλο καταμέτρησης της χωρητικότητας, το ναυτιλιακό δίπλωμα, το Πιστοποιητικό γραμμής φόρτωσης κ.ά. Η διαχείριση του πλοίου πρέπει να ασκείται σε ελληνικό έδαφος και ο εκπρόσωπος/εγγυητής του πλοίου να είναι εγκατεστημένος στην Ελλάδα. Απώλεια της ελληνικής ιθαγένειας επέρχεται όταν η κυριότητα του πλοίου περιέρχεται κατά ποσοστό ως 50% σε αλλοδαπούς μη κοινοτικούς υπηκόους ή όταν απολεσθεί/διαλυθεί/παύσουν να υπάρχουν ειδήσεις γι' αυτό πάνω από 6 μήνες.

***4. Αποτελέσματα της ιθαγένειας:*** Το κράτος της σημαίας ασκεί δικαιοδοσία στο πλοίο, στις νομικές σχέσεις που το αφορούν κι στους εργαζομένους. Το πλοίο υπόκειται, άλλοτε αυτομάτως κι άλλοτε δια της εσωτερικής νομοθεσίας, στις διεθνείς δεσμεύσεις του κράτους που αφορούν την ασφάλεια της ναυσιπλοΐας, την προστασία της ανθρώπινης ζωής στη θάλασσα, τους όρους εργασίας στο πλοίο κ.ά. Το ίδιο ισχύει και για τους διεθνείς κανόνες του δικαίου της θάλασσας περί κινήσεως και δραστηριότητας των πλοίων στις διάφορες θαλάσσιες ζώνες που υπάγονται στη κυριαρχία τρίτων κρατών, καθώς και σε περιοχές που βρίσκονται εκτός δικαιοδοσίας (π.χ. ανοικτή θάλασσα). Το πλοίο απολαμβάνει διπλωματικής προστασίας του κράτους της σημαίας, που περιλαμβάνει κάθε αρωγή- π.χ. κάλυψη και συνοδεία του από πολεμικά σκάφη όταν παρενοχλείται στην αιγιαλίτιδα ζώνη ή στην ανοικτή θάλασσα από πλοία τρίτου κράτους. Τέλος, επωφελείται από όρους διμερών συμβάσεων περί φιλίας, εμπορίου, ναυτιλίας.

***5. Γνήσιος δεσμός πλοίου-κράτους της σημαίας:*** Απαραίτητος, ώστε η έννομη τάξη να ελέγχει την τήρηση από το πλοίο των διεθνών κανόνων. Όμως, ο θεσμός των πλοίων ανοικτού νηολογίου θέτει υπό δοκιμασία αυτή την απαίτηση.

***6. Πλοία 'ανοικτού νηολογίου', 'σημαίες ευκαιρίας':*** Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκ. Πολέμου, οι πλοιοκτήτες πολλών εμπόλεμων συμμαχικών κρατών, ενέγραφαν τα πλοία τους στα νηολόγια ουδέτερων κρατών· μετά το πέρας του πολέμου η πρακτική διατηρήθηκε επειδή τα κράτη αυτά προσφέρουν φορολογικά πλεονεκτήματα ή δεν ελέγχουν αν τα πλοία πληρούν τους διεθνείς όρους ασφαλείας της ναυσιπλοΐας κ.ά. Πλέον 50% του παγκόσμιου εμπορικού στόλου δραστηριοποιείται με

σημαίες ευκαιρίας, γι' αυτό είναι σημαντικό να τεθούν γενικοί κανόνες ως προς τη σχέση πλοίου-κράτους της σημαίας.

***7. Διάκριση των πλοίων σε δημόσια και ιδιωτικά:*** Τα δημόσια πλοία διαιρούνται σε πολεμικά και σε άλλα κρατικά. Τα ιδιωτικά ή εμπορικά πλοία εξυπηρετούν το εσωτερικό και διεθνές εμπόριο, τη μεταφορά προσώπων, την αλιεία και την έρευνα του βυθού.

**Α. Πολεμικά πλοία:** Εκείνα που ανήκουν στο πολεμικό ναυτικό ενός κράτους, φέρουν τα εμβλήματα της κρατικής εξουσίας και ο πλοίαρχος/πλήρωμα ανήκουν στη δημόσια υπηρεσία και υπόκεινται στο στρατιωτικό πειθαρχικό δίκαιο του κράτους. Εξυπηρετούν την εθνική άμυνα κι έχουν δικαίωμα αστυνόμευσης όλων των πλοίων που φέρουν τη σημαία του κράτους. Σε καιρό ειρήνης πλην της νόμιμης άμυνας, ασκούν εξουσίες σε εμπορικά πλοία υπό ξένη σημαία στην αιγιαλίτιδα/συνορεύουσα ζώνη, στην ΑΟΖ και στην υφαλοκρηπίδα για την προστασία της αλιείας, του περιβάλλοντος, των κυριαρχικών δικαιωμάτων + δικαιώματα επεμβάσεως στην ανοικτή θάλασσα. Σε καιρό πολέμου, ελέγχουν τη ναυσιπλοΐα των ουδέτερων και συλλαμβάνουν εχθρικά πλοία. Απολαμβάνουν πλήρους ασυλίας-ετεροδικίας.

**Β. Άλλα κρατικά πλοία:** Περιλαμβάνουν και την ακτοφυλακή, ενώ ανήκουν κυρίως σε δημόσιες τεχνικές υπηρεσίες (-> αναλαμβάνουν κρατικές δραστηριότητες- π.χ. ακτοφυλακή, δίωξη λαθρεμπορίου, μεταναστευτικός έλεγχος κ.ά). Απολαμβάνουν πλήρους ετεροδικίας-ασυλίας. Εξάλλου, πολλά κράτη, μετά το 1917, επιχείρησαν να υπαγάγουν (χωρίς αποτέλεσμα) τον κρατικής ιδιοκτησίας εμπορικό τους στόλο στο καθεστώς των δημόσιων πλοίων.

**Γ. Πλοία περίκλειστων και γεωγραφικώς μειονεκτούντων κρατών (=δε διαθέτουν θαλάσσιες ακτές):** Η Σύμβαση της Ν. Υόρκης (1965) διατύπωσε τους όρους εισόδου και διέλευσης των πλοίων αυτών σε ξένους λιμένες. Η Σύμβαση ΔΘ 1982 είτε εξομοιώνει τα δικαιώματα των προαναφερθέντων κρατών σε διάφορες ζώνες, είτε λαμβάνει ειδική πρόνοια γι' αυτά (π.χ. διέξοδος, αλιεία κ.ά).

***Δ. Πλοία διεθνών οργανισμών:*** Δεν υπάρχει δυνατότητα εγγραφής πλοίου σε νηολόγια διεθνούς οργανισμού, ούτε κι απονομής 'εθνικότητας και σημαίας' του οργανισμού. Έτσι, όταν οι διεθνείς οργανισμοί εκτελούν αποστολές, ναυλώνουν ειδικά ένα πλοίο οποιασδήποτε εθνικότητας και αναρτούν το έμβλημα του οργανισμού μαζί με τη σημαία του αντίστοιχου κράτους, επιγράφοντας στις εξωτερικές πλευρές του πλοίου και τα δικά τους σύμβολα.

***8. Καθεστώς των ξένων πλοίων στους λιμένες:*** Διέπεται από το εσωτερικό δίκαιο που εναρμονίζεται με το καθεστώς της Γενεύης του 1923 -> **α) ίση μεταχείριση μεταξύ πλοίων που φέρουν τη σημαία του παράκτιου κράτους και πλοίων που φέρουν τη σημαία άλλων συμβαλλόμενων κρατών / β) αρχή της αμοιβαιότητας. + όρους για την παροχή υπηρεσιών, την επιβολή τελών και φόρων και τη διακίνηση προσώπων ή εμπορευμάτων.**
Το παράκτιο κράτος μπορεί να απαγορεύει σε όλα τα πλοία (εμπορικά και πολεμικά) την είσοδο στους λιμένες για λόγους δημόσιας τάξης και ασφάλειας. **Εξαιρούνται** πλοία που **α) καταφεύγουν υποχρεωτικά λόγω βλάβης, κακοκαιρίας ή ανωτέρας βίας / β) μεταφέρουν αρχηγούς κρατών ή διπλωματικούς αντιπροσώπους / γ) ασκούν αλιεία κατ' εφαρμογή διεθνών συμβάσεων.** Η απαγόρευση εισόδου αποφασίζεται από το Υπουργικό Συμβούλιο κι εκτελείται με διαταγή του Υπουργού εμπορικής ναυτιλίας. Τα ξένα εμπορικά πλοία υπάγονται στην κυριαρχική εξουσία/νομοθεσία (περί αστυνομίας, ναυσιπλοΐας, υγείας) του κράτους του λιμένος, εκτός αν δεν παραβλάπτεται η δημόσια τάξη. Το παράκτιο κράτος ασκεί την ποινική/αστική δικαιοδοσία του, εφόσον υπάρχει άμεσο και ουσιαστικό ενδιαφέρον. Κατά συνέπεια, ο πρόξενος του κράτους της

σημαίας έχει αρμοδιότητα σε τέτοιες διαφορές και δικαίωμα να ζητήσει από τις τοπικές αρχές τη σύλληψη και παραπομπή στα δικαστήρια μελών του πληρώματος. Αν το παράκτιο κράτος δε δείχνει ενδιαφέρον για τον κολασμό παράνομων πράξεων, ο πλοίαρχος/πρόξενος μπορούν να ζητήσουν τη συνδρομή των λιμενικών αρχών, που έχουν υποχρέωση να ανταποκριθούν σε τέτοιο αίτημα.

***9. Καθεστώς στους λιμένες των ξένων πολεμικών πλοίων που ασκούν δημόσια εξουσία:*** Σε περίπτωση επέμβασης των λιμενικών αρχών καλείται να παραστεί η οικία προξενική αρχή. Οι λιμενικές αρχές μπορούν να προβαίνουν σε συλλήψεις και ανακριτικές πράξεις κατά διωκόμενων προσώπων, ως και σε συλλήψεις καταδικασθέντων ή υπόπτων δραπέτευσης, συμπεριλαμβανομένων και των στρατιωτικών. Στους λιμένες, το παράκτιο κράτος δεν έχει ποινική/αστική δικαιοδοσία, αφού ισχύει η ετεροδικία· αλλά ο πρόξενος/πλοίαρχος μπορούν να ζητήσουν τη συνδρομή των εγχώριων αρχών. Τέλος, αν το ξένο πολεμικό παραβιάζει τους νόμους του κράτους του λιμένος, το κράτος δικαιούται να απαιτήσει τον άμεσο απόπλου του. Εφαρμόζεται η γενική αρχή της αποχής των λιμενικών αρχών από κάθε επέμβαση για εγκλήματα που διαπράττονται επί ξένων πολεμικών πλοίων· αν, όμως, καταφεύγουν σε αυτά διωκόμενα πρόσωπα, τότε ζητούν από τον κυβερνήτη την παράδοσή τους· σε περίπτωση άρνησης αναλαμβάνει το Υπουργείο εμπορικής ναυτιλίας.

***10. Η ενίσχυση του κράτους του λιμένος:*** Τα παράκτια κράτη επιδιώκουν την αντιμετώπιση του φαινομένου των πλοίων που δεν τηρούν στοιχειώδεις κανόνες της ναυσιπλοΐας -> **α) στο πεδίο καταπολέμησης της ρύπανσης / β) περί αρμοδιότητας του κράτους του λιμένος και γ) θέσπιση Μνημονίου Ελέγχου από το κράτος του λιμένος.**

***11. Το Μνημόνιο Συνεργασίας των λιμενικών αρχών (Παρίσι 1982):*** Πρόκειται για σύμφωνο απλοποιημένης μορφής που συνάφθηκε βάσει των όρων της Σύμβασης ΔΘ1982. Συντονίζει το έργο των επιμέρους λιμενικών αρχών των συμμετεχόντων κρατών και στηρίζεται στην ιδέα ότι αφού οι συμβαλλόμενοι μετέχουν σε μια σειρά συμβάσεων περί ναυσιπλοΐας, οι κανόνες τους δεσμεύουν τις λιμενικές αρχές έναντι όλων των πλοίων. Έτσι, τα μέρη του memorandum επέλεξαν 13 συμβάσεις που τηρούνται από τα πλοία που φέρουν τη σημαία τους, και επικαλούνται τους κινδύνους καταστροφών του περιβάλλοντος, ατυχημάτων, αθέμιτου ανταγωνισμού και όρισαν ότι: όποιο πλοίο με οποιαδήποτε σημαία προσεγγίζει λιμένες κρατών που ανήκουν σε αυτό ελέγχεται ως προς την εφαρμογή των παραπάνω κανόνων· αν αρνηθεί, κρατείται και απαγορεύεται ο απόπλους μέχρι να συμμορφωθεί.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ
# ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΛΗΡΟΥΣΊΗ ΑΥΞΗΜΕΝΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑΣ

**§1. ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΥΔΑΤΑ:** Είναι τα ύδατα εκείνα που βρίσκονται μεταξύ της ακτής και των σημείων από τα οποία αρχίζει η μέτρηση της αιγιαλίτιδας ζώνης- κυρίως τα λιμάνια, οι όρμοι και οι λεγόμενοι ιστορικοί κόλποι. Το παράκτιο κράτος έχει πλήρη κυριαρχία σε αυτή την περιοχή (που εξομοιούται με τον χερσαίο χώρο), με μόνους περιορισμούς τους προβλεπόμενους από το διεθνές δίκαιο για την προσόρμιση και τον ελλιμενισμό των ξένων πλοίων. Προβλέπονται και δικαιώματα διακίνησης πλοίων και προϊόντων από τα εσωτερικά ύδατα προς την ανοικτή θάλασσα υπέρ των περίκλειστων κρατών· η έξοδος προς τη θάλασσα γίνεται κατόπιν συμφωνίας με το παράκτιο κράτος, με την εφαρμογή της ρήτρας του μάλλον ευνομούμενου κράτους, χωρίς τον όρο της αμοιβαιότητας. Αναγνωρίζονται, τέλος, υπέρ του παράκτιου κράτους ειδικά κατασταλτικά δικαιώματα επί ξένων πλοίων που έχουν ρυπάνει το θαλάσσιο περιβάλλον ενώ βρίσκονταν σε άλλες θαλάσσιες ζώνες και πριν εισέλθουν στα εσωτερικά ύδατα.

***2. Περιοχή των εσωτερικών υδάτων:*** **Α) Αιγιαλός** είναι η φυσική χερσαία ζώνη που περιστοιχίζει τη θάλασσα και ορίζεται μεταξύ ακτογραμμής και μέγιστης πλύμης. Είναι φυσική δημόσια κτήση και δημόσιο πράγμα, αφού απαγορεύεται ο περιορισμός/παρεμπόδιση της ακώλυτης πρόσβασης εκεί. Βέβαια, πολύ συχνά οι ιδιοκτήτες παράκτιων κτισμάτων περιχαρακώνουν παράνομα την ακτή και τις προσβάσεις της, ενώ το κράτος 'αποχαρακτηρίζει' τον αιγιαλό υπέρ ιδιωτών. // **Β) Παραλία** είναι η φυσική συνέχεια του αιγιαλού προς την πλευρά της ενδοχώρας. Για τον καθορισμό της απαιτείται πράξη της διοίκησης και είναι κοινόχρηστο πράγμα. // **Γ) Λιμένας** είναι ο τόπος που έχει διαμορφωθεί φυσικά ή τεχνητά για να επιτρέπει τη στάθμευση των πλοίων και να παρέχει ασφάλεια κι άλλες διευκολύνσεις σε ενέργειες και δραστηριότητες που αφορούν στη ναυσιπλοΐα, τις θαλάσσιες μεταφορές και το εμπόριο. [Κατά το Καταστατικό της Γενεύης (1923) είναι ο κανονικώς συχναζόμενος χώρος από θαλάσσια πλοία που χρησιμεύει για το εξωτερικό εμπόριο]. Τέλος, περιλαμβάνει μια περιοχή που ανήκει στον αιγιαλό (=χερσαία ζώνη λιμένος), αλλά επειδή εντάσσεται στην τεχνητή δημόσια κτήση πρέπει να χαρακτηριστεί ως λιμένας με διοικητική πράξη. Αυτή καλύπτει ολόκληρο το μήκος του λιμένα και περιλαμβάνει τα λιμενικά τεχνικά έργα, εγκαταστάσεις που εξυπηρετούν τις λειτουργικές του ανάγκες (προβλήτες, ναυπηγεία), και άλλες που εξυπηρετούν τις θαλάσσιες συγκοινωνίες και μεταφορές από την ξηρά προς τη θάλασσα και αντιστρόφως.

## §2. Η ΑΙΓΙΑΛΙΤΙΔΑ ΖΩΝΗ

***1. Κυριαρχία του παράκτιου κράτους στην αιγιαλίτιδα ζώνη:*** Από την αρχαιότητα επιδιωκόταν η νομική εξασφάλιση τμημάτων του αιγιαλού που βρίσκονταν σε οχυρές θέσεις (άμυνα) και η αποκλειστικότητα της αλιείας. Σήμερα, είναι αναγνωρισμένο ότι το παράκτιο κράτος ασκεί πλήρη κυριαρχία στη γειτονική προς την ξηρά θαλάσσια περιοχή = αιγιαλίτιδα ζώνη ή χωρικά ύδατα, όπου έχει το τεκμήριο της γενικής αρμοδιότητας (+ στον υπερκείμενο της ζώνης αυτής εναέριο χώρο και στο [υπ]έδαφος του βυθού). Οι δικαιολογητικοί λόγοι του καθεστώτος της αιγιαλίτιδας ζώνης είναι -> **α) η ασφάλεια κι η άμυνα του κράτους** απαιτούν την πλήρη κυριαρχία στις θαλάσσιες περιοχές που περιβρέχουν τις ακτές για να υπάρχει έλεγχος / **β) η προαγωγή των εμπορικών, οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων του κράτους** προϋποθέτει το δικαίωμα επίβλεψης όλων των πλοίων / **γ) η αποκλειστικότητα στους τομείς της έρευνας, της εκμετάλλευσης και της προστασίας του θαλάσσιου πλούτου είναι απαραίτητη.**

***2. Χάραξη των ορίων της αιγιαλίτιδας ζώνης:*** Αποτελεί μονομερή δικαιοπραξία, αλλά δε μπορεί να εξαρτηθεί από τη θέληση μόνο του παράκτιου κράτους· έχει διεθνή χαρακτήρα. Τρία προβλήματα ανακύπτουν κατά τη χάραξη της αιγιαλίτιδας ζώνης: **α) το πλάτος της,** δηλ. σε πόσα μίλια από την ακτή επιτρέπεται να εκτείνεται / **β) η χάραξη των εσωτερικών ορίων της / γ) ως προς τα εξωτερικά όρια κι ιδίως κατά την οριοθέτησή της μεταξύ γειτονικών κρατών.**

**Α. Πλάτος της αιγιαλίτιδας ζώνης:** Από την Αναγέννηση ως τις αρχές του 20ου αιώνα εκτεινόταν στα 3 ν.μ., επειδή συνδεόταν με τη δύναμη βολής του πυροβόλου (=η εξουσία της ξηράς στη θάλασσα παύει όταν παύει κι η ένοπλη ισχύς της ξηράς). Σε πολλές περιπτώσεις οριζόταν ως η 'απόσταση ορατότητας γυμνού οφθαλμού' (αλλά και πάλι η απόσταση διαφέρει ανάλογα με το αν κοιτάζει κανείς από την ακτή το πλοίο ή αντιστρόφως). Στη Συνδιάσκεψη της Γενεύης (1960) υποβλήθηκε πρόταση για την καθιέρωση από όλα τα κράτη αιγιαλίτιδας ζώνης 6 ν.μ. και συγχρόνως για την αναγνώριση 6 επιπλέον μιλίων αλιευτικής ζώνης -> απορρίφθηκε· δεκτή δεν έγινε ούτε η πρόταση για καθιέρωση ενιαίας αιγιαλίτιδας ζώνης 12 ν.μ. Στη Λατινική Αμερική υπήρξαν εξαγγελίες για ζώνες πλήρους κυριαρχίας 200 μιλίων, ενώ το ΔΔΧ αρνήθηκε στην Ισλανδία το

δικαίωμα να κηρύξει αποκλειστική ζώνη αλιείας σε έκταση 50 μιλίων από τις ακτές της. Η Σύμβαση ΔΘ (1982) ορίζει ότι κάθε κράτος έχει δικαίωμα να καθορίσει το πλάτος της αιγιαλίτιδας ζώνης του μέχρι τα 12 ν.μ. που μετριούνται από γραμμές βάσεως καθορισμένες σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση. Τα κράτη που έχουν αιγιαλίτιδα ζώνη μικρότερη των 12 μιλίων, δικαιούνται, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο να επεκτείνουν την αιγιαλίτιδα ζώνη τους ως τα 12 ν.μ.

**Β. Εσωτερικά όρια για τη μέτρηση της αιγιαλίτιδας ζώνης:** Η μέτρηση αρχίζει από ορισμένα σημεία που βρίσκονται ανάμεσα στη θάλασσα και στην ακτή, τα οποία συνθέτουν μια διαχωριστική γραμμή (μεταβάλλονται, όμως, ανάλογα με την εποχή). Όταν η διαφοροποίηση είναι μεγάλη, λαμβάνεται υπόψη η μέγιστη ρηχία (=το χαμηλότερο σημείο της αμπώτιδας) -> φυσική γραμμή βάσεως, με την οποία η αιγιαλίτιδα ζώνη αντικατοπτρίζει σε ορισμένο πλάτος την ακτή μέσα στη θάλασσα. Η απόκλιση από το πιο πάνω σύστημα αναζητήθηκε στο ΔΔΧ με την **Υπόθεση αλιείας μεταξύ Νορβηγίας και Αγγλίας ->** επειδή οι νορβηγικές ακτές παρουσιάζουν ιδιομορφίες, η χώρα μετατόπισε τη γραμμή βάσεως για τη μέτρηση της αιγιαλίτιδας ζώνης, χρησιμοποιώντας ευθείες γραμμές => **α) σε περιοχές όπου η ακτογραμμή κόβεται απότομα ή εισχωρεί βαθιά στο έδαφος ή υπάρχει κατά μήκος πλήθος νησιών / β) η χάραξη αυτής της γραμμής δεν πρέπει να αφίσταται από τη γεωλογική διαμόρφωση της ακτής / γ) οι ευθείες δεν πρέπει να χαράζονται προς ή από αβαθή,** εκτός αν υπάρχουν εκεί φάροι / **δ) πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα οικονομικά συμφέροντα των παράκτιων πληθυσμών / ε) δεν πρέπει να εφαρμόζεται από τα κράτη σε τρόπο ώστε να αποκόπτει από την ανοικτή θάλασσα την αιγιαλίτιδα ζώνη άλλων κρατών / στ) εκεί όπου η καθιέρωση των ευθειών γραμμών έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργεί εσωτερικά ύδατα που πριν ήταν αιγιαλίτιδα ζώνη ή ανοικτή θάλασσα, πρέπει να παραχωρείται δικαίωμα αβλαβούς διέλευσης.** Όταν υπάρχουν κόλποι, τότε η ευθεία γραμμή που ενώνει το στόμιο του κόλπου αποτελεί τη γραμμή βάσης μέτρησης των χωρικών υδάτων· το μήκος της γραμμής αυτής ορίζεται στα 24 ν.μ.

**Γ. Εξωτερικά όρια της αιγιαλίτιδας ζώνης:** Αφού καθοριστεί το σημείο εκκίνησης (=γραμμή βάσεως και το επιδιωκόμενο πλάτος), υπάρχει το πρόβλημα της οριοθέτησης της ζώνης ανεξάρτητα από την ύπαρξη άλλων κρατών στις περιοχές. Υπάρχουν τρεις μέθοδοι -> **α) παράλληλη χάραξη** <όταν η ακτή είναι ευθύγραμμη>, δηλ. χαράζεται μια γραμμή παράλληλη προς τις ακτές με έκταση 3,6,12 μίλια. / **β) πολυγωνική μέθοδος,** δηλ. χαράζονται ευθείες γραμμές παράλληλες προς τις γραμμές βάσεις που ενώνουν ακρωτήρια. / **γ) μέθοδος του ημικυκλίου,** δηλ. χάραξη της γραμμής, της οποίας κάθε σημείο βρίσκεται σε τόση απόσταση από το πλησιέστερο σημείο της ακτής, όσο είναι το πλάτος της αιγιαλίτιδας ζώνης. Τα κράτη είναι ελεύθερα να επιλέγουν τη μέθοδο που αρμόζει σε κάθε περίπτωση ή να προβαίνουν σε συνδυασμό μεθόδων.

**Δ. Αγκυροβόλια και λιμενικά** έργα: Για την οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης, τα εξωτερικά μόνιμα λιμενικά έργα, που αποτελούν ακέραιο μέρος του λιμένα, θεωρούνται μέρος της ακτής. Επίσης, τα αγκυροβόλια που βρίσκονται ολικά ή μερικά έξω από την εξωτερική γραμμή της αιγιαλίτιδας ζώνης, θεωρούνται ότι βρίσκονται μέσα από αυτή.

**Ε. Αβαθή και φάροι:** Τα αβαθή (=η φυσικά σχηματισμένη περιοχή της ξηράς που περιβρέχεται από τη θάλασσα, η οποία από τη μέγιστη ρηχία ή κατώτατη πλύμη βρίσκεται πάνω από τη θαλάσσια επιφάνεια και αντιστρόφως), μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως γραμμή βάσης. Όταν, όμως, τα αβαθή βρίσκονται σε απόσταση που υπερβαίνει το πλάτος της αιγιαλίτιδας ζώνης από την ακτή ή τα νησιά, τότε δεν έχουν καθόλου αιγιαλίτιδα ζώνη· το ίδιο ισχύει και για τους φάρους.

***3. Κόλποι:*** Είναι κοίλωμα ακτής καλά σχηματισμένο, του οποίου η διείσδυση στο έδαφος σε σχέση προς το πλάτος του στο άνοιγμα είναι τέτοια, ώστε τα ύδατα που περικλείει να είναι περικυκλωμένα από την ακτή και να συγκροτεί κάτι περισσότερο από απλή εσοχή της ακτής. Περιέχονται στα εσωτερικά ύδατα του κράτους -> άμυνα και οικονομικά συμφέροντα. Ως επιφάνεια του κόλπου υπολογίζεται η επιφάνεια της έκτασης που βρίσκεται μεταξύ της γραμμής που σχηματίζει η κατώτατη ρηχία κατά μήκος της ακτής του κόλπου και της γραμμής που συνδέει τα σημεία της κατώτατης ρηχίας της φυσικής εισόδου στον κόλπο. Αν υπάρχουν νησιά, η επιφάνειά τους συνυπολογίζεται. Βασικό μέτρο για το μήκος της ευθείας που μπορεί να κλείνει την είσοδο του κόλπου είναι το διπλάσιο του επιτρεπτού πλάτους της αιγιαλίτιδας ζώνης. Αν, λοιπόν, η απόσταση των σημείων των κατώτατων ρηχιών είναι έως 24 ν.μ., τότε μπορεί να χαραχθεί ευθεία γραμμή βάσεως. Τα ύδατα στο εσωτερικό της γραμμής αυτής είναι εσωτερικά ύδατα. Στους κόλπους όπου παράκτια είναι περισσότερα του ενός κράτη, εφαρμόζονται οι διατάξεις περί ευθειών γραμμών βάσης· αν το παράκτιο κράτος είναι ένα εφαρμόζεται το εσωτερικό δίκαιο.

***Β. Ιστορικοί κόλποι:*** Αφορά κόλπους που το άνοιγμά τους υπερβαίνει σε έκταση το επιτρεπτό όριο ή που δεν πληρούν τους όρους συγκροτήσεως κόλπου με τη νομική έννοια. Γενικά, η διάταξη αναφέρεται σε περιοχές για τις οποίες αναγνωρίζονταν ιστορικοί τίτλοι (=η δημιουργία και ισχύς του αποτελούν εξαίρεση από τους ισχύοντες διεθνείς κανόνες) υπέρ ορισμένων κρατών που προέβαιναν σε πραγματική, μακροχρόνια, αδιάκοπη και αναμφισβήτητη χρήση.

## §3. ΝΗΣΙΑ

***1. Φυσικά νησιά:*** Νησί είναι φυσικά σχηματισμένη περιοχή ξηράς που περιβρέχεται από νερό και βρίσκεται πάνω από την επιφάνεια του νερού κατά τη μέγιστη πλύμη· εξαιρούνται οι σχηματισμοί που υπερκαλύπτονται από το χειμερινό κύμα και οι τεχνητές νησίδες. Τα νησιά διέπονται από το ίδιο με την ηπειρωτική περιοχή του κράτους καθεστώς, έχουν αιγιαλίτιδα ζώνη και ενδεχομένως ΑΟΖ (=> πληρότητα και αυτοτέλεια). Όταν βρίσκεται μέσα στην αιγιαλίτιδα ζώνη, το εσωτερικό όριο της ζώνης μετριέται από την ακτή του νησιού που βρίσκεται προς την ανοικτή θάλασσα· όταν η απόσταση ανάμεσα στην ηπειρωτική ακτή και την απέναντι του νησιού είναι διπλάσια της αιγιαλίτιδας ζώνης, τότε το νησί έχει ολόκληρο το πλάτος της αιγιαλίτιδας ζώνης γύρω του. Όταν η απόσταση ανάμεσα στην ηπειρωτική ακτή και την απέναντι από αυτή του νησιού είναι μεγαλύτερη από το πλάτος της αιγιαλίτιδας ζώνης, τότε η περιοχή που βρίσκεται ανάμεσα στην αιγιαλίτιδα ζώνη της ηπειρωτικής περιοχής και σε εκείνη του νησιού είναι ανοικτή θάλασσα.

**Α. Απόπειρες κατά της πληρότητας και της αυτοτέλειας των νησιών:** Διάφορα κράτη είτε υπέβαλαν προτάσεις διαφοροποίησης του νομικού καθεστώτος των νησιών ενός κράτους που παράκεινται στην ηπειρωτική ακτή, είτε επιχείρησαν να αφαιρέσουν την υφαλοκρηπίδα από τα νησιά => απορρίφθηκαν.

**Β. Τεχνητά νησιά:** Είναι μόνιμες εγκαταστάσεις από μέταλλο, ξύλο ή τσιμέντο που έχουν τη βάση τους στο βυθό και δημιουργούνται από το άνθρωπο, είτε για λόγους επιστημονικούς, είτε για την έρευνα κι εκμετάλλευση της υφαλοκρηπίδας. Δεν υπάγονται στο καθεστώς των νησιών, δεν εξομοιώνονται με πλοία, αλλά υπάγονται στο παράκτιο κράτος ως προς την αστική/ποινική νομοθεσία με ρητές διατάξεις. Δεν έχουν αιγιαλίτιδα ζώνη και το παράκτιο κράτος ασκεί σ' αυτά αποκλειστική αρμοδιότητα· οφείλει να ενημερώνει τα άλλα κράτη σχετικά με την κατασκευή τους, να προνοεί για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και να φροντίζει για τη συντήρηση μόνιμων μέσων σήμανσης. Επίσης, μπορεί να δημιουργεί ζώνες ως τα 500 μέτρα γύρω από αυτά. Η

δημιουργία τεχνητών νησιών δεν επιτρέπεται, όταν προκαλεί εμπόδια στη χρησιμοποίηση διαύλων για τη διεθνή ναυσιπλοΐα.

## §4. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΑΒΛΑΒΟΥΣ ΔΙΕΛΕΥΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΑΛΙΤΙΔΑ ΖΩΝΗ:

Στην αιγιαλίτιδα ζώνη το αξίωμα της κυριαρχίας του παράκτιου κράτους πρέπει να συμβιβάζεται με τις ανάγκες της διεθνούς ναυσιπλοΐας. Η διέλευση πραγματοποιείται κατά τρεις τρόπους -> ένα πλοίο **α) έρχεται από την ανοικτή θάλασσα και περνά από την αιγιαλίτιδα ζώνη για να ξαναβγεί στην ανοικτή θάλασσα / β) έρχεται από την ανοικτή θάλασσα και περνά από την αιγιαλίτιδα ζώνη για να εισέλθει σε έναν από τους λιμένες του παράκτιου κράτους / γ) αναχωρεί από ένα λιμένα αυτού του κράτους για να περάσει από την αιγιαλίτιδα ζώνη και να συνεχίσει τον πλου στην ανοικτή θάλασσα.** Πρόκειται για καθαρό δικαίωμα του κράτους της σημαίας του ξένου πλοίου. Το διεθνές δίκαιο, έτσι, καθορίζει τις υποχρεώσεις του παράκτιου κράτους για την εξασφάλιση της αβλαβούς διέλευσης των ξένων πλοίων, αλλά απαιτεί από αυτά να τηρούν ορισμένους κανόνες· η μη συμμόρφωση για ορισμένα κράτη συνεπάγεται την απώλεια του χαρακτηρισμού της διέλευσης ως αβλαβούς. Δε συνεπάγεται και δικαίωμα ακτοπλοΐας (διακίνηση προσώπων και εμπορευμάτων μεταξύ των λιμένων του), το οποίο είναι αποκλειστικό για το παράκτιο κράτος· για την ΕΕ κάμπτεται υπέρ των πλοίων που φέρουν σημαίες των άλλων κρατών μελών.

***2. Περιεχόμενο αβλαβούς διέλευσης:*** Διέλευση σημαίνει ναυσιπλοΐα και όχι στάθμευση ή αγκυροβολία, εκτός αν πρόκειται για συνηθισμένο περιστατικό, ανωτέρα βία ή κίνδυνο που απειλεί το πλοίο. Για την κίνηση του πλοίου στην αιγιαλίτιδα ζώνη πρέπει να ακολουθείται η συντομότερη πορεία. Αβλαβής είναι η διέλευση όταν το ξένο πλοίο αποφεύγει και δεν επιχειρεί ενέργειες που προξενούν βλάβη στο παράκτιο κράτος, π.χ προσβολές της δημόσιας τάξης, της τιμής και της περιουσίας, καθώς και όσες αγνοούν το εσωτερικό δίκαιο που διέπει τη ναυσιπλοΐα (τήρηση όρων, χρήση σημάτων επικοινωνίας και ασυρμάτου, αποφυγή συγκρούσεων, προστασία θαλάσσιου περιβάλλοντος, όχι αλιεία) και τις μεταφορές. Τέλος, τα ξένα πλοία υποχρεώνονται να μην παραλαμβάνουν ή να αποβιβάζουν επιβάτες και πράγματα, να τηρούν τελωνειακούς, μεταναστευτικούς, υγειονομικούς κανόνες του παράκτιου κράτους και να μην προβαίνουν σε λαθρεμπόριο. Η αβλαβής διέλευση εξαρτάται από τον τρόπο που πραγματοποιείται κι όχι το σκοπό της, ενώ δεν αφορά τον εναέριο χώρο πάνω από την αιγιαλίτιδα ζώνη.

***3. Το πρόβλημα των πολεμικών πλοίων:*** Μερικά κράτη υποστηρίζουν ότι το δικαίωμα αβλαβούς διέλευσης καλύπτει όλα τα πλοία, κατά τη Σύμβαση της Γενεύης (1958)· εξάλλου, και το ισχύον κείμενο του 1982 δεν περιλαμβάνει ρητή διάταξη για το αντίθετο. Άλλα κράτη, όμως, υποστηρίζουν ότι η διέλευση ξένων πολεμικών πλοίων από μια αιγιαλίτιδα ζώνη είναι ελεύθερη, αλλά πρέπει να γνωστοποιείται στο παράκτιο κράτος· άλλα απαιτούν και τη χορήγηση σχετικής άδειας. Φυσικά, τα ξένα υποβρύχια για την αβλαβή διέλευση οφείλουν να πλέουν στην επιφάνεια της θάλασσας και να φέρουν τη σημαία τους κατά τρόπο εμφανή· αν παραβιάζουν τους κανόνες, μπορεί να κληθούν από τις αρχές να εγκαταλείψουν την αιγιαλίτιδα ζώνη + διεθνής ευθύνη του κράτους της σημαίας.

***4. Υποχρεώσεις και δικαιώματα του παράκτιου κράτους για την εξασφάλιση της αβλαβούς διέλευσης:*** Το παράκτιο κράτος υποχρεούται να υποδεικνύει τις περιοχές στις οποίες εξασφαλίζεται η αβλαβής διέλευση ξένων πλοίων· μπορεί, επίσης, να απαγορεύει τη διέλευση από καθορισμένες ζώνες για λόγους ασφαλείας. Όμως, δε δικαιούται να εμποδίζει τη διέλευση από διεθνή στενά (=διόδους που εξασφαλίζουν τη συνήθη πορεία της διεθνούς ναυσιπλοΐας). Το παράκτιο κράτος δεν έχει δικαίωμα να επιβάλλει τέλη για απλή διέλευση ή για την παροχή γενικών υπηρεσιών (π.χ.

φωτισμός), αλλά μπορεί να παίρνει πληροφορίες για την εθνικότητα/χωρητικότητα/προέλευση του διερχόμενου πλοίου.

***5. Δικαιοδοσία του παράκτιου κράτους στα ξένα πλοία που διέρχονται σε αβλαβή διέλευση:*** Το παράκτιο κράτος έχει ρητό δικαίωμα νομοθετήσεως -> ασφάλεια ναυσιπλοΐας, παροχή βοηθειών, προστασία καλωδίων, πρόληψη παραβιάσεων, τελωνειακές, υγειονομικές, μεταναστευτικές διατάξεις κ.ά. Τα πλέοντα σε αβλαβή διέλευση ξένα πλοία πρέπει να τηρούν τη νομοθεσία του παράκτιου κράτους κι όλες τις ρυθμίσεις για της συγκρούσεις στη θάλασσα.
**Α. ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ => α) αν οι συνέπειες του αδικήματος επηρεάζουν το παράκτιο κράτος / β) αν το αδίκημα προκαλεί διατάραξη της ειρήνης ή της δημόσιας τάξης του παράκτιου κράτους / γ) αν ζητηθεί η συνδρομή των τοπικών αρχών από τον πλοίαρχο ή τον πρόξενο του κράτους της σημαίας / δ) για την καταστολή της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών.** Η άσκηση ποινικής δικαιοδοσίας είναι δυνατή αν το ξένο πλοίο έχει παραβεί τους νόμους του παράκτιου κράτους όταν βρισκόταν στα εσωτερικά ύδατα και τώρα βγαίνει στην αιγιαλίτιδα ζώνη. Για τα πολεμικά ή τα δημόσια πλοία δεν υπάρχει θέμα άσκησης δικαιοδοσίας, παρά μόνο αν το ζητά ο πλοίαρχος/πρόξενος.
**Β. ΑΣΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ =>** Το παράκτιο κράτος δε μπορεί να ανακόψει τον πλου διερχόμενου ξένου εμπορικού πλοίου για να ασκήσει αστική δικαιοδοσία, ούτε να το συλλάβει. Μπορεί μόνο να συλληφθεί με τη μορφή εκτελεστικών μέτρων για οφειλές που δημιουργήθηκαν σε προηγούμενο κατάπλου σε λιμένες του παράκτιου κράτους.
**Γ. ΡΥΠΑΝΣΗ =>** Οι νόμοι και οι διεθνείς συμβάσεις καταλαμβάνουν κάθε πλοίο στα εσωτερικά ύδατα ή στην αιγιαλίτιδα ζώνη. Το εμπορικό πλοίο μπορεί να συλληφθεί για ρύπανση, να υποχρεωθεί να αλλάξει πλου και να κρατηθεί στο λιμένα παράκτιου κράτους (+ καταβολή προστίμου και αντικείμενο εκτελεστικών μέτρων). Το πολεμικό πλοίο δε συλλαμβάνεται, αλλά το κράτος της σημαίας υπέχει διεθνή ευθύνη για τις τυχόν παραβιάσεις του.

**§5. Η ΣΥΝΟΡΕΥΟΥΣΑ ΖΩΝΗ:** Κράτη, όπως η Αγγλία, οι ΗΠΑ, η Λατινική Αμερική κι η Ευρώπη είχαν σκοπό να επιτρέψουν τη δράση (δικών τους) πολεμικών πλοίων σε περιοχές πολύ κοντά στις ακτές για την καταπολέμηση του λαθρεμπορίου, του δουλεμπορίου, την τήρηση της ποτοαπαγόρευσης (ειδικά οι ΗΠΑ συνήψαν συνθήκες που επέτρεπαν την ανακοπή του πλου και τον έλεγχο και σύλληψη στην ανοικτή θάλασσα για παραβιάσεις της αμερικανικής νομοθεσίας). Σταδιακά, καθιερώθηκε θαλάσσια ζώνη, που ονομάστηκε 'συνορεύουσα' -> δε συνεπάγεται κυριαρχία ή κυριαρχικά δικαιώματα, παρά μόνο λειτουργικά.

***1. Ορισμός:*** Η συνορεύουσα ζώνη αποτελεί μέρος της ανοικτής θάλασσας και αποτελεί ζώνη συνεχόμενη προς την αιγιαλίτιδα ζώνη. ≠ εκτός συνόρων της ανοικτής θάλασσας. Στη συνορεύουσα ζώνη το παράκτιο κράτος μπορεί να ασκήσει συγκεκριμένες αρμοδιότητες- π.χ. έλεγχο για την πρόληψη και την καταστολή παραβάσεων τελωνειακής/φορολογικής/μεταναστευτικής/υγειονομικής νομοθεσίας του κράτους στο έδαφος-αιγιαλίτιδα ζώνη του οποίου έλαβαν χώρα. ≠ παραβιάσεις της ασφάλειας του παράκτιου κράτους. Σε περιόδους πολέμου παρατηρήθηκε η επέκταση των ζωνών ασφαλείας παρακτίων κρατών, ουδέτερων ή ακόμη και εμπολέμων. Τέλος, κατά τη διάρκεια του εθνικοαπελευθερωτικού πολέμου της Αλγερίας, οι γαλλικές αρχές επέβαλαν ζώνη ασφαλείας 50 χλμ, επανειλημμένα άσκησαν νηοψία και συνέλαβαν ξένα πλοία με την κατηγορία ότι μετέφεραν πολεμοφόδια -> αμφισβητήσιμη η νομιμότητα των ενεργειών αυτών.

***2. Έκταση της συνορεύουσας ζώνης:*** Η συνορεύουσα ζώνη κηρύσσεται με νομοθετική ενέργεια και δε μπορεί να υπερβεί τα 24 ν.μ. από τις γραμμές βάσης της αιγιαλίτιδας ζώνης· έτσι, αν ένα κράτος

έχει αιγιαλίτιδα ζώνη 12 μιλίων δικαιούται να έχει συνορεύουσα ζώνη 12 μιλίων. Αν ένα κράτος υιοθετήσει το θεσμό της ΑΟΖ, ενδείκνυται ως τα 24 μίλια να επικαλύπτονται οι δύο θεσμοί. Αλλά στην πραγματικότητα, η συνορεύουσα ζώνη συνεχίζει να αποτελεί τη διπλάσια έκταση της επεκτεινόμενης αιγιαλίτιδας.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV
# ΔΙΕΘΝΗ ΣΤΕΝΑ

***1. Ορισμός και νομικό καθεστώς:*** Υπό γεωγραφική έννοια στενό είναι μια φυσική θαλάσσια δίοδος, μικρού σχετικά πλάτους, που χωρίζει δύο ξηρές κι ενώνει δύο τμήματα θάλασσας. Στο ειδικό καθεστώς των στενών περιλαμβάνονται εκείνα που σωρευτικά -> **α) συνδέουν δύο τμήματα ανοικτής θάλασσας ή ένα τμήμα ανοικτής θάλασσας με την αιγιαλίτιδα ζώνη ενός τρίτου κράτους ή δύο ΑΟΖ ή ένα τμήμα ανοικτής θάλασσας και μια ΑΟΖ / β) χρησιμοποιούνται για τη διεθνή ναυσιπλοΐα**. (Η άποψη ότι στενά είναι μόνο όσα καλύπτονται σε όλο το πλάτος τους από αιγιαλίτιδες ζώνες των κρατών που έχουν παράλια σ' αυτά δεν έχει υιοθετηθεί). Είναι δυνατό ένα στενό να περιλαμβάνει, εκτός από της αιγιαλίτιδες ζώνες δύο ή περισσότερων κρατών, και λωρίδα ανοικτής θάλασσας. Υπάρχουν και στενά που ρυθμίζονται από διεθνείς συνθήκες, λόγω της στρατηγικής και οικονομικής σημασίας τους -> Βοσπόρου, και Δαρδανελλίων, Γιβραλτάρ, Δανίας κ.ά. Τέλος, οι τεχνητές διώρυγες Σουέζ, Παναμά, Κιέλου, Κορίνθου, δεν υπάγονται στο νομικό καθεστώς διεθνούς ναυσιπλοΐας. Ο βασικός κανόνας που διέπει το καθεστώς των στενών διεθνούς ναυσιπλοΐας είναι -> **α) τα ξένα πλοία έχουν το δικαίωμα αβλαβούς διέλευσης και δικαίωμα ελεύθερης διέλευσης / β) τα παράκτια κράτη δε δικαιούνται να παρακωλύουν αυτή τη διέλευση.** Αρκεί το στενό να εξυπηρετεί, σε σημαντικό ποσοστό του, τη διεθνή ναυσιπλοΐα -> εξαρτάται από τη γεωγραφική του θέση, τον όγκο των διακινούμενων πλοίων, τη συχνότητα διέλευσης, την αξία των φορτίων και την ποικιλία των σημαιών που φέρουν. **Στην Υπόθεση του Στενού της Κέρκυρας,** το ΔΔΧ διεύρυνε την έννοια των στενών διεθνούς ναυσιπλοΐας, προσθέτοντας και τα στενά ενός κράτους που συνδέουν την ανοικτή θάλασσα με την αιγιαλίτιδα ζώνη ενός άλλου (στενά του Τιράν της Αιγύπτου που συνδέουν την Ερυθρά θάλασσα με τον κόλπο της Άκαμπα). Τέλος, το στενό δεν είναι απαραίτητο να αποτελεί και την αποκλειστική οδό για τη διεθνή ναυσιπλοΐα.

***2. Υπόθεση του Στενού της Κέρκυρας:*** Το Στενό της Κέρκυρας έχει έκταση 30 μιλίων και το πλάτος του ποικίλει από 1,5-6 ν.μ., δηλαδή ένα μέρος του βρίσκεται στην αιγιαλίτιδα ζώνη της Ελλάδας και το άλλο στην Αλβανία. Στο τέλος του Β' Παγκ. Πολέμου, τα δύο πολεμικά πλοία που έστειλε η Αγγλία για να περάσουν από το Στενό και να επιβεβαιώσουν την αρχή της αβλαβούς διέλευσης, βομβαρδίστηκαν από την Αλβανία, με το πρόσχημα ότι έπρεπε να έχουν ειδική άδεια. Αργότερα, η Αγγλία έστειλε 4 πολεμικά, εκ των οποίων 2 αντιτορπιλικά προσέκρουσαν σε νάρκες, γι' αυτό κι επέμεινε στην εκκαθάριση της περιοχής από τις νάρκες. Η Αλβανία υποστήριξε ότι δεν είναι στενό διεθνούς ναυσιπλοΐας, αφού εξυπηρετεί μόνο τη ναυσιπλοΐα Κέρκυρας-Αγ. Σαράντα· όμως, η Αγγλία πραγματοποίησε τελικά την εκκαθάριση. Το ΔΔΧ διακήρυξε το δικαίωμα αβλαβούς διέλευσης, θεώρησε ότι το Στενό της Κέρκυρας είναι διεθνούς ναυσιπλοΐας κι έκρινε ότι η επιχείρηση εκκαθάρισης αποτελούσε παραβίαση της εδαφικής ακεραιότητας του παράκτιου κράτους.

***3. Νέο καθεστώς. Ελεύθερη διέλευση ή 'πλους διελεύσεως':*** Πολλά κράτη προσπάθησαν να εισαγάγουν άρθρα για τη διέλευση των πλοίων από την αιγιαλίτιδα ζώνη και τα στενά, στα οποία η βασική ρύθμιση συνδεόταν με την αβλαβή διέλευση -> η προσπάθεια απέτυχε, αφού τα κράτη επιδιώκουν διέλευση των και των υποβρυχίων τους και υπερπτήση των αεροπλάνων τους. Το νέο καθεστώς λέγεται 'πλους διελεύσεως'. Εφαρμόζεται σε στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας, που συνδέουν

μέρος της ανοικτής θάλασσας ή μιας ΑΟΖ και μέρους της ανοικτής θάλασσας ή άλλης ΑΟΖ. Η ελεύθερη διέλευση, όμως, δεν εφαρμόζεται **α) σε στενά μεταξύ ηπειρωτικής ακτής και νησιών, εφόσον υπάρχει οδός με ίση καταλληλότητα / β) όταν τα στενά συνδέουν ανοικτή θάλασσα ή ΑΟΖ με την αιγιαλίτιδα ζώνη / γ) όταν τα στενά υπάγονται σε κάποιο διεθνές συμβατικό καθεστώς.** Η Σύμβαση 1982 δημιουργεί την υποχρέωση για τα παράκτια κράτη να υποδείξουν διαύλους ελεύθερης διέλευσης μέσα από την αιγιαλίτιδα ζώνη, ανεξάρτητα από το πλάτος της. Φαίνεται, έτσι, ότι μεταφέρει τις ρυθμίσεις του αρχιπελαγικού κράτους σε κράτη που από τη Σύμβαση δε μπορούν να επωφεληθούν, ενώ σιωπά ως προς τη στοιχειώδη προϋπόθεση επέκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ν.μ. και της υιοθέτησης ΑΟΖ. Η Ελλάδα κατά την επικύρωση της Σύμβασης ΔΘ 1982 κατέθεσε ερμηνευτική δήλωση, η οποία αποβλέπει στην εξασφάλιση υπέρ του παράκτιου κράτους του δικαιώματος να ορίζει ποιες δίοδοι ανταποκρίνονται και στην ασφάλειά του.

***4. Ειδικά καθεστώτα διεθνών στενών:*** **<u>Α. Τα Στενά του Βοσπόρου και των Δαρδανελλίων -></u>** Αλλεπάλληλες συμβατικές ρυθμίσεις που συνδυάστηκαν με την προσπάθεια να προβληθούν προσκόμματα στην κάθοδο της Ρωσίας στη Μεσόγειο και με την ευαισθησία των παράκτιων στη Μαύρη Θάλασσα κρατών να εξασφαλίσουν την άμυνα και την ελευθεροπλοΐα τους στα Στενά. Το σημερινό καθεστώς έχει ως εξής -> **α) Η Τουρκία *έχει πλήρη κυριαρχία στα Στενά.* / β) Αναγνωρίζεται για τα εμπορικά πλοία δικαίωμα ελευθεροπλοΐας μέρα και νύχτα,** ακόμη και σε καιρό πολέμου, όταν βέβαια η Τουρκία δεν είναι εμπόλεμη. Αν είναι εμπόλεμη, ισχύει μόνο για τα συμμαχικά της πλοία και τα ουδέτερα. / **γ) Η ελευθεροπλοΐα ισχύει σε καιρό ειρήνης και για τα πολεμικά πλοία όλων των κρατών** υπό τους εξής όρους: απαιτείται προειδοποίηση, ορισμένο εκτόπισμα και τεχνική κατασκευή, ενώ η διαμονή στη Μαύρη Θάλασσα των πλοίων των μη παράκτιων κρατών δεν μπορεί να υπερβεί τις 21 μέρες· παρόμοιες ρυθμίσεις ισχύουν για τα υποβρύχια και τα αεροσκάφη.

**<u>Β. Άλλα στενά -></u>** • **Του Γιβραλτάρ:** Επιτρέπει την επικοινωνία μεταξύ Μεσογείου και Ατλαντικού, ενώ είναι ανοικτό στη διεθνή ναυσιπλοΐα (ενδιαφερόμενα κράτη είναι η Αγγλία, η Ισπανία και το Μαρόκο) / • **Του Μαγελάνου:** επιτρέπει την επικοινωνία Ατλαντικού και Ειρηνικού, ενώ έχει κατοχυρωθεί ελευθερία διελεύσεώς του / • **Της Δανίας:** περιλαμβάνουν το Sund και τις δυο ζώνες που οδηγούν σε δύο ακρωτήρια. Στο παρελθόν οι Δανοί απαιτούσαν την καταβολή διοδίων από τα πλοία που χρησιμοποιούσαν τα Στενά· κατά τον Α' και Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η Δανία έκλεισε τα Στενά αυτά.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ V
# Η ΑΝΟΙΚΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

**<u>§1. ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΗΣ ΑΝΟΙΚΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ:</u>** Ανοικτή θάλασσα είναι όλα τα τμήματα της θάλασσας στα οποία δεν περιλαμβάνονται η αιγιαλίτιδα ζώνη και τα εσωτερικά ή εθνικά ύδατα των κρατών / η θάλασσα που βρίσκεται πέρα από την αιγιαλίτιδα ζώνη. Η ανοικτή θάλασσα περιλαμβάνει μόνο τα ύδατα που υπέρκεινται του βυθού· η δημιουργία της υφαλοκρηπίδας και της περιοχής του διεθνούς βυθού αφαιρούν δικαιοδοσίες που εκτείνονται στον πυθμένα της. Οι σχετικές διατάξεις εφαρμόζονται σε όλα τα τμήματα της θάλασσας που δεν ανήκουν στην αποκλειστική οικονομική ζώνη, την αιγιαλίτιδα ζώνη ή τα εσωτερικά ύδατα ενός κράτους ή τα αρχιπελαγικά ύδατα ενός αρχιπελαγικού κράτους. Το αρνητικό σχήμα του ορισμού δικαιολογείται αφού δεν υπάρχει διευκρίνιση για το ακριβές πλάτος της αιγιαλίτιδας ζώνης και η έκταση της ανοικτής θάλασσας θα εξαρτάται από το αν το παράκτιο κράτος έχει θεσπίσει ΑΟΖ.

***1. Νομική φύση:*** Τα συμβατικά κείμενα δε διευκρινίζουν ρητά τη νομική φύση της ανοικτής θάλασσας· δεν είναι αδέσποτο πράγμα, αφού κανείς δε μπορεί να ασκήσει κυριαρχία ή να εγείρει δικαιώματα κυριότητας. Επίσης, δεν είναι κοινό πράγμα res communis, γιατί δεν ανήκει σε όλα τα κράτη με την έννοια της συγκυριαρχίας. Η ανοικτή θάλασσα αποτελεί πράγμα κοινής χρήσης res communis usus.

***2. Ελευθερίες της ανοικτής θάλασσας:*** **<u>Α. Σύμβαση της Γενεύης του 1958 -></u>** Κανένα κράτος δε μπορεί να διεκδικήσει κυριαρχία σε οποιοδήποτε τμήμα της θάλασσας αυτής που είναι ανοικτή σε όλα τα Έθνη. Οι διάφορες εκδηλώσεις της ελευθερίας στην ανοικτή θάλασσα είναι: ελευθερία **α) της ναυσιπλοΐας / β) της αλιείας / γ) της τοποθέτησης υποβρύχιων καλωδίων και σωληναγωγών / δ) υπερπτήσεως / ε) επιστημονικής έρευνας / στ) χρήσης / ζ) παρακολούθησης γυμνασίων από τρίτα κράτη.** Αυτές ασκούνται από όλα τα κράτη με την προϋπόθεση ότι λαμβάνεται υπόψη το συμφέρον που η ελευθερία της ανοικτής θάλασσας αντιπροσωπεύει για τα άλλα κράτη.
**<u>Β. Νέο δίκαιο 1982:</u>** Εξαγγέλλει την ελευθερία ναυσιπλοΐας, υπερπτήσεως, τοποθέτησης υποβρύχιων καλωδίων και σωληναγωγών, κατασκευής τεχνητών νησιών, αλιείας και επιστημονικής έρευνας. Πάντως, οι τέσσερις από τις έξι εξαγγελλόμενες ελευθερίες τελούν υπό όρους. Η Σύμβαση ΔΘ 1982 δεν αναφέρεται ρητά στα ναυτικά γυμνάσια, μάλλον επειδή η ανοικτή θάλασσα πρέπει να χρησιμοποιείται για ειρηνικούς σκοπούς.

***3. Τα πλοία στην ανοικτή θάλασσα:*** Κανένα κράτος δε μπορεί να υπαγάγει τη θαλάσσια αυτή περιοχή στην κυριαρχία του ή να εμποδίζει την άσκηση των ελευθεριών από τα άλλα κράτη. Κατά συνέπεια, τα πλοία στην ανοικτή θάλασσα υπάγονται στην αποκλειστική δικαιοδοσία του κράτους της σημαίας τους. Αν ένα πλοίο στην ανοικτή θάλασσα παραβιάζει τη νομοθεσία του κράτους της σημαίας ή το διεθνές δίκαιο, τότε μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο πράξεων εξουσίας από πολεμικά πλοία μόνο του κράτους της σημαίας του -> **ανακόπτει τον πλου, συλλαμβάνει το εμπορικό πλοίο και το οδηγεί σε λιμάνι του κράτους του ή παρεμβαίνει για να καταστείλει παράνομες πράξεις υπηκόων του ή αλλοδαπών που βρίσκονται πάνω στο πλοίο.** Τα πολεμικά πλοία, όμως, είναι αναρμόδια να πραγματοποιήσουν οποιαδήποτε επέμβαση ή να παρακωλύουν τη ναυσιπλοΐα των ξένων εμπορικών πλοίων => παραβίαση κυριαρχικών δικαιωμάτων που μπορεί να οδηγήσει σε ένοπλη σύρραξη. Τέλος, ο χαιρετισμός στην ανοικτή θάλασσα είναι πράξη αβροφροσύνης, που εκφράζει την αμοιβαία αναγνώριση μεταξύ κυριάρχων κρατών και πραγματοποιείται με κανονιοβολισμούς ή με αλλεπάλληλες υποστολές/επάρσεις της σημαίας.

***4. Τοποθέτηση υποβρύχιων καλωδίων και σωληναγωγών στην ανοικτή θάλασσα:*** Η αποκοπή ή ζημιά που προκαλείται από δόλο ή βαρειά αμέλεια πρέπει να τιμωρείται από την εσωτερική νομοθεσία των συμμετεχόντων κρατών, τα οποία έχουν το δικαίωμα της τοποθέτησης/συντήρησης υποβρύχιων καλωδίων. Η προστασία αφορά και πλοία που τοποθετούν ή επιδιορθώνουν καλώδια, από τα οποία όλα τα άλλα πρέπει να απέχουν το λιγότερο ένα μίλι. Πλοιοκτήτες που αποδεικνύουν ότι εγκατέλειψαν υλικό στον πυθμένα για να αποφύγουν την καταστροφή καλωδίων δικαιούνται αποζημίωσης. Επίσης, τα πολεμικά πλοία των κρατών μερών μπορούν να ανακόπτουν τον πλου των εμπορικών πλοίων που παραβιάζουν τις διατάξεις της Σύμβασης για να εξακριβώνουν την εθνικότητά τους, έστω κι αν φέρουν τη σημαία άλλου συμβαλλόμενου κράτους. Η αρμοδιότητα για τον ποινικό κολασμό πράξεων, που αφορούν στα υποβρύχια καλώδια, ανήκει αποκλειστικά στο κράτος της σημαίας του πλοίου. Στην Ελλάδα εφαρμόζεται το ΠΚ 292, στις περιπτώσεις παρακώλυσης της λειτουργίας κοινής χρήσης εγκαταστάσεων που εξυπηρετούν την επικοινωνία.

***5. Έκτακτες περιπτώσεις:*** Στην **Υπόθεση Lotus,** διατυπώθηκε ότι όταν δεν υπάρχει διεθνής κανόνας που να ρυθμίζει συγκεκριμένη συμπεριφορά, το κενό μπορεί να καλυφθεί από το εσωτερικό δίκαιο

του κράτους. Άρα, το κράτος μπορεί να προβλέπει και να τιμωρεί αδικήματα που πραγματοποιήθηκαν από ξένα εμπορικά πλοία στην ανοικτή θάλασσα (-> η Τουρκία είχε δικαίωμα να συλλάβει τον Γάλλο υποπλοίαρχο). Η θέση αυτή ανατράπηκε από Σύμβαση που προβλέπει την αποκλειστική αρμοδιότητα του κράτους της σημαίας σε περίπτωση σύγκρουσης στην ανοικτή θάλασσα και συντρέχουσα αρμοδιότητα του κράτους, του οποίου ο υπαίτιος είναι υπήκοος.

## §2. ΕΞΑΙΡΕΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΗΣ ΣΗΜΑΙΑΣ

***1. Το γενικό νομικό πλαίσιο περί επέμβασης στην ανοικτή θάλασσα:*** Επέμβαση πολεμικών πλοίων σε ξένα εμπορικά σε καιρό ειρήνης στην ανοικτή θάλασσα επιτρέπεται **α) κάτω από τις προϋποθέσεις που προβλέπει η Σύμβαση ΔΘ 1982 (άρθρο 110) και η Σύμβαση της Γενεύης 1958 / β) αν υπάρχει άλλη συμβατική ρύθμιση, μόνο για τα πλοία των συμβαλλόμενων κρατών·** αλλιώς, επέμβαση πολεμικών πλοίων σε ξένα εμπορικά πραγματοποιείται νόμιμα μέσα στην αιγιαλίτιδα ζώνη -> καταπολέμηση παράνομης αλιείας <πολεμικά πλοία του ενός εκ των συμβαλλόμενων κρατών του Οργανισμού Αλιείας Β. Ατλαντικού μπορεί να ανακόπτει τον πλου και να επιθεωρεί ή να συλλαμβάνει αλιευτικά άλλου συμβαλλόμενου>, πλοία που μεταφέρουν ναρκωτικά, καταπολέμηση της τρομοκρατίας, παράνομες ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές, κ.ά.

***2. Έλεγχος σημαίας:*** Ένα πολεμικό πλοίο μπορεί, κάτω από προκαθορισμένες προϋποθέσεις, να προβεί στην ανοικτή θάλασσα, σε έλεγχο της σημαίας και σε 'επίσκεψη' εμπορικού υπό ξένη σημαία => ενέργεια εξακρίβωσης των στοιχείων της ταυτότητας και της εθνικότητας του ύποπτου πλοίου στις εξής περιπτώσεις: αν υπάρχει εύλογη υπόνοια ότι το ξένο ιδιωτικό πλοίο **α) ασκεί πειρατεία ή δουλεμπόριο / β) φέρει σημαία ξένη προς την πραγματική ή αρνείται να ανυψώσει σημαία, ενώ στην πραγματικότητα έχει την ίδια σημαία με το πολεμικό / γ) αν δεν έχει ιθαγένεια / δ) αν -ενώ φέρει ξένη σημαία στην πραγματικότητα- έχει την ιθαγένεια του πολεμικού που το ελέγχει.** Το πολεμικό πλοίο μπορεί να του ζητήσει με τον ασύρματο ή με τον τηλεβόα ή με κάθε άλλο μέσο να υψώσει τη σημαία του ή να παράσχει περισσότερα στοιχεία της ταυτότητάς του· αν δε συμμορφωθεί, το πολεμικό μπορεί να ρίξει προειδοποιητικές βολές, να αποστείλει άγημα προς το ύποπτο πλοίο, να ασκήσει περαιτέρω έλεγχο, αν εξακολουθούν να υπάρχουν υποψίες. Αν, τελικά, αποδειχθεί ότι η υπόνοια δε θεμελιώνεται, τότε το κράτος της σημαίας του πολεμικού οφείλει επανόρθωση. [Το 1975, η αμερικανική ακτοφυλακή άσκησε δικαίωμα επίσκεψης σε πλοίο υπό σημαία των νησιών Μπαχάμες. Ο πλοιοκτήτης επικαλέστηκε ότι το πλοίο άλλαξε σημαία στην ανοικτή θάλασσα, δηλ. ύψωσε βρετανική και, άρα, ήταν απαραίτητη η έγκριση της αγγλικής κυβέρνησης -> η αλλαγή σημαίας εξομοιώνει το πλοίο με σκάφος χωρίς σημαία].

***3. Νηοψία:*** Νομιμοποιείται μόνο σε περίπτωση αναγγελίας ένοπλης σύρραξης. Το εμπόλεμο κράτος δικαιούται να ελέγχει στην ανοικτή θάλασσα τα πλοία εκείνα, τα οποία δημιουργούν υποψίες ότι μετέχουν στον πολεμικό ανεφοδιασμό του αντιπάλου ή σε λαθρεμπόριο· γι' αυτό θεωρήθηκαν παράνομες οι επεμβάσεις γαλλικών πολεμικών σε ξένα εμπορικά κατά τον απελευθερωτικό πόλεμο της Αλγερίας.

***4. Πειρατεία:*** **Α.** Αποτελεί αδίκημα, που εξαιρείται από τη δικαιοδοσία του κράτους της σημαίας. Τα πειρατικά πλοία δεν έχουν σημαία ή αν έχουν, ενεργούν αντίθετα προς τη νόμιμη συμπεριφορά. Πειρατεία συνιστούν οι εξής πράξεις -> **α) Κάθε παράνομη πράξη βίας, κατάληψης ή καταστροφής που γίνεται για ιδιοτελείς σκοπούς από το πλήρωμα ή τους επιβάτες ιδιωτικού και στρέφονται στην ανοικτή θάλασσα ή σε τόπο που δεν υπόκειται στη δικαιοδοσία κανενός**

**κράτους // β) Κάθε πράξη καταστροφής ή χρησιμοποίησης πλοίου ή αεροσκάφους, όταν εκείνος που την τελεί γνωρίζει τα γεγονότα που προσδίδουν πειρατικό χαρακτήρα. Πειρατεία, επίσης, θεωρείται και κάθε πράξη που στοχεύει στην παρότρυνση ή διευκόλυνση των πράξεων αυτών.** ΙΙ **Β.** Πρόκειται για διαχρονικό φαινόμενο, αφού ήδη από το 1958 ενδημούσε στην Κίτρινη θάλασσα, στη ΝΑ Ασία, στην Αφρική, στον Ινδικό ωκεανό και σε περιοχές του Ειρηνικού. Πλέον συνδυάζεται και με τον όρο 'ένοπλη ληστεία'. ΙΙ **Γ.** Το διεθνές δίκαιο θεωρεί τους πειρατές ως εχθρούς της ανθρωπότητας. Έτσι, κάθε κράτος κι όχι μόνο το κράτος της σημαίας του πλοίου ή της ιθαγένειας του δράστη νομιμοποιείται να συλλαμβάνει στην ανοικτή θάλασσα με τα πολεμικά ή δημόσια πλοία/αεροσκάφη του τους δράστες και το πλοίο, καθώς και να δικάζει τους δράστες κατά την εσωτερική ποινική του νομοθεσία και να κατάσχει το πλοίο. Αν αποδειχθεί ότι το πλοίο δεν διέπραξε το αδίκημα της πειρατείας, το κράτος του συλλαμβάνοντος πλοίου οφείλει αποζημίωση. Τέλος, η ευθύνη για την πρόληψη/καταστολή πράξεων πειρατείας, που τελούνται στην ανοικτή θάλασσα και στην αιγιαλίτιδα ζώνη, ανήκει στο παράκτιο κράτος. ΙΙ **Δ.** Εξομοιώνονται με πειρατικά τα πολεμικά ή άλλα δημόσια πλοία ή αεροσκάφη, στα οποία το πλήρωμα πραγματοποιεί στάση και κατάληψη προς το σκοπό διάπραξης πειρατείας. ΙΙ Ε. Πολεμικά πλοία επιφάνειας και υποβρύχια αγνώστου εθνικότητας και χωρίς σημαία εξομοιώνονται με πειρατικά. ΙΙ **ΠΟΙΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΠΕΙΡΑΤΕΙΑ => α) Στάση σε πολεμικό πλοίο (π.χ. κατάληψη του θωρηκτού Ποτέμκιν από μέλη του πληρώματος στο λιμάνι της Οδησσού**· οδηγήθηκε στη Ρουμανία, η οποία έδωσε πολιτικό άσυλο στους στασιαστές και παρέδωσε το πλοίο στη Ρωσία). / **β) Στάση σε εμπορικό πλοίο στην ανοικτή θάλασσα** -> αρμοδιότητα καταστολής έχει μόνο το κράτος της σημαίας, το οποίο δια του πλοιάρχου/προξένου μπορεί να ζητήσει τη συνδρομή άλλων κρατών· αυτή παρέχεται προαιρετικώς. ΙΙ **Ζ. Πειρατεία στις ακτές της Σομαλίας:** Κίνδυνος για τη ναυσιπλοΐα και τη διεθνή έννομη τάξη. ***α) Πρόληψη και καταστολή της πειρατείας στην ανοικτή θάλασσα*** -> πολεμικά πλοία άλλων κρατών, που δρουν αυτόνομα ή στο πλαίσιο διεθνών επιχειρήσεων, συλλαμβάνουν πολεμικά πλοία ή άλλα ύποπτα. / ***β) Έλεγχος και καταπολέμηση της πειρατείας εντός της αιγιαλίτιδας ζώνης της Σομαλίας*** -> Σημειώνεται ότι ένοπλη ληστεία που λαμβάνει χώρα εντός χωρικών υδάτων δε συνιστά πειρατεία· άρα, απαιτείται η συναίνεση του παράκτιου κράτους για την καταστολή όσο και για τη σύλληψη πειρατών που καταφεύγουν στην αιγιαλίτιδα ζώνη μετά τη διάπραξη πειρατείας στην ανοικτή θάλασσα. ***γ) Άσκηση δικαιοδοσίας*** -> Όλα τα κράτη έχουν δικαίωμα να συλλάβουν και να δικάσουν τους πειρατές. Τα κράτη που ασκούσαν νηοψία και συνελάμβαναν τους πειρατές δεν επιθυμούσαν να τους μεταφέρουν στη χώρα τους, οπότε τους παρέδιδαν σε τρίτα κράτη. Βέβαια, τα πρώτα φέρουν διεθνή ευθύνη σε περίπτωση που τα τελευταία δεν τηρούν τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα.

***5. Η Σύμβαση για την καταστολή παράνομων πράξεων κατά της ασφάλειας της θαλάσσιας ναυσιπλοΐας:* α) υποχρέωση των συμβαλλόμενων κρατών να προβλέπουν και να τιμωρούν στους εσωτερικούς ποινικούς κώδικές τους τις παράνομες πράξεις βίας κατά πλοίων / β) διεθνή δικαιοδοσία των εσωτερικών δικαστηρίων για πράξεις στρεφόμενες κατά πλοίων που φέρουν την ιθαγένεια του εν λόγω κράτους,** οπουδήποτε κι αν διαπραχθεί το αδίκημα / **γ) τα εγχώρια δικαστήρια είναι αρμόδια να δικάζουν τις παράνομες πράξεις που συμβαίνουν επί εμπορικών πλοίων στην αιγιαλίτιδα ζώνη, ανεξαρτήτως σημαίας ή ιθαγένειας / δ) εφαρμογή της αρχής 'είτε δικάζεις είτε εκδίδεις σε τρίτο κράτος'.**

***6. Παράνομη διακίνηση ναρκωτικών:*** Έγινε προσπάθεια για τη θέσπιση διατάξεων πάταξης/πρόληψης της διακίνησης ψυχοτρόπων ουσιών δια θαλάσσης -> απέτυχε λόγω του φόβου για επεμβάσεις ξένων κρατών στην ανοικτή θάλασσα και εμπόδια στη ναυσιπλοΐα. Βέβαια, ανεξαρτήτως του κράτους της σημαίας, στην αιγιαλίτιδα ζώνη και τα εσωτερικά ύδατα, το παράκτιο κράτος δικαιούται να ανακόπτει τον πλου και να συλλαμβάνει κάθε ύποπτο εμπορικό πλοίο· για

επέμβαση στην ανοικτή θάλασσα απαιτείται αίτηση ή συναίνεση του κράτους της σημαίας.

**Β. Ανεπάρκεια των ρυθμίσεων:** Η έγκριση για τη σύλληψη του πλοίου πραγματοποιείται την ώρα της σύλληψης ή αργότερα. Οι αρχές του παράκτιου κράτους έχουν δικαίωμα επέμβασης σε οποιοδήποτε πλοίο, έστω και στην ανοικτή θάλασσα, όταν απειλείται η ασφάλεια του παράκτιου κράτους -> έτσι, οι ΗΠΑ συνέλαβαν στην ανοικτή θάλασσα πλοίο υπό κυπριακή σημαία προερχόμενο από την Κολομβία και έμφορτο ναρκωτικών· το 1986, η ιταλική ακτοφυλακή συνέλαβε στην ανοικτή θάλασσα υπό σημαία Ονδούρας εμπορικό πλοίο με άγνωστη κατεύθυνση που μετέφερε ναρκωτικά -> επειδή η Ονδούρα δεν συνήνεσε στη σύλληψη, η Ιταλία κρίθηκε αναρμόδια.

***7. Δουλεμπόριο:*** Πρόκειται για διεθνές αδίκημα. Τα κράτη είναι υποχρεωμένα να λαμβάνουν αποτελεσματικά μέτρα για την πρόληψη και την τιμωρία μεταφοράς δούλων με πλοία που φέρουν τη σημαία τους και να αποτρέπουν την παράνομη χρήση της σημαίας τους για το σκοπό αυτό. Δούλος που καταφεύγει σε πλοίο οποιασδήποτε σημαίας θεωρείται ελεύθερος.

***8. Το δικαίωμα συνεχούς καταδίωξης:*** Το παράκτιο κράτος έχει δικαίωμα συνεχούς καταδίωξης ενός ξένου εμπορικού πλοίου στην ανοικτή θάλασσα, εφόσον παραβίασε τους νόμους του πρώτου, ενώ βρισκόταν στα εσωτερικά ύδατα ή την αιγιαλίτιδα ζώνη του (Σύμβαση Γενεύης 1958 και άρθρο 11 ΔΘ 1982). Διατυπώθηκε στην αρχή σε διμερή σύμβαση μεταξύ ΗΠΑ και Αγγλίας για τη διασφάλιση της ποτοαπαγόρευσης- π.χ. υπήρξαν υποψίες για καναδικό πλοίο ότι παραβίασε τους σχετικούς νόμους των ΗΠΑ· δεν συμμορφώθηκε στο αίτημα να ανακόψει τον πλου, καταδιώχθηκε, ανακόπηκε και μετά το βύθισαν -> το τελευταίο αποτελεί υπέρβαση των δικαιωμάτων του παράκτιου κράτους στον τομέα της συνεχούς καταδίωξης.
**Α. Προϋποθέσεις: Πρέπει το ξένο εμπορικό πλοίο να παραβίασε τους νόμους του παράκτιου κράτους στα εσωτερικά ύδατα, την αιγιαλίτιδα ζώνη ή τη συνορεύουσα ζώνη** (εφόσον η παραβίαση έγινε μέσα στην αιγιαλίτιδα ζώνη). Η καταδίωξη (συνήθως για παράνομη αλιεία) μπορεί να γίνει **μέσα από την αιγιαλίτιδα ζώνη ή στην ανοικτή θάλασσα**· αρκεί το πλοίο να βρίσκεται ακόμα σε κάποιο από τα προαναφερθέντα μέρη. Η καταδίωξη πρέπει να γίνει **αμέσως μετά την παραβίαση και να πραγματοποιηθεί με διάφορα σκάφη** (πλοίο ή αεροπλάνο), **αφού ειδοποιηθεί το ξένο πλοίο με τηλεβόα ή άλλο πρόσφορο μέσο** (διότι αν δοθεί με ηλεκτρονικό σήμα, το παραβιάζον πλοίο θα έχει την άνεση να απομακρυνθεί). Η καταδίωξη πρέπει να **συνεχής, θερμή και να μη διακοπεί ως τη σύλληψη.** Παύει όταν το ξένο πλοίο μπορέσει να μπει στην αιγιαλίτιδα ζώνη του κράτους της σημαίας του ή άλλου. Η Σύμβαση ΔΘ 1982 επεκτείνει το δικαίωμα για τις παραβιάσεις στην υφαλοκρηπίδα και στην ΑΟΖ. Αν οι υποψίες δεν επιβεβαιωθούν, το κράτος της σημαίας του καταδιώκοντος πλοίου οφείλει επανόρθωση.

***9. Έρευνα και διάσωση στην ανοικτή θάλασσα και διεθνής μετανάστευση:*** Υπάρχουν παράνομοι μετανάστες και θύματα ανθρώπινης εκμετάλλευσης που επιλέγουν να μεταναστεύσουν δια θαλάσσης, με βάρκες ή πλοιάρια -> επισφαλές. Φυσικά, διεθνείς συμβάσεις αναγκάζουν τα κράτη της σημαίας να εντάξουν στην εσωτερική τους νομοθεσία την υποχρέωση των κυβερνητών πλοίων που φέρουν τη σημαία τους να παράσχουν αρωγή σε άτομα που κινδυνεύουν στη θάλασσα· τα παράκτια κράτη, πάλι, πρέπει να έχουν ενεργοποιήσει κέντρα 'έρευνας και διάσωσης' για την ταχύτερη δυνατή ανεύρεση ασφαλούς χώρου διαμονής. Τέλος, η ΕΕ αναλαμβάνει τη φύλαξη των θαλάσσιων συνόρων των κρατών μελών με τη δημιουργία της FRONTEX.

## ΤΜΗΜΑ ΙΙΙ

**ΑΛΛΟΙ (ΝΕΩΤΕΡΟΙ) ΘΕΣΜΟΙ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ:** Βλ. υφαλοκρηπίδα, ΑΟΖ, αρχιπελαγικό κράτος και η Περιοχή του διεθνούς βυθού => βλέψεις κρατικού επεκτατισμού. Την αντίρροπη τάση εκφράζει η προσπάθεια δημιουργίας περιοχής του βυθού που θα αποτελεί κοινό κτήμα της ανθρωπότητας. Ο θεσμός της υφαλοκρηπίδας ισχύει μόνο για τα κράτη που δεν έχουν κηρύξει ΑΟΖ (διαφορετικά, απορροφάται). Η ΑΟΖ έτυχε λεπτομερειακών ρυθμίσεων, ενώ για το διεθνή βυθό που δε θα ανήκει σε κανένα κράτος αναθεωρήθηκε το όλο καθεστώς.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι
# Η ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑ

***1. Γενικά:*** Οι νομικοί άρχισαν να εισχωρούν συστηματικά στο βυθό της θάλασσας για την εξερεύνηση και την εκμετάλλευση φυσικών πόρων (πετρέλαιο, εξόρυξη μεταλλευμάτων και υδρογονανθράκων, ωκεανογραφία για τη χαρτογράφηση της μορφολογίας και του περιεχομένου του βυθού). => αποστολή για τη διευκρίνιση των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των κρατών, ώστε να οργανωθεί η διεθνής συνεργασία. Συνήθως ευνοούνται τα τεχνολογικώς ανεπτυγμένα κράτη· ας μην ξεχνάμε ότι ο υποθαλάσσιος χώρος χρησιμοποιείται για στρατιωτικούς σκοπούς και, άρα, τα αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα περιλαμβάνουν στρατηγικές, πολιτικές και οικονομικές επιδιώξεις.

***2. Γεωλογική διάκριση των υφάλων εκτάσεων:*** Βυθός είναι το έδαφος και το υπέδαφος του πυθμένα της θάλασσας. Διακρίνονται τέσσερα είδη ύφαλων εκτάσεων (ανάλογα με την απόσταση επιφάνειας βυθού-επιφάνειας θάλασσας και την απόσταση από την ακτή) -> **α) υφαλοκρηπίδα, β) υφαλοπρανές, γ) ηπειρωτικό ανύψωμα, δ) ωκεάνια άβυσσος.** Από γεωλογική άποψη, η **υφαλοκρηπίδα** αποτελεί τη συνέχεια της ξηράς κάτω από τη θάλασσα· αρχίζει από την ακτή και τελειώνει εκεί που το επικλινές του βυθού γίνεται πιο έντονο. Η κλίση αυτή οδηγεί στο **υφαλοπρανές**. Το πλάτος της υφαλοκρηπίδας δεν είναι ομαλό· αλλού η επέκταση της ξηράς κάτω από τη θάλασσα είναι ελάχιστη (Νορβηγία, Μεσόγειος) κι αλλού η υφαλοκρηπίδα είναι εκτεταμένη (ανατολικές ακτές της Ασίας, της Αμερικής και της Αυστραλίας). Συμβαίνει στο μέσο των αβύσσων να εμφανίζονται βουνά, μέρος των οποίων βρίσκεται κοντά στην επιφάνεια. Έτσι, από γεωλογική άποψη, η υφαλοκρηπίδα είναι ένα πλάτωμα σχετικά ρηχό, ως 200 μέτρα, του οποίου η συνολική έκταση δεν υπερβαίνει το 7% του συνόλου του βυθού του πλανήτη μας. Το τμήμα του βυθού που αποκλίνει σε βάθος μεγαλύτερο από 200 μέτρα και έχει κλίση 35-40 μοιρών, λέγεται υφαλοπρανές (11% του βυθού). Τόσο η υφαλοκρηπίδα όσο και το υφαλοπρανές δημιουργούν το **υφαλοπλαίσιο,** το οποίο ξεκινάει από την ακτή, ενώ περιλαμβάνει το **ηπειρωτικό ανύψωμα.** Οι **ωκεάνιες άβυσσοι** (82% του βυθού) διακρίνονται σε **πεδιάδες της αβύσσου** (2500-5700 μέτρα κάτω) και **λάκκους της αβύσσου.** Τέλος, σημειώνονται τα εξής -> οι ζώνες της υφαλοκρηπίδας αποτελούν σπουδαίο παράγοντα για την οικονομία της θάλασσας (βιολογικοί πόροι, πετρέλαιο, φυσικό αέριο, άνθρακας, σίδηρος, διαμάντια, χρυσός, χαλκός, άργυρος κ.ά). Στις δε αβύσσους υπάρχουν ποσότητες χρωμίου και νικελίου, ενώ ολόκληρος ο ωκεάνιος βυθός καλύπτεται από πολυμεταλλικούς κονδύλους => δαπανηρή εξόρυξη.

***3. Νομικός ορισμός της υφαλοκρηπίδας:*** [Ο γεωλογικός ορισμός είναι συμβατικός γι' αυτό υποστηρίχθηκε ότι υφαλοκρηπίδα πρέπει να θεωρείται εκείνο το μέρος του βυθού που ξεκινά από την ακτή και τελειώνει όπου η απόκλιση γίνεται πολύ απότομη, ανεξαρτήτως του βάθους]. Για να επιτευχθεί ίση μεταχείριση μεταξύ των παράκτιων πολιτειών, μερικές από τις οποίες δεν έχουν υφαλοκρηπίδα από γεωλογική έννοια, οι νομικοί εισηγήθηκαν ένα μη σταθερό κριτήριο

εκμεταλλεύσεως <επειδή τα λατινοαμερικανικά κράτη ήθελαν να εξασφαλίσουν καλύτερα τους φυσικούς πόρους των ακτών τους> -> η υφαλοκρηπίδα θα βρισκόταν πέρα από την αιγιαλίτιδα ζώνη ως το σημείο όπου ο βυθός των υπερκείμενων υδάτων επέτρεπε την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων του βυθού. Βέβαια, πολλοί υποστήριξαν ότι ένας τέτοιος ορισμός θα περίκλειε αστάθεια και αβεβαιότητα ως προς την ακριβή έκταση της υφαλοκρηπίδας, γι' αυτό υιοθετήθηκε το κριτήριο της ισοβαθούς καμπύλης 200 μέτρων, που νωρίτερα είχε απορριφθεί.

***4. Πλάτος της υφαλοκρηπίδας κατά τη Σύμβαση του 1958:*** Η υφαλοκρηπίδα εκτεινόταν ως το σημείο όπου το βάθος των υδάτων έφτανε τα 200 μέτρα. Αν, όμως, η εκμετάλλευση του βυθού πραγματοποιείτο σε βάθος μεγαλύτερο των 200 μέτρων, τότε η υφαλοκρηπίδα επεκτεινόταν ως το σημείο αυτό. **<u>Προβλήματα -></u> α) οποιοσδήποτε επιτυγχάνει εκμετάλλευση σε μεγαλύτερο βάθος, μεταθέτει αυτόματα τα όρια της υφαλοκρηπίδας υπέρ όλων των παράκτιων κρατων / β) αν η εκμετάλλευση είναι συμφέρουσα ή όχι δεν κρίνεται αντικειμενικά**· διότι μια 100% συμφέρουσα εκμετάλλευση μπορεί να μην είναι πρόσφορη σε συγκεκριμένες στιγμές ή να απειλεί την οικονομία τρίτων χωρών. Άρα, το κριτήριο της εκμετάλλευσης έπρεπε να λαμβάνεται υπόψη χωρίς να αναζητείται αν η εξόρυξη είναι δυνατή κι αν η τιμή του προϊόντος είναι τέτοια ώστε να επιτρέπει τη διοχέτευσή του στη διεθνή αγορά / **γ) αν υπάρχει δυνατότητα εξόρυξης διαφόρων προϊόντων, η επέκταση ισχύει για το μεγαλύτερο βάθος στο οποίο βρίσκεται κάποιο από αυτά.**

***5. Ορισμός για το πλάτος της υφαλοκρηπίδας κατά τη Σύμβαση ΔΘ 1982:*** Η υφαλοκρηπίδα ενός παράκτιου κράτους **α) στην περίπτωση που το υφαλοπρανές δε φτάνει ως τα 200 ν.μ. ->** περιλαμβάνει τους θαλάσσιους βυθούς και το υπέδαφος τους πέρα από την αιγιαλίτιδα ζώνη σε όλη την έκταση της φυσικής προέκτασης αυτού του κράτους, ως την εξωτερική απόκλιση του υφαλοπλαισίου ή σε έκταση 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσεως. Τότε ο βυθός ταυτίζεται με αυτόν της ΑΟΖ / **β) όταν το υφαλοπρανές επεκτείνεται πέρα από τα 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσεως ->** το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας καθορίζεται είτε μέχρι τα 350 ν.μ., είτε στα 100 ν.μ. πέρα της ισοβαθούς των 2500 μέτρων, είτε στα 60 ν.μ. από τη βάση του ηπειρωτικού ανυψώματος. Εισήχθησαν, δηλαδή, δύο νέα κριτήρια· ένα της απόστασης κι ένα γεωλογικό.

***6. Δικαιολογητική βάση της νομικής φύσης των δικαιωμάτων του παράκτιου κράτους που αφορούν την υφαλοκρηπίδα:*** Υπάρχουν ipso facto και ab initio, με βάση την αρχή της κυριαρχίας του κράτους σε αυτό το τμήμα του βυθού και με επέκταση της κυριαρχίας αυτής υπό τη μορφή άσκησης κυριαρχικών δικαιωμάτων -> συμφυές δικαίωμα, δηλ. η ύπαρξή του μπορεί να πιστοποιηθεί (δηλωτικός χαρακτήρας) αλλά δεν προϋποθέτει οποιαδήποτε συστατική πράξη. Το δικαίωμα αυτό δεν εξαρτάται από την αποτελεσματική άσκησή του· είναι αποκλειστικό, με την έννοια ότι αν ένα παράκτιο κράτος επιλέγει να μην εκμεταλλευτεί τις ζώνες της υφαλοκρηπίδας του, δεν μπορεί να το κάνει κανένα άλλο, χωρίς ρητή συγκατάθεση.

***7. Νομική φύση των δικαιωμάτων του παράκτιου κράτους:*** Μετά το 1945, οι εξελίξεις ήταν κυρίως φραστικές, με εξαίρεση μερικά κράτη της Λατινικής Αμερικής, που ζητούσαν να νομιμοποιηθούν στην άσκηση κυριαρχικών δικαιωμάτων για την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων του βυθού πέρα από την αιγιαλίτιδα ζώνη. Ο όρος 'κυριαρχικά δικαιώματα' έχει επικρατήσει επειδή ανταποκρίνεται, αφενός στα συγκεκριμένα δικαιώματα που έχει το παράκτιο κράτος έξω από το έδαφός του κι αφετέρου στα όρια που το διεθνές δίκαιο αναγνωρίζει ως αντίβαρο στην επεκτατική τάση της κρατικής κυριαρχίας. Τα δικαιώματα αυτά είναι λειτουργικά, αναγνωρίζονται για συγκεκριμένο σκοπό, δηλ. την έρευνα και την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων της υφαλοκρηπίδας, καθώς και συμφυή προς την κυριαρχία (όχι μόνο εξουσία νομοθεσίας, αλλά και 'δικαιοδοσία προλήψεως και κολασμού κάθε παραβίασης'). Μάλιστα, επειδή η εθνική νομοθεσία ισχύει ipso facto στην

υφαλοκρηπίδα, απαιτείται expressis verbis επέκταση της εσωτερικής νομοθεσίας για να είναι δυνατός ο έλεγχος. Βασικός στόχος ήταν να διαφυλαχθεί το ελεύθερο καθεστώς των υπερκείμενων υδάτων. Η δε χρησιμοποίηση του όρου 'κυριαρχία' δύσκολα θα μπορούσε να νομιμοποιήσει άλλο καθεστώς για το βυθό και άλλο για τα υπερκείμενα ύδατα.

***8. Περιεχόμενο των δικαιωμάτων του παράκτιου κράτους στην υφαλοκρηπίδα:*** **Α. Όχι μόνο 'ορυκτός πλούτος' ->** Ο θεσμός της υφαλοκρηπίδας θεμελιώθηκε από την ανάγκη εκμετάλλευσης των κοιτασμάτων πετρελαίου και άλλων ορυκτών. Αλλά τότε, τέθηκε το ερώτημα κατά πόσο θα εμποδιζόταν η αλιεία καθιστικών ειδών από άλλα κράτη. Έτσι, οι βιολογικοί πόροι θα υπάχθηκαν στο καθεστώς της ανοικτής θάλασσας· αργότερα, χρησιμοποιήθηκε ο όρος 'φυσικοί πόροι' κι εντάχθηκαν τα καθιστικά είδη στο καθεστώς της υφαλοκρηπίδας, με την ιδέα ότι ορισμένοι ζωντανοί οργανισμοί ζουν διαρκώς προσκολλημένοι στο βυθό. Αυτό αποτελούσε μια πρώτη απειλή στο καθεστώς της ελεύθερης αλιείας στην ανοικτή θάλασσα (που εδραιώνεται πλέον με την ΑΟΖ), αν και τονίστηκε ότι πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα κεκτημένα δικαιώματα των άλλων υπηκόων στην αλιεία. Ο όρος φυσικοί πόροι αντιμετωπίστηκε διαφορετικά => ότι έπρεπε να αναφέρεται **α. στον ορυκτό πλούτο και στους μη ζώντες οργανισμούς (π.χ. απολιθωμένα εχινόδερμα, καρκινοειδή και μαλάκια) / β. και σε όλους τους ιχθείς του βυθού.** ΙΙ **Β. Ποιους πόρους καλύπτουν τα κυριαρχικά δικαιώματα: α) όλα τα ορυκτά που βρίσκονται στο έδαφος και το υπέδαφος του βυθού, β) τους μη ζώντες οργανισμούς του βυθού, του ζώντες οργανισμούς που ανήκουν στα καθιστικά είδη,** δηλ. πανίδα και χλωρίδα που στην εποχή της αλίευσης είναι ανίκανα να κινηθούν ή δε μπορούν να κινηθούν παρά μόνο όταν βρίσκονται σε συνεχή φυσική επαφή με το έδαφος ή το υπέδαφος του βυθού.
**ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΔΥΣΧΕΡΕΙΕΣ => 1. όλοι οι οργανισμοί της θάλασσας έχουν μια φάση διαβίωσης στο βυθό / 2. πολλοί οργανισμοί άλλοτε κολυμπούν ή πλέουν στο νερό κι άλλοτε περπατούν στο έδαφος του βυθού / 3. άλλοι δεν είναι προσκολλημένοι στην υφαλοκρηπίδα, αλλά κινούνται αργά σε μικρές ή μεγάλες αποστάσεις πάνω σε αυτή.** Σημειώνεται ότι καθιστικά είδη είναι οι σπόγγοι, τα κοράλια, τα μύδια, τα μαργαριτάρια· αλλά η διαμάχη αφορά τα οστρακόδερμα, που έχουν πολλές φάσεις παραμονής στο βυθό, περπατούν πάνω σε αυτόν και διανύουν μεγάλες αποστάσεις, ενώ -παράλληλα- κολυμπούν στο νερό {διενέξεις: ΗΠΑ-Ιαπωνίας για την αλιεία του king crab ανατολικά του Βερίγγειου πορθμού / Γαλλίας-Βραζιλίας για την αλίευση αστακών. Η Βραζιλία, μάλιστα, διέταξε τα γαλλικά αλιευτικά, που βρίσκονταν σε απόσταση 100 χλμ από τις ακτές της, να αποπλεύσουν σε 48 ώρες· σε απάντηση η Γαλλία έστειλε πολεμικά πλοία για την προστασία της αλιείας στην ανοικτή θάλασσα). Τελικά, τα οστρακόδερμα φαίνεται να αποκλείονται από την αποκλειστική αρμοδιότητα του παράκτιου κράτους· φυσικά, το παράκτιο κράτος μπορεί να παραχωρήσει το δικαίωμα αλιείας των καθιστικών στην υφαλοκρηπίδα με ειδική συνθήκη- π.χ. σύμβαση ΗΠΑ και ΕΣΣΔ που αναγνωρίζει αμοιβαία δικαιώματα αλιείας του είδους king crabs.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ
# Η ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΝΗ (ΑΟΖ)

***1. Λόγοι θέσπισης της ΑΟΖ:*** Η ιδέα της επέκτασης των δικαιωμάτων του παράκτιου κράτους πέρα από τα όρια της αιγιαλίτιδας ζώνης στηρίζεται στην προστασία των θαλάσσιων πόρων, τουλάχιστον όσων βρίσκονταν στο θαλάσσιο χώρο που υπέρκειται του βυθού. Η έμφαση για τη δημιουργία της ΑΟΖ (καθιερωμένο εθιμικά διεθνή θεσμό) δόθηκε από τα κράτη που δεν είχαν υφαλοκρηπίδα από γεωλογική έννοια, επειδή η απόκλιση του βυθού είναι πολύ μεγάλη σε μικρή απόσταση από τις ακτές τους. Μάλιστα, μερικά λατινοαμερικανικά κράτη, για την προστασία του βιολογικού περιβάλλοντος της θάλασσας, εξήγγειλαν επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης τους σε 200 ν.μ. και μίλησαν για 'πατρογονική θάλασσα'. Όλα δε τα αναπτυσσόμενα κράτη έκαναν λόγο για 'οικονομική ζώνη', ενώ οι

μεγάλες δυνάμεις πρότειναν την αναγνώριση προτιμήσεως υπέρ του παράκτιου κράτους για την αλιεία έξω από την αιγιαλίτιδα ζώνη. Η ΕΕ έχει υιοθετήσει ΑΟΖ στη Βόρεια θάλασσα και τον Ατλαντικό.

***2. Πλάτος της ΑΟΖ:*** Εκτείνεται στο θαλάσσιο χώρο που φτάνει ως 200 ν.μ. από την ακτή, για τη διευκόλυνση αλιείας· αν ληφθεί υπόψη ότι το μέγιστο πλάτος της αιγιαλίτιδας ζώνης κατά τη σύμβαση είναι 12 ν.μ. τότε η ΑΟΖ καθαυτή είναι 188 ν.μ

***3. Νομική φύση της ΑΟΖ:*** Βρίσκεται έξω από την αιγιαλίτιδα ζώνη· είναι, όμως, ανοικτή θάλασσα ή μια τρίτη θάλασσα που παρεμβάλλεται ανάμεσα στην αιγιαλίτιδα και την ανοικτή θάλασσα; Αλλά τότε πώς δικαιολογείται ότι τρίτα κράτη έχουν τα δικαιώματα ναυσιπλοΐας, υπερπτήσεως κ.ά. που αναγνωρίζονται για την ανοικτή θάλασσα; Τελικά, η ΑΟΖ περιλαμβάνει ένα πλέγμα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του παράκτιου και των άλλων κρατών που καθορίζονται με γνώμονα την αναγνώριση κυριαρχικών δικαιωμάτων αλιείας και προστασίας του εναλίου πλούτου υπέρ του παράκτιου, αλλά συγχρόνως πρέπει να υπάρξει εξισορρόπηση με τα συμφέροντα των διαφόρων μερών και της διεθνούς κοινότητας στην ανοικτή θάλασσα.

***4. Δικαιώματα του παράκτιου κράτους στην ΑΟΖ:*** Το παράκτιο κράτος αποκτά ΑΟΖ μόνο αν την κηρύξει τυπικά και ανακοινώσει στον Γεν. Γραμματέα του ΟΗΕ την ενέργεια αυτή. Στην ΑΟΖ αναγνωρίζονται στο παράκτιο κράτος -> **α. κυριαρχικά δικαιώματα ίδια με αυτά της υφαλοκρηπίδας για την έρευνα, την εκμετάλλευση και τη διατήρηση των φυσικών πόρων** (+ άλλους οικονομικούς σκοπούς) της θαλάσσιας αυτής περιοχής. / **β. δικαιοδοσία για την τοποθέτηση και χρησιμοποίηση τεχνητών νησιών και εγκαταστάσεων, για τη θαλάσσια επιστημονική έρευνα και την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος.** Δίνεται πολύ μικρό περιθώριο για τρίτα κράτη να εκμεταλλεύονται τη ζώνη αυτή, χωρίς ρητή συναίνεση του παράκτιου κράτους.

***5. Δικαιώματα τρίτων κρατών στην ΑΟΖ:*** Αν το παράκτιο κράτος δεν εκμεταλλεύεται πλήρως τους φυσικούς πόρους της ΑΟΖ, τα τρίτα κράτη μπορούν να επωφελούνται => **α) Τα περίκλειστα κράτη ή αυτά που έχουν ιδιαίτερα γεωγραφικά χαρακτηριστικά δικαιούνται να μετέχουν στην αλίευση ζωντανών οργανισμών, που απομένουν μετά την αλίευση από το παράκτιο. / β) Αν το περίκλειστο είναι αναπτυσσόμενο, τότε δικαιούται να μετέχει της αλίευσης χωρίς να περιμένει τον καθορισμό πλεονασμάτων. / γ) Όλα τα άλλα κράτη, έχουν δικαίωμα συμμετοχής στο πλεονάζον αλίευμα** (=όταν η ποσότητά του υπερβαίνει την πραγματική δυνατότητα αλίευσης που έχει το παράκτιο κράτος). Τέλος, **• για τα ανάδρομα,** η αρμοδιότητα καθορισμού του όγκου του αλιεύματος παρέχεται αποκλειστικά στο παράκτιο κράτος / **• για τα κατάδρομα,** αρμοδιότητα έχει το κράτος όπου το αλίευμα περνά το μεγαλύτερο χρόνο της ζωής του / **• ως προς τα μεταναστευτικά είδη,** ο καθορισμός της περιοχής όπου θα γίνεται η αλίευσή τους, θα πρέπει να πραγματοποιείται σε συνεργασία με περιφερειακούς ή άλλους διεθνείς οργανισμούς.

**6. Δικαίωμα επέμβασης του παράκτιου κράτους στην ΑΟΖ:** Κατά την άσκηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων, το παράκτιο κράτος μπορεί να παίρνει όλα τα κατάλληλα μέτρα περιλαμβανόμενης της έρευνας της σημαίας και της επίσκεψης/επιθεώρησης/κατάσχεσης/εισαγωγής σε δίκη των παραβατών των νόμων που θα λαμβάνει σε εφαρμογή της Συμβάσεως ΔΘ 1982. Καταρχήν το παράκτιο κράτος δε θα επιβάλλει φυλάκιση ή σωματική τιμωρία των ξένων παραβατών και θα ειδοποιεί οπωσδήποτε το κράτος της σημαίας. Τέλος, ενισχύεται η δυνατότητα επέμβασης για παράνομη αλιεία και ρύπανση, χωρίς να απαιτείται συναίνεση του κράτους της σημαίας του ξένου πλοίου.

***7. Υφαλοκρηπίδα και βυθός της ΑΟΖ:*** Το παράκτιο κράτος αποκτά δικαιώματα έρευνας και

εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων και στο υφαλοπλαίσιο. Συμπερασματικά, η ΑΟζ παρασύρει στο καθεστώς της όλους τους θαλάσσιους οργανισμούς που βρίσκονται στο σύνολο του χώρου που καταλαμβάνει. Αν, όμως, ένα παράκτιο κράτος δεν έχει ΑΟΖ, τότε εξακολουθεί να έχει τα γνωστά κυριαρχικά δικαιώματα στο (υπ)έδαφος της υφαλοκρηπίδας.

## *+ SOS. Διαφορές υφαλοκρηπίδας-ΑΟΖ*

### ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑ

- Δικαίωμα ipso facto και ab initio.
- Το κράτος έχει κυριαρχικά δικαιώματα έρευνας και εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων (π.χ. μεταλλεύματα, μη ζώντες οργανισμοί κλπ).
- Τα κυριαρχικά δικαιώματα καταλαμβάνουν μόνο το βυθό και το υπέδαφος.
- Τα κυριαρχικά δικαιώματα είναι και αποκλειστικά, δηλ. αν δεν τα ασκήσει το κράτος που τα κατέχει, δεν μπορεί να παρέμβει τρίτο κράτος και να τα ασκήσει αυτό στη θέση του πρώτου.

### ΑΟΖ

- Ισχύει 'ειδικό νομικό καθεστώς', δηλ. κάθε κράτος πρέπει να την κηρύξει, διαφορετικά δεν την έχει.
- Τα κυριαρχικά δικαιώματα είναι ευρύτερα => έρευνα, εκμετάλλευση, διαχείριση και διατήρηση ζώντων και μη ζώντων οργανισμών, καθώς και ορισμένες δικαιοδοσίες- π.χ. επιστημονική έρευνα, προστασία θαλάσσιου περιβάλλοντος, εγκατάσταση τεχνητών νήσων.
- Τα κυριαρχικά δικαιώματα καταλαμβάνουν βυθό, υπέδαφος ΚΑΙ υπερκείμενα ύδατα.
- Τα κυριαρχικά δικαιώματα σε αυτή είναι καταρχήν αποκλειστικά.
  *ΕΞΑΙΡΕΣΕΙΣ =>* α) Το πλεόνασμα των ζώντων πόρων ανήκει στα περίκλειστα κράτη και β) αναγνωρίζεται δικαίωμα ελεύθερης ναυσιπλοΐας στα 188 ναυτικά μίλια που δεν ανήκουν στην αιγιαλίτιδα ζώνη. Σε αυτές τις περιπτώσεις το κράτος έχει δικαίωμα προτεραιότητας και όχι αποκλειστικότητας.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ
# ΑΛΙΕΙΑ

***1. Γενικά:*** Το καθεστώς της αλιείας διεπόταν από μια φυσική αρχή -> **α) οι φυσικοί πόροι που βρίσκονται στα εσωτερικά ύδατα και την αιγιαλίτιδα ζώνη ανήκουν στο παράκτιο κράτος / β) οι φυσικοί πόροι που βρίσκονται στην ανοικτή θάλασσα μπορούν να καταστούν αντικείμενο εκμετάλλευσης από οποιονδήποτε.** Η δικαιολογητική βάση είναι ότι οι θαλάσσιοι φυσικοί πόροι ήταν τεράστιοι, οι δυνατότητες εκμετάλλευσης περιορισμένες και δεν ήταν εύκολη η προστασία των βιολογικών πόρων. Εκείνο που προβλέφθηκε (Σύμβαση Γενεύης 1958) ήταν πως τα κράτη που έχουν ειδικό ενδιαφέρον σε ορισμένη περιοχή της ανοικτής θάλασσας θα πρέπει να παίρνουν μέτρα για την προστασία του γόνου και του θαλάσσιου περιβάλλοντος, όπου γίνεται η αλίευση. + συνεργασία κρατών. Σήμερα, παρατηρείται καταστροφή των θαλάσσιων φυσικών πόρων· γι' αυτό η Διεθνής Οργάνωση Τροφίμων και Γεωργίας διατύπωσε σειρά κανόνων περί λελογισμένης άσκησης της αλιείας. Τα σημερινά προβλήματα είναι οι μεγάλες ανάγκες για τη λήψη τροφών από τη θάλασσα, η τεράστιες τεχνολογικές δυνατότητες που επιτρέπουν τη δημιουργία αλιευτικών στόλων (ψαρεύουν, επεξεργάζονται αλιεύματα, καταψύχουν, κονσερβοποιούν). Για να αντιμετωπιστούν απαιτείται μελέτη της κίνησης των υδάτων και των ζώντων οργανισμών στον ενάλιο χώρο (όλοι περνούν μια

φάση στο βυθό, άλλοι μετακινούνται σε συγκεκριμένες φάσεις της ζωής τους ή καθόλου, άλλοι κινούνται από λίγα ως χιλιάδες μίλια -π.χ. τόνος, σολομός. Μερικά μεταναστευτικά είδη κινούνται παράλληλα προς τος ακτές, άλλα παράλληλα κι άλλα ζουν μέσα στα εσωτερικά ύδατα). Τα αλιεύματα διακρίνονται σε μεγάλα μεταναστευτικά είδη, θηλαστικά, ανάδρομα (βλ. σολομός), κατάδρομα (βλ. χάνος), βενθόβια ή καθιστικά και εχινόδερμα. Αλιευτικό ενδιαφέρον έχουν οι ακτές όπου υπάρχουν ανανεωτικά ρεύματα (βλ. αλιευτικά άλατα λόγω ψυχρού νερού). Τέλος, αν και ο αλιευτικός πλούτος είναι κατανεμημένος ανάμεσα σε ανεπτυγμένα και αναπτυσσόμενα κράτη, η υπερπόντια αλιεία έχει συγκεντρωθεί σε ελάχιστα κράτη.

***2. Διεθνείς συνθήκες για την αλιεία:*** Αφορούν συνήθως τις περιοχές που αποτελούν την αιγιαλίτιδα ζώνη ή αυτές που θεωρούνται ζώνες αλιείας. Επίσης, είναι ένας τομέας που έχει απασχολήσει τη διεθνή διαιτησία: π.χ. Υπόθεση για την αλιεία στον Β. Ατλαντικό μεταξύ ΗΠΑ-Αγγλίας, που αφορούσε στο βάθος των κόλπων και τη δυνατότητα αλίευσης σε αυτούς. Τέλος, σειρά αποφάσεων αφορούσαν στη ζώνη αλιείας 50 μιλίων, που είχε κηρύξει η Ισλανδία. Η πρώτη μεγάλη Σύμβαση ήταν της Γενεύης (1958) -> δεν απέληξε σε ουσιαστική προστασία του βιολογικού πλούτου, αλλά επιβεβαίωνε την τάση των παράκτιων κρατών να υιοθετούν ΑΟΖ· η Σύμβαση ΔΘ 1982 με τη θέσπιση της ΑΟΖ επιβεβαιώνει τη ρύθμιση της αλιείας σε έκταση 200 μιλίων από τις ακτές για τα παράκτια κράτη. Υπάρχουν, τέλος, περιφερειακές Επιτροπές Αλιείας ενώ η Διεθνής Επιτροπή Αλιείας και Γεωργίας είναι το μόνο διεθνές όργανο που εξετάζει συνολικά τα ζητήματα της αλιείας (+ Κώδικας Συμπεριφοράς). **<u>ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ =></u>** Τα κράτη έχουν δικαίωμα αποκλειστικής αλιείας υπέρ των υπηκόων τους στην αιγιαλίτιδα ζώνη και στα εσωτερικά ύδατά τους. Στην περιοχή αυτή μπορούν να συναφθούν συμφωνίες με άλλα κράτη, ώστε να αλιεύουν κι αυτά. Αν το παράκτιο κράτος δεν έχει υιοθετήσει ΑΟΖ, η περιοχή πέρα από την αιγιαλίτιδα ζώνη, δηλ. η ανοικτή θάλασσα, είναι ελεύθερη στην αλιεία για όλα τα κράτη. Αν, όμως, το κράτος έχει κηρύξει ΑΟΖ, τότε η αρμοδιότητά του επεκτείνεται στα 200 μίλια από τις ακτές, όπου υπάρχει αποκλειστικότητα αλιείας 90%. Τέλος, τα παράκτια κράτη μπορούν να κηρύξουν αποκλειστικές ζώνες αλιείας, αντί για ΑΟΖ.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV
# ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

***1. Το καθεστώς κατά τις Συμβάσεις του 1958:*** Το παράκτιο κράτος καθορίζει τους όρους ερευνών που διεξάγονται από πλοία τρίτων κρατών στην αιγιαλίτιδα ζώνη του. Ως προς την υφαλοκρηπίδα του έχει αποκλειστικά δικαιώματα έρευνας. Τέλος, τα κράτη με ζώνες αλιείας διεκδίκησαν αποκλειστικότητα για την έρευνα και σε αυτές.

***2. Το καθεστώς κατά τη Σύμβαση ΔΘ 1982:*** Τα αναπτυσσόμενα κράτη ήθελαν αποκλειστικότητα έρευνας στην ΑΟΖ, για να εξασφαλίσουν τη μεταφορά τεχνολογίας και να αποφύγουν την παραβίαση θαλάσσιων περιοχών των παράκτιων κρατών από τις μεγάλες δυνάμεις. Τελικά, κατοχυρώνεται η επιστημονική έρευνα μεταξύ των ελευθεριών της ανοικτής θάλασσας, αλλά συγχρόνως επιτρέπεται η έρευνα κατά περιοχές δικαιοδοσίας. Το παράκτιο κράτος έχει αποκλειστική αρμοδιότητα στην αιγιαλίτιδα ζώνη, ενώ υπό προϋποθέσεις μπορεί να συναινέσει στην έρευνα τρίτων κρατών στην υφαλοκρηπίδα και στην ΑΟΖ + προστασία περιβάλλοντος· ειδικές μνείες γίνονται για τη διευκόλυνση της εφημρομσμένης έρευνας και τη διασφάλιση διεθνούς συνεργασίας. Λόγω της δυσκολίας διάκρισης μεταξύ της έρευνας που γίνεται για το βυθό κι αυτής που αφορά μόνο στα θαλάσσια ύδατα, όταν ένα πλοίο αγκυροβολεί στην ανοικτή θάλασσα πρέπει να αποδείξει ότι η

έρευνά του δεν αφορά στην υφαλοκρηπίδα (διότι τότε απαιτείται άδεια). Μάλιστα, το πλοίο που ασχολείται με την έρευνα οφείλει, όταν προσκληθεί από τος αρχές του παράκτιου κράτους να παράσχει στοιχεία για τη φύση της έρευνας (-> κατά ορισμένους αυτό είναι απαράδεκτο ως καλπάζουσα αρμοδιότητα).

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ V
# ΑΡΧΙΠΕΛΑΓΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

***1. Το ζήτημα:*** Απαίτηση για τη θεσμοποίηση του αρχιπελαγικού καθεστώτος από κράτη που συγκροτούνται από νησιωτικά συμπλέγματα ή κράτη με μικτή εδαφική υπόσταση ή κράτη με παράλληλα συμφέροντα. Το πρώτο βήμα έγινε με την εφαρμογή του συστήματος των ευθειών γραμμών βάσεως που σχημάτισε αρχιπελαγικά παράλια· έτσι, νησιά κατά μήκος των ακτών και σε απόσταση έως 24 ν.μ. ενοποιήθηκαν με θαλάσσιες ζώνες εσωτερικών υδάτων ή αιγιαλίτιδας ζώνης.

***2. Το νομικό καθεστώς:*** Αποβλέπει στην ένταξη όλων των περιοχών που περιβάλλουν ομάδες νησιών, ανεξάρτητα από την απόστασή τους, στο ενιαίο καθεστώς της αιγιαλίτιδας ζώνης => υπαγωγή στην κυριαρχία του κράτους περιοχών της ανοικτής θάλασσας, ώστε να εξασφαλιστεί η ενιαία απόσταση του αρχιπελάγους. Καθορίζεται ότι το αρχιπελαγικό κράτος είναι αυτό που αποτελείται ολοκληρωτικά από ένα ή περισσότερα συμπλέγματα νησιών συνδεόμενα με άλλα νησιά. Αρχιπέλαγος είναι ομάδα νησιών, μαζί με τα περιβρέχοντα ύδατα, που αποτελεί γεωγραφική/οικονομική/πολιτική ενότητα. Οι αρχιπελαγικές γραμμές βάσης δε μπορούν να ξεπερνούν τα 100 ν.μ. και η χάραξή τους πρέπει να γίνεται έτσι ώστε να μην αποκόπτεται η αιγιαλίτιδα ζώνη άλλου κράτους από την οικονομική του ζώνη ή την ανοικτή θάλασσα. Δημιουργείται, λοιπόν, μια ζώνη μεταξύ των ευθειών γραμμών βάσης που δικαιούται να χαράξει το αρχιπελαγικό κράτος και των αρχιπελαγικών γραμμών = αρχιπελαγικά ύδατα. Το αρχιπελαγικό κράτος ασκεί κυριαρχία στα ύδατα, στο βυθό και στους πόρους του και στον υπερκείμενο αέρα της αρχιπελαγικής ζώνης· η κυριαρχία του, τέλος, υποχωρεί απέναντι στο δικαίωμα αβλαβούς διέλευσης ξένου πλοίου.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI
# Ο ΔΙΕΘΝΗΣ ΒΥΘΟΣ

***1. 'Περιοχή' βυθού πέρα από τα όρια της εθνικής δικαιοδοσίας:*** Η Σύμβαση της Γενεύης του 1958 όριζε ότι το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας τη δυνατότητα εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων του βυθού (-> προκάλεσε συγκρούσεις μεταξύ των τεχνολογικά ανεπτυγμένων κρατών και του Τρίτου Κόσμου). Τελικά, με πρόταση της Μάλτας, η ΓΣ του ΟΗΕ διακήρυξε ότι υπάρχει βυθός, που βρίσκεται πέρα από την κρατική δικαιοδοσία κι αποτελεί 'Κοινό κτήμα της ανθρωπότητας'. Η Περιοχή αυτή του βυθού δεν υπάγεται στο καθεστώς της ελευθερίας της ανοικτής θάλασσας ούτε και στο καθεστώς της αποκλειστικής δικαιοδοσίας του παράκτιου κράτους που συνδέεται με την υφαλοκρηπίδα. Η κεντρική ιδέα ήταν ότι εκεί θα πραγματοποιείτο διανομή του πλούτου των θαλασσών σε όλα τα κράτη ανάλογα με τις ανάγκες τους. Αυτή, λοιπόν, η περιοχή χαρακτηρίστηκε Κοινό κτήμα της ανθρωπότητας κι έγιναν προσπάθειες για τον καθορισμό **α) της περιοχής αυτής που δεν ανήκει σε κανένα κράτος αλλά που και κανένα κράτος μόνο του δε θα μπορεί να εκμεταλλευτεί / β) του θεσμικού πλαισίου και / γ) των όρων εκμετάλλευσης της περιοχής.** Όταν υιοθετήθηκε η Σύμβαση ΔΘ 1982, αρκετά βιομηχανικά κράτη αντέτειναν ότι η αντιμετώπιση του ζητήματος παρουσίαζε χαρακτηριστικά διακρατικού παρεμβατισμού μονοπωλιακού σχήματος κι ήταν αντίθετη προς τις αρχές του ελεύθερου ανταγωνισμού -> δεν παρέχονταν εγγυήσεις για τις επενδύσεις

των βιομηχανικών κρατών. Έτσι, τροποποιήθηκε με τη Συμφωνία της Ν. Υόρκης του 1994, που ανέτρεψε πολλές διατάξεις της. Διατηρείται, πάντως, η εξαγγελία ότι ο διεθνής βυθός αποτελεί κοινό κτήμα της ανθρωπότητας κι η πρόνοια περί δίκαιας κατανομής των ωφελημάτων από την εκμετάλλευση σε όλα τα κράτη.

***2. Γιατί το ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το βυθό των ωκεανών;*** • Έρευνα για αλίευση πολυμεταλλικών κονδύλων, που βρίσκονται στην επιφάνεια του βυθού, κάτω από τα 5000 μέτρα από την επιφάνεια της θάλασσας (βλ. περιέχουν νικέλιο, κοβάλτιο, ασβέστιο κ.ά σε μεγάλα αποθέματα). -> τα ενδιαφερόμενα βιομηχανικά κράτη κατέβαλαν προσπάθειες ώστε η Σύμβαση να μην παρεμβάλει εμπόδια στις δραστηριότητές τους· αντίθετα, επίτευγμα των αναπτυσσόμενων κρατών ήταν η καθιέρωση του θεσμού του 'διεθνούς βυθού', με σκοπό να ενισχυθούν από την οικονομική εκμετάλλευση της περιοχής, αλλά και να αποφύγουν τον κίνδυνο η εκμετάλλευση αυτή να οδηγήσει σε ανταγωνισμό και κατάρρευση των τιμών. Αλλά και πάλι, στο θέμα διαχείρισης των οργάνων του διεθνούς βυθού, μεταφοράς τεχνολογίας και εκμετάλλευσης βρήκαν την άρνηση των βιομηχανικών κρατών.

***3. Πρωτοπόροι επενδυτές:*** Αρκετά βιομηχανικά κράτη, που δεν υπέγραψαν τη Σύμβαση ΔΘ 1982, προέβησαν σε δύο ενέργειες: **α) θέσπιση εθνικής νομοθεσίας για την έρευνα και την εκμετάλλευση σε συγκεκριμένα σημεία του βυθού των ωκεανών / β) δημιουργία κοινοπραξιών πολυεθνικών εταιριών, που άρχισαν την έρευνα σε τμήματα του βυθού.** Ήδη προβλέπεται ότι όσα κράτη ή επιχειρήσεις έχουν προβεί σε προκαταρκτικές δραστηριότητες στην 'Περιοχή' θα δικαιούνταν αδείας από την Προπαρασκευαστική Επιτροπή. Έτσι, ενεγράφησαν 7 πρωτοπόροι επενδυτές (Γαλλία, ΗΠΑ, ΕΣΣΔ, Ινδία, Ιαπωνία, Κίνα, Ν. Κορέα)· μετά τη συμφωνία του 1994, οι επιχειρήσεις που ήδη δραστηριοποιούνταν στην περιοχή εντάσσονταν στο παράλληλο σύστημα, δηλ. ενεργούν με την έγκριση του συσταθέντος οργανισμού έως ότου λειτουργήσει το νέο σύστημα.

***4. Ορισμός της 'Περιοχής':*** Περιλαμβάνει το βυθό των θαλασσών πέρα από τα όρια της κρατικής δικαιοδοσίας. Καταρχήν κάθε κράτος έχει δικαίωμα να καθορίζει μονομερώς την έκταση της υφαλοκρηπίδας ή της ΑΟΖ· αν αυτές συναντούν ομοειδείς ζώνες άλλων κρατών, τότε απαιτείται οριοθέτηση με τη σύναψη συμφωνίας. Η διεθνής 'Περιοχή', λοιπόν βρίσκεται εκεί όπου τελειώνει η κρατική δικαιοδοσία με τη μορφή της υφαλοκρηπίδας ή της ΑΟΖ· με μια επιφύλαξη: αν η υφαλοκρηπίδα υπερβαίνει τα 200 μίλια, τότε η σχετική Επιτροπή μπορεί να απευθύνει σύσταση στα παράκτια κράτη για το πώς θα καθοριστεί το εξωτερικό της όριο. Αν τα κράτη δεχτούν τις προτάσεις, τότε η οριοθέτηση είναι υποχρεωτική και οριστική.

***5. Νομικό καθεστώς της 'Περιοχής':*** Περιέρχεται σε έναν οργανισμό, τη Διεθνή Αρχή του Βυθού, που λειτουργεί υπό την εποπτεία του ΟΗΕ κι επιτρέπει την έρευνα και την εκμετάλλευση για το σκοπό της ανθρωπότητας μόνο για τον ορυκτό πλούτο. Η ελευθερία της επιστημονικής έρευνας στα υπερκείμενα ύδατα, όπως κι η ελευθερία της ναυσιπλοΐας μπορεί να δημιουργήσουν ζητήματα για τη ρύπανση και την απρόσκοπτη εκμετάλλευση του βυθού. Πάντως, απαγορεύεται κάθε κρατική απαίτηση πάνω στη διεθνή 'Περιοχή', διάθεση των πηγών σύμφωνα με διεθνείς κανόνες, χρησιμοποίησή της για ειρηνικούς σκοπούς, προστασία από τη ρύπανση κ.ά.

***6. Θεσμική διάρθρωση:*** Για την έρευνα και την εκμετάλλευση της διεθνούς 'Περιοχής' ιδρύθηκε και λειτουργεί η Διεθνής Αρχή του βυθού, στην οποία μετέχουν όλα συμβαλλόμενα στη Σύμβαση ΔΘ 1982 κράτη. Τα κύρια όργανά της είναι η Συνέλευση, που συνέρχεται με τη συμμετοχή των αντιπροσώπων όλων των μελών της Αρχής και το Συμβούλιο (εκτελεστικό όργανο), που αποτελείται από 36 μέλη, που εκλέγονται από τη Συνέλευση, κι η Γραμματεία. Η Συνέλευση είναι το ανώτατο

όργανο, που καταστρώνει τη γενική πολιτική και δίνει οδηγίες στα υπόλοιπα όργανα για την πραγματοποίηση του βασικού προγράμματος. Επίσης, ιδρύεται η Επιχείρηση που έχει χωριστή νομική προσωπικότητα και είναι επιφορτισμένη με την έρευνα και εκμετάλλευση του πλούτου του διεθνούς βυθού. Η Συμφωνία 1994 εγκαθιδρύει ένα σύστημα όπου κάθε ομάδα κρατών που μετέχει του Συμβουλίου έχει δικαίωμα αρνησικυρίας επί των άλλων τριών ομάδων (τα βιομηχανικά κράτη ελέγχουν 2 από τις 4 ομάδες). Η Συνέλευση παίρνει αποφάσεις με πλειοψηφία 2/3 (+ consensus) κι αν υπάρχει αντίθετη γνώμη της μειοψηφίας, τότε μπορεί να ζητήσει γνωμοδότηση από το Δικαστήριο του Δικαίου της Θάλασσας. Το Συμβούλιο αποφαίνεται επί προτάσεων που γίνονται από δευτερεύοντα όργανα (π.χ. Επιτροπή για τον οικονομικό προγραμματισμό) και εισηγείται στη Συνέλευση. Τα βιομηχανικά κράτη δικαιούνται να εμποδίζουν τη λήψη αποφάσεων της Συνέλευσης σε θέματα 'διοικητικά, προϋπολογισμού, χρηματικά'. Τέλος, τα κράτη του Τρίτου Κόσμου σταδιακά αποκτούν μεγάλη πολιτική δύναμη στις Ολομέλειες.

***7. Βασικοί κανόνες για την εκμετάλλευση:*** Θα γίνεται με διπλή βαλβίδα ασφαλείας, τη συμμετοχή της Επιχείρησης (υπάγεται στη διεθνή Αρχή), των ενδιαφερόμενων κρατών και των διεθνών εταιριών. Προβλέφθηκε **α) να υπάρχει περιορισμός, ώστε οι πολυεθνικές και τα κράτη που συνάπτουν συμφωνίες με την Αρχή, να φτάνουν σταδιακά στις πλούσιες περιοχές του βυθού / β) να εξασφαλίζεται μεταφορά τεχνολογίας,** ώστε να περιέλθει η γνώση κι η τεχνολογία για την έρευνα και την εκμετάλλευση στη διεθνή Επιχείρηση / **γ) οι όροι για την έρευνα και την εκμετάλλευση θα γίνονται με βάση σχέδιο εργασίας που θα συμπληρώνεται από σύμβαση,** υπογεγραμμένη ανάμεσα στη διεθνή Αρχή ή Επιχείρηση με το ενδιαφερόμενο κράτος / **δ) οι όροι έρευνας και εκμετάλλευσης θα περιέχονται σε ειδική άδεια και θα υπόκεινται σε περιοδική αναθεώρηση.** Η Σύμβαση ΔΘ 19822 προβλέπει σύστημα επίλυσης διαφορών και ρυθμίσεις για τον έλεγχο νομιμότητας των πράξεων των οργάνων της Διεθνούς Αρχής. Στο Διεθνές Δικαστήριο του Δικαίου της Θάλασσας ιδρύθηκε Τμήμα για την επίλυση διαφορών σχετικά με την εφαρμογή ή ερμηνεία των διατάξεων της Σύμβασης.

## §2. ΡΥΠΑΝΣΗ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

***1. Έννοια και περιεχόμενο:*** Ρύπανση της θάλασσας αποτελεί κάθε γεγονός που προκαλείται άμεσα ή έμμεσα από τον άνθρωπο κι έχει ως αποτέλεσμα να αρχίσει ή να αυξήσει την υποβάθμιση των φυσικών, χημικών, βακτηριολογικών και βιολογικών χαρακτηριστικών του υδάτινου περιβάλλοντος. Στη θάλασσα η προέλευσή της είναι πελαγική (από πλοία, ναυάγια, από τις εξέδρες που τοποθετούνται για την εξόρυξη υδρογονανθράκων κι από την έρευνα και εκμετάλλευση του βυθού), παράκτια (από αγωγούς πάσης φύσεως κι από τη χρήση υδάτων από τα εργοστάσια) ή εναέρια (από τις απορρίψεις των αεροπλάνων- βλ. κηροζίνη). Η ρύπανση που προέρχεται από τους υπονόμους, τα βιομηχανικά απόβλητα και τους υδρογονάνθρακες έχει βραχυχρόνιες συνέπειες στο φυσικό περιβάλλον· αντίθετα, τα χημικά προϊόντα οργανικής σύνθεσης, τα μέταλλα κι η ραδιενέργεια έχουν μακροχρόνιες συνέπειες, αφού επικάθονται στην επιφάνεια του βυθού -> επηρεάζει τη φωτοσύνθεση του φυτοπλαγκτού που γίνεται τοξικό για την αλιεία. Η ρύπανση από δραστηριότητες στη θάλασσα προκαλείται είτε εκ προθέσεως (πετρελαιοφόρα που καθαρίζουν τις δεξαμενές τους στην ανοικτή θάλασσα, απόρριψη εκρηκτικών, βιομηχανική ρύπανση, υδρογονάνθρακες, εξόρυξη ή μεταφορά πετρελαίου), είτε από ατύχημα (πετρελαιοφόρο Torrey Canyon στις ακτές έξω από την Αγγλία και τη Γαλλία / πετρελαιοφόρο Erika κόπηκε στα δύο εντός του κόλπου της Γασκώνης -> θάνατος πτηνών, ζημία για την αλιεία και τον τουρισμό κ.ά).

***2. Διεθνή συμβατικά κείμενα για την πρόληψη της ρύπανσης από πετρέλαιο στη θάλασσα:*** •

Σύμβαση του Λονδίνου 1971 που αποτελεί θετικό έργο του ΙΜΟ. Απαγορεύει στα πλοία που την απόρριψη πετρελαίου σε απόσταση λιγότερη από 100 μίλια από τις ακτές και ολοσχερώς σε κάποιες περιοχές / • οι πλοίαρχοι πρέπει να τηρούν 'βιβλίο πετρελαίου που θα αναγράφει -> **α) για τα δεξαμενόπλοια, την παραλαβή, μετακίνηση, εκφόρτωση φορτίου, ερματισμό και καθαρισμό δεξαμενών κ.ά Ι β) για τα άλλα πλοία, ο ερματισμός, ο καθαρισμός δεξαμενών καυσίμων, η απόρριψη ακάθαρτου έρματος κ.ά.** Το βιβλίο πετρελαίου πρέπει να ελέγχεται από τις αρμόδιες αρχές της σημαίας του πλοίου και τις αντίστοιχες του κράτους του λιμένος. Η καταστολή των παραβιάσεων στην αιγιαλίτιδα ζώνη ανήκει αποκλειστικά στο παράκτιο κράτος· στην ανοικτή θάλασσα η βεβαίωση των παραβιάσεων μπορεί να γίνει από οποιοδήποτε συμβαλλόμενο κράτος, ενώ η καταστολή ανήκει στην αποκλειστική αρμοδιότητα του κράτους της σημαίας -> εξαρτάται από τη σοβαρότητά του. Για την αντιμετώπιση της αδιαφορίας υπογράφηκε σχετική Σύμβαση στις Βρυξέλλες (1969), που προβλέπει ότι τα παράκτια κράτη έχουν δικαίωμα να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για την πρόληψη και αποτροπή σοβαρού και επικείμενου κινδύνου για τις ακτές τους που προέρχεται από τη ρύπανση πετρελαίου. ΙΙ • Σύμβαση του Λονδίνου 1973 -> αναφέρεται στην τυχαία ή ηθελημένη ρύπανση κι από άλλα προϊόντα, όχι μόνο υδρογονάνθρακες. Προβλέπεται ότι τα δεξαμενόπλοια πρέπει να εφαρμόζουν το σύστημα load on top = η απόρριψη του ύδατος από τους υδροσυλλέκτες επιτρέπεται ως το επίπεδο που βρίσκονται τα κατάλοιπα του πετρελαίου που επιπλέουν, ώστε να μην διαφεύγουν στη θάλασσα.

***3. Ιδιωτικές συμφωνίες για την αντιμετώπιση της καταβολής της αποζημίωσης:*** Οι εταιρείες που ασχολούνται με τη διακίνηση πετρελαιοειδών έχουν ιδρύσει ειδικά Ταμεία για την καταβολή αποζημίωσης -> Tovalop: με τη συμμετοχή ιδιωτικών επιχειρήσεων, που αποζημιώνουν με ορισμένο πλαφόν / Cristal: μεταξύ επιχειρήσεων πετρελαιοειδών / από εταιρείες που ασχολούνται με την εξόρυξη υδρογονανθράκων από το βυθό.

***4. Η Σύμβαση των Βρυξελλών 1969:*** Ρύπανση δημιουργείται επειδή το πλοίο μεταφέρει πετρέλαιο, άρα ο κίνδυνος συναρτάται προς το μεταφερόμενο προϊόν. Η Σύμβαση υιοθετεί την αντικειμενική ευθύνη και την ευθύνη του πλοιοκτήτη/εφοπλιστή, ώστε να υπάρχει έρεισμα για την ενδεχόμενη κατάσχεση του πλοίου. [Βέβαια, αν σε περίπτωση ρύπανσης από το πετρέλαιο δεν υπάρχει ζημία του μεταφερόμενου προϊόντος, τότε εύλογη είναι η ευθύνη του μεταφορέα. Αν πρόκειται για πλοίο που κινείται με πυρηνική ενέργεια ευθύνη έχει ο πλοιοκτήτης]. Ο πλοιοκτήτης κατά το χρόνο του συμβάντος ευθύνεται για οποιαδήποτε ζημία από ρύπανση πετρελαίου λόγω ατυχήματος· δεν υπέχει, όμως, ευθύνη αν αποδείξει ότι η ζημία επήλθε από πολεμικές ενέργειες, επανάσταση ή αναπότρεπτο φυσικό φαινόμενο ή παράλειψη τρίτου με σκοπό να προέλθει ζημία ή αμέλεια κι άλλη παράνομη πράξη αρχής υπεύθυνης για τη συντήρηση βοηθημάτων της ναυσιπλοΐας. Οποιαδήποτε αγωγή για αποζημίωση πρέπει να υποβληθεί εντός 3 ετών. Οι ιδιοκτήτες πετρελαιοφόρων οφείλουν να ασφαλίζονται για το μέγιστο ποσό αποζημίωσης, και μάλιστα το συμβαλλόμενο κράτος οφείλει να ελέγχει την ασφάλιση (ή να αρνηθεί την είσοδο στους λιμένες του εφόσον δεν είναι ασφαλισμένο).

***5. Εσωτερική νομοθεσία:*** Το παράκτιο κράτος έχει αποφασιστική αρμοδιότητα για την πρόληψη/καταστολή της ρύπανσης -> στην αιγιαλίτιδα ζώνη και την υφαλοκρηπίδα (+ ρητή πράξη της διοίκησης για επέκταση των διατάξεων) μπορεί να θέτει κανόνες με την εσωτερική του νομοθεσία.

***6. Διατάξεις για την προστασία από τη ρύπανση στη Σύμβαση ΔΘ 1982:*** Προβλέπεται γενική υποχρέωση των κρατών και των ιδιωτών για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και εξαγγέλλεται η ρυθμιστική αρμοδιότητα του κράτους στα εσωτερικά ύδατα, την αιγιαλίτιδα και την ΑΟΖ, όπως και στα πλοία που φέρουν τη σημαία του. Επίσης, η Σύμβαση περιέχει νέους κανόνες ->

**Α. Στην αιγιαλίτιδα ζώνη,** οι εκούσιες πράξεις σοβαρής ρύπανσης θεωρούνται ότι παραβιάζουν την αβλαβή διέλευση -> δυνατότητα απαγόρευσης της διέλευσης. Ειδικά τα πυρηνοκίνητα ξένα πλοία ή αυτά που μεταφέρουν ραδιενέργεια οφείλουν να εφαρμόζουν οδηγίες του παράκτιου κράτους. Μάλιστα, παραβίαση διεθνών η εσωτερικών κανόνων, επιτρέπουν στο παράκτιο κράτος, όταν το ύποπτο πλοίο πλέει στην αιγιαλίτιδα ζώνη, να του ζητήσει πληροφορίες· αν δε συμμορφωθεί, δικαιούται να προβεί σε επιθεώρηση ή να κινήσει ποινική δίωξη. ΙΙ **Β. Στην ΑΟΖ** το παράκτιο κράτος μπορεί να ρυθμίζει τον τρόπο με τον οποίο γίνονται οι απορρίψεις καταλοίπων από τα διερχόμενα πλοία. Η αίτηση πληροφοριών, ο έλεγχος, η επιθεώρηση, η επιβολή κυρώσεων στην ΑΟΖ εξαρτάται από το κατά πόσο το διερχόμενο πλοίο παραβιάζει διεθνείς κανόνες, επειδή οι εσωτερικοί ισχύουν μόνο κατά το μέτρο που εφαρμόζουν τη Σύμβαση. ΙΙ **Γ. Στην ανοικτή θάλασσα** τα κράτη έχουν υποχρέωση να εξασφαλίζουν την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, αλλά δικαίωμα επέμβασης μόνο το κράτος της σημαίας του πλοίου. Ένα κράτος μπορεί να λάβει μέτρα (με βάση την αρχή της αναλογικότητας) έξω από τη δικαιοδοσία του για να προστατευτούν οι ακτές του από ρύπανση λόγω ατυχήματος. ΙΙ **Δ. Το κράτος της σημαίας οφείλει να θεσπίσει κανόνες πρόληψης και καταστολής της ρύπανσης ανεξάρτητα από τον τόπο της παραβίασης.** ΙΙ **Ε. Στους λιμένες -> α) το παράκτιο κράτος μπορεί να καταστέλλει παραβιάσεις των διεθνών κανόνων περί ρύπανσης που έγιναν από ξένα πλοία στην αιγιαλίτιδα ή στην ΑΟΖ / β) κατόπιν αίτησης τρίτου κράτους ή του κράτους της σημαίας ή κράτους που υπέστη βλάβη από παράνομη απόρριψη καταλοίπων, το κράτος του λιμένος μπορεί να προβεί σε έρευνα και ακόμη και σε κατασταλτικές ενέργειες.** ΙΙ **ΣΤ. Συντρέχουσες αρμοδιότητες ->** Το κράτος της σημαίας έχει γενική αρμοδιότητα για την καταστολή πράξεων ρύπανσης που συμβαίνουν οπουδήποτε· το παράκτιο κράτος, πάλι, έχει αρμοδιότητα για την επιβολή κυρώσεων σε όλα τα πλοία που ρυπαίνουν την αιγιαλίτιδα και την ΑΟΖ (μόνο εφόσον το πλοίο ελλιμενίζεται οικειοθελώς). Σε περίπτωση ρύπανσης έξω από την αιγιαλίτιδα ζώνη, το κράτος που υφίσταται τη ζημία της ρύπανσης μπορεί να επιβάλει κυρώσεις κατά του ξένου πλοίου, εφόσον επί εξάμηνο το κράτος της σημαίας δεν έχει προχωρήσει το ίδιο στη δίωξη του πλοίου για ρύπανση + ποινική δίωξη για σοβαρή ρύπανση. Οι αρχές που δικαιούνται να ασκούν αστυνομικά καθήκοντα κατά ξένων πλοίων είναι οι εξής -> Δημόσιοι λειτουργοί, πολεμικά πλοία ή αεροπλάνα ή άλλα που φέρουν διακριτικά κάποιας δημόσιας υπηρεσίας ή ότι είναι εξουσιοδοτημένα γι' αυτό το λόγο. Οι πιο πάνω διατάξεις δεν εφαρμόζονται σε ξένα πολεμικά, βοηθητικά ή μη εμπορικά πλοία.

***7. Νέες θαλάσσιες ζώνες στη Μεσόγειο:*** οικολογική ζώνη, ζώνη προστασίας της αλιείας, λειτουργικές ζώνες- π.χ. ζώνες έρευνας και διάσωσης Μάλτας, Λιβύης, Ιταλίας, που επικαλύπτονται.

***8. Καθιέρωση Ειδικά Προστατευόμενων Περιοχών:*** Σε περιοχές εκτός εθνικής δικαιοδοσίας, με σκοπό την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας, υπό την αιγίδα του ΙΜΟ. Δηλαδή, είναι περιοχές τρωτές που μπορούν να υποστούν ζημιές από τος διεθνείς θαλάσσιες δραστηριότητες. Υιοθετήθηκαν οδηγίες προς τα κράτη για την υποβολή αιτήσεων για την κήρυξη περιοχών ως ειδικώς προστατευόμενων.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII
# ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

***1. Ορισμός:*** Το διεθνές δίκαιο της προστασίας του περιβάλλοντος παρουσιάζει ραγδαία ανάπτυξη κι αντανακλά στο γεγονός ότι η κατάτμηση της ξηράς, της θάλασσας και του αέρα σε περιοχές αποκλειστικής ή συντρέχουσας δικαιοδοσίας των κρατών και σε περιοχές εκτός κρατικής δικαιοδοσίας δεν αίρει την πραγματικότητα ότι η γη είναι αδιαίρετη. Κατά το ελληνικό δίκαιο,

περιβάλλον είναι το σύνολο των φυσικών κι ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα ζωής, την υγεία, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες. Ως προς το περιβάλλον, πάντως, ως πιο δόκιμος ορισμός θεωρείται ο εξής -> Το περιβάλλον περιλαμβάνει τις έμβιες και μη φυσικές πηγές, όπως ο αέρας, το νερό, η χλωρίδα κι η πανίδα, καθώς και την αλληλεπίδραση μεταξύ αυτών των παραγόντων, τα κτίσματα που αποτελούν μέρος της πολιτισμικής κληρονομιάς και τα ειδικά χαρακτηριστικά του φυσικού τοπίου.

***2. Βασικές αρχές και κανόνες διεθνούς προστασίας του περιβάλλοντος:*** **α) Το περιβάλλον αποτελεί κοινό κτήμα της ανθρωπότητας και πρέπει να προστατεύεται με τα πρόσφορα μέτρα, για τις παρούσες και τις μελλοντικές γενεές. / β) Η αρχή της αειφόρου ανάπτυξης** => ανάγκη διατήρησης των φυσικών πόρων σε όφελος των μελλοντικών γενεών, η εκμετάλλευση των φυσικών πόρων κατά τρόπο συνετό, να λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες των άλλων κρατών και η περιβαλλοντική φροντίδα να εντάσσεται στα σχέδια οικονομικής ανάπτυξης. Συνδυάζεται με το ανθρώπινο δικαίωμα στην ανάπτυξη· απαιτεί συμβιβασμό μεταξύ προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και της οικονομικής ανάπτυξης (π.χ. εξέλιξη από τη χρήση άνθρακα σε πετρέλαιο, ύστερα σε φυσικό αέριο και, τέλος σε πυρηνική ενέργεια). / **γ) Τα κράτη κατ' εφαρμογή της αρχής 'να χρησιμοποιείς ό,τι είναι δικό σου χωρίς να βλάπτεις τους άλλους'** να φροντίζουν ώστε δραστηριότητες νόμιμες ή παράνομες επί του εδάφους τους ή σε περιοχές υπό τη δικαιοδοσία τους δεν προκαλούν βλάβες στο έδαφος άλλων κρατών. / **δ) Τα κράτη πρέπει να λαμβάνουν μέτρα σχετικά με την αστική ευθύνη και την αποζημίωση για τέτοιες ζημιές. / ε) Συναφής είναι η αρχή 'ο ρυπαίνων πληρώνει'. / στ) Η αρχή των κοινών αλλά διαφοροποιημένων υποχρεώσεων των κρατών αναλόγως του βαθμού της οικονομικής ανάπτυξης** -> τα κράτη του Νότου έχουν μειωμένες ευθύνες. / **ζ) Η προληπτική προσέγγιση ως γενική αρχή συμπεριφοράς** -> τα κράτη έχουν την υποχρέωση να λαμβάνουν αποτελεσματικά μέτρα για την αποφυγή προκλήσεως ζημίας στο περιβάλλον γενικώς. Υιοθετείται από την ΕΕ και τη διεθνή δικαιοσύνη.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ VIII
# ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΑΓΑΘΑ ΣΤΟ ΒΥΘΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

***1. Τυχαία ευρήματα, συστηματικές έρευνες και ανελκύσεις:*** Στο βυθό των θαλασσών βρίσκονται πολιτιστικά αγαθά διαφόρων εποχών ποικίλης αξίας. Τα τυχαία ευρήματα από ψαράδες ή αρχαιόφιλους προηγήθηκαν της οργανωμένης και με κρατική φροντίδα και έλεγχο έρευνας. Επίσης, παρατηρούνται καταδύσεις στην αιγιαλίτιδα ζώνη από ομάδες που αποβλέπουν στην καταλήστευση αυτών των αγαθών. Στο βυθό των θαλασσών υπάρχουν πόλεις ολόκληρες (Dunwich στην Αγγλία, Κεγχρεαί στο Σαρωνικό κ.ά)., αρχαία λιμάνια και λιμενικά έργα (Τύρου, Σιδώνος, Καρθαγένης κ.ά). Οι υπερκαλύψεις πόλεων και λιμένων από τα ύδατα έχουν πραγματοποιηθεί είτε από γεωλογικές μεταβολές είτε από σεισμούς είτε από άλλα φυσικά φαινόμενα. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα αρχαία ναυάγια, γι' αυτό, όταν είναι δυνατό, επιχειρείται η αυτούσια ανέλκυσή τους κάτω από ειδική μεταχείριση από εμπειρογνώμονες (από Σουηδούς ανασύρθηκε το πολεμικό πλοίο Vasa, από τον Cousteau μέρος ελληνικού πλοίου του 7ου αιώνα κ.ά). Σημαντικό είναι και το φορτίο αρχαίων πλοίων που ναυάγησαν- π.χ. εμπορεύματα, έργα τέχνης, χάλκινα αγάλματα (τα οποία έλιωναν οι μεταγενέστερες γενεές για να φτιάξουν κανόνια και βλήματα), επιστημονικά όργανα (μοναδικό ο αστρολάβος). Τέλος, στο βυθό πολλών λιμνών στην Αγγλία, Γαλλία, Αυστρία κι αλλού, ανελκύσθηκαν σημαντικότατα ευρήματα που φωτίζουν το βίο των ανθρώπων κατά τη νεολιθική εποχή και την εποχή του χαλκού.

***2. Περιοχές που διέπονται από το διεθνές δίκαιο:*** **<u>Α. Στη διεθνή 'Περιοχή' -></u>** Στη Γ' Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για το δίκαιο της θάλασσας, υποβλήθηκε πρόταση για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών που θα ανευρίσκονται στο βυθό της διεθνούς 'Περιοχής'. Έτσι, η Σύμβαση ΔΘ 1982 ορίζει ότι όλα τα αντικείμενα αρχαιολογικής και ιστορικής φύσεως, τα ευρισκόμενα στην 'Περιοχή', προστατεύονται ή διατίθενται προς όφελος του συνόλου της διεθνούς κοινωνίας· καταβάλλεται δε ιδιαίτερη φροντίδα για τα δικαιώματα προτιμήσεως του κράτους (πολιτιστικής/τοπικής ιστορικής και αρχαιολογικής) προέλευσης. Κάθε πολιτιστικό αγαθό που βρίσκεται στην περιοχή του διεθνούς βυθού ανήκει στη διεθνή κοινότητα και περιέρχεται στη διεθνή Αρχή. Αλλά η χώρα πολιτιστικής προέλευσης ή το κράτος από το οποίο προέρχεται το αγαθό έχει το δικαίωμα εξαγοράς από τη διεθνή Αρχή. ΙΙ **<u>Β. Στη λεγόμενη 'Αρχαιολογική ζώνη' -></u>** Η Σύμβαση ΔΘ 1982 επεκτείνει τη δικαιοδοσία των παράκτιων κρατών σε περιοχή πλάτους 24 μιλίων για τα κράτη εκείνα που έχουν θεσπίσει αιγιαλίτιδα ζώνη. Ορίζονται τα εξής -> **α) τα κράτη έχουν την υποχρέωση να προστατεύουν τα αντικείμενα αρχαιολογικού και ιστορικού χαρακτήρα που βρίσκονται στη θάλασσα** και συνεργάζονται για το σκοπό αυτό / **β) για τον έλεγχο της διακίνησής τους το παράκτιο κράτος έχει δυνατότητα, αν η ανέλκυση πραγματοποιηθεί χωρίς την έγκρισή του, να θεωρήσει ότι αποτελεί παραβίαση μέσα στο έδαφος ή στην αιγιαλίτιδα ζώνη των σχετικών νόμων του / γ) δεν θίγονται τα δικαιώματα τα δικαιώματα των εξακριβωμένων ιδιοκτητών, ούτε το δίκαιο περί ναυαγιαιρέσεως κι άλλοι κανόνες του ναυτικού δικαίου ή οι νόμοι που αφορούν τις πολιτιστικές ανταλλαγές.**
Άρα, • ***στην αιγιαλίτιδα ζώνη το παράκτιο κράτος έχει πλήρη ελευθερία ρύθμισης των ζητημάτων που αφορούν στα πολιτιστικά αγαθά στο βυθό*** / • ***το παράκτιο κράτος μπορεί να κηρύξει μια ζώνη διπλάσια της αιγιαλίτιδας, στην οποία θα ενεργεί όπως και στη συνορεύουσα*** / • ***έπειτα ακολουθεί ο βυθός, είτε της υφαλοκρηπίδας είτε της ΑΟΖ, στον οποίο κάθε κράτος μπορεί να προβεί σε έρευνα και ανέλκυση πολιτιστικών αγαθών, χωρίς έλεγχο του παράκτιου κράτους*** / • ***εκεί όπου θα αρχίζει η 'Περιοχή', θα υπάρξει ειδική δικαιοδοσία της διεθνούς Αρχής.***

***3. Η Σύμβαση της UNESCO για την προστασία της υποθαλάσσιας πολιτιστικής κληρονομιάς:*** Η UNESCO κατέβαλε προσπάθεια για την αναζήτηση μεθόδων διεθνούς συνεργασίας μεταξύ των ενδιαφερόμενων κρατών στο βυθό της υφαλοκρηπίδας ή της ΑΟΖ -> υιοθέτηση της Σύμβασης για την προστασία της υποθαλάσσιας πολιτιστικής κληρονομιάς> προβλέπει μεθόδους συνεργασίας χωρίς να υπεισέρχεται, πέρα από τα οριζόμενα από τη Σύμβαση ΔΘ 1982 στο πρόβλημα της χωριστής δικαιοδοσίας του παράκτιου κράτους. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ => καθεστώς αντιφατικό και αντιπαραγωγικό / διαφορά μεταξύ πολιτιστικών αγαθών και ναυαγίων, ιδίως πολεμικών και εμπορικών πλοίων που βρίσκονται στο βυθό, είτε της αιγιαλίτιδας ζώνης είτε πέραν αυτής. Αρκετές φορές πραγματοποιείται επέκταση του εσωτερικού δικαίου στην ανοικτή θάλασσα.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΧ
# ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΠΙΛΥΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

***1. Το γενικό καθεστώς επίλυσης διαφορών κατά το Χάρτη του ΟΗΕ:*** Όλα τα κράτη έχουν την υποχρέωση να επιλύσουν ειρηνικά τους μεταξύ τους διαφορές· γι' αυτό υπάρχουν ενδεικτικά μέσα και μέθοδοι- π.χ. διαπραγμάτευση, καλές υπηρεσίες, μεσολάβηση και συνδιαλλαγή, η διαιτησία και ο δικαστικός διακανονισμός -> τα κράτη επιλέγουν ελευθέρως (free choice).

***2. Το πολύπλοκο σύστημα της Σύμβασης ΔΘ 1982:*** Υιοθετήθηκε ολοκληρωμένο σύστημα και η δικαιοδοσία του Δικαστηρίου διαμορφώθηκε έτσι ώστε **α) να περιλαμβάνει ευρύ φάσμα διεθνών**

**διαφορών / β) να παρέχει τη δυνατότητα πρόσβασης σε αυτό σε συγκεκριμένες περιπτώσεις και των ατόμων / γ) να περιλαμβάνει μικτές διαφορές μεταξύ κρατών και διεθνών οργανισμών.** + διαδικασίες διαιτησίας με μάλλον δυσδιάκριτες περιοχές δικαιοδοσίας καθώς και διαδικασίες συνδιαλλαγής. Παράλληλα, ισχύει και η αρχή της επικουρικότητας, με την έννοια ότι το σύστημα που περιέχει θα λειτουργεί εφόσον τα διάδικα μέρη δεν προσφεύγουν σε άλλες μεθόδους επίλυσης ή αν αυτές δεν οδηγούν σε επίλυση των διαφορών. Οι υποχρεωτικές διαδικασίες επίλυσης πραγματοποιούνται από -> το Διεθνές Δικαστήριο για το δίκαιο της Θάλασσας, το ΔΔΧ, τα Διαιτητικά Δικαστήρια και η ειδική διαιτησία. Η Ελλάδα έσπευσε να δηλώσει ότι αποδέχεται και τη δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου για το Δίκαιο της Θάλασσας για όλες τις διαφορές που αφορούν την ερμηνεία και την εφαρμογή της Σύμβασης ΔΘ 1982· παράλληλα, έχει καταθέσει δήλωση αποδοχής της γενικής δικαιοδοσίας του ΔΔΧ.

***3. Το Διεθνές Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας:*** Εδρεύει στο Αμβούργο και αποτελείται από 21 μέλη. Η δικαιοδοσία του περιλαμβάνει όλες τις διαφορές και τις προσφυγές που του υποβάλλονται σύμφωνα με τη Σύμβαση ΔΘ 1982, καθώς και ζητήματα για τα οποία έχει αναγνωριστεί αρμοδιότητα με άλλες συμφωνίες. Μπορεί να διατάξει προσωρινά μέτρα, ενώ στο πλαίσιό του λειτουργεί 11μελές Τμήμα για το Βυθό και 3μελές ad hoc -> σε αυτά προσφεύγουν κράτη, η διεθνής Αρχή, η Επιχείρηση, ιδιώτες και η ΕΕ.

***4. Το διαιτητικό δικαστήριο:*** Θα λειτουργεί αν δεν έχουν επιλεγεί άλλα μέσα για την επίλυση των διαφορών. Θα αποτελείται από 5 μέλη, 2 επιλεγόμενα από το κάθε διάδικο κράτος κι ένα από τον Πρόεδρο του Διεθνούς Δικαστηρίου για το Δίκαιο της Θάλασσας. Θα προσφεύγουν σε αυτό κράτη, ιδιώτες κι η ΕΕ.

***5. Ειδική διαιτησία:*** Με τη συμμετοχή πέντε διαιτητών, οι οποίοι πρέπει να είναι εμπειρογνώμονες της Διεθνούς Οργάνωσης Τροφών και Γεωργίας, του Διεθνούς Οργανισμού Ναυτιλίας, του Προγράμματος του ΟΗΕ για το Περιβάλλον. Επιλέγονται τέσσερις από τα μέρη και ο πέμπτος από το Γεν. Γραμματέα του ΟΗΕ. Κρίνει τις εξής κατηγορίες διαφορών -> αλιείας, προστασίας του περιβάλλοντος, θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας και ναυσιπλοΐας.

***6. Εξαιρέσεις από τη δικαιοδοσία των δικαστικών και διαιτητικών οργάνων:*** Οι διαφορές που αναφέρονται σε κυριαρχικά δικαιώματα των κρατών, εκτός αν παραβιάζονται οι ελευθερίες στη θάλασσα. Εξάλλου, για τις περιπτώσεις οριοθέτησης προβλέπεται υποχρεωτική συνδιαλλαγή· άλλοτε η επιλογή της είναι υποχρεωτική κι άλλοτε η επιλογή της είναι υποχρεωτική, όταν τα μέρη δεν αποφασίσουν άλλως. Πάντως, οι τελικές προτάσεις δεν είναι υποχρεωτικές για τα διάδικα μέρη.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ Χ
# ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΖΩΝΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΚΡΑΤΩΝ

***1. Γενικά:*** Ο καθορισμός των θαλάσσιων ζωνών που τελούν υπό διαφορετικό καθεστώς οδηγεί στη διαμόρφωση ορίων στις εξής περιπτώσεις -> **α) μεταξύ διαφορετικών κατηγοριών ζωνών που ανήκουν στο ίδιο κράτος / β) μεταξύ ζωνών ενός κράτους κι εκείνων που δεν υπάγονται στην κυριαρχία κανενός / γ) μεταξύ ζωνών διαφόρων κατηγοριών που υπάγονται σε διάφορα κράτη.** Οι δυσχέρειες προκύπτουν καθώς το παράκτιο κράτος δε μπορεί να αντιτάσσει τα εξωτερικά όρια της αρμοδιότητάς του στη θάλασσα, παρά μόνο όταν αυτά είναι σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο (-> να μην υπερβεί τα 12 ν.μ.).

**α) Για την πραγματοποίηση της χάραξης των ορίων της αιγιαλίτιδας,** αν απέναντι από το κράτος

και σε διπλή τουλάχιστον απόσταση από το καθορισμένο πλάτος της υπό οριοθέτηση ζώνης δε βρίσκεται άλλο κράτος, τότε τα εξωτερικά όρια καθορίζονται ανάλογα με τη ζώνη. / **β) Τα εξωτερικά όρια της αιγιαλίτιδας συνίστανται σε μια γραμμή,** της οποίας το κάθε σημείο βρίσκεται σε ίση προς το πλάτος της αιγιαλίτιδας ζώνης απόσταση, από τα εγγύτερα σημεία από τα οποία μετρούνταν οι γραμμές βάσεως. / **γ) Ως προς τα εξωτερικά όρια της υφαλοκρηπίδας διεθνώς κι εφόσον δεν υπάρχει ΑΟΖ,** αυτά εκτείνονται ως τα 200 ν.μ. από τις ακτές. / **δ) Αν, όμως, το ενδιαφερόμενο κράτος υιοθετεί την ΑΟΖ,** τότε τα εξωτερικά όρια της ΑΟΖ εμπλέκονται με αυτά του βυθού. / **ε) Όλες οι διαδικασίες χάραξης των εξωτερικών ορίων των διαφόρων ζωνών είναι πολυπλοκότερες,** όταν εμπλέκονται περισσότερα κράτη. Όλες οι διευθετήσεις κινούνται γύρω από τις έννοιες της ίσης απόστασης, της μέσης γραμμής, των ειδικών περιστάσεων και των αρχών της ευθυδικίας-επιείκειας. Τέλος, η οριοθέτηση γίνεται είτε έπειτα από επιτυχείς διαπραγματεύσεις, είτε μετά από παραπομπή σε κάποιο διεθνές δικαστικό ή διαιτητικό όργανο.

***2. Οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης μεταξύ γειτονικών κρατών:*** Εφαρμόζεται η αρχή της ίσης απόστασης· σε κράτη των οποίων οι ακτές παράκεινται -> με την πλάγια γραμμή· σε κράτη των οποίων οι ακτές βρίσκονται απέναντι -> με τη μέση γραμμή. Η πλάγια γραμμή είναι μια κάθετη επί των ακτών που χωρίζουν δύο κράτη, κάθε σημείο της οποίας απέχει εξίσου από τα εγγύτερα σημεία από τα οποία μετριέται το εσωτερικό όριο της αιγιαλίτιδας. Η μέση γραμμή είναι μια γραμμή παράλληλη προς τις ακτές των δύο απέναντι κρατών της οποίας επίσης το κάθε σημείο απέχει εξίσου από τις γραμμές βάσεις της αιγιαλίτιδας. Βέβαια, η χάραξη της γραμμής βάσης έχει συνέπειες κι ως προς τη χάραξη των εξωτερικών ορίων. Όταν η απόσταση μεταξύ των ακτών δύο όμορων ή απέναντι κρατών είναι λιγότερη από το άθροισμα της έκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης τους, τότε το θαλάσσιο σύνορο χαράζεται στη μέση της απόστασης μεταξύ των ακτών. Η τεχνική της οριοθέτησης γινόταν με τη χρήση γενικά αναγνωρισμένων ναυτικών χαρτών, ενώ πλέον με τεχνικά μέσα. Κατ' εξαίρεση, η οριοθετική γραμμή μπορεί να χαράζεται διαφορετικά λόγω ιστορικών τίτλων ή άλλων ειδικών περιστάσεων (π.χ. ιδιομορφία ακτών, ύπαρξη διαύλων ναυσιπλοΐας, αρχιπελαγικά κράτη).

***3. Οριοθέτηση της ΑΟΖ και της υφαλοκρηπίδας μεταξύ κρατών:*** Πολλές οριοθετήσεις θαλάσσιων και υποθαλάσσιων ορίων πραγματοποιήθηκαν χωρίς διενέξεις (π.χ. Ελλάδα-Ιταλία 1997)· βέβαια, η ύπαρξη νησιών προκαλεί συχνά διενέξεις, με αποτέλεσμα να υιοθετηθεί τελικά η μέση γραμμή ή ίση απόσταση. Η συμβατική πορεία έχει σταθεροποιηθεί με τη Σύμβαση ΔΘ 1982. Κατά τη διάρκεια της Γ' Συνδιάσκεψης για το δίκαιο της θάλασσας, οι αντιπροσωπείες διχάστηκαν ως προς τον καθορισμό των νομικών αρχών που πρέπει να διέπουν την οριοθέτηση μεταξύ των κρατών -> **α) αρχή της μέσης γραμμής / β) αρχή της ευθυδικίας-επιείκειας.** Τέλος, η οριοθέτηση της ΑΟΖ και της υφαλοκρηπίδας μεταξύ όμορων ή απέναντι ακτών πρέπει να πραγματοποιείται με συμφωνία που θα συνάπτεται με βάση το διεθνές δίκαιο, προς το σκοπό της 'δίκαιης λύσης'.

# ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ
# ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

## ΤΜΗΜΑ Ι
## ΤΑ ΠΟΛΙΤΕΙΑΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι
## Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΚΙ ΟΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ

***1. Γενικά:*** Η συνεργασία και η ανάπτυξη σχέσεων σε διεθνές επίπεδο ανατίθεται σε ορισμένα όργανα της πολιτείας ή των διεθνών οργανισμών. Τα πολιτειακά όργανα των διεθνών σχέσεων είναι ο αρχηγός του κράτους, ο πρόεδρος της κυβέρνησης, ο υπουργός εξωτερικών, οι διπλωματικές/προξενικές αρχές, οι μόνιμες αντιπροσωπείες και οι ειδικές αποστολές στην αλλοδαπή. Τα διεθνή όργανα είναι οι διεθνείς οργανισμοί, διακυβερνητικοί και μη, που ανάλογα με το περιεχόμενο της ιδρυτικής τους συνθήκης δρουν στις διεθνείς σχέσεις, αλλά κι όλα τα άλλα όργανα που -χωρίς να έχουν την ιδιότητα του διεθνούς οργανισμού συμμετέχουν έγκυρα στη διεθνή συνεργασία. Το πολιτειακό όργανο μπορεί να είναι και διεθνές όργανο των διεθνών σχέσεων, όταν ενεργεί ως μέλος διεθνούς οργάνου-π.χ. αντιπρόσωποι στη ΓΣ και στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ => αντιπρόσωποι του κράτους και συγχρόνως διαμορφώνουν με την ψήφο τους μια απόφαση του διεθνούς οργανισμού (=λειτουργικός διχασμός).

• ***Ο αρχηγός του κράτους:*** Κατά το εθιμικό διεθνές δίκαιο, έχει το τεκμήριο της γενικής αρμοδιότητας για τη διαχείριση των διεθνών σχέσεων του κράτους (διεθνής παραστάτης-Σ36 και 44) -> συνομολογεί διεθνείς συνθήκες, κηρύσσει πόλεμο, συνάπτει ειρήνη. Στο όνομά του αποστέλλονται οι αρχηγοί των διπλωματικών αποστολών της χώρας στην αλλοδαπή, και σ' αυτόν διαπιστεύονται οι πρέσβεις των ξένων αποστολών. Τα όρια της αρμοδιότητάς του ως προς την εκτελεστική/νομοθετική εξουσία χαράσσονται από το Σύνταγμα. Στις επίσημες μετακινήσεις του στην αλλοδαπή περιβάλλεται από καθεστώς πλήρους ασυλίας και προνομίων -> απαραβίαστο του προσώπου, της διαμονής και της προσωπικής περιουσίας του. Απαλλάσσεται από κάθε φορολογική επιβάρυνση και χαίρει πλήρους αστικής και ποινικής ετεροδικίας, εκτός από τις εμπράγματες αγωγές για ακίνητα που βρίσκονται στην αλλοδαπή και τη φορολογία τους, καθώς κι αν παραιτηθεί από το δικαίωμά του. Η προστασία παρέχεται στον αρχηγό κράτους όταν βρίσκεται στην αλλοδαπή, όχι μόνο σε επίσημη αποστολή, αλλά ανεπίσημα ή και incognito. Τέλος, όταν χάσει την ιδιότητα του αρχηγού του κράτους παύει να απολαμβάνει διεθνούς προστασίας.

• ***Ο πρόεδρος της κυβέρνησης (πρωθυπουργός):*** Έχει αρμοδιότητα για τη διαχείριση των διεθνών σχέσεων. Η έκταση της διεθνούς αρμοδιότητάς του καθορίζεται από την εσωτερική συνταγματική τάξη και δεν έχει υποχρέωση να επιδείξει πληρεξούσια έγγραφα, για να διενεργήσει τις πράξεις που αφορούν στη σύναψη διεθνούς συνθήκης. Στις επίσημες μετακινήσεις του έχει δικαιώματα του απαραβίαστου και της ετεροδικίας· η προστασία καλύπτει και τον στενό κύκλο των μελών της οικογένειάς του, όταν τον συνοδεύουν στην επίσημη αποστολή. Μπορεί να διωχθεί/τιμωρηθεί διεθνώς για μια σειρά εγκλημάτων πολέμου, εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας και σοβαρών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κατά την άσκηση ή μετά τη λήξη της θητείας του.

Περίπτωση πλήρους ετεροδικίας αποτέλεσε -κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο- η αναγνώριση ασυλιών και προνομίων στις 'εξόριστες κυβερνήσεις', που εγκατέλειψαν το έδαφος του κατεχόμενου από τις δυνάμεις του άξονα κράτους και εγκαταστάθηκαν σε συμμαχικά.

• ***Ο υπουργός εξωτερικών:*** Αναγνωρίζεται ως το κατεξοχήν κρατικό όργανο των διεθνών σχέσεων, που ασκεί την εξωτερική πολιτική και προΐσταται όλων των διπλωματικών/προξενικών υπηρεσιών του κράτους. Συνομολογεί, χωρίς ειδική εξουσιοδότηση, διεθνείς συνθήκες, ενώ -όταν συμμετέχει στην έκδοση μιας πράξης διεθνούς οργανισμού- δεσμεύει διεθνώς το κράτος. Μόνο αν η κυβέρνηση αποδείξει ότι υπήρξε απάτη/απειλή/χρήση βίας σε βάρος του υπουργού εξωτερικών, μπορεί να αμφισβητηθεί η ενέργειά του.

• ***Το Υπουργείο Εξωτερικών (ΥΠΕΞ):*** Είναι ο φυσικός παράγοντας σχεδιασμού κι άσκησης της εξωτερικής πολιτικής, ο φορέας της κρατικής οργάνωσης που πρέπει να συγκεντρώνει όλες τις υπηρεσίες που συνδέονται με τις εξωτερικές σχέσεις του κράτους. Καταρτίζει τη σύνθεση των διπλωματικών αποστολών στην αλλοδαπή, που εγκρίνονται από τον υπουργό/υπουργικό συμβούλιο. Συμβουλεύει την κυβέρνηση στην εξωτερική πολιτική και προβάλλει τα εθνικά αιτήματα κι επιδιώξεις μέσω των διπλωματικών αντιπροσώπων του. Επίσης, παρέχει οδηγίες στους τελευταίους κι είναι αποδέκτης αναφορών κι εκθέσεων των διπλωματικών/προξενικών οργάνων που υπηρετούν στην αλλοδαπή. Αποτελεί συντονιστικό όργανο απέναντι στα άλλα υπουργεία/υπηρεσίες του κράτους σε θέματα που αφορούν στις εξωτερικές σχέσεις της πολιτείας. Άλλωστε, οι ξένοι διπλωματικοί αντιπρόσωποι οφείλουν να ζητήσουν την παρέμβαση του ΥΠΕΞ για την επικοινωνία τους με τις κρατικές υπηρεσίες. Το διπλωματικό προσωπικό του ΥΠΕΞ επιλέγεται με διαγωνισμό, ανοικτό σε Έλληνες πολίτες -άρρενες και θήλεις- που δεν υπέχουν στρατιωτικές υποχρεώσεις και έχουν πτυχίο ανώτατης σχολής. Όσοι επιτύχουν παρακολουθούν επί ένα έτος το Κέντρο Διπλωματικών Σπουδών, για να τους εξειδικεύσει σε διάφορα διπλωματικά θέματα και στη χρήση ξένων γλωσσών. Μετά διορίζονται με τον βαθμό του ακόλουθου και -αφού υπηρετήσουν για 2ετία στην κεντρική υπηρεσία του Υπουργείου- τοποθετούνται στις πρεσβείες της Ελλάδας, στην αλλοδαπή, σε ελληνικά προξενεία ή στις μόνιμες αντιπροσωπείες της Ελλάδας στους διεθνείς οργανισμούς. Στο ΥΠΕΞ υπηρετούν, επίσης, υπάλληλοι γενικών καθηκόντων, ενώ η διπλωματική υπηρεσία επικουρείται και από εμπειρογνώμονες (=ειδικοί σε διάφορους κλάδους των διεθνών σχέσεων).

***2. Κωδικοποίηση του δικαίου που διέπει τις διπλωματικές σχέσεις:*** Οι κανόνες που διέπουν τις σχέσεις αυτές υπήρξαν εθιμικοί. Ορόσημο θεωρείται ο Κανονισμός της Βιέννης (1815), ενώ προσπάθεια κωδικοποίησης των αρμοδιοτήτων, ασυλιών και προνομίων των διπλωματικών αντιπροσώπων έγινε από την ΚτΕ χωρίς αποτέλεσμα. Μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου ανέλαβε να επεξεργαστεί σχέδια για τις διπλωματικές και προξενικές σχέσεις που υιοθετήθηκαν από τη Σύμβαση της Βιέννης (1961). Αυτή κωδικοποιεί προϋπάρχον εθιμικό δίκαιο, περιέχει νέους κανόνες που αποτελούν 'προοδευτική ανάπτυξη' του διπλωματικού δικαίου και λειτουργεί με βάση την αρχή της αμοιβαιότητας.

***3. Ενεργητική και παθητική πρέσβευση:*** Είναι η ικανότητα του κράτους/διεθνούς οργανισμού (που είναι υποκείμενο διεθνούς δικαίου κι του έχει αναγνωριστεί από τα κράτη η σχετική ικανότητα) για τη σύναψη διπλωματικών σχέσεων, που πραγματοποιείται με την αποστολή και αποδοχή διπλωματικών αντιπροσώπων. Για να ασκηθεί το δικαίωμα αυτό να κράτη πρέπει να έχουν αναγνωριστεί αμοιβαία, ρητώς ή σιωπηρώς, και να υπάρχει αμοιβαία συναίνεση (δε συνεπάγεται αυτόματη δημιουργία διπλωματικής αντιπροσωπείας στην αντίστοιχη πρωτεύουσα). Επίσης, υπάρχει σύστημα κοινής διπλωματικής εκπροσώπησης από μια ενωσιακή διπλωματική αντιπροσωπεία σε τρίτα κράτη για τα μέλη της ΕΕ. Αυτό διαφέρει από την περίπτωση όπου ένα κράτος δεν έχει

διπλωματική αποστολή σε τρίτο ή έχει διακόψει τις διπλωματικές σχέσεις του με αυτό κι αναθέτει σε διπλωματική αποστολή άλλου κράτους να το εκπροσωπήσει.

***4. Η διπλωματική αποστολή και τα μέλη της:*** Η διπλωματική αποστολή θεωρείται χωριστή οντότητα με καθορισμένα δικαιώματα και υποχρεώσεις, ενώ τα μέλη της, ανάλογα με τη θέση που κατέχουν, έχουν αρμοδιότητες και αντίστοιχη διεθνή προστασία. Επικεφαλής της διπλωματικής αποστολής είναι ο αρχηγός της αποστολής. Τα μέλη διακρίνονται σε **α) επίσημα** -> διπλωματικό προσωπικό που αποτελείται από τον αρχηγό της αποστολής και τα άλλα μέλη της αποστολής που έχουν διπλωματική ιδιότητα / το διοικητικό και τεχνικό προσωπικό που υπηρετεί στις διάφορες υπηρεσίες της αποστολής / το υπηρετικό προσωπικό, και **β) μη επίσημα μέλη** -> μέλη της οικογένειας (σύζυγος, ανήλικα τέκνα, γονείς, ενήλικα αλλά μη απασχολούμενα τέκνα και ανήλικοι κατιόντες αυτών) των μελών του διπλωματικού, διοικητικού, τεχνικού προσωπικού, όπως επίσης και το υπηρετικό προσωπικό που χρησιμοποιείται στην ιδιωτική υπηρεσία των μελών της αποστολής.

***5. Τα καθήκοντα των διπλωματικών αντιπροσώπων:*** **α) αντιπροσωπεύουν το κράτος διαπιστεύσεως στο κράτος υποδοχής και προστατεύουν τα συμφέροντα** του πρώτου και των υπηκόων του μέσα στα όρια του διεθνούς δικαίου / **β) πληροφορούνται με όλα τα θεμιτά μέσα για τις περιστάσεις και τις εξελίξεις** των γεγονότων στο κράτος υποδοχής / **γ) αναφέρουν σχετικά στο κράτος διαπιστεύσεως / δ) προωθούν τις φιλικές σχέσεις και αναπτύσσουν τις αντίστοιχες οικονομικές, πολιτιστικές και επιστημονικές / ε) δυνατότητα άσκησης και προξενικών καθηκόντων.**

• ***Οι τάξεις των διπλωματικών αντιπροσώπων:*** **α) πρέσβεις και νούντσιοι που είναι διαπιστευμένοι στους αρχηγούς κρατών, όπως και οι άλλοι αρχηγοί αποστολών που έχουν αντίστοιχο βαθμό / β) απεσταλμένοι υπουργοί ή ιντερνούντσιοι που είναι διαπιστευμένοι στους αρχηγούς κρατών** και **γ) επιτετραμμένοι που είναι διαπιστευμένοι στους υπουργούς εξωτερικών. Πρύτανης του διπλωματικού σώματος είναι ο αρχαιότερος στη διαπίστευση αρχηγός αποστολής.** Επιτρέπεται αναπλήρωση του διαπιστευμένου αρχηγού της αποστολής, με απλή ρηματική διακοίνωση και διαρκεί όσο και το κώλυμα άσκησης καθηκόντων του πρώτου.

***6. Η διαπίστευση:*** Το κράτος διαπίστευσης επιλέγει ελεύθερα τα μέλη της διπλωματικής αποστολής και το κράτος υποδοχής μπορεί να τα δεχτεί ή όχι στο έδαφός του (=> κυριαρχικά δικαιώματα). Ο διορισμός του αρχηγού της διπλωματικής αποστολής υπόκειται σε ορισμένη διαδικασία· για να παρασχεθεί η ρητή συγκατάθεση (agrément) του κράτους υποδοχής, το κράτος διαπίστευσης ανακοινώνει το ονοματεπώνυμο και τα βιογραφικά στοιχεία του συγκεκριμένου προσώπου. Επακολουθεί η επίδοση αντιγράφου των διαπιστευτηρίων στον υπουργό εξωτερικών του κράτους υποδοχής από τον υποψήφιο αρχηγό. Η επίδοση του πρωτοτύπου γίνεται από τον αρχηγό του κράτους υποδοχής σε επίσημη τελετή, οπότε κι ο αρχηγός της αποστολής αναλαμβάνει τα καθήκοντά του. Η συγκατάθεση μπορεί να αρθεί ελεύθερα, με την κήρυξη του αρχηγού της αποστολής ως ανεπιθύμητου (είτε λόγω της ατομικής συμπεριφοράς του, είτε λόγω επιδείνωσης των πολιτικών σχέσεων των κρατών) και να ζητηθεί η ανάκλησή του.

• ***Διέλευση μέσα από το έδαφος τρίτων κρατών:*** Ο διπλωματικός υπάλληλος έχει το δικαίωμα να διασχίζει ένα τρίτο κράτος ή να βρίσκεται στο έδαφος αυτού κατά τη μετάβαση/επιστροφή από το κράτος διαπίστευσης στο κράτος υποδοχής. Επιτρέπεται, επίσης, και να σταθμεύει για εύλογο χρονικό διάστημα, υπό την προϋπόθεση ότι αυτό είναι αναγκαίο για λόγους που ανάγονται στο ταξίδι ή για ανωτέρα βία. Τέλος, μπορούν να συλληφθούν και να δικαστούν για αυτόφωρες παράνομες πράξεις τους που δεν περιλαμβάνονται στα καθήκοντά τους.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ
# ΤΟ ΠΡΟΝΟΜΙΑΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΩΝ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

***1. Δικαιολογητική βάση του προνομιακού καθεστώτος:*** **Α. Θεωρία της εξωεδαφικότητας ->** Στηρίζεται σε πλάσμα δικαίου, δηλ. στην αντίληψη ότι οι χώροι που καταλαμβάνει η πρεσβεία αποτελούν έδαφος του διαπιστεύοντος κράτος. Δεν ισχύει γιατί το κράτος υποδοχής: **α) δίνει συγκατάθεση για την παραμονή των μελών της διπλωματικής αποστολής / β) κηρύσσει ανεπιθύμητο (persona non grata) ξένο διπλωματικό αντιπρόσωπο / γ) ασκεί ποινική και αστική δικαιοδοσία στις πράξεις που συμβαίνουν μέσα στην πρεσβεία. δ)** Αν, τέλος, αποτελούσαν ξένο έδαφος οι πρεσβείες **θα μπορούσαν να δίνουν άσυλο σε εγκληματίες που εισέρχονται στο χώρο τους. Β. Θεωρία της αντιπροσώπευσης:** Ο διπλωματικός αντιπρόσωπος, επειδή εκπροσωπεί το κράτος διαπίστευσης, δεν υπάγεται σε καμιά κυριαρχική πράξη του κράτους υποδοχής. Υπάρχει, όμως, αντίφαση, αφού έτσι κάμπτεται η κυριαρχική εξουσία του κράτους υποδοχής. **Γ. Η θεωρία των λειτουργικών αναγκών:** Οι ασυλίες και τα προνόμια παρέχονται για να επιτρέπουν στη διπλωματική αποστολή και τα μέλη της να επιτελούν αποτελεσματικά την αποστολή τους, μέσα στα όρια των κανόνων διεθνούς δικαίου· αναγνωρίζει εξαιρέσεις από τη συνήθη αρμοδιότητα του κράτους υποδοχής.

***2. Απαραβίαστο των χώρων της διπλωματικής αποστολής:*** Χώροι αποστολής νοούνται τα κτίρια ή τα τμήματα αυτών που χρησιμοποιούνται για τους σκοπούς της αποστολής (χωρίς να ανήκουν αναγκαστικά στην κυριότητα του κράτους διαπιστεύσεως), καθώς και η ιδιωτική κατοικία του αρχηγού της αποστολής. Το κράτος υποδοχής οφείλει να διευκολύνει την εξεύρεση χώρων για την αποστολή και κατοικιών για τα μέλη της, αλλά και να ζητήσει περιορισμό τους αν υπάρχει δυσαναλογία. Το απαραβίαστο συνίσταται στην προστασία της πρεσβείας και των προσώπων που την αποτελούν από οποιαδήποτε προσβολή, επίθεση ή άλλη βίαιη ενέργεια. Το άρθρο 22 της Σύμβασης της Βιέννης (1961- έκφραση εθιμικού δικαίου και εισαγωγή άκαμπτου δόγματος) διευκρινίζει ότι τα όργανα του κράτους υποδοχής μπορούν να εισέρχονται στους χώρους της αποστολής μόνο με τη συναίνεση του αρχηγού της ή του αντικαταστάτη του. Επίσης, το κράτος υποδοχής οφείλει να παίρνει τα αναγκαία μέτρα για να εμποδίσει την κατάληψη ή οποιαδήποτε ζημίας στους ανωτέρω χώρους ή τη διατάραξη της ειρήνης της αποστολής και τη μείωση της αξιοπρέπειάς της. Οι χώροι της αποστολής, η επίπλωση και τα λοιπά είδη που βρίσκονται εκεί δε μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενα έρευνας/επίταξης/κατάσχεσης/εκτελεστικού μέτρου. Φυσικά, απαγορεύεται απαλλοτρίωση για λόγους δημοσίου συμφέροντος των χώρων που ανήκουν στην αποστολή, χωρίς τη συναίνεση του αρχηγού της. Το απαραβίαστο, τέλος, περιλαμβάνει και την απαγόρευση επίδοσης οποιουδήποτε δικογράφου προς την αποστολή· διαβιβάζονται στο ΥΠΕΞ του κράτους υποδοχής. Πάντως, το κράτος υποδοχής μπορεί, εφόσον εξαντλήσει όλα τα νόμιμα μέσα για να πετύχει τη συναίνεση του αρχηγού της αντιπροσωπείας, να αναλάβει την ευθύνη περιορισμένης χρονικά και τοπικά ενέργειας σε περίπτωση απρόβλεπτης συμφοράς (-> φροντίδα να σεβαστεί την ξένη αποστολή, σταθμίζοντας τον κίνδυνο που μπορεί να δημιουργηθεί για το κοινωνικό σύνολο και τη γύρω περιοχή). Από την άλλη, η διπλωματική αποστολή υποχρεούται να σέβεται τους νόμους του κράτους υποδοχής και να αποφεύγει κάθε επέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις του. Οι χώροι της αποστολής και τα μεταφορικά μέσα μπορούν να φέρουν τη σημαία του κράτους διαπίστευσης. Αυτή η αρχή ισχύει για τις διμερείς σχέσεις, ενώ αποτελεί ευχέρεια για τα κράτη υποδοχής της έδρας διεθνών οργανισμών να αναγνωρίσουν ένα τέτοιο δικαίωμα στις αποστολές που είναι διαπιστευμένες στους οργανισμούς αυτούς.

***3. Αρχεία, έγγραφα και αλληλογραφία:*** Είναι πάντα απαραβίαστα. Σημειώνεται ότι ως επίσημη αλληλογραφία νοείται κάθε αλληλογραφία σχετική με την αποστολή και τα καθήκοντά της.

***4. Επικοινωνίες:*** **Α. Ο διπλωματικός σάκος κι ο διπλωματικός ταχυδρόμος ->** Το κράτος διαπίστευσης οφείλει να επιτρέπει και να προστατεύει την επικοινωνία της αποστολής για όλους τους επίσημους σκοπούς, δηλ. με τις αρχές του κράτους της, αλλά και με τις άλλες αποστολές και τα προξενεία του ίδιου κράτους. Η αποστολή μπορεί να χρησιμοποιεί όλα τα μέσα επικοινωνίας, ακόμη και τα κρυπτογραφημένα ή γραμμένα σε κώδικα. Μόνο αν το κράτος διαπίστευσης θέλει να εγκαταστήσει ασύρματο απαιτείται συγκατάθεση του κράτους υποδοχής. Η αποστολή επικοινωνεί με την κεντρική υπηρεσία του ΥΠΕΞ του κράτους της και αντίστροφα με τον 'διπλωματικό σάκο'. Αυτός είναι απαραβίαστος· μπορεί να αποτελείται από ένα μόνο φάκελο αλληλογραφίας ή από έναν ή περισσότερους μεγάλους σάκους που περιέχουν μόνο επίσημα έγγραφα ή άλλα αντικείμενα για επίσημη χρήση της αποστολής. Οι αποσκευές που αποτελούν το διπλωματικό σάκο πρέπει να φέρουν διακριτικά σημεία για να είναι δυνατή η ειδική φροντίδα του κράτους υποδοχής. Μπορεί να συνοδεύεται από έναν 'διπλωματικό ταχυδρόμο', δηλ. έναν υπάλληλο του ΥΠΕΞ του κράτους διαπίστευσης, που χαίρει των απαραίτητων για την πραγμάτωση της αποστολής του ασυλιών και προνομίων (-> δεν υποβάλλεται σε σύλληψη ή κράτηση). **Β. Ελευθερία μετακίνησης και κυκλοφορίας ->** Το κράτος υποδοχής υποχρεώνεται να εξασφαλίσει σε όλα τα μέλη της αποστολής ελευθερία μετακίνησης και κυκλοφορίας στο έδαφός του· με την επιφύλαξη των νόμων και των κανονισμών που αφορούν σε ζώνες που η πρόσβαση απαγορεύεται ή υπόκειται σε περιορισμούς για λόγους εθνικής ασφάλειας (π.χ. οχυρώσεις, βάσεις).

***5. Παραβιάσεις των χώρων της αποστολής:*** Άλλοτε πρόκειται για προσπάθειες κατάληψης του πρεσβευτικού μεγάρου από αντιφρονούντες υπηκόους του κράτους διαπιστεύσεως, άλλοτε προκαλούνται ζημιές από τον όχλο που διαμαρτύρεται κατά του κράτους διαπιστεύσεως. Συνήθως οι ζημιές αποκαθίστανται με δαπάνες του κράτους υποδοχής. Υπάρχουν, βέβαια, και επιθέσεις που γίνονται από την ίδια την κυβέρνηση του κράτους υποδοχής, μέσω 'διαμαρτυρόμενων πολιτών' ή ευθέως (π.χ. επίθεση στρατού Λιβερίας στο μέγαρο της πρεσβείας της Γαλλίας στη Μονροβία // κατάληψη της αμερικανικής πρεσβείας στην Τεχεράνη + σύλληψη και ομηρία 54 μελών της διπλωματικής και προξενικής αποστολής των ΗΠΑ επί 14 μήνες => ΔΔΧ: απαιτούσε από την κυβέρνηση του Ιράν να απελευθερώσει αμέσως τους ομήρους και να παραδώσει τους χώρους της διπλωματικής αποστολής και των προξενείων στις ΗΠΑ).

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ
# ΑΣΥΛΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

***1. Γενικά:*** Το διεθνές δίκαιο θεσπίζει καθεστώς ειδικής προστασίας των προσώπων που στελεχώνουν τη διπλωματική αποστολή => λειτουργικές και προσωπικές ασυλίες και προνόμια. Η ειδική προστασία δικαιολογείται από την ανάγκη να εξασφαλίζεται χωρίς εμπόδια η άσκηση των καθηκόντων των μελών της αποστολής και αποβλέπει στο να αποτρέψει και να απαγορεύσει κάθε ενέργεια καταναγκασμού από τα όργανα του κράτους υποδοχής κατά του διπλωματικού αντιπροσώπου. Η προστασία έχει διπλό χαρακτήρα· κατοχυρώνει: **α) το απαραβίαστο του προσώπου, της κατοικίας, της περιουσίας, της αλληλογραφίας του διπλωματικού αντιπροσώπου και την απαλλαγή του από φορολογικές επιβαρύνσεις και δασμούς, και β) την ετεροδικία των μελών της διπλωματικής αποστολής.** Τα μέλη οφείλουν να σέβονται τους νόμους του κράτους

αποστολής διαφορετικά κηρύσσονται ως persona non grata.

***2. Το απαραβίαστο του προσώπου (άρθρο 29-Σύμβαση της Βιέννης 1961):*** **α) Το πρόσωπο του διπλωματικού αντιπροσώπου είναι απαραβίαστο και δε μπορεί να υποβληθεί σε σύλληψη και κράτηση / και β) το κράτος υποδοχής πρέπει να τον μεταχειρίζεται με τον πρέποντα σεβασμό και να παίρνει όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εμποδίζει κάθε προσβολή κατά του προσώπου, της ελευθερίας και της αξιοπρέπειάς του.** Πάντως, κι ο ίδιος ο διπλωματικός αντιπρόσωπος πρέπει να συμβάλλει με τη συμπεριφορά του στην εξασφάλιση της προστασίας του. Στην Ελλάδα, συνδυάζεται με την ετεροδικία, δηλ. τη μη υπαγωγή του στη δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων.

• ***Έκταση του απαραβίαστου του προσώπου:*** Ισχύει για όλες τις πράξεις του, είτε γίνονται με την επίσημη ιδιότητά του, είτε είναι ιδιωτικής φύσης. Το απαραβίαστο του προσώπου καλύπτει και την ιδιωτική κατοικία του διπλωματικού αντιπροσώπου, καθώς και χώρους δευτερεύουσας διαμονής και κάθε χώρο στον οποίο διαμένει (π.χ. δωμάτιο ξενοδοχείου). Επεκτείνεται και στα προσωπικά έγγραφα και την αλληλογραφία του, όπως επίσης και στην περιουσία (=τα αγαθά που βρίσκονται στην ιδιωτική κατοικία του, αυτοκίνητο, τραπεζικός λογαριασμός και άλλα που προορίζονται για προσωπική χρήση ή είναι απαραίτητα για τη διαβίωσή του).

***3. Η ετεροδικία των διπλωματικών αντιπροσώπων (άρθρο 37 της Σύμβασης της Βιέννης του 1961):*** Είναι η μη υπαγωγή τους στη δικαιοδοσία των εγχώριων δικαστηρίων. Τα μέλη της διπλωματικής αποστολής και τα μέλη της οικογένειάς τους χαίρουν απόλυτης ποινικής ετεροδικίας· δεν προσάγονται και δε δικάζονται από τα εγχώρια δικαστήρια για οποιαδήποτε ποινικά κολάσιμη πράξη τους -> αν αδικοπραγήσουν, κηρύσσονται persona non grata και μπορεί να τους ζητηθεί να εγκαταλείψουν αμέσως το έδαφός του. Επίσης, είναι δυνατό να διωχθούν και να εισαχθούν σε δίκη στα δικαστήρια του κράτους αποστολής. Τα μέλη του διοικητικού και τεχνικού προσωπικού απολαμβάνουν των προνομίων και ασυλιών των άρθρων 29-35, άλλα όσον αφορά την αστική και διοικητική ετεροδικία του άρθρου 31 μόνο για πράξεις εντός των καθηκόντων τους. Τα μέλη, εξάλλου, του υπηρετικού προσωπικού απολαμβάνουν ασυλιών και προνομίων μόνο για πράξεις εντός των καθηκόντων τους. Τέλος, οι ιδιώτες υπάλληλοι της διπλωματικής αποστολής εξαιρούνται μόνο από τέλη και φόρους. Για όλους τους προαναφερθέντες υπάρχει προϋπόθεση να μην έχουν την ιθαγένεια του κράτους υποδοχής. Η επίκληση της ετεροδικίας είναι ζήτημα που ρυθμίζεται από το εσωτερικό δίκαιο του κάθε κράτους και αποτελεί κανόνα δημόσιας τάξης, ενώ διερευνάται αυτεπαγγέλτως από το δικαστή. Η πράξη του ετεροδικούντος θεωρείται αντικειμενικά αξιόποινη και γι' αυτό επιτρέπεται η δίωξη των συμμετόχων που δεν χαίρουν του προνομίου της ετεροδικίας.

***4. Εξαιρέσεις από την ετεροδικία των διπλωματικών αντιπροσώπων:*** Αφορούν -> **α) εμπράγματες αγωγές επί ιδιωτικού ακινήτου που βρίσκεται στο έδαφος του κράτους υποδοχής,** εκτός αν ο διπλωματικός αντιπρόσωπος κατέχει το ακίνητο για λογαριασμό του κράτους αποστολής / **β) αγωγές που αφορούν σε κληρονομία,** στην οποία ο διπλωματικός αντιπρόσωπος εμφανίζεται ως εκτελεστής της διαθήκης, κληρονόμος ή κληροδόχος για δικό του λογαριασμό / **γ) αγωγές που αφορούν οποιαδήποτε επαγγελματική ή εμπορική δραστηριότητα που ασκεί ο διπλωματικός αντιπρόσωπος εκτός των επίσημων καθηκόντων του στο κράτος υποδοχής.** Η τελευταία εξαίρεση αφορά στα μέλη των οικογενειών των διπλωματικών αντιπροσώπων και στο κατώτερο προσωπικό και αναφέρεται σε δραστηριότητα συνεχούς χαρακτήρα. Η ετεροδικία περιλαμβάνει και την απαλλαγή του διπλωματικού αντιπροσώπου από την υποχρέωση να καταθέσει ως μάρτυρας στο δικαστήριο του κράτους υποδοχής.

***5. Ετεροδικία εκτελέσεως:*** Αφορά στην απαγόρευση λήψης εκτελεστικών μέτρων κατά του διπλωματικού αντιπροσώπου. Δεν επεκτείνεται στις υποθέσεις που έχουν δώσεις αφορμή για τις τρεις κατηγορίες αγωγών που αναφέρουμε πιο πάνω (εμπράγματες, κληρονομικές, εμπορικές ή επαγγελματικές), για τις οποίες δε χωρεί ετεροδικία.

***6. Άρση της ετεροδικίας των διπλωματικών αντιπροσώπων:*** Ο διπλωματικός αντιπρόσωπος δεν έχει δικαίωμα να παραιτηθεί από την ετεροδικία και το απαραβίαστο του προσώπου του. Παραίτηση γίνεται πάντα από το κράτος διαπίστευσής του με ρητό τρόπο. Το ίδιο συμβαίνει για τα μέλη των οικογενειών των διπλωματικών αντιπροσώπων. Αν, όμως, τα πρόσωπα που απολαμβάνουν ετεροδικίας εγείρουν αγωγή, τότε δε μπορούν να επικαλεστούν την ετεροδικία για κάθε ανταγωγή που συνδέεται άμεσα με την κύρια. Σημειώνεται ότι παραίτηση από την ετεροδικία δε σημαίνει και παραίτηση από την εκτέλεση ενδεχόμενης απόφασης που θα ληφθεί από τα δικαστήρια του κράτους υποδοχής. Η παραίτηση από την ετεροδικία εκτέλεσης πρέπει να είναι επίσης ρητή και ειδική. Στην πράξη, βέβαια, η παραίτηση γίνεται από τον αρχηγό της διπλωματικής αποστολής.

• ***Άλλα προνόμια:*** Προβλέπει απαλλαγή -> **1) άρθρο 33:** από τη νομοθεσία του κράτους υποδοχής για εισφορές κοινωνικής ασφάλισης / **2) άρθρο 34:** από όλους τους φόρους και τέλη οποιασδήποτε φύσεως, είτε είναι προσωπικά ή πραγματικά, είτε εθνικά, τοπικά, κοινοτικά / **3) άρθρο 35:** από κάθε προσωπική παροχή, δημόσια υπηρεσία ή στρατιωτικά βάρη (π.χ. επιτάξεις, εισφορές, στρατιωτικά καταλύματα) / **4) άρθρο 36:** από τελωνειακούς δασμούς, τελωνειακά δικαιώματα, τέλη κι άλλες συναφείς εισπράξεις, τόσο για είδη προσωπικής χρήσης όσο και για επίσημη χρήση της αποστολής. Τέλος, ΕΠΙΤΡΕΠΕΤΑΙ να υποβληθούν σε έλεγχο, ηλεκτρονικό ή άλλο, οι αποσκευές του διπλωματικού αντιπροσώπου στο αεροδρόμιο.

***7. Λήξη της διπλωματικής αποστολής (άρθρα 43-44 Σύμβασης Βιέννης 1961):*** **α) με τη γνωστοποίηση του κράτους διαπίστευσης ότι έληξε η θητεία του διπλωματικού αντιπροσώπου**· ακολουθεί η υπόδειξη νέου / **β) με την κοινοποίηση από το κράτος υποδοχής στο κράτος διαπίστευσης ότι ο διπλωματικός αντιπρόσωπος είναι ανεπιθύμητος** / **γ) με τη διακοπή των διπλωματικών σχέσεων μεταξύ των δύο κρατών** / δ**) με τη μεταβολή του προσώπου του αρχηγού του κράτους διαπίστευσης ή υποδοχής**· απαιτείται νέο κείμενο διαπιστευτήριων εγγράφων που υπογράφεται από τον νέο αρχηγό του κράτους. Φυσικά, δεν πραγματοποιείται νέα τελετή επίδοσης των διαπιστευτηρίων / **ε) με το θάνατο του διπλωματικού αντιπροσώπου.** Τέλος, οι διπλωματικές σχέσεις μπορεί να λήγουν με απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, όταν ένα κράτος έχει προβεί σε σοβαρές παραβιάσεις των διεθνών υποχρεώσεών του. Το κράτος υποδοχής υποχρεώνεται, ακόμη και σε ένοπλη σύρραξη, να παράσχει όλες τις διευκολύνσεις που θα επιτρέψουν στους διπλωματικούς αντιπροσώπους και στα μέλη των οικογενειών τους, να εγκαταλείψουν το έδαφος του κράτους. Το κράτος υποδοχής, μάλιστα, υποχρεούται να διαθέσει, εν ανάγκη, τα απαραίτητα μεταφορικά μέσα για τα πρόσωπα αυτά και για την περιουσία τους. Τέλος, το κράτος υποδοχής οφείλει να σέβεται και να προστατεύει τους χώρους της αποστολής, την ιδιοκτησία και τα αρχεία της. Το κράτος διαπίστευσης, βέβαια, μπορεί να εμπιστευθεί τη φύλαξη των παραπάνω σε τρίτο κράτος, παραδεκτό από το κράτος υποδοχής.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV
# ΟΙ ΠΡΟΞΕΝΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

***1. Γενικά:*** Η προξενεία αναπτύχθηκε ιδιαίτερα στην κλασική αρχαιότητα και γενικεύθηκε στο Μεσαίωνα με την εξέλιξη των εμπορικών συναλλαγών, αποβλέποντας στην προστασία των αλλοδαπών. Το 17ο αιώνα εγκαθιδρύθηκε ο θεσμός των 'διομολογήσεων' και οι πρόξενοι απέκτησαν μεγάλη ισχύ (π.χ. δικαστικά καθήκοντα στις διαφορές ιθαγενών-ξένων υπηκόων). Η ακριβής έκταση του νομικού καθεστώτος των προξένων εξαρτήθηκε από διμερείς συμφωνίες και συνδυάστηκε με την αρχή της 'ρήτρας του μάλλον ευνομούμενου κράτους'. Αργότερα, διατυπώθηκε η Σύμβαση της Βιέννης περί προξενικών σχέσεων του 1963 -> δεν περιέχει σε ευρεία κλίμακα κωδικοποίηση του προϋπάρχοντος εθιμικού δικαίου, αν και το ΔΔΧ αποδέχεται τον κωδικοποιητικό χαρακτήρα της / καθιερώνει την 'προοδευτική ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου' / δε θίγει τις ισχύουσες διεθνείς συβάσεις, διμερείς ή πολυμερείς, ούτε εμποδίζει τα κράτη να συνάπτουν νέες προξενικές συμβάσεις που θα επιβεβαιώνουν ή θα επεκτείνουν το πεδίο εφαρμογής της (π.χ. Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης-1967). Εκτός αυτού, κάθε κράτος έχει στην εσωτερική νομοθεσία του ειδικές διατάξεις που αναφέρονται στα καθήκοντα των προξένων του κράτους αυτού.

***2. Η προξενική αρχή:*** Αποτελείται από το γενικό προξενείο, το προξενείο, το υποπροξενείο και το προξενικό πρακτορείο. Η προξενική αρχή διαφέρει από τη διπλωματική αρχή σε τρία βασικά σημεία -> ως προς **α) το αντικείμενο δράσης της:** περιορίζεται κυρίως στην προστασία των οικονομικών και εμπορικών συμφερόντων των υπηκόων του κράτους αποστολής (+ μορφωτικές και επιστημονικές σχέσεις) / **β) την περιοχή δράσης της:** έχει αρμοδιότητα σε ορισμένη μόνο εδαφική περιφέρεια του κράτους υποδοχής / **γ) τις ασυλίες και τα προνόμια:** περιορισμένα, που διατυπώνονται σε συγκεκριμένα διεθνή κείμενα.

***3. Το προσωπικό της προξενικής αρχής:*** Αποτελείται από **α) τους προξενικούς λειτουργούς**, στους οποίους υπάγονται ο αρχηγός της προξενικής αρχής, καθώς και τα άλλα μέλη που ασκούν προξενικά καθήκοντα. Οι προξενικοί λειτουργοί διακρίνονται σε ***έμμισθους*** (=τακτικοί υπάλληλοι του κράτους) και ***άμισθους ή επίτιμους*** (=επιλέγονται μεταξύ των υπηκόων του κράτους αποστολής ή διαμονής ή τρίτου, για ορισμένο χρονικό διάστημα και αμείβονται από τις προξενικές εισπράξεις. / **β) τους προξενικούς υπαλλήλους,** δηλ. το διοικητικό και τεχνικό προσωπικό της προξενικής αρχής / και **γ) το υπηρετικό προσωπικό της προξενικής αρχής.**

• ***Διορισμός αρχηγού και μελών της προξενικής αρχής:*** Ο διορισμός του γενικού προξένου γίνεται από το κράτος αποστολής με έγγραφο που λέγεται 'προξενικό δίπλωμα' και αποστέλλεται στο κράτος διαμονής, το οποίο πρέπει να αποδεχτεί το πρόσωπο. Το ΥΠΕΞ του παραδίδει το 'εκτελεστήριο έγγραφο', με το οποίο του παρέχεται η έγκριση να ασκήσει τα καθήκοντα του αρχηγού της προξενικής αρχής σε ορισμένη περιφέρεια. Το κράτος διαμονής έχει διακριτική ευχέρεια να αρνηθεί την έκδοση εκτελεστήριου εγγράφου, ενώ μπορεί να τον κηρύξει τον αρχηγό της προξενικής αρχής ως persona non grata. Τα υπόλοιπα μέλη του προσωπικού της προξενικής αρχής διορίζονται ελεύθερα από το κράτος αποστολής και δεν απαιτείται ρητή αποδοχή του κράτους διαμονής. Κατά κανόνα τα μέλη της προξενικής αρχής πρέπει να έχουν την ιθαγένεια του κράτους αποστολής. Αν έχουν την ιθαγένεια του κράτους διαμονής ή τρίτου, τότε μπορεί να απαιτείται ειδική έγκριση εκ μέρους του κράτους διαμονής. Τέλος, τα μέλη των προξενικών αρχών δεν πρέπει να ασκούν επαγγελματικές δραστηριότητες. Εποπτεία και έλεγχο πάνω στις προξενικές αρχές ασκεί η πρεσβεία του κράτους διαμονής. Η έμμισθη ή άμισθη προξενική αρχή ζητά από την πρεσβεία τις αναγκαίες οδηγίες και τη συνδρομή για την προστασία των συμφερόντων του κράτους στις αρχές του τόπου διαμονής.

***4. Αρμοδιότητες των προξενικών αρχών:*** Επαγρύπνηση για την τήρηση του σεβασμού προς την ελληνική σημαία / μέριμνα για την εκτέλεση των συνθηκών μεταξύ της Ελλάδας και της χώρας διαμονής / φροντίδα για την ανάπτυξη των εμπορικών, οικονομικών, ναυτιλιακών συμφερόντων / ανακοίνωση στην κεντρική υπηρεσία του ΥΠΕΞ κάθε πληροφορίας χρήσιμης για τα εθνικά συμφέροντα / προστασία των συμφερόντων των Ελλήνων που κατοικούν στην περιφέρεια των προξενικών αρχών, των ελληνικών εκκλησιών, των κοινοτήτων και των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων κ.ά. Γενικά οι αρμοδιότητες των προξένων εξαρτώνται -> **α) από τη διμερή σύμβαση που υπάρχει ανάμεσα στο κράτος αποστολής και στο κράτος διαμονής / β) από τις Συμβάσεις της Βιέννης του 1963 και του Συμβουλίου της Ευρώπης του 1967 / γ) από την εσωτερική νομοθεσία του κράτους αποστολής της προξενικής αρχής.**

***5. Ασυλίες και προνόμια των προξενικών αρχών και των μελών τους:*** **α) Προβλέπεται προστασία των χώρων της προξενικής αποστολής, καθώς και δικαίωμα χρήσης των εθνικών σημαιών και θυρεών, η διευκόλυνση από το κράτος διαμονής για την απόκτηση των αναγκαίων** χώρων στο έδαφός του για χρήση της προξενικής αρχής. / **β) Απαραβίαστο των προξενικών αρχών ->** απαγορεύεται στις αρχές του κράτους διαμονής να εισέρχονται στο τμήμα των προξενικών αρχών που χρησιμοποιούνται αποκλειστικά αποκλειστικά για τις ανάγκες διεξαγωγής της υπηρεσίας. Η είσοδος σε αυτό το τμήμα επιτρέπεται μόνο με τη συναίνεση του αρχηγού της προξενικής αρχής ή αν εκραγεί πυρκαγιά ή υπάρξει κίνδυνος που απαιτεί άμεσα μέτρα προστασίας. / **γ) Απαλλαγή φόρων και τελών για τους προξενικούς χώρους και την κατοικία του αρχηγού της προξενικής αρχής + απαραβίαστο των αρχείων και εγγράφων / δ) Ελευθερία κινήσεως** της προξενικής αρχής στην περιφέρεια, εκτός αν υπάρχουν ειδικές διατάξεις για απαγορευμένες (για λόγους εθνικής ασφάλειας) ζώνες. Εξασφαλίζεται, επίσης, ελευθερίας επικοινωνίας της προξενικής αρχής για όλους τους επίσημους σκοπούς της με την κυβέρνησή της και τις άλλες προξενικές αρχές του κράτους αποστολής => μπορεί να χρησιμοποιεί όλα τα κατάλληλα μέσα επικοινωνίας, περιλαμβανομένων και των προξενικών ταχυδρόμων και του προξενικού σάκου ή κρυπτογραφημένων μηνυμάτων. Η επίσημη αλληλογραφία και ο προξενικός είναι απαραβίαστα, ενώ πρέπει να φέρουν και ενδείξεις για το περιεχόμενό τους. Ωστόσο, αποκλείεται η εγκατάσταση ραδιοπομπού χωρίς τη συγκατάθεση του κράτους διαμονής. / **ε) Γενική υποχρέωση προστασίας υπέρ των προξενικών λειτουργών, που είναι διαβαθμισμένη ανάλογα με το αν πρόκειται για έμμισθους ή άμισθους και επίτιμους προξένους.** Στην πρώτη περίπτωση το κράτος διαμονής έχει τις ίδιες υποχρεώσεις προστασίας του προσώπου του προξενικού λειτουργού, όπως και στους διπλωματικούς αντιπροσώπους. Στη δεύτερη περίπτωση, το κράτος διαμονής υποχρεούται να παρέχει στον επίτιμο προξενικό λειτουργό την προστασία που θα ήταν αναγκαία λόγω της θέσης του (=> μειωμένη προστασία). Για τις πράξεις που τελούνται κατά την άσκηση των προξενικών καθηκόντων, το προσωπικό απαραβίαστο των προξενικών λειτουργών είναι απόλυτο, ανεξάρτητα αν οι πράξεις αυτές χαρακτηρίζονται από το ποινικό δίκαιο ως πταίσματα, πλημμελήματα ή κακουργήματα. Το απαραβίαστο επεκτείνεται και στην ετεροδικία, δηλ. καλύπτει τόσο τη σύλληψη και τον εξαναγκασμό, όσο και την παραπομπή κι εκδίκαση των προξένων από τα εγχώρια δικαστήρια. Το απαραβίαστο για τις αξιόποινες πράξεις που τελούνται κατά την άσκηση των προξενικών καθηκόντων δικαιολογείται από το ότι το κράτος αποστολής αναλαμβάνει ευθύνη γι' αυτές. Τέλος, οι προξενικοί λειτουργοί, υπήκοοι του κράτους διαμονής, έχουν το προνόμιο του απαραβίαστου μόνο για τις επίσημες πράξεις που τελούνται κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Ενώ οι προξενικοί λειτουργοί που είναι υπήκοοι του κράτους αποστολής καλύπτονται για οποιαδήποτε πράξη, αρκεί να τελείται κατά την άσκηση των καθηκόντων τους.

***6. Δικαίωμα επικοινωνίας προξενικών αρχών και πολιτών του κράτους αποστολής:*** Οι πολίτες του κράτους αποστολής πρέπει να έχουν ελευθερία επικοινωνίας με τις προξενικές αρχές και να μεταβαίνουν στους χώρους της έδρας της. Οι δε αρχές του κράτους διαμονής οφείλουν να ενημερώνουν την προξενική αρχή αν υπήκοος του κράτους της συλλαμβάνεται ή φυλακίζεται, υπό τον όρο να το ζητεί ο ενδιαφερόμενος. Παράλληλα, το κράτος διαμονής πρέπει να διευκολύνει τους προξενικούς υπαλλήλους, ώστε να επικοινωνούν και να μεριμνούν για τους κρατούμενους. Τέλος, το κράτος διαμονής είναι υποχρεωμένο να δίνει πληροφορίες σχετικά με θάνατο, επιτροπεία ή κηδεμονία, ναυάγιο ή αεροπορικό ατύχημα, που αφορά υπηκόους της προξενικής αρχής.

# ΤΜΗΜΑ ΙΙ
# ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι
## ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

***1. Έννοια και περιεχόμενο:*** **Α. Η δημιουργία ενός κράτους μπορεί να πραγματοποιηθεί είτε α) κατά τρόπο πρωτογενή,** δηλ. με τη συγκέντρωση των απαραίτητων στοιχείων για την ύπαρξή του σε δεδομένη στιγμή, **είτε β) κατά τρόπο παράγωγο,** δηλ. με την απόσπαση από άλλο κράτος, τον διαμελισμό ενός κράτους σε άλλα, ή την ένωση με προϋπάρχον. Η αναγνώριση του κράτους είναι μονομερής δικαιοπραξία, με την οποία, ένα ή περισσότερα κράτη δηλώνουν ή δέχονται σιωπηρά, ότι μια πολιτική ενότητα έχει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις και μπορεί να αποτελέσει μέλος της διεθνούς κοινότητας. ΙΙ **Β. Ανάλογα με το οπτικό πεδίο από το οποίο εξετάζουμε την αναγνώριση μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι: α) ο 'δηλωτικός' χαρακτήρας αποτελεί διαπίστωση ότι στην προκείμενη περίπτωση υπάρχουν τα στοιχεία που προσδιορίζουν ένα κράτος κατά το διεθνές δίκαιο**· έτσι, ο πολλαπλασιασμός των αναγνωρίσεων δημιουργεί το τεκμήριο πως το κράτος αυτό μετέχει στη διεθνή κοινότητα ισότιμα με τα υπόλοιπα / **β) η 'συστατική' αναγνώριση υποστηρίζει ότι η ύπαρξη του κράτους που αναγνωρίζεται εξαρτάται από τη βούληση των κρατών που το αναγνωρίζουν** -> δηλ. δημιουργεί τη διεθνή προσωπικότητα του κράτους που αναγνωρίζεται. Χαρακτηριστικά η Γνώμη της Επιτροπής Badinter για την ΠΓΔΜ αναφέρει: τα αποτελέσματα της αναγνώρισης είναι δηλωτικά· όμως, η αναγνώριση (ως διακριτική ευχέρεια και ελεύθερη πράξη) και η συμμετοχή σε διεθνείς οργανισμού, αποτελεί μαρτυρία για την πεποίθηση αυτών των κρατών ότι η αναγνωριζόμενη οντότητα αποτελεί μια πραγματικότητα. ΙΙ **Γ. Φυσικά, υποστηρίζεται η αντικειμενική και ισότιμη προς τα άλλα κράτη συμμετοχή του κράτους που αναγνωρίζεται στις διεθνείς σχέσεις.** Στο διμερές πεδίο, όμως, η αναγνώριση καθορίζει την πληρότητα των διπλωματικών σχέσεων μεταξύ του κράτους που αναγνωρίζεται κι εκείνου που το αναγνωρίζει. Σημειώνεται, τέλος, ότι η αναγνώριση μπορεί να περιέχει όρους ή να είναι μετακλητή. Στην ουσία είναι ένας πολιτικός θεσμός με νομικό ένδυμα.

***2. Αρμόδιο όργανο για την αναγνώριση:*** Η εκτελεστική εξουσία υποχρεούται να εκτιμήσει τις προϋποθέσεις και το χρόνο πραγματοποίησης της αναγνώρισης. Η είσοδος ενός κράτους ως μέλους του ΟΗΕ (ή άλλου διεθνούς οργανισμού), δεν αποτελεί αναγκαστικά και αναγνώρισή του από τα υπόλοιπα κράτη μέλη, παρόλο που ψηφίζουν για την είσοδό του (π.χ. τα αραβικά κράτη δεν αναγνωρίζουν το Ισραήλ ως κράτος). Απαιτείται, επιπλέον, και χωριστή ενέργεια του κράτους προς τα άλλα κράτη.

***3. Τρόποι αναγνώρισης:*** **α) με συμβατικό κείμενο** (π.χ. το πρωτόκολλο του Λονδίνου του 1830 που αναγνώρισε την ανεξαρτησία της Ελλάδας) / **β) με μονομερή δήλωση** (π.χ. αναγνώριση της ΕΣΣΔ από τη Γαλλία) / **γ) με συγχαρητήριο τηλεγράφημα του αρχηγού του αναγνωρίζοντος κράτους προς τον αρχηγό του αναγνωριζόμενου** (π.χ. αναγνώριση της Κύπρου από της ΗΠΑ) / **δ) σιωπηρά,** δηλ. με πράξεις που υποδηλώνουν τη σχετική βούληση του αναγνωρίζοντος κράτους - π.χ. αποστολή πληρεξουσίων κατά τη διάρκεια διεθνούς συνδιάσκεψης ή αποστολή επίσημων αντιπροσώπων στις τελετές ανεξαρτησίας του νέου κράτους. **Δεν** αποτελούν αναγνώριση: **1) οι διαπραγματεύσεις για τη διεύρυνση των δυνατοτήτων αναγνώρισης / 2) η διατήρηση προξενικών σχέσεων χωρίς να έχουν μεταβληθεί τα εκτελεστήρια έγγραφα / 3) η έγκριση εισόδου, διαμονής και εξόδου που παρέχεται από ένα κράτος σε υπηκόους ενός άλλου μη αναγνωρισμένου / 4) η συμμετοχή σε μια πολυμερή συνθήκη, σε έναν διεθνή οργανισμό, σε μια διεθνή συνδιάσκεψη μαζί με μη αναγνωρίζομενο κράτος** (π.χ. συνδιάσκεψη Λωζάνης 1923 -> συμμετείχε η ΕΣΣΔ που είχε αναγνωριστεί μόνο από την Τουρκία). Συμβαίνει, τέλος, κατά τη διάρκεια λειτουργίας ενός διεθνούς οργανισμού η ανατροπή της κυβέρνησης ενός κράτους μέλους να συνεπάγεται άρση της αναγνώρισης από κάποια κράτη μέλη στη νέα κυβέρνηση.

***4. Αναγνώριση de jure και de facto:*** Η de jure αναγνώριση σημαίνει αποδοχή της νομιμότητας ή/και της αποτελεσματικότητας μιας κρατικής οντότητας (αμετάκλητη). Η αναγνώριση de facto (μετακλητή), από την άλλη, γίνεται όταν το κράτος που προβαίνει σε αυτή έχει αμφιβολίες ως προς τη βιωσιμότητα, ή τη νομιμότητά της νέας πολιτειακής οντότητας ή ως προς τη σκοπιμότητα πλήρους αποδοχής ότι έχει όλα τα δικαιώματα του κράτους κατά το διεθνές δίκαιο -> η ανταλλαγή διπλωματικών αντιπροσώπων γίνεται σε επίπεδο πρακτόρων ή προξένων.

***5. Αναγνώριση και Δημοκρατία:*** Καταβλήθηκαν προσπάθειες για να μην παρέχεται αναγνώριση σε κράτος που δεν έχει δημοκρατική διακυβέρνηση- βλ. δόγμα Tobar: δεν πρέπει να αναγνωρίζεται κράτος ή κυβέρνηση που στηρίχθηκε στην ένοπλη βία και δεν νομιμοποιείται συνταγματικά με τη θέληση του λαού. Η διεθνής πρακτική (κάθε κράτος αποφασίζει ελεύθερα για το αν το καθεστώς του αναγνωριζόμενου κράτους είναι δημοκρατικό ή αν θα αδιαφορήσει), όμως, δεν συνδέει την αναγνώριση με τη δημοκρατική διακυβέρνηση για δύο λόγους -> δεν υπάρχουν αντικειμενικά κριτήρια για τη δημοκρατικότητα ενός κράτους / ισχυρότερο στοιχείο από τον αυθαίρετο έλεγχο της δημοκρατικότητας μιας κυβέρνησης αποτελεί η αρχή της μη επέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις του. Πάντως, η απαίτηση ύπαρξης δημοκρατικού καθεστώτος έχει τεθεί ως προϋπόθεση από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα για την αναγνώριση των κρατών της ΠΓΔΜ + **α) σεβασμός του Χάρτη του ΟΗΕ, της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι και του Χάρτη των Παρισίων / β) εγγύηση των δικαιωμάτων των μειονοτήτων / γ) σεβασμός του απαραβίαστου των συνόρων / δ) αποδοχή των δεσμεύσεων για τον αφοπλισμό, τη μη εξάπλωση πυρηνικών όπλων, την ασφάλεια / ε) δέσμευση για επίλυση όλων των θεμάτων διαδοχής κρατών και σταθερότητας περιφερειακών διαφορών / στ) μη αναγνώριση οντοτήτων που αποτελούν προϊόν επίθεσης.**

***6. Αναγνώριση και παράνομη χρήση βίας:*** Υπάρχει διακριτική ευχέρεια των κρατών να απομονώνουν από τη διεθνή κοινότητα εκείνες οι κρατικές οντότητες που προέρχονται από παράνομη χρήση βίας, αντίθετη προς το Χάρτη του ΟΗΕ (π.χ. όταν η Ιαπωνία προσπάθησε να δημιουργήσει κατά τρόπο πραξικοπηματικό το παράνομο κράτος 'Μαντσούκουο' στη Μαντσουρία, στο έδαφος της Κίνας / κατάληψη και προσάρτηση της Αιθιοπίας στην Ιταλία). Ο Χάρτης του ΟΗΕ (+ Σύμβαση Βιέννης 1969 + Διακήρυξη ΓΣ του ΟΗΕ 1970) απαγορεύει την απειλή ή τη χρήση βίας που εκδηλώνεται εναντίον της εδαφικής ακεραιότητας (=> εδαφικές μεταβολές) ή της πολιτικής ανεξαρτησίας οποιουδήποτε κράτους είτε με οποιαδήποτε άλλη ενέργεια ασυμβίβαστη προς τους σκοπούς του ΟΗΕ- π.χ. Υπόθεση Λοϊζίδου: η διακήρυξη της δημιουργίας της 'Τουρκικής

Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου' κρινόταν ως νομικώς άκυρη και καλούνταν τα κράτη να μην αναγνωρίσουν άλλο κράτος από την Κυπριακή Δημοκρατία. Η μη αναγνώριση του τουρκοκυπριακού ψευδοκράτους είχε ως συνέπεια, η άρνηση πρόσβασης της Λοϊζίδου στην ιδιοκτησία της στα κατεχόμενα και η συνακόλουθη απώλεια του ελέγχου στην περιουσία της, να καταλογιστούν στην Τουρκία κι όχι στο μόρφωμα της Βόρειας Κύπρου. Εξάλλου, και σε όλες τις περιπτώσεις κατά τος οποίες ρατσιστικά καθεστώτα στη Ν. Αφρική και τη Ν. Ροδεσία προσπάθησαν να δημιουργήσουν κρατικά σχήματα αντίθετα στη βούληση της πλειοψηφίας του λαού, δεν αναγνωρίστηκαν από τη διεθνή κοινότητα.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ
# Η ΕΤΕΡΟΔΙΚΙΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

***1. Γενικά:*** Ετεροδικία των κρατών λέγεται η μη υπαγωγή των ξένων κρατών στη δικαιοδοσία των εγχώριων δικαστηρίων -> κανόνας εθιμικού δικαίου

***2. Προέλευση και δικαιολογητική βάση:*** **α) όταν υπήρχε προσωποποίηση της εξουσίας και σύγχυση ανάμεσα στον ηγεμόνα και το κράτος, αποτελούσε αυτονόητη συνέπεια / β) μετακινήθηκε προς την αρχή της ισότητας των κρατών,** με την ανάπτυξη της ιδέας περί ευθύνης του κράτους / **γ) στηρίζεται στην αρχή της κρατικής κυριαρχίας ή ανεξαρτησίας των κρατών, κατά την οποία τα κράτη υπάγονται μόνο στη δικαιοδοσία τους / δ) ομαλότητα στις διεθνείς σχέσεις που καταλήγει στην αρχή της μη επέμβασης στο εσωτερικό άλλου κράτους.** Άρα, η ετεροδικία καλύπτει πράξεις που πραγματοποιούνται στο όνομα και για λογαριασμό ξένου κράτους, καθώς και πρόσωπα που από την ιδιότητά τους είναι στενότατα δεμένα με τη λειτουργία του κράτους στις εξωτερικές του σχέσεις, όπως αρχηγοί κρατών, διπλωματικοί αντιπρόσωποι, προξενικοί πράκτορες κ.ά., για την καλύτερη εκπλήρωση των καθηκόντων τους. Η ετεροδικία κρατών διακρίνεται από την αντίστοιχη των διεθνών οργανισμών, η οποία έχει σκοπό να εξασφαλίσει την εκπλήρωση των στόχων του.

***3. Αναγνώριση και ετεροδικία:*** Κατά την πρώτη άποψη, η ετεροδικία ισχύει μόνο για τα κράτη που είναι αναγνωρισμένα από την πολιτεία στην οποία υπάγεται το δικαστήριο -> η δικαιολογητική βάση της είναι η ισότητα μεταξύ δύο υποκειμένων του διεθνούς δικαίου. / Κατά δεύτερη άποψη, η σύσταση του κράτους είναι πραγματικό περιστατικό και η αναγνώρισή του είναι μια πολιτική πράξη με νομικό ένδυμα που καθιερώνει πληρότητα σχέσεων μεταξύ του κράτους που αναγνωρίζει κι εκείνου που αναγνωρίζεται.

***4. Εξελίξεις της ετεροδικίας:*** Η νομολογία υπήρξε συνεπής στην απόρριψη κάθε αγωγής, στην οποία εμπλεκόταν ξένο κράτος χωρίς τη θέλησή του- **π.χ. Υπόθεση Banco National de Cuba vs Sabbatino,** που προέκυψε από την εθνικοποίηση στην Κούβα μιας κουβανικής βιομηχανίας ζάχαρης με 96% των μετόχων της Αμερικανούς υπηκόους. Μια αμερικανική εταιρεία είχε παραγγείλει φορτίο ζάχαρης και όταν τα φορτωτικά έγγραφα έφτασαν για πληρωμή στην τράπεζα της Ν. Υόρκης, οι πρώην μέτοχοι διεκδίκησαν τα έγγραφα αυτά ως νόμιμοι κύριοι της εταιρείας. Η Εθνική Τράπεζα της Κούβας διεκδίκησε το αντίτιμο της ζάχαρης και το Πρωτοδικείο απέρριψε την αίτησή της γιατί έκρινε παράνομη την εθνικοποίηση, αφού δεν έγινε για λόγους δημόσιας ωφέλειας. Η απόφαση αυτή επικυρώθηκε από το Δεύτερο Περιφερειακό Εφετείο, αλλά ανατράπηκε με το σκεπτικό ότι τα αμερικανικά δικαστήρια δεν έχουν δικαιοδοσία να εξετάζουν τη νομιμότητα των πράξεων ξένων κρατών. Το θέμα ρυθμίστηκε νομοθετικά -> υπάρχει ρητή εξαίρεση από την ετεροδικία για πράξεις που παραβιάζουν το διεθνές δίκαιο, όπως οι απαλλοτριώσεις χωρίς άμεση, επαρκή και αποτελεσματική αποζημίωση. Στο παρελθόν, οι συχνότερες διενέξεις για την αναγνώριση ετεροδικίας

σε ξένο κράτος αφορούσαν στη σύλληψη και κατάσχεση κρατικών πλοίων. Σήμερα η νομολογία θεωρεί ότι η εξομοίωση οποιουδήποτε κρατικού πλοίου προς δημόσιο πλοίο ή πλοίο που ασκεί δημόσια εξουσία έχει εγκαταλειφθεί. Ο κανόνας είναι ότι χαίρουν του προνομίου της ετεροδικίας τα ξένα κρατικά πλοία τα οποία δεν εκτελούν εμπορικής φύσης υπηρεσία. Εξάλλου, η νομολογία εξομοιώνει το κράτος με τις δημόσιες υπηρεσίες -> έτσι, τα ινδικά δικαστήρια δέχτηκαν ένσταση ετεροδικίας όταν η χήρα πιλότου της **Nepal Airlines** ζήτησε αποζημίωση για το θάνατο του συζύγου της σε ατύχημα επειδή το κράτος του Νεπάλ μετείχε κατά 51% στο κεφάλαιο της εταιρείας.

***5. Απόλυτη και περιορισμένη ή σχετική ετεροδικία:*** Το σύγχρονο κράτος παρεμβαίνει διαρκώς στις εμπορικές και οικονομικές συναλλαγές -> η ετεροδικία αλλοιώνεται, αφού δικαιολογητική της βάση είναι η ανατροπή παρέμβασης στην αρμοδιότητα ξένου κράτους, στο μέτρο που ασκεί πολιτική εξουσία. Όταν, όμως, το κράτος ενεργεί ως έμπορος, ετεροδικία θα σήμαινε άνιση μεταχείριση του κράτους έναντι του αντισυμβαλλόμενού του ιδιώτη, ο οποίος χάνει έτσι τη δυνατότητα προστασίας του από τα δικαστήρια. Σταδιακά, άρχισε να γίνεται διάκριση ανάμεσα στις πράξεις που εκδήλωναν δημόσια εξουσία (acta iure imperii) και παραμένουν εκτός της δικαιοδοσίας των εγχώριων δικαστηρίων + στις λοιπές πράξεις διαχείρισης (acta iure gestionis), για τις οποίες ο δικαστής διαπίστωνε ότι η επίδικη πράξη μπορούσε να τελεστεί κι από ιδιώτη και, άρα, μπορούσαν να εκδικάζονται για να διαφυλαχθεί η δικαιοσύνη στις διεθνείς σχέσεις. => αρχή της περιορισμένης ετεροδικίας. Δεν χωρεί ετεροδικία υπέρ του αλλοδαπού κράτους σε: **α) υποθέσεις που αφορούν σε υποχρεώσεις που ανέλαβε το ξένο κράτος λόγω συμβατικής σχέσης και που η εκτέλεσή τους πραγματοποιείται στο έδαφος του κράτους του forum / β) συμμετοχή του ξένου κράτους σε εταιρεία, που η έδρα της βρίσκεται στο έδαφος του κράτους του forum / γ) πραγματοποίηση εμπορικής, οικονομικής ή βιομηχανικής δραστηριότητας / δ) διεκδίκηση ή χρήση σημάτων ή άλλων τίτλων πνευματικής ιδιοκτησίας / ε) ακίνητα και κληρονομικές σχέσεις / στ) αυτοκινητιστικά ατυχήματα και υποθέσεις που παραπέμπονται σε διαιτησία.** Σημειώνεται ότι η τελική απόφαση για την ύπαρξη ή μη ετεροδικίας με βάση το κριτήριο της διάκρισης μεταξύ πράξεων εξουσίας και πράξεων διαχείρισης εξαρτάται από τους εθνικούς δικαστές. Επιπλέον, η πραγματιστική αντιμετώπιση των προβλημάτων προκαλεί τις εξής κριτικές παρατηρήσεις: **α) υπάρχουν ελάχιστοι κανόνες διεθνούς δικαίου που διέπουν το χαρακτηρισμό των πράξεων ως iure imperii και iure gestionis / β) δε διευκρινίζεται αν ο χαρακτηρισμός θα γίνεται με το δίκαιο του forum** (το κράτους στο οποίο υπάγεται το δικαστήριο) **ή με το δίκαιο του κράτους που επικαλείται την ετεροδικία / γ) η διάκριση μεταξύ πράξεων εξουσίας και διαχειρίσεως δέχεται μια στατική αντίληψη του ρόλου του ξένου κράτους, ενώ οι συναλλακτικές σχέσεις εξελίσσονται διαρκώς και δ) συχνά είναι διαφορετική η αξιολόγηση της πράξης ανάλογα με το αν αντιμετωπίζεται από το οπτικό πεδίο του σκοπού, του αντικειμένου ή της φύσης της.** (π.χ. η αγορά αρβύλων για τις ανάγκες του ιταλικού στρατού θεωρήθηκε από τους ίδιους iure gestionis, αλλά από τα αμερικανικά δικαστήρια iure imperii).

***6. Παραίτηση από την ετεροδικία:*** Λόγω του κινδύνου έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων από διαφορετικά εθνικά δικαστήρια. Μια λύση αποτελούν οι διμερείς συμβάσεις, που προβλέπουν την παραίτηση του κράτους από την ετεροδικία για συγκεκριμένες πράξεις (π.χ. ελληνοσοβιετική σύμβαση φιλίας και εμπορίας 1928). Η παραίτηση από την ετεροδικία, που αποτελεί δικαίωμα του εναγόμενου ξένου κράτους πρέπει να είναι ρητή (=αναφέρεται σε γενική ή ειδική διμερή εμπορική συμφωνία, που ορίζει ότι τα συμβαλλόμενα κράτη παραιτούνται αμοιβαίως από το δικαίωμα της ετεροδικίας για τις πράξεις που αφορούν τη σύμβαση) και σαφής. Παραίτηση μπορεί να γίνει και σιωπηρώς με την υποβολή αγωγής από τον εκπρόσωπο του ξένου κράτους ή με τη σύναψη ρήτρας διαιτησίας σε συμβάσεις μεταξύ κρατών και ξένων ιδιωτών.

***7. Η πρακτική των ελληνικών δικαστηρίων:*** Η ετεροδικία του αλλοδαπού κράτους δεσμεύει τα ελληνικά δικαστήρια με την ιδιαίτερη διαβάθμιση του Σ28, §1. Η ελληνική δικαιοσύνη τάχθηκε υπέρ του συστήματος της περιορισμένης ετεροδικίας του κράτους και τόνισε ότι δεν υπάρχει σαφής διάκριση μεταξύ πράξεων κυριαρχίας και πράξεων των ιδιωτών. Το προνόμιο της ετεροδικίας αργεί: **α) όταν πρόκειται για διαφορές που αφορούν σε εμπράγματα δικαιώματα επί ακινήτων που βρίσκονται στο έδαφος του κράτους του δικάζοντος δικαστηρίου / β) όταν πρόκειται για αγωγές που αναφέρονται στο ξένο κράτος** υπό την ιδιότητά του ως κληρονόμου ή κληροδόχου υπηκόου του κράτους του δικαστηρίου ή δικαιούχου κληρονομίας που ανοίχθηκε στο έδαφος του κράτους δικαστηρίου / **γ) σε υποθέσεις που το αλλοδαπό κράτος παραιτείται της ετεροδικίας.**

***8. Η στάση των ελληνικών δικαστηρίων στην εξέλιξη της ετεροδικίας:*** Οι πολεμικές αποζημιώσεις δίνονται με διεθνή συνθήκη που συνάπτονται μεταξύ των πρώην εμπόλεμων κρατών. Ο Άρειος Πάγος συζητά τις πιθανότητες άρσης του προνομίου της ετεροδικίας του κράτους για ειδεχθείς παράνομες πράξεις σε περίπτωση πολέμου -> π.χ. επιζώντες και κληρονόμοι των θυμάτων της καταστροφής του Διστόμου και των σφαγών αμάχων από τα Γερμνανικά στρατεύματα κατοχής ζητούν αποζημίωση από το γερμανικό δημόσιο για αδικοπραξίες των κατεξοχήν κρατικών οργάνων, των γερμανικών ενόπλων δυνάμεων, κατά την άσκηση κρατικής εξουσίας iure imperii σε καιρό πολέμου. Το δικαστήριο τόνισε ότι δε μπορεί να γίνει διάκριση αφού επρόκειτο για ανθρωποκτονίες, δηλ. εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, που τελέστηκαν στο κράτος του forum κατά παράβαση της κυριαρχικής εξουσίας. Έτσι, το αλλοδαπό Δημόσιο δε μπορούσε να επικαλεστεί το δικαίωμα της ετεροδικίας, το οποίο είχε έμμεσα αποποιηθεί, αφού οι πράξεις για τις οποίες ενάγεται είχαν τελεστεί από τα όργανά του κατά παράβαση των διεθνών αναγκαστικών κανόνων. Ο Άρειος Πάγος θεώρησε ότι η εξαίρεση από την ετεροδικία συνιστά εθιμικό δίκαιο, αφού προϋποθέτει την απαίτηση η παράνομη πράξη να έχει τελεστεί στο έδαφος του δικάζοντος δικαστηρίου και το φυσικό πρόσωπο που διέπραξε το αδίκημα για λογαριασμό του κράτους να βρίσκεται στο έδαφος αυτό κατά τη στιγμή τέλεσης της σχετικής πράξης/παράλειψης.

***9. Ετεροδικία εκτελέσεως:*** Είναι απόλυτη και αφορά στη δυνατότητα λήψης εκτελεστικών μέτρων επί αποφάσεων των εγχώριων δικαστηρίων κατά του αλλοδαπού δημοσίου, που κρίνουν ότι συγκεκριμένη πράξη είναι iure gestionis και προχωρούν στην εκδίκασή της. Η ενδεχόμενη άρση της εξαρτάται απολύτως από τη ρητή συναίνεση του κράτους. Αναγκαστική εκτέλεση επιτρέπεται μόνο κατ' εξαίρεση και πάντως με την προηγούμενη άδεια του Υπουργού Δικαιοσύνης (κατά αλλοδαπού δημοσίου) ή Εξωτερικών (προβαίνει σε διαβήματα προς το αλλοδαπό κράτος για τη συμμόρφωση προς απόφαση που εκδόθηκε σε βάρος του). Ο έλεγχος της νομιμότητας της εκτέλεσης της απόφασης του ελληνικού Αρείου Πάγου κατά του γερμανικού Δημοσίου στην Ιταλία συνιστά ένα από τα αιτήματα της Γερμανίας στην υπόθεση των Δικαιοδοτικών ασυλιών του κράτους.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ
# Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

***1. Γενικά:*** Η διεθνής ευθύνη αποτελεί θεσμό διεθνούς δικαίου. Ο βασικός κανόνας είναι ότι το κράτος ευθύνεται για κάθε παραβίαση διεθνούς υποχρέωσής της, εφόσον καταλογίζεται σε αυτό. Από άλλη άποψη, η διεθνής ευθύνη μπορεί να αντιμετωπιστεί ως συνέπεια παράνομης συμπεριφοράς **α) ενός κράτους προς άλλου / β) ενός κράτους προς τους υπηκόους άλλου / γ) ενός κράτους προς ολόκληρη την ανθρωπότητα.** Η διεθνής ευθύνη δεν αναφέρεται στην ύπαρξη αδικήματος με την έννοια του εσωτερικού δικαίου· ούτε είναι αστική ή ποινική. Η διεθνής ευθύνη του κράτους πρέπει

να διαχωρίζεται από τη διεθνή ευθύνη ατόμων. Για τη διεθνή ευθύνη του κράτους είχε προταθεί (χωρίς αποτέλεσμα) η ενσωμάτωση και της έννοιας των 'διεθνών εγκλημάτων', καθώς και διάκριση μεταξύ διεθνών εγκλημάτων και αδικημάτων. Άρα, το δίκαιο της διεθνούς ευθύνης του κράτους μπορεί να οριστεί ως το σύνολο των δευτερογενών κανόνων που προσδιορίζουν τις προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες υφίσταται παραβίαση διεθνούς υποχρέωσης από πράξη κράτους και τις έννομες συνέπειες που προκύπτουν. Τέλος, ευθύνη του κράτους μπορεί να προκύψει κι από ζημιογόνες ενέργειες που δεν απαγορεύονται κατά το διεθνές δίκαιο = ευθύνη χωρίς υπαιτιότητα. Πλέον το πεδίο της διεθνούς ευθύνης του κράτους εξελίσσεται με τη διεύρυνση του κύκλου των 'θιγόμενων' κρατών που νομιμοποιούνται να επικαλεσθούν τη διεθνή ευθύνη και τη συμπερίληψη των 'σοβαρών' παραβιάσεων κανόνων θεμελιωδών για τη διεθνή κοινότητα.

***2. Προϋποθέσεις στοιχειοθέτησης της διεθνούς ευθύνης του κράτους:*** Πράξη ή παράλειψη που συνοδεύεται από **α) παραβίαση υποχρέωσης διεθνούς δικαίου και β) παραβίαση που καταλογίζεται στο κράτος, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο.** Η επέλευση ζημίας δε συνιστά χωριστή προϋπόθεση.

**Α. Παραβίαση του διεθνούς δικαίου:** Η διεθνώς άδικη πράξη του κράτους μπορεί να συνίσταται τόσο σε πράξη (π.χ. άρνηση κράτους να εφαρμόσει τα προβλεπόμενα από διεθνή συνθήκη στην οποία μετέχει) όσο και σε παράλειψη (π.χ. μη λήψη μέτρων για την προστασία των χώρων ξένης διπλωματικής αποστολής από επιθέσεις του όχλου). - **Στην Υπόθεση του Στενού της Κέρκυρας** το ΔΔΧ θεώρησε μεν διεθνώς υπεύθυνη την Αλβανία, επειδή δε φρόντισε να εξασφαλίσει την αβλαβή διέλευση των ξένων πλοίων από την αιγιαλίτιδα ζώνη της (παράλειψη)· αλλά, ταυτόχρονα, εξίσου υπεύθυνη και την Αγγλία, επειδή προχώρησε σε αλίευση ναρκών, παραβιάζοντας την εδαφική ακεραιότητα της Αλβανίας (θετική ενέργεια). Η παραβίαση του διεθνούς δικαίου μπορεί να αφορά τόσο σε συμβατική υποχρέωση (π.χ. **Υπόθεση Εργοστασίου Chorzow** μεταξύ Γερμανίας και Πολωνίας όπου τέθηκε θέμα εφαρμογής της Συνθήκης των Βερσαλλιών) όσο και σε κανόνα του εθιμικού διεθνούς δικαίου (π.χ. **Υπόθεση του Στενού της Κέρκυρας και Υπόθεση Νικαράγουα**). Ο χαρακτηρισμός μιας ενέργειας του κράτους ως διεθνώς παράνομης διέπεται από το διεθνές δίκαιο· έτσι, το κράτος που το παραβιάζει δε μπορεί να προβάλει ένσταση επικαλούμενο την εσωτερική νομοθεσία του (Σύνταγμα, νόμοι ή άλλες πράξεις του εσωτερικού δικαίου)- π.χ. στην **Υπόθεση LaGrand:** δύο αδέρφια καταδικάστηκαν στη θανατική ποινή, χωρίς να έχουν ενημερωθεί για τα δικαιώματά τους για προξενική αγωγή -> οι ΗΠΑ υποστήριξαν ότι λόγω του ομοσπονδιακού συστήματος, η κυβέρνηση της Ουάσιγκτον δε μπορούσε να επέμβει σε διαδικασίες των επιμέρους πολιτειών. Πάντως, το ΔΔΧ έκρινε ότι η κεντρική κυβέρνηση δεσμεύεται διεθνώς και δε μπορεί να επικαλείται τις εσωτερικές της υποθέσεις.

**Β. Καταλογισμός στο κράτος:** ***α. Όργανα του κράτους*** **=>** Το κράτος ευθύνεται για τις ενέργειες οποιουδήποτε κρατικού οργάνου, ανεξάρτητα από την εξουσία που ασκεί, τη θέση που κατέχει, και το αν είναι όργανο της κεντρικής κυβέρνησης ή εδαφικής μονάδας του κράτους. Το κράτος δεσμεύεται διεθνώς κι από τις ενέργειες που προέρχονται από φαινομενικά αναρμόδια όργανο ή όργανο που καλόπιστα θεωρούσε είχε σχετική αρμοδιότητα (π.χ. η ακτοφυλακή των ΗΠΑ ανέκοψε τον πλου βρετανικού πλοίου στην ανοικτή θάλασσα, για να ελέγξει το φορτίο που περιείχε όπλα -> διεθνής ευθύνη των ΗΠΑ προς αποζημίωση της Αγγλίας). Τα όργανα του κράτους δεσμεύουν κι όταν δρουν καθ' υπέρβαση καθήκοντος ή δημιουργούν την εντύπωση ότι βρίσκονται σε υπηρεσία, είτε κι όταν ενεργούν αντίθετα προς ρητές οδηγίες που έχουν λάβει (π.χ. αστυνομικές δυνάμεις του Μεξικού παραβίασαν την εντολή του δημάρχου της πόλης και ενώθηκαν με το οργισμένο πλήθος, σκοτώνοντας αμερικανούς υπηκόους). Οι ενέργειες όλων των κρατικών οργάνων, ανήκουν στην εκτελεστική/νομοθετική/δικαστική εξουσία περιλαμβάνονται στις πράξεις του κράτους, καθώς αυτό

αντιμετωπίζεται ως ένα ενιαίο σύνολο:
**• Πράξεις της εκτελεστικής εξουσίας:** βλ. στρατιωτικές ή πολιτικές υπηρεσίες- π.χ κακομεταχείριση ή παράνομη κράτηση αλλοδαπού.
**• Πράξεις της νομοθετικής εξουσίας:** Το κράτος πρέπει να ρυθμίζει την εσωτερική του νομοθεσία κατά τέτοιο τρόπο ώστε να ανταποκρίνεται στις διεθνείς του υποχρεώσεις· διαφορετικά, το κράτος φέρει ευθύνη. Η διεθνής ευθύνη, πάντως, στοιχειοθετείται, όχι τη στιγμή της νομοθέτησης, αλλά όταν το κράτος εφαρμόσει το νομοθέτημα που παραβιάζει τη διεθνή υποχρέωση. Η μελέτη του Σ107,§2 (1975/83) θα δημιουργούσε συζήτηση ως προς τη διεθνή ευθύνη σε περίπτωση αναθεώρησης συμβάσεων περί επενδύσεων κεφαλαίων του εξωτερικού, αν αυτή δεν ήταν απόλυτα δικαιολογημένη. Επιπλέον, μπορεί να δημιουργείται διεθνής ευθύνη επειδή ορισμένο κράτος παραλείπει να νομοθετήσει στο εσωτερικό δίκαιο, μην πραγματώνοντας έτσι μια διεθνή υποχρέωσή του.
**• Πράξεις της δικαστικής εξουσίας:** Διεθνή ευθύνη δημιουργεί η αρνησιδικία, την οποία αποτελούν κάθε φύσεως εμπόδια που δεν επιτρέπουν στον αλλοδαπό, είτε να υποβάλει αγωγή στα δικαστήρια, είτε να προσκομίσει τα απαραίτητα στοιχεία για την εκδίκαση μιας υπόθεσης, είτε να εμφανιστεί ως μάρτυρας σε δίκη, είτε συνεπάγονται δυσανάλογη βραδύτητα σε σχέση με τον κανονικό ρυθμό απόδοσης της δικαιοσύνης, ή υπερβολική cautio judicatum solvi ή γενικώς άνιση μεταχείριση στην απόδοση δικαιοσύνης ανάμεσα σε ημεδαπούς και αλλοδαπούς. Αρνησιδικία, δηλ. αποτελεί κι η έκδοση απόφασης σαφώς αντίθετης προς το διεθνές δίκαιο- π.χ. στην υπόθεση Εντάλματος σύλληψης που εκδόθηκε κατά του εν ενεργεία τότε Υπουργού Εξωτερικών του Κογκό από τις βελγικές αρχές παραβίαζε την αρχή της λειτουργικής ασυλίας του. Το κράτος, όμως, ενδεχομένως δεσμεύεται κι από ειδικά διεθνή καθεστώτα, όπως την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (≠ βασανιστήρια, παράνομη στέρηση της ελευθερίας, ταπεινωτική μεταχείριση). Η διεθνής ευθύνη, τέλος, προβάλλεται μόνο αν δεν υπάρχει δυνατότητα προσφυγής του αλλοδαπού στα εσωτερικά ένδικα μέσα. // ***β. Πρόσωπα (φυσικά ή νομικά) που δεν έχουν επίσημη ιδιότητα αλλά ενεργούν για λογαριασμό του κράτους =>*** Αυτό συμβαίνει όταν έχουν εξουσιοδοτηθεί από το δίκαιο του κράτους να ασκήσουν στοιχεία κυβερνητικής λειτουργίας (π.χ. διοίκηση φυλακών από ιδιωτικές εταιρείες, ανάθεση σε αεροπορικές εταιρείες εξουσιών σχετικά με τον έλεγχο μετανάστευσης), ή στην περίπτωση που το κράτος κατευθύνει ή ελέγχει τις ενέργειές τους (=de facto όργανα του κράτους- Υπόθεση Νικαράγουα: το Δικαστήριο έκρινε αν οι contras δρούσαν υπό το γενικό έλεγχο των ΗΠΑ <χρηματοδότηση, παροχή εξοπλισμού> ή αν αυτές ασκούσαν και αποτελεσματικό έλεγχο των επιχειρήσεών τους. // ***γ. Το κράτος ευθύνεται για πράξεις ιδιωτών ενεργούντων ως ιδιωτών, εφόσον τις αναγνωρίζει ή τις υιοθετεί ως δική του συμπεριφορά*** (π.χ. Υπόθεση του διπλωματικού και προξενικού προσωπικού στην Τεχεράνη -> το Ιραν υπείχε ευθύνη από τη στιγμή που η κυβέρνηση επικρότησε και υιοθέτησε τη συμπεριφορά εκείνων των φοιτητών).

***3. Περιστάσεις που αίρουν τον άδικο χαρακτήρα μιας πράξης:*** **η συναίνεση του κράτους** στην τέλεση μιας συγκεκριμένης ενέργειας / **η νόμιμη άμυνα** σύμφωνα με το Χάρτη του ΟΗΕ / **τα αντίμετρα εναντίον μιας διεθνώς άδικης πράξης / η ανωτέρα βία** (=επέλευση απρόβλεπτου γεγονότος εκτός των ορίων ελέγχου του κράτους, που καθιστά αδύνατη την εκπλήρωση υποχρέωσης) / **κατάσταση κινδύνου ζωής του αυτουργού και των ατόμων που έχουν ανατεθεί στη φροντίδα του.**

***4. Συνέπειες της διεθνούς ευθύνης:*** **α) Υποχρέωση επανόρθωσης: 1) με επαναφορά των πραγμάτων στην πρότερη κατάσταση (=restitutio).** Αν η παράνομη ενέργεια αποτελεί νομική πράξη, η restitutio συνίσταται στην κατάργηση ή τροποποίηση της επίδικης εσωτερικής πράξης. <Στην υπόθεση του Εντάλματος σύλληψης, το Διεθνές Δικαστήριο έκρινε ότι το Βέλγιο όφειλε, με τα μέσα της επιλογής του, να ακυρώσει το ένταλμα που είχε εκδοθεί από τις αρχές του, και να τις ενημερώσει σχετικά>. / **2) Αν η restitutio καθίσταται αδύνατη ή δεν επαρκεί για την**

**αποκατάσταση της προκληθείσας βλάβης, το κράτος υποχρεούται να παράσχει αποζημίωση** (π.χ. το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, σε περίπτωση παραβίασης της ΕΣΔΑ, επιδικάζει αποζημίωση υπό τη μορφή της δίκαιης ικανοποίησης, εφόσον το εσωτερικό δίκαιο του συμβαλλόμενου κράτους επιτρέπει μόνο την ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης). // **3) Ικανοποίηση ->** εφαρμόζεται όταν η βλάβη δε μπορεί να αποκατασταθεί με restitutio ή με αποζημίωση, κυρίως δε για την ηθική ή νομική ζημία που υφίσταται το κράτος <π.χ προσβολή της σημαίας του, παραβίαση των χώρων της διπλωματικής αποστολής>. Μπορεί να ***συνίσταται σε αναγνώριση της παραβίασης, έκφραση μεταμέλειας, επίσημης συγγνώμης.*** Μπορεί επίσης να λάβει τη ***μορφή διαπίστωσης από διεθνές δικαιοδοτικό όργανο του παράνομου χαρακτήρα μιας ενέργειας*** (π.χ. υπόθεση καταβύθισης του πλοίου Rainbow Warrior που ανήκε στη Greenpeace από πράκτορες των γαλλικών μυστικών υπηρεσιών). II **<u>β) Άλλες υποχρεώσεις:</u>** Το κράτος υποχρεούται να παύσει την παράνομη ενέργεια αν αυτή συνεχίζεται, καθώς και να παράσχει διαβεβαιώσεις κι εγγυήσεις περί μη επανάληψης, εφόσον αυτό κρίνεται αναγκαίο, ή να προχωρήσει στη λήψη ορισμένων μέτρων στο μέλλον (π.χ. στην υπόθεση LaGrand, το ΔΔΧ έκρινε ότι η έκφραση συγγνώμης δεν ήταν επαρκής· απαιτείτο και δέσμευση των ΗΠΑ σχετικά με την υιοθέτηση μέτρων εφαρμογής των συμβατικών τους υποχρεώσεων στο μέλλον + να επιτρέπουν την επανεξέταση του κατηγορητηρίου και της ποινής).

***5. Ενεργοποίηση της διεθνούς ευθύνης:*** π.χ. **προσφυγή σε διαπραγματεύσεις ή σε διεθνές δικαιοδοτικό όργανο + περίπτωση αντιμέτρων από την πλευρά του ζημιωθέντος κράτους,** αν το παραβιάζον κράτος αρνείται να λήξει την παράνομη ενέργεια ή να αποδώσει την προσήκουσα επανόρθωση -> ο παράνομος χαρακτήρας των μέτρων αυτών αίρεται, εφόσον λαμβάνονται προς απάντηση σε μια παράνομη πράξη και υιοθετούνται σύμφωνα με τους διεθνείς κανόνες. Υπάρχουν διατάξεις σχετικές με τη δυνατότητα/περιορισμούς λήψης αντιμέτρων, καθώς και οι διαδικαστικές προϋποθέσεις προσφυγής σε αυτά. Τέλος, δεν υπάρχει δυνατότητα λήψης 'συλλογικών' αντιμέτρων από κράτη άλλα πλην του ζημιωθέντος· τα άλλα κράτη μπορούν να λάβουν τα νόμιμα μέτρα με σκοπό τη διασφάλιση της παύσης της παραβίασης και της παροχής επανόρθωσης προς το συμφέρον του ζημιωθέντος κράτους.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV
# Η ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

***1. Γενικά:*** Διπλωματική προστασία είναι το δικαίωμα κάθε κράτους να απαιτήσει από άλλο, που κατά παράβαση του διεθνούς δικαίου προκάλεσε ζημία σε υπήκοο του πρώτου, να την αντικαταστήσει => εθιμικός θεσμός + μηχανισμός προστασίας ατομικών δικαιωμάτων ανεξάρτητα από το ουσιαστικό περιεχόμενό τους. Περιβάλλεται από σαφείς προϋποθέσεις, που έχει επιβάλει η πρακτική και δεν διακινδυνεύεται επέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις των κρατών, ενώ δημιουργούνται διεθνείς διαδικασίες προστασίας των ατόμων, σε περίπτωση που παραβιάζονται τα δικαιώματά τους από ξένο κράτος (κάθε αλλοδαπός που βρίσκεται στο έδαφος οποιουδήποτε κράτους μέλους του Συμβουλίου της Ευρώπης. μπορεί να ασκήσει προσφυγή στα όργανα της Σύμβασης της Ρώμης, χωρίς να παρέμβει το κράτος της ιθαγένειάς του). Μάλιστα, η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου έχει υιοθετήσει 19 άρθρα για τη διπλωματική προστασία.

***2. Παραβίαση δικαιώματος:*** Δεν αρκεί να κινδυνεύει μόνο κάποιο συμφέρον υπηκόου ενός κράτους· απαιτείται να υπάρχει παραβίαση συγκεκριμένου διεθνώς προστατευόμενου δικαιώματος <π.χ. απαράδεκτη άσκηση διπλωματικής προστασίας -> οι ξένοι δανειστές ιδιώτη, που βλάπτεται από παράνομη ενέργεια του κράτους του, επιζητούν να προστατεύσουν τα συμφέροντά τους κι

επικαλούνται την παρέμβαση του κράτους της ιθαγένειάς τους>. Το παραβιαζόμενο δικαίωμα μπορεί να προκύπτει είτε από το εθιμικό διεθνές δίκαιο, είτε από το συμβατικό διεθνές δίκαιο, είτε κι από συμφωνία που έχει συναφθεί μεταξύ κράτους-ξένων ιδιωτών (φυσικό ή νομικό πρόσωπο). -π.χ. Στην υπόθεση LaGrand το ΔΔΧ έκρινε ότι το κράτος της ιθαγένειας του φυσικού προσώπου που κρατείται στο έδαφος άλλου κράτους, δικαιούται να ασκήσει διπλωματική προστασία υπέρ του κρατουμένου, όταν παραβιάζονται ορισμένα δικαιώματά του.

***3. Διακριτική ευχέρεια:*** Όταν υπάρχει παραβίαση δικαιώματος υπηκόων ενός κράτους από άλλο, το κράτος της ιθαγένειας των θιγομένων προσώπων έχει διακριτική ευχέρεια για την άσκηση της διπλωματικής προστασίας. Δηλαδή, το κράτος πρέπει να θεωρείται ως το μόνο ικανό να αποφασίσει αν / κατά ποιο μέτρο / πότε θα παύσει να παράσχει την προστασία του -> εξαρτάται κυρίως από παράγοντες πολιτικής φύσης.

***4. Ενέργεια κράτους προς κράτος:*** Ο θιγόμενος ιδιώτης, αφού δεν καρποφορήσουν ορισμένες ενέργειες, παύει να εμφανίζεται στο προσκήνιο και το κράτος της ιθαγένειάς του αναλαμβάνει την άσκηση της διπλωματικής προστασίας, αν το κρίνει σκόπιμο. Αποτελεί στοιχειώδη αρχή του διεθνούς δικαίου ότι το κράτος δικαιούται να προστατεύει τους υπηκόους του όταν αυτοί βλάπτονται από πράξεις αντίθετες προς το διεθνές δίκαιο που διαπράττονται από άλλο κράτος => δικαίωμα του κράτους να εξασφαλίσει στο πρόσωπο των υπηκόων του το σεβασμό των διεθνών κανόνων. Έτσι, με την άσκηση διπλωματικής προστασίας δημιουργείται μια νέα σχέση κράτους προς κράτος, αν και τα διεθνή όργανα, όταν εξετάζουν την ουσία της διαφοράς, λαμβάνουν υπόψη τους τη ζημία που υπέστη ο συγκεκριμένος υπήκοος. Αφού ασκηθεί η διπλωματική προστασία και πραγματοποιηθεί ένας διακανονισμός κράτους προς κράτος, είναι αδιάφορο για το διεθνές δίκαιο το αν/πώς/ πότε η αποζημίωση που καταβάλλεται από το προσβάλλον κράτος θα αποδοθεί από το κράτος που άσκησε τη διπλωματική προστασία στους ιδιώτες που υπέστησαν τη βλάβη.

***5. Προϋποθέσεις άσκησης της διπλωματικής προστασίας:***
**• <u>Ιθαγένεια =></u> Α) Φυσικά πρόσωπα: 1) μία ιθαγένεια ->** Η διπλωματική προστασία ασκείται από το κράτος του προσώπου που φέρει την συγκεκριμένη ιθαγένεια. Όλα τα κράτη έχουν κυριαρχικό δικαίωνα να καθορίζουν μόνα τους κάτω από ποιες προϋποθέσεις χορηγούν την ιθαγένειά τους στα άτομα· παράλληλα, για να ασκηθεί διπλωματική προστασία με βάση την ιθαγένεια, η χορήγησή της πρέπει να γίνεται υπό ορισμένες προϋποθέσεις (π.χ. Υπόθεση Nottebohm -> Γερμανός που μετανάστευσε στη Γουατεμάλα, διατηρώντας την (γερμανική) ιθαγένειά του, ώσπου υπέβαλε αίτηση στο Λιχτενστάιν για την απόκτηση της ιθαγένεια του μικρού αυτού κράτους - το ΔΔΧ δε δέχτηκε ότι το Λιχτενστάιν είχε δικαίωμα να ασκήσει διπλωματική προστασία υπέρ του υπηκόου του απέναντι στη Γουατεμάλα· η τελευταία εξακολουθούσε να τον θεωρεί Γερμανό). Εξάλλου, η ιθαγένεια είναι ένας νομικός δεσμός που βασίζεται στην ύπαρξη συμφερόντων και αισθημάτων, αμοιβαίων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων -> νομική έκφραση του γεγονότος ότι το άτομο στο οποίο χορηγείται είναι στενότερα δεμένο με τον πληθυσμό του κράτους που παρέχει την ιθαγένεια, παρά με εκείνου οποιουδήποτε άλλου. Πάντως, υπάρχει δυνατότητα άσκησης διπλωματικής προστασίας και υπέρ μη υπηκόου (ανιθαγενείς, πρόσφυγες) αρκεί να διαμένει νόμιμα και τακτικά στο εν λόγω κράτος. // **2) Δύο ή περισσότερες ιθαγένειες ->** Δε μπορεί να ασκηθεί από ένα κράτος απέναντι στο άλλο, αν ο ιδιώτης έχει την ιθαγένεια και των δύο αυτών κρατών -> ισότιμος σεβασμός προς την κυριαρχία του καθενός από τα δύο. Στην περίπτωση, όμως, που το αίτημα απευθύνεται σε τρίτο κράτος, τότε λαμβάνεται υπόψη η ενεργός ιθαγένεια, δηλ. αυτή που συνδέει περισσότερο ένα πρόσωπο με ορισμένο κράτος παρά με άλλο. Βέβαια, μπορεί να ασκήσει διπλωματική προστασία οποιοδήποτε από τα δύο κράτη ή από κοινού. Στο θέμα της εξουδετέρωσης της διπλωματικής προστασίας σε περίπτωση διπλής ιθαγένειας, η νομολογία δεν είναι σταθερή (π.χ. Στην υπόθεση Canavero, η ιταλική

κυβέρνηση δεν μπόρεσε να στηρίξει το δικαίωμα διπλωματικής προστασίας υπέρ του Canavero, επειδή είχε συγχρόνως και την ιθαγένεια του Περού / Υπόθεση Salem -> εμφανιζόταν ως υπήκοος της Αιγύπτου ζητώντας αποζημίωση από τις ΗΠΑ, όπου είχε πολιτογραφηθεί, ενώ είχε και την ιθαγένεια του Ιράν). II **Β) Νομικά πρόσωπα:** Διπλωματική προστασία από ένα κράτος υπάρχει υπέρ εταιρειών που υπάγονται στο εσωτερικό του δίκαιο. Δηλαδή, το κράτος στο έδαφος του οποίου το νομικό πρόσωπο έχει συσταθεί σύμφωνα με το εσωτερικό του δίκαιο και στο οποίο έχει την κύρια έδρα του, μπορεί να προστατεύσει το νομικό πρόσωπο διεθνώς (π.χ. η καναδική εταιρεία Barcelona Traction ασκούσε τις δραστηριότητές της στην Ισπανία, λειτουργώντας με βελγικά κεφάλαια· όταν υπέστη ζημίες από τη στάση των ισπανικών αρχών, το Βέλγιο προέβαλε αίτημα προστασία της. -> δεν είχε έννομο συμφέρον, αφού η εταιρεία δεν είχε διαλυθεί). Άρα, για την παροχή διπλωματικής προστασίας νομικού προσώπου, αρμοδιότητα έχει το κράτος στο έδαφος του οποίου το νομικό πρόσωπο συνεστήθη. Αν, όμως, τον έλεγχό του ασκούν υπήκοοι άλλου κράτους ή δεν έχει ουσιαστική δραστηριότητα στο κράτος σύστασης, αρμόδιο καθίσταται το κράτος στο έδαφος του οποίου βρίσκονται η έδρα του νομικού προσώπου και ο οικονομικός έλεγχός του. Τέλος, το κράτος της ιθαγένειας των μετόχων νομιμοποιείται να ασκήσει διπλωματική προστασία υπέρ αυτών, εφόσον τα δικαιώματά τους έχουν υποστεί άμεση ζημία.

**• <u>Εξάντληση εσωτερικών ένδικων μέσων =></u>** Αποτρέπει τη δημιουργία ζητημάτων μεταξύ κρατών εφόσον ορισμένη απαίτηση ιδιώτη μπορεί να ικανοποιηθεί χωρίς την παρέμβαση του κράτους ιθαγένειάς του. Η εξάντληση των εσωτερικών ένδικων μέσων δε μπορεί να αντιταχθεί αν **α) δεν υπάρχουν ένδικα μέσα στα οποία να προσφύγει ο βλαπτόμενος / β) όταν τα δικαστήρια συστηματικά απορρίπτουν τις προσφυγές αλλοδαπών ή όταν τα δικαστήρια δημιουργούν καταστάσεις αρνησιδικίας ως προς ορισμένους αλλοδαπούς / γ) παρατηρείται καθυστέρηση στη διαδικασία απονομής της δικαιοσύνης / δ) απουσιάζει η σύνδεση ζημιωθέντος αλλοδαπού-υπεύθυνου κράτους / ε) το υπεύθυνο κράτος παραιτήθηκε από την απαίτηση εξάντλησης των ένδικων μέσων.** Ο κανόνας της εξάντλησης των εσωτερικών ένδικων μέσων δεν ισχύει όταν συγκεκριμένη διεθνής συνθήκη τον παρακάμπτει ρητά ή από την εν γένει διατύπωσή της. Πλέον, τα διεθνή όργανα αντιμετωπίζουν ολοένα πιο ελαστικά το θέμα, γιατί σημασία έχει να προστατεύονται αποτελεσματικά τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα.

**• <u>Η θεωρία των 'καθαρών χεριών' =></u>** Προϋπόθεση για την άσκηση διπλωματικής προστασίας αποτελεί η άψογη συμπεριφορά του προσώπου στο οποίο παρέχεται αυτή, δηλ. το να μην έχει παρανομήσει στο έδαφος του ξένου κράτους. Βέβαια, αν ο αλλοδαπός παρανόμησε απέναντι στο εσωτερικό δίκαιο, επειδή ήταν αντίθετο προς το διεθνές, τότε χωρεί διπλωματική προστασία. -> αγγλοσαξωνική προέλευση + απήχηση στα κράτη του Τρίτου Κόσμου.

# ΚΕΦΑΙΟ V
# Η ΔΙΑΔΟΧΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

***1. Γενικά:*** Διαδοχή κρατών είναι η αντικατάσταση της κυριαρχίας ενός κράτους σε δεδομένο γεωγραφικό χώρο από την κυριαρχία άλλου. Είναι μια έννοια γενική, που περιλαμβάνει τόσο τον προσδιορισμό των πραγματικών καταστάσεων που προκαλούν μεταβολές κυριαρχίας, όσο και τις έννομες συνέπειές τους κυρίως στις διεθνείς σχέσεις. Πρέπει να σημειωθεί ότι με τη διαδοχή κυβερνήσεων (με τρόπο επαναστατικό ή συνταγματικό) δεν επέρχεται μεταβολή ή κατάργηση της διεθνούς νομικής προσωπικότητας του κράτους και, συνεπώς, δεν υπάρχει θέμα διαδοχής από την άποψη του διεθνούς δικαίου, με βάση την εφαρμογή της αρχής συνέχειας του κράτους. Πάντως, η μεταβολή καθεστώτος ή κυβέρνησης μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα διαδοχής, όταν ένα νέο επαναστατικό καθεστώς βάζει στόχους που δε θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν αν το κράτος δεν

απαλλασσόταν από ορισμένες διεθνείς δεσμεύσεις που είχε αναλάβει το προηγούμενο καθεστώς (π.χ. σοβιετικό καθεστώς που αντικατέστησε την τσαρική κυβέρνηση). Η διαδοχή κρατών καλύπτει πολλά διαφορετικά φαινόμενα μεταβολής κυριαρχίας- π.χ. προσάρτηση εδάφους, ένωση κράτους, απόσχιση τμήματος εδάφους, χωρισμός/κατάτμηση κράτους ή άσκηση του δικαιώματος αυτοδιάθεσης των λαών. Το διεθνές δίκαιο προσπαθεί να καθορίσει σε ποιες περιπτώσεις δικαιώματα και υποχρεώσεις που αφορούν στο έδαφος που περιέρχεται σε κάποιο άλλο κράτος μεταβιβάζονται στο διάδοχο κράτος ή παύουν να ισχύουν ή εξακολουθούν να δεσμεύουν το προκάτοχο.

***2. Νομική θεμελίωση:*** Αρχικά, γινόταν επίκληση της αρχής της καθολικής διαδοχής, με την έννοια ότι το διάδοχο κράτος, αποκτώντας ένα νέο έδαφος, αναλάμβανε όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που αφορούσαν στα πρόσωπα και τα πράγματα που βρίσκονταν στο έδαφος αυτό. Στον 19ο αιώνα, με την απόκτηση νέου εδάφους, το κράτος προβάλλει την αρχή της κυριαρχίας· βέβαια, γινόταν διάκριση ανάμεσα στις προσωπικές (αναφέρονταν σε συναλλαγές μεταξύ κρατών και δεν δέσμευαν το διάδοχο κράτος) και στις μη προσωπικές συνθήκες (δέσμευαν το διάδοχο κράτος- π.χ. διακανονισμοί εδαφικού χαρακτήρα). Επίσης, υποστηρίχθηκε ότι ένα κράτος που απελευθερώνεται από το καθεστώς του προτεκτοράτου εξακολουθεί να δεσμεύεται από τις συνθήκες που συνάφθηκαν από την προστάτιδα δύναμη για λογαριασμό του. Πάντως, φάνηκε να ενισχύεται και η αρχή της 'tabula rasa', με την ανεξαρτητοποίηση κρατών της Αφρικής και της Ασίας. Έτσι, άλλοτε υπήρξε εντελώς αρνητική στάση κι άλλοτε διακηρύχθηκε η συνέχιση των συμβατικών δεσμεύσεων που είχε αναλάβει η προκάτοχη αποικιακή δύναμη ως προς το κράτος που ανεξαρτητοποιήθηκε. Στο σημείο αυτό σημειώνεται ότι η Γενική Γραμματεία του ΟΗΕ, μετά την εισδοχή ενός νέου κράτους μέλους, του κοινοποιούσε πίνακα των συνθηκών του προκατόχου κράτους και καλούσε το διάδοχο κράτος να γνωστοποιήσει ποιες διεθνείς συνθήκες εξακολουθούσαν να ισχύουν ως προς αυτό και ποιες όχι. Τέλος, η σύγχρονη θεωρία κινείται περισσότερο προς την κατεύθυνση του συγκερασμού των δύο αντιτιθέμενων θεωριών για τον περιορισμό διαταράξεων στη διεθνή έννομη τάξη.

***3. Κωδικοποίηση του δικαίου περί διαδοχής κρατών:*** Διακρίνονται τρεις μεγάλοι τομείς διαδοχής κρατών => **α) ως προς τις συνθήκες / β) ως προς άλλα θέματα / γ) ως προς τους διεθνείς οργανισμούς.** Ένα βήμα προς την κωδικοποίηση έγινε με την υιοθέτηση της Σύμβασης της Βιέννης περί διαδοχής ως προς τις διεθνείς συνθήκες (1978) και της Σύμβασης της Βιέννης περί διαδοχής <διαμορφώθηκε στο πλαίσιο της αποαποικιοποίησης και δεν θεωρείται κωδικοποιητική> ως προς την κρατική περιουσία, τα κρατικά αρχεία και τα χρέη (1983).

***4. Πρόσφατες εξελίξεις:*** Οι εδαφικές ανακατατάξεις στη Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, και η διάλυση πρώην ομοσπονδιακών κρατών (ΕΣΣΔ) επανέφεραν το ζήτημα της διαδοχής. Διαπιστώθηκε ότι υπάρχουν λίγες καθιερωμένες αρχές του διεθνούς δικαίου για τη διαδοχή κρατών, η εφαρμογή των οποίων πρέπει να γίνεται κατά περίπτωση. Τα πρόσφατα φαινόμενα μπορούν να ενταχθούν σε: **ένωση κρατών** (π.χ. ενσωμάτωση της Ανατολικής στη Δυτική Γερμανία, η οποία συνέχισε τη διεθνή νομική της προσωπικότητα ως Γερμανία) / **χωρισμό ή κατάτμηση πρώην ομοσπονδιακών κρατών** (π.χ. η Ρωσία θεωρήθηκε ως συνεχιστής της ΕΣΣΔ, ενώ οι υπόλοιπες πρώην σοβιετικές δημοκρατίες θεωρήθηκαν διάδοχα κράτη ΙΙ η Ομόσπονδη Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία <Σερβία-Μαυροβούνιο> επιδίωξε να πάρει τη θέση της Σοσιαλιστικής Ομοσπονδίας της Γιουγκοσλαβίας, ενώ τα υπόλοιπα γιουγκοσλαβικά κράτη θεωρούσαν ότι η πρώην Γιουγκοσλαβία είχε πάψει να υπάρχει => διαμελισμός κράτους και δημιουργία πέντε νέων διάδοχων κρατών).

***5. Η διαδοχή ως προς τις διεθνείς συνθήκες:*** Από τη μία πλευρά, η ασφάλεια δικαίου επιτάσσει την -κατά το δυνατό μεγαλύτερη- σταθερότητα των διεθνών συμβατικών ρυθμίσεων. Από την άλλη, η αυτονομία της βούλησης στο συμβατικό πεδίο οδηγεί στην απεξάρτηση του νέου, κυρίαρχου κράτους

από τις δεσμεύσεις του προκατόχου του. Σημειώνεται ότι η Σύμβαση του 1978 δεν εφαρμόζεται σε διαδοχή κρατών που πραγματοποιήθηκε έπειτα από επίθεση, παράνομη χρήση βίας και παραβίαση της αρχής της αυτοδιάθεσης.

***Α. Διαδοχή ως προς ειδικές κατηγορίες συνθηκών:*** **α) Συνθήκες συνοριακού ή εδαφικού χαρακτήρα** -> Η διαδοχή δε θίγει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που δημιουργούνται από συνθήκες που αφορούν στη χάραξη συνόρων και τα συνοριακά καθεστώτα ανάμεσα στα κράτη (επιβεβαιώθηκε με την απόφαση του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας, τις Κατευθυντήριες αρχές για την αναγνώριση νέων κρατών στην Αν. Ευρώπη και στην ΕΣΣΔ, την επιτροπή Badinter για τη Γιουγκοσλαβία). Αυτό συνάγεται από την αρχή του σεβασμού του εδαφικού status quo και, πιο συγκεκριμένα, από την αρχή uti possidetis. Δεν υπάγονται στο καθεστώς διαδοχής κρατών υποχρεώσεις και δικαιώματα που αφορούν στη χρήση ή στον περιορισμό χρήσης εδάφους, όπως έχει καθοριστεί από συνθήκη προς όφελος ενός τρίτου κράτους. Τέτοιες συμβατικές δεσμεύσεις συνεχίζουν να ισχύουν, εκτός αν τα ενδιαφερόμενα κράτη συμφωνήσουν διαφορετικά (π.χ. Υπόθεση φράγματος Gabsikovo-Nagymaros -> η Σλοβακία δεσμεύτηκε από μια συνθήκη μεταξύ Ουγγαρίας και Τσεχοσλοβακίας, για την κατασκευή και από κοινού εκμετάλλευση φράγματος στο Δούναβη). ΙΙ **β) Πολυμερείς συμβάσεις:** Στη Συνδιάσκεψη της Βιέννης έγινε λόγος για συνθήκες 'παγκόσμιου χαρακτήρα'= πολυμερείς συνθήκες που κωδικοποιούν και εξασφαλίζουν την προοδευτική ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου, ή εκείνες των οποίων το αντικείμενο κι ο σκοπός ενδιαφέρουν τη διεθνή κοινότητα στο σύνολό της. Σημειώνεται ότι αν μια διεθνής συνθήκη αποκρυσταλλώνει εθιμικό διεθνές δίκαιο, τότε ο κανόνας ισχύει έξω από το συμβατικό πλαίσιο, κατά το μέτρο που δεσμεύει όλα τα κράτη. Στην πράξη, παρατηρήθηκε σαφής τάση υπέρ της συνέχισης των πολυμερών συμβάσεων. Η Γενική Γραμματεία του ΟΗΕ δεν ακολούθησε την πρακτική της κοινοποίησης, αλλά άφησε ελευθερία κινήσεων· από την άλλη, η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας απαίτησε από κάθε διάδοχο κράτος να δεχτεί τις προϋπάρχουσες δεσμεύσεις από διεθνείς συμβάσεις εργασίας που είχαν αναληφθεί από τον προκάτοχο. Ειδικά στις διεθνείς συμβάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, διαφάνηκε τάση συνέχισης των διεθνών υποχρεώσεων του προκάτοχου κράτους -> 'αυτόματη' διαδοχή.

***6. Διαδοχή ως προς τους διεθνείς οργανισμούς:*** Η διαδοχή ως προς τις ιδρυτικές συνθήκες διεθνών οργανισμών συνδέεται μάλλον με τις διατάξεις τους. Τα διάδοχα κράτη δεν αποκτούν αυτομάτως την ιδιότητα του μέλους ενός διεθνούς οργανισμού διαδεχόμενα έτσι το προκάτοχο κράτος, αλλά πρέπει να ακολουθήσουν τη διαδικασία ένταξης στον οργανισμό. Αν, όμως, υπάρχει κράτος που συνεχίζει τη νομική προσωπικότητα του προκατόχου, τότε συνεχίζει να έχει την ιδιότητα του μέλους του διεθνούς οργανισμού. Η αρχή της μη διαδοχής στις ιδρυτικές συνθήκες κάμπτεται σε δύο περιπτώσεις: **α) στους οργανισμούς οικονομικού χαρακτήρα (π.χ. ΔΝΤ), όπου ισχύει η 'διαδοχή υπό όρους' / β) σε ορισμένους οργανισμούς τεχνικού χαρακτήρα, που συνήθως δεν είναι αυστηρά θεσμοποιημένοι, όπου εφαρμόστηκε η αρχή της 'αυτόματης' διαδοχής.**

***7. Οι επιμέρους ρυθμίσεις για τη διαδοχή στις διεθνείς συνθήκες:*** **α) Ως προς τη διαδοχή μέρους του εδάφους,** η συμβατική σχέση μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο διαδοχής ανάλογα με την έκταση της εφαρμογής της κι υπό την προϋπόθεση ότι δεν είναι αντίθετη με το σκοπό/αντικείμενο της σύμβασης ή ότι δεν αλλάζει ουσιαστικά τους όρους εφαρμογής της. / **β) στην περίπτωση διαδοχής κρατών που προκύπτει από τη δημιουργία νέων κρατών από αποικιοποίηση** ισχύει η αρχή tabula rasa / **γ) ως προς τις πολυμερείς συνθήκες,** προβλέπεται η δυνατότητα για τα νέα κράτη να συνεχίσουν να συμμετάσχουν σε αυτές με έγγραφη κοινοποίηση προς τα άλλα συμβαλλόμενα μέρη ή προς τον θεματοφύλακα, ανεξάρτητα αν συμφωνούν με τη συμμετοχή αυτή τα υπόλοιπα. / **δ) ως προς τις διμερείς συμβάσεις**, αυτές ισχύουν μόνο αν ρητά συμφωνούν τα δύο μέρη ή αν η συμπεριφορά τους δείχνει ότι θα μπορούσαν να είχαν συμφωνήσει ρητά / **ε) σε περίπτωση ένωσης**

**κρατών,** οι συνθήκες που ίσχυαν κατά την ημερομηνία διαδοχής για καθένα από τα προκάτοχα κράτη εξακολουθούν να ισχύουν και για το διάδοχο. Όταν μια συνθήκη εξακολουθεί να ισχύει, ισχύει μόνο για το τμήμα του εδάφους στο οποίο εφαρμοζόταν και στο παρελθόν· για να ισχύσει σε ολόκληρο το έδαφος του διαδόχου κράτους θα πρέπει είτε να επιτευχθεί η συναίνεση των συμβαλλόμενων, είτε να γίνει ειδική δήλωση από το διάδοχο κράτος. / **στ) σε περίπτωση χωρισμού ή διαμελισμού κράτους,** οι συνθήκες που ίσχυαν για το ενιαίο κράτος εξακολουθούν να ισχύουν και για τα διάδοχα.

***8. Διαδοχή ως προς την περιουσία του δημοσίου:*** Ρυθμίζεται συμβατικά από τα ενδιαφερόμενα κράτη (π.χ. με αφορμή τη δημιουργία νέων κρατών της Αφρικής και της Ασίας -> ανεξαρτητοποίηση)· ενίοτε δημιουργούνται ζητήματα ερμηνείας (π.χ. Συνθήκη της Λωζάνης ανάμεσα σε Ελλάδα-Τουρκία). Προτείνεται η διαδοχή να καταλαμβάνει τα ακίνητα και τα κινητά (δημόσιο χρήμα, αποθέματα χρυσού, τίτλους εκδοτικού ιδρύματος, δημόσια αρχεία, βιβλιοθήκες) του προκατόχου κράτους που βρίσκονται την ημερομηνία της διαδοχής στο έδαφος του διαδόχου κράτους. Η βασική αρχή είναι ότι η δημόσια περιουσία του προκατόχου περνά στο διάδοχο κράτος => πλήρης διαδοχή στα ακίνητα, εκτός από αντίθετες συμβατικές ρυθμίσεις μεταξύ των ενδιαφερομένων.

***9. Διαδοχή ως προς τις δεσμεύσεις απέναντι σε ιδιώτες:*** Ισχύει η αρχή του σεβασμού των 'κεκτημένων δικαιωμάτων', προκειμένου να διατηρηθούν ανέπαφα τα δικαιώματα των ιδιωτών από το διάδοχο κράτος- π.χ. **Υπόθεση Chorzow ->** η Πολωνία αρνήθηκε τη μεταβίβαση εργοστασίου που βρισκόταν στην Άνω Σιλεσία, καθώς θεώρησε πως η συμφωνία μεταξύ του Β' Ράιχ και της γερμανικής εταιρείας που διαχειριζόταν το εργοστάσιο, ήταν προϊόν απάτης. Ζήτημα τίθεται και για την τύχη των συμβάσεων παραχώρησης σε ξένους οικονομικών μονάδων εξυπηρέτησης του γενικού συμφέροντος- π.χ. **Υπόθεση Μαυρομμάτη**: η οθωμανική κυβέρνηση είχε παραχωρήσει στον Έλληνα την κατασκευή δημόσιων έργων στην Παλαιστίνη· μετά τον πόλεμο, έχασε την κυριαρχία στην περιοχή, την οποία ανέλαβε η Αγγλία· ενώ ο Μαυρομμάτης ζητούσε εκτέλεση των συμφωνηθέντων, η βρετανική κυβέρνηση προχώρησε σε άλλον ιδιώτη. Η Ελλάδα άσκησε το δικαίωμα διπλωματικής προστασίας και το Δικαστήριο έκρινε ότι οι παραχωρήσεις της Τουρκίας προς τον Μαυρομμάτη ίσχυαν και προς τη διάδοχη Αγγλία. Αντίστοιχη είναι κι η Υπόθεση των φάρων -> η εθνικοποίηση της διαχείρισης των παραχωρημένων στη Γαλλία φάρων της Οθωμανικής αυτοκρατορίας από την ελληνική κυβέρνηση οδήγησε σε αποζημίωση από την τελευταία. Συνάγεται ότι η αρχή συνέχισης των κεκτημένων δικαιωμάτων υφίσταται ως γενική αρχή, δεν ερμηνεύεται -όμως- ως απόλυτη, αλλά αφήνει περιθώρια ευχέρειας στο διάδοχο κράτος.

***10. Διαδοχή ως προς τη διεθνή ευθύνη:*** Η νομολογία είναι σαφώς αρνητική, αφού δε μπορεί να υφίσταται διαδοχή για τις παράνομες πράξεις. -π.χ. η Υπόθεση των απαιτήσεων για τη Χαβάη: Επειδή Βρετανοί είχαν φυλακιστεί παράνομα στη Χαβάη, η οποία αργότερα προσαρτήθηκε στις ΗΠΑ, η Αγγλία ήγειρε απαίτηση αποζημίωσης από τις τελευταίες. Το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι με τη διαδοχή των ΗΠΑ στη Χαβάη καταργήθηκαν όλες οι υποχρεώσεις που είχαν δημιουργηθεί ως συνέπεια της διεθνούς ευθύνης της προκάτοχης δύναμης.

# ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ
# Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

## ΤΜΗΜΑ Ι
## ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι
## ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΕΙΣ ΣΤΑ ΗΝΩΜΕΝΑ ΕΘΝΗ

***1. Γενικά:*** **Α. Η οργανική συνεργασία μεταξύ των κρατών πραγματοποιήθηκε στις σύγχρονες διεθνείς σχέσεις σταδιακά ->** η πορεία προς τη διεθνή οργάνωση δημιούργησε ανάγκες επικοινωνίας και συνεργασίας. Έτσι, διαμορφώθηκε η διεθνής συνδιάσκεψη και, αργότερα, ο διεθνής οργανισμός. ΙΙ **Β. Οι διπλωματικοί αντιπρόσωποι, οι διεθνείς συνδιασκέψεις κι οι διεθνείς οργανισμοί αλληλοσυμπληρώνονται** ανάλογα με τις περιστάσεις και δε μπορεί να διαπιστωθεί ποιος θεσμός είναι αποτελεσματικότερος στις διακρατικές σχέσεις. ΙΙ **Γ. Στη διαμόρφωση διεθνών σχέσεων παρεμβάλλονται και μη κρατικοί φορείς** (ιδιωτικές επιχειρήσεις και πολυεθνικές εταιρείες). Επίσης, διεθνείς οργανισμοί μετέχουν σε άλλους διεθνείς οργανισμούς, όπως και μη κρατικοί οργανισμοί διεθνούς συνεργασίας. Τέλος, υπάρχουν και κράτη που επιλέγουν τον απομονωτισμό (π.χ. Κίνα ως το 1971). ΙΙ **Δ. Από ποσοτική άποψη, η παρουσία διεθνών οργανισμών (περίπου 600) είναι εντυπωσιακή ->** παρεμβάλλονται σε επίπεδο διακρατικό και σε εκείνο της καθημερινής μας ζωής. Οι επιδράσεις από τη λειτουργία τους διοχετεύονται στην εξωτερική/εσωτερική πολιτική, την οικονομία και το δίκαιο των κρατών.

***2. Οι διεθνείς συνδιασκέψεις:*** **α) Ήδη από την ειρήνη της Βεστφαλίας (1648)** συγκαλούνταν διεθνείς συνδιασκέψεις για τη διαμόρφωση των νέων γεωγραφικών διαστάσεων των κρατών ή για τη διατήρηση νέας ισορροπίας δυνάμεων μετά από πόλεμο. Υπήρξαν, βέβαια, και διεθνείς συνδιασκέψεις με αντιδραστικό περιεχόμενο που θεσμοθέτησαν την Ιερά Συμμαχία για την αποτροπή της αυτοδιάθεσης των λαών. Στο παρελθόν τις συγκαλούσαν ένας ή περισσότεροι ηγεμόνες· στη σύγχρονη εποχή, είτε ορισμένα κράτη είτε κάποιος διεθνής οργανισμός. // **β) Στις διεθνείς συνδιασκέψεις συμμετέχουν αντιπρόσωποι των κρατών,** οι οποίοι εκφράζουν την πολιτική της κυβέρνησής τους. Πλέον, όμως, παρατηρείται η τάση να συμμετέχουν -χωρίς δικαίωμα ψήφου- μερικά αναγνωρισμένα ευρύτερα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα (που εκφράζουν τους λαούς που αγωνίζονται για την απομάκρυνση της ξένης κατοχής/αποικιοκρατίας) και μη διακυβερνητικοί οργανισμοί με μεγάλο κύρος (π.χ. Διεθνής Αμνηστία) // **γ) Οι συνδιασκέψεις υιοθετούν εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας.** Στο παρελθόν, η λήψη αποφάσεων γινόταν με ομοφωνία, αλλά πλέον με πλειοψηφία. Η αρχή της πλειοψηφίας διατυπώνεται στο εσωτερικό κανονισμό της κάθε συνδιάσκεψης· αυτός προβλέπει τον τρόπο εκλογής/αρμοδιότητες του προεδρείου, τη δημιουργία και τη σύνθεση των επιμέρους επιτροπής και τη λειτουργία της ολομέλειας. Σήμερα, ακολουθείται η πρακτική του consensus, δηλ. υιοθέτηση αποφάσεων χωρίς ψηφοφορία (->συμβιβασμοί στην τελική διατύπωση). Οι διεθνείς συνδιασκέψεις, μάλιστα, ανάλογα με το αντικείμενο τους, τον αριθμό των συμμετεχόντων και το αν θα διατυπώσουν διεθνή συνθήκη διαρκούν μακρό χρονικό διάστημα· άλλες διαρκούν πολύ μικρό χρονικό διάστημα, όταν διαπιστώνεται αδυναμία προώθησης των θεμάτων για τα οποία συγκλήθηκαν. // **δ) Οι εργασίες κάθε συνδιάσκεψης αρχίζουν με δηλώσεις γενικής πολιτικής ως προς το συζητούμενο θέμα από μέρους των αντιπροσώπων των συμμετεχόντων κρατών.** Αν η συνδιάσκεψη συγκαλείται με πρωτοβουλία διεθνούς οργανισμού, η Γραμματεία του αναλαμβάνει να εφοδιάσει προηγουμένως τις κυβερνήσεις των κρατών μελών με το απαραίτητο

τεχνικό υλικό. Επίσης, με πρωτοβουλία της υποβάλλονται σχέδια για το κείμενο που θα συντάξει η συνδιάσκεψη. Μετά τις ομιλίες στην Ολομέλεια σχηματίζονται ειδικές επιτροπές, υποεπιτροπές κι ομάδες εργασίας που ασχολούνται με τα θέματα του κειμένου. Ταυτόχρονα, οι αντιπροσωπείες ομαδοποιούνται κι ανάλογα με τα εξεταζόμενα θέματα διακρίνονται στις εξής: δυτική, ανατολικοευρωπαϊκή, αφρικανική, ασιατική, λατινοαμερικανική + διακλαδώσεις: αδέσμευτοι, ΝΑΤΟ, ΕΕ. Αυτές συναντιούνται πριν την επίσημη σύνοδο των Επιτροπών για να ανταλλάξουν απόψεις ως προς τη στάση που θα τηρήσουν. Οι επιμέρους επιτροπές συζητούν κάθε τροπολογία· αν είναι πολλές ή αντιτιθέμενες δημιουργούνται ομάδες εργασίας που στοχεύουν στην προσέγγιση των κειμένων. Σε αρνητική περίπτωση, διατυπώνουν ένα ή περισσότερα σχέδια που εμφανίζεται με δύο ή τρεις εναλλακτικές διατυπώσεις που γράφονται σε παρενθέσεις ή αγκύλες. Όταν το κείμενο έρθει στην επιτροπή, τότε γίνεται προσπάθεια να υιοθετηθεί με consensus, διαφορετικά γίνεται ψηφοφορία αρχίζοντας από την πρόταση που είναι πιο απομακρυσμένη από το βασικό κείμενο. Συνήθως απαιτείται απλή πλειοψηφία, αλλά αν το θέμα είναι σοβαρό -> πλειοψηφία 2/3 των παρόντων. Τα κείμενα που υιοθετούνται στις επιτροπές εισάγονται στην Ολομέλεια, όπου γίνεται η τελική ψηφοφορία. // **ε) Στις διεθνείς συνδιασκέψεις ο ρόλος του Προέδρου και του Γενικού Εισηγητή απαιτούν διπλωματική πείρα, γνώσεις διαδικασίας, πρωτοβουλία και υπομονή**· αλλά κι οι αντιπρόσωποι πρέπει να είναι εμπειρογνώμονες και διπλωμάτες με κύρος για να προωθήσουν το συμφέρον της πατρίδας τους. Το τελικό αποτέλεσμα της συνδιάσκεψης μπορεί να είναι ένα ανακοινωθέν, μια διακήρυξη, ή η υιοθέτηση διεθνούς συνθήκης. // **στ) Τα βασικά χαρακτηριστικά, λοιπόν, των διεθνών συνδιασκέψεων είναι ότι: συγκαλούνται ad hoc για την εξέταση ορισμένου ζητήματος / η διάρκειά τους είναι περιορισμένη / δεν διαθέτουν μονιμότητα.**

**• <u>Οι σύνοδοι των περιορισμένης σύνθεσης διεθνών Groups:</u>** Είναι ειδικές, ενώ συνέρχονται και λειτουργούν κατά τακτά διαστήματα (περιοδικώς) εκτός διεθνών οργανισμών. Αφορούν περιορισμένο αριθμό αρχηγών κρατών, κυβερνήσεων και αρμοδίων υπουργών· αποφασίζουν άτυπα, αλλά επεμβαίνουν καταλυτικά στον οικονομικό, νομισματικό, κοινωνικό τομέα και σε θέματα διεθνούς ασφάλειας.

***3. Εξελίξεις και χαρακτηριστικά διεθνών οργανισμών:*** Ήδη από το 19ο αιώνα, επιζητήθηκε για τεχνικούς λόγους η οργανική και πολυμερής συνεργασία μεταξύ των κρατών (π.χ. Επιτροπή ναυσιπλοΐας του Ρήνου- 1815, Διεθνής Τηλεγραφική Ένωση, Διεθνής Ένωση Ζάχαρης).

***Α. Έννοια διεθνούς οργανισμού:*** Είναι ένας φορέας ο οποίος δημιουργείται για ορισμένους σκοπούς και διαθέτει ανάλογο κύκλο αρμοδιοτήτων. Χαρακτηριστικά ->
**<u>1) Ιδρυτική συνθήκη:</u>** Καθορίζει τους ακριβείς σκοπούς του, την οργανική διάρθρωσή του, την έκταση των πρωτοβουλιών/αρμοδιοτήτων του, τις σχέσεις προς τρίτους και τον τρόπο συμμετοχής σε αυτόν. Η δημιουργία διεθνούς οργανισμού αποτελεί εξαίρεση- π.χ. Οργανισμός για τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ). // **<u>2) Συνθήκη μεταξύ κρατών:</u>** Οι διεθνείς οργανισμοί δημιουργούνται από τα κράτη· κατ' εξαίρεση δημιουργούνται από άλλους διεθνείς οργανισμούς, αλλά και πάλι υπάρχει η βούληση των κρατών μελών. // **<u>3) Μονιμότητα:</u>** Ξεχωρίζει τη δραστηριότητά του από την καλή θέληση των κρατών μελών· διαφορετικά, για κάθε πράξη του θα έπρεπε να ζητά τη συναίνεση των κρατών μελών του. // **<u>4) Κοινοί σκοποί διεθνούς συνεργασίας:</u>** Η διακρατική συνεργασία μπορεί να είναι πολύ χαλαρή, πολύ πιο έντονη ή να φτάνει σε σημεία ολοκλήρωσης (integration). // **<u>5) Δράση στο πλαίσιο της διεθνούς νομιμότητας:</u>** Οι διεθνείς οργανισμοί, ως προς τους σκοπούς που θέτουν και τη δράση που αναπτύσσουν, διέπονται από το διεθνές δίκαιο. // **<u>6) Ιδιαίτερα όργανα:</u>** Είναι ξεχωριστά και δεν εντάσσονται στη συνταγματική δομή καθενός από τα κράτη μέλη του. Από άποψη σύνθεσης τα όργανα των διεθνών οργανισμών διακρίνονται σε αυτά που αποτελούνται από: **α) αντιπροσώπους των κρατών μελών, β) λειτουργούς του διεθνούς οργανισμού, γ) λειτουργούς**

**δύο ή και περισσότερων διεθνών οργανισμών, δ) εκπροσώπους των κρατών μελών καθώς κι από λειτουργούς του διεθνούς οργανισμού.** Τα διεθνή όργανα διακρίνονται σε κύρια (συστήνονται από την ιδρυτική συνθήκη- π.χ. Γενική Συνέλευση/Συμβούλιο Ασφαλείας ΟΗΕ) και δευτερεύοντα (δημιουργούνται με αποφάσεις των κύριων οργάνων και έχουν αποστολή να τα επικουρούν στην εκτέλεση της αποστολής τους), τα οποία λειτουργούν ανάλογα με τους όρους εντολής τους. Τα διεθνή όργανα είναι πολυμελή (αποτελούνται από εκπροσώπους όλων των κρατών μελών, είτε από ορισμένο αριθμό εκλεγμένων μελών ή εθελοντικώς μετεχόντων κρατών- π.χ. Γενική Συνέλευση ΟΗΕ, Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ΟΗΕ, Ειρηνευτικές Δυνάμεις ΟΗΕ) ή μονομελή (Γενικός Γραμματέας ΟΗΕ) και δεσμεύουν τον οργανισμό με τις πράξεις τους. // **7) Ιδιαίτερη βούληση:** Η ύπαρξη ιδιαίτερων οργάνων παρέχει στο διεθνή οργανισμό τη δυνατότητα να εκφράζει 'ιδιαίτερη βούληση' χωριστή από εκείνη των κρατών μελών που τον αποτελούν. Η έκτασή της εξαρτάται από την ιδρυτική συνθήκη, αλλά πάντα ο διεθνής οργανισμός έχει τη δυνατότητα να δρα στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του ανεξάρτητα από τα κράτη μέλη που τον αποτελούν. Με την ιδιαίτερη βούληση συναρτάται η θεωρία του λειτουργικού διχασμού -> επειδή η διεθνής κοινότητα δε διαθέτει διεθνή όργανα με αμιγώς νομοθετικό και εκτελεστικό χαρακτήρα, το ρόλο του νομοθέτη και τη φροντίδα για την εφαρμογή των διεθνών κανόνων αναλαμβάνουν εκπρόσωποι των κρατών, που λειτουργούν ως διεθνή όργανα. / **8) Νομική προσωπικότητα:** Η προσωπικότητα είναι νομική ιδιότητα που προσδίδει σε κάποιον την ικανότητα να έχει δικαιώματα και υποχρεώσεις. Στο διεθνή χώρο, εξαρτάται από την ιδρυτική συνθήκη, που πρέπει να περιλαμβάνει σχετική ρητή διάταξη. Τι συμβαίνει, όμως, όταν δεν προσδιορίζεται η έκταση της διεθνούς προσωπικότητας; - π.χ. όταν δολοφονήθηκε στο Ισραήλ ο Σουηδός μεσολαβητής του ΟΗΕ για την Παλαιστίνη κι ο εκεί Γάλλος παρατηρητής, ρωτήθηκε κατά πόσο ο διεθνής οργανισμός μπορούσε να εγείρει αίτηση αποζημίωσης για την απώλεια του λειτουργού του. Κατά το ΔΔΧ, ο Χάρτης του ΟΗΕ τον εξόπλισε με ιδιαίτερα όργανα, του ανέθεσε ειδικό έργο και προσδιόρισε τη θέση των μελών του· τα τελευταία του απένειμαν και τις απαραίτητες αρμοδιότητες που θα του επέτρεπαν να εκπληρώσει τα καθήκοντά του => νομική προσωπικότητα. Επίσης, τόνισε ότι 50 κράτη που αντιπροσωπεύουν τη μεγάλη πλειοψηφία των μελών της διεθνούς κοινότητας μπορούσαν να δημιουργήσουν μια οντότητα με αντικειμενική διεθνή προσωπικότητα ως προς την ικανότητα να εγείρει διεθνή απαίτηση. Το ζήτημα της αντικειμενικής αποστάσεως ενός διεθνούς οργανισμού εξαρτάται από τη φύση των δραστηριοτήτων που ασκεί στο διεθνές πεδίο. Αν η δραστηριότητά του αντανακλά πάνω σε τρίτους, ανεξάρτητα αν τον έχουν αναγνωρίσει ή όχι, τότε αποτελεί απέναντί τους φορέα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων -> η ύπαρξή του μπορεί να αντιταχθεί προς τρίτα κράτη. Αυτό συμβαίνει όταν ο διεθνής οργανισμός είναι αρμόδιος για θέματα διατήρησης διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας· διαφορετικά, απαιτείται αναγνώριση του οργανισμού με την αποστολή αντιπροσώπων κρατών μη μελών στην έδρα του οργανισμού ή με τη σύναψη συμφωνίας συνεργασίας μεταξύ οργανισμού-τρίτων κρατών. Τέλος, η διεθνής προσωπικότητα των διεθνών οργανισμών στην εσωτερική έννομη τάξη ρυθμίζεται με πράξη εσωτερικού δικαίου.

***Β. Συνέπειες της διεθνούς προσωπικότητας των διεθνών οργανισμών:*** **α) Σύναψη διεθνών συνθηκών ->** Έχουν το σχετικό δικαίωμα που απορρέει όχι μόνο από την ύπαρξη νομικής προσωπικότητας, αλλά και από το πλέγμα των αρμοδιοτήτων που τους παρέχει η ιδρυτική τους συνθήκη (π.χ. ενάσκηση καθηκόντων, σύναψη επιμέρους συνθηκών με τα κράτη μέλη ή με τρίτα κράτη ή και με άλλους διεθνείς οργανισμούς). // **β) Ασυλίες και προνόμια ->** δεν αναφέρονται στο εθιμικό διεθνές δίκαιο, αλλά έχουν λειτουργικό χαρακτήρα (=εξυπηρετούν τη λειτουργία του οργανισμού), γι' αυτό και σε κάθε ιδιαίτερη περίπτωση απαιτείται σύναψη ειδικής συμφωνίας. // **γ) Ικανότητα έγερσης απαιτήσεων διεθνώς υπό ορισμένες προϋποθέσεις.** // **δ) Διεθνής ευθύνη ->** Σε περίπτωση που τα όργανα των διεθνών οργανισμών παραβιάζουν το διεθνές δίκαιο- π.χ. σε σχέση με τις Ειρηνευτικές Δυνάμεις. Επεκτείνεται, όμως, και σε οποιαδήποτε δραστηριότητα κάθε διεθνούς οργανισμού που είναι ζημιογόνος για τρίτα κράτη ή ιδιώτες, καθώς επίσης και στις περιπτώσεις που ο

διεθνής οργανισμός παραβιάζει τη διεθνή συνθήκη του.

***4. Τύποι διεθνών οργανισμών:*** **Α. Παγκόσμιοι και περιφερειακοί οργανισμοί:** Οι **παγκόσμιοι** οργανισμοί είναι δεκτικοί συμμετοχής όλων των κρατών (π.χ. ΟΗΕ και όλες οι Ειδικευμένες Οργανώσεις του- βλ. UNESCO). **Περιφερειακοί** είναι οι οργανισμοί που δρουν σε περιφερειακή κλίμακα· άλλοι είναι ανοιχτοί σε όλα τα κράτη που ανήκουν στην περιφέρεια, άλλοι -όμως- εξαρτούν τη συμμετοχή σε αυτούς από συγκεκριμένες προϋποθέσεις επιπλέον εκείνων που ισχύουν γενικώς για την εισδοχή σε διεθνείς οργανισμούς (ΝΑΤΟ). // **Β. Οργανισμοί γενικής και ειδικής αρμοδιότητας: Γενικοί** είναι οι οργανισμοί που καλύπτουν όλο το πλέγμα των ειρηνικών σχέσεων των κρατών και αποβλέπουν στη συνεργασία, στη διατήρηση της ειρήνης και στην επίλυση των διαφορών (π.χ. μόνο ΟΗΕ). Οι **ειδικοί** διεθνείς οργανισμοί έχουν διακεκριμένο αντικείμενο και μπορούν να υποδιαιρεθούν σε οικονομικούς (ΔΝΤ) και τεχνικούς διεθνείς οργανισμούς (Διεθνής Ένωση Τηλεπικοινωνιών), καθώς και σε οργανώσεις κοινωνικές και ανθρωπιστικές (Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας), πολιτιστικές (UNESCO) και στρατιωτικές (ΝΑΤΟ). Παλαιότερα, γινόταν διάκριση σε πολιτικούς και μη πολιτικούς διεθνείς οργανισμούς, αλλά πλέον είναι μη ρεαλιστικό και άσκοπο.

***5. Πράξεις των διεθνών οργανισμών:*** Μπορεί να γίνει διάκριση ανάμεσα, αφενός στους οργανισμούς απλής συνεργασίας και συντονισμού της δράσης των κρατών μελών· και αφετέρου στους διεθνείς οργανισμούς που έχουν δεσμευτική αρμοδιότητα με διαφορετική έκταση σε κάθε περίπτωση. Στην πρώτη κατηγορία εντάσσεται η μελέτη μερικών προβλημάτων από κοινού, η υποβολή προτάσεων και διάφορες συζητήσεις και ανταλλαγή απόψεων και στοιχείων (π.χ. Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης- ΟΟΣΑ). Από την άλλη υπάρχουν οι οργανισμοί που επιβάλλουν κανόνες συμπεριφοράς στα κράτη είτε με: **α) απλή σύσταση ->** λαμβάνεται με απλή πλειοψηφία των μελών των διεθνών οργάνων· δε συνεπάγεται νομική δέσμευση εκτέλεσης από τα κράτη μέλη (π.χ. ψηφίσματα και διακηρύξεις της ΓΣ του ΟΗΕ) / είτε **β) με δεσμευτική απόφαση ->** λαμβάνεται από ορισμένα όργανα σε συγκεκριμένες περιπτώσεις ειδικά προβλεπόμενες από τις ιδρυτικές συνθήκες. Άλλοτε αφήνουν στα κράτη μέλη περιθώρια για την επιλογή των καλύτερων τρόπων εφαρμογής τους (π.χ. οδηγίες του Συμβουλίου της ΕΕ), άλλοτε οι αποφάσεις πρέπει να εφαρμόζονται αυτούσιες από τα κράτη μέλη (π.χ. κανονισμοί της ΕΕ και αποφάσεις Συμβουλίου Ασφαλείας ΟΗΕ για την ειρήνη). Βέβαια, η αναγκαιότητα νομοθέτησης για την ένταξη μιας υποχρεωτικής διεθνούς απόφασης διεθνούς οργανισμού στο εσωτερικό δίκαιο εξαρτάται από τη δόμηση των σχέσεων διεθνούς και εσωτερικού δικαίου.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ
# Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

Μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο ιδρύθηκε η ΚτΕ με στόχους τον αφοπλισμό, τη συλλογική ασφάλεια και ειρηνική επίλυση των διεθνών διαφορών. Του δόθηκε η δυνατότητα να αποφασίζει με ομοφωνία για θέματα που αφορούσαν στη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης. Η ΚτΕ ήταν μια παγκόσμια οργάνωση με μονιμότητα και με γενικό αντικείμενο την ανάπτυξη των διεθνών σχέσεων και την εγγύηση των συμφωνημένων· η συμμετοχή, όμως, ήταν περιορισμένη: οι ΗΠΑ δεν μετέσχαν, η Γερμανία και η Ιταλία αποχώρησαν, ενώ η Ιαπωνία και η ΕΣΣΔ εκδιώχθηκαν. Είχε δύο κύρια όργανα: **α) τη Συνέλευση, στην οποία μετείχαν όλα τα κράτη μέλη με μια ψήφο το καθένα και β) το Συμβούλιο, που περιλάμβανε αντιπροσώπους των μεγάλων δυνάμεων κι άλλα μέλη μη μόνιμα.** Η ΚτΕ κατέρρευσε το 1939, αλλά άφησε θετικά στοιχεία -> **1. τη δυνατότητα επικοινωνίας πάνω σε μόνιμη βάση ανάμεσα στους αντιπροσώπους των κρατών στο πλαίσιο ενός διεθνούς**

**θεσμού / 2. τη σύσταση μόνιμης γραμματειακής υποδομής που να μπορεί να αφαιρείται από τη στενή εξάρτηση από τα κράτη μέλη.**

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ
# Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

***1. Γενικά:*** Οι σκοποί της ΔΟΕ: Η συνθήκη των Βερσαλλιών στόχευε στην ίδρυση διεθνούς οργανισμού που να είναι ειδικευμένος στα ζητήματα απασχόλησης. Η διεθνής προστασία της εργασίας απέκτησε μόνιμη και συστηματική βάση με τη ΔΟΕ, η οποία το 1946 απέκτησε νέο Καταστατικό -> επαναλάμβανε τη βασική δομή της κι έδινε νέους προσανατολισμούς, όπως η κοινωνική δικαιοσύνη. Η ΔΟΕ αποτελεί μία από τις Ειδικευμένες Οργανώσεις του ΟΗΕ κι ασχολείται με ευρύτατο κύκλο εργασιακών ζητημάτων προς το σκοπό προαγωγής των εργασιακών σχέσεων σε όλα τα κράτη. Επεξεργάζεται διεθνείς κανόνες εργασίας, αποβλέπει στην 'ευπρεπή εργασία' κι ενισχύει το διάλογο μεταξύ όλων των παραγόντων της εργασίας. Περιλαμβάνει 183 κράτη μέλη και αντιμετώπισε δυσχέρειες από την ξαφνική πολιτικοποίησή της.

***2. Όργανα της ΔΟΕ:*** **<u>Α. Γενική Διάσκεψη (όργανο ολομέλειας) -></u>** Αποτελείται από αντιπροσώπους όλων των κρατών μελών, που δεν εκπροσωπούν μόνο τα κράτη μέλη. Το σχήμα ανταποκρίνεται στην τριμερή σύνθεση, δηλ. κάθε κράτος μέλος στέλνει στα όργανα της ΔΟΕ 4 αντιπροσώπους, από τους οποίους οι δύο είναι εκφραστές της κυβερνητικής πολιτικής, ένας εκπροσωπεί την εργοδοσία κι ένας τους εργαζομένους. Οι κυβερνήσεις των κρατών μελών υποδεικνύουν τους εκπροσώπους των εργοδοτών και των εργαζομένων κατόπιν έγκρισης των πιο αντιπροσωπευτικών επαγγελματικών οργανώσεων σε κάθε κράτος. Ο αριθμός των μελών μιας οργάνωσης δεν είναι μοναδικό στοιχείο για να της προσδώσει τον αντιπροσωπευτικό χαρακτήρα που απαιτεί το καταστατικό της ΔΟΕ. Άλλο πρόβλημα είναι ότι μετείχαν και κομμουνιστικά κράτη, στα οποία ο συνδικαλισμός ήταν κρατικός κι έτσι ο διαχωρισμός κράτους-εργοδοσίας-εργαζομένων ήταν δύσκολος· το πρόβλημα έχει ξεπεραστεί, αφού θεωρήθηκε ότι κι αυτά έχουν ιδιάζοντα προβλήματα που απαιτούν επίλυση στο πλαίσιο της ΔΟΕ. // **<u>Β. Διοικητικό Συμβούλιο (όργανο συντονισμού) -></u>** Αποτελείται από 56 μέλη: 28 εκπροσώπους κυβερνήσεων, 14 εργοδότες και 14 εργαζομένους. Από τους κυβερνητικούς εκπροσώπους 10 υποδεικνύονται μεταξύ των πιο ανεπτυγμένων βιομηχανικών κρατών, γεγονός που συναρτάται με τη συμβολή του κάθε κράτους στον προϋπολογισμό και με το εθνικό εισόδημα, το ύψος του εξωτερικού εμπορίου και τον ενεργό πληθυσμό του. Δύο από τους εκπροσώπους πρέπει να προέρχονται από τα κράτη μέλη με την πιο σημαντική γεωργική παραγωγή και 18 από τους αντιπροσώπους των κυβερνήσεων που μετέχουν στη Γενική Διάσκεψη. Τέλος, οι 14 αντιπρόσωποι των εργοδοτών και οι 14 των εργαζομένων εκλέγονται από τους αντίστοιχους αντιπροσώπους στη Γενική Διάσκεψη. // **<u>Γ. Το Διεθνές Γραφείο Εργασίας (όργανο εκτελεστικού) -></u>** Είναι η μόνιμη Γραμματεία της ΔΟΕ. Εξασφαλίζει σε καθημερινή βάση τη διεθνή προστασία των δικαιωμάτων των εργαζομένων σύμφωνα με τις Διεθνείς Συμβάσεις Εργασίας και τους κανόνες συμπεριφοράς που τις πλαισιώνουν. Επικεφαλής βρίσκεται ο Γενικός Διευθυντής κι ο Αναπληρωτής Γενικός Διευθυντής. Το προσωπικό του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας ασχολείται με την προετοιμασία των Γενικών Διασκέψεων και τη λειτουργία του Διοικητικού Συμβουλίου, με την επεξεργασία βασικών μελετών κι ερευνών, με τη συλλογή και δημοσίευση στοιχείων για την κατάσταση της εργασίας σε όλο τον κόσμο.

***3. Πραγματοποίηση των σκοπών της ΔΟΕ:*** Στην επεξεργασία και στην υιοθέτηση διεθνών κειμένων που αναφέρονται στους όρους εργασίας, η ΔΟΕ έχει το δικαίωμα να παρακολουθεί την τύχη της εφαρμογής των αποφάσεών της από τα κράτη μέλη. Η μελέτη των δραστηριοτήτων της ΔΟΕ γίνεται

από την πλευρά: **α) της επεξεργασίας διεθνών κειμένων που αφορούν στη νομοθεσία και στην εργασία / β) της γενικής παρακολούθησης του καθεστώτος της εργασίας μέσα στα κράτη μέλη / γ) του ελέγχου της καλής εφαρμογής των διεθνών συμβατικών υποχρεώσεων των κρατών μελών στον τομέα της εργασίας.**
Η επεξεργασία κειμένων γίνεται από το Διεθνές Γραφείο Εργασίας, διοχετεύεται στο Διοικητικό Συμβούλιο και από εκεί στη Γενική Διάσκεψη που ψηφίζει με πλειοψηφία των 2/3 του συνόλου των παρόντων μελών της. Τα υιοθετούμενα κείμενα είναι Διεθνείς Συμβάσεις Εργασίας ή Συστάσεις προς τα κράτη μέλη. Και στις δύο περιπτώσεις τα κράτη οφείλουν μέσα σε 12-18 μήνες μα εισάγουν τα κείμενα αυτά στα νομοθετικά σώματα για να επιτευχθεί η συγκατάθεσή τους για την επικύρωση, εκτός αν πρόκειται για σύσταση οπότε υπάρχει μεγαλύτερη ευχέρεια. Έτσι, κινητοποιείται το κοινοβούλιο και οι εσωτερικοί φορείς, δηλαδή η κοινή γνώμη και τα επαγγελματικά σωματεία. Βέβαια, το κράτος δεν έχει υποχρέωση να επικυρώσει όλες τις συμβάσεις, αλλά -αν του ζητηθεί- οφείλει να εξηγήσει με ειδική έκθεση την κατάσταση της νομοθεσίας του και τις δυσκολίες που συναντά για την επικύρωση του κειμένου. Τέλος, η ΔΟΕ οδηγεί με τη δράση της σε τροποποίηση του εσωτερικού δικαίου που αφορά στους εργαζομένους. Το άλλο σημαντικό επίτευγμα της ΔΟΕ είναι η παρακολούθηση των συνθηκών εργασίας στο έδαφος των κρατών μελών και κυρίως το θέμα της συνδικαλιστικής ελευθερίας. Έτσι, έχει συστήσει όργανα έρευνας και συναλλαγής, ενώ η σχετική Επιτροπή ασχολείται με τη λήψη και ουσιαστική εκτέλεση των καταγγελιών. Επίσης, η ΔΟΕ προχώρησε στη σύνταξη εκθέσεων και στη διατύπωση συστάσεων που βοήθησαν στην καλυτέρευση των συνθηκών εργασίας ή που επιβεβαίωσαν τις σχετικές καταγγελίες και ασκήθηκε κάθε δυνατή πολιτική πίεση στις ενδιαφερόμενες κυβερνήσεις για αλλαγή στάσης. Μερικές κυβερνήσεις συμφώνησαν στην επιτόπια έρευνα από διεθνή όργανα που προέρχονταν από την πιο πάνω Επιτροπή της ΔΟΕ. Τα κράτη μέλη έχουν υποχρέωση να γνωστοποιούν κάθε χρόνο στο Διεθνές Γραφείο Εργασίας την κατάσταση εφαρμογής των διεθνών συμβάσεων εργασίας στο έδαφός τους. Υπάρχει, μάλιστα, στα πλαίσια της Γενικής Διάσκεψης η Επιτροπή εφαρμογής των διεθνών συμβάσεων που φροντίζει για την καλύτερη δυνατή εφαρμογή τους. Τέλος, είναι δυνατή η κατευθείαν καταγγελία των κυβερνήσεων από συνδικαλιστικές οργανώσεις εργοδοτών ή εργαζομένων, όταν παραβιάζεται μια διεθνής σύμβαση την οποία έχει επικυρώσει το ενδιαφερόμενο κράτος.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV
# Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ

***1. Γενικά:*** Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου, δημιουργήθηκε η ανάγκη για τη θεμελίωση μιας ειρηνικής και δημοκρατικής διεθνούς κοινότητας -> προτάσεις για τη δημιουργία του ΟΗΕ + διαμόρφωση του Χάρτη, που αποτελείται από 111 άρθρα και αποσκοπεί στην αποτελεσματική ενάσκηση των καθηκόντων εκ μέρους του ΟΗΕ· βέβαια, περιλαμβάνει διατάξεις που είναι ανενεργές και άλλες που δεν λειτούργησαν ή δεν κινητοποίησαν τις υγιείς δυνάμεις του κόσμου.

***2. Σκοποί του ΟΗΕ:*** **α) διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας,** είτε με τη λήψη αποτελεσματικών συλλογικών μέτρων, είτε με την καταστολή κάθε επιθετικής ενέργειας, είτε με την επίτευξη της διευθέτησης των διεθνών διαφορών, με ειρηνικά μέσα και σύμφωνα με τις αρχές της δικαιοσύνης και του διεθνούς δικαίου. // **β) ανάπτυξη μεταξύ των εθνών φιλικών σχέσεων που βασίζονται στο σεβασμό της αρχής των ίσων δικαιωμάτων και της αυτοδιάθεσης των λαών.** // **γ) διεθνής συνεργασία για την επίλυση των διεθνών προβλημάτων οικονομικής, κοινωνικής, πολιτιστικής και ανθρωπιστικής φύσης και για την ανάπτυξη του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών για όλους τους λαούς.** Ο ΟΗΕ αποτελεί ένα forum όπου πραγματοποιείται τυπικά κι άτυπα η πολυμερής διπλωματία, ώστε να εξασφαλίζεται ισορροπία.

Βέβαια, ο Χάρτης παρουσιάζει αντιφάσεις: π.χ. ενώ διακηρύσσει την κυρίαρχη ισότητα μεταξύ των κρατών μελών, ωστόσο εγκαθιστά ένα όργανο διαχείρισης παγκόσμιων ζητημάτων (Συμβούλιο Ασφαλείας). Επίσης, αναφέρεται κατά τρόπο σχηματικό στα ανθρώπινα δικαιώματα και αποσπασματικά στο πρόβλημα του αφοπλισμού. Σημειώνεται ότι από την πρακτική φάνηκε πως το εμπόδιο π.χ. της αρμοδιότητας των κρατών μελών ξεπεράστηκε διαδικαστικά. Από την άλλη, σημαντικοί τομείς, όπως η επίλυση διεθνών διαφορών κι η απαγόρευση χρήσης βίας, έτυχαν άνισης εφαρμογής. Τέλος, διατάξεις γενικής φύσεως για τα οικονομικά θέματα οδήγησαν σε συγκρούσεις φτωχών και πλούσιων κρατών. Η αντοχή του ΟΗΕ δοκιμάστηκε, αλλά φάνηκε η προσαρμοστικότητά του, χάρη στην ευρεία συμμετοχή κρατών (εδώ συνδέεται κι η 'κοινοβουλευτική δημοκρατία'= ασκείται ανοιχτά από πολυμερή διεθνή όργανα).

***3. Όργανα του ΟΗΕ:*** **α) Επιδιώχθηκε να δημιουργηθεί ένα αντιπροσωπευτικό όργανο με συμμετοχή όλων των κρατών μελών (Γενική Συνέλευση) που να αποφαίνεται κατά πλειοψηφία / β) και να εξασφαλιστεί η ειρήνη με ένα όργανο περιορισμένης σύνθεσης, που θα λαμβάνει υποχρεωτικά για όλα τα κράτη μέλη μέτρα (Συμβούλιο Ασφαλείας).** Υπάρχουν έξι κύρια όργανα (=ιδρύονται απευθείας από το Χάρτη): Η Γενική Συνέλευση, το Συμβούλιο Ασφαλείας, το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο, το Διεθνές Δικαστήριο, το Συμβούλιο Κηδεμονίας και η Γραμματεία. Τα υπόλοιπα ιδρύονται με αποφάσεις αυτών των οργάνων και λέγονται δευτερεύοντα ή επικουρικά. Πρόκειται, όμως, για τυπολογική εκτίμηση, αφού ένα κύριο όργανο μπορεί να μη διαδραματίζει σημαντικό ρόλο. Επίσης, ανάμεσα στα κύρια όργανα υπάρχει κι άλλη διαφοροποίηση -> Τα σημαντικότερα είναι η Γενική Συνέλευση (λόγω της ευρείας σύνθεσης και των πολλών αρμοδιοτήτων), το Συμβούλιο Ασφαλείας (επειδή ασκεί πίεση με το στοιχείο του καταναγκασμού σε περίπτωση διεθνούς κρίσης) και το Δικαστήριο (καθώς αποφαίνεται δεσμευτικά). Επιπλέον, υπάρχει κι ένας κύκλος από τις λεγόμενες Ειδικευμένες Οργανώσεις => βοηθούν στην πραγμάτωση των σκοπών του οργανισμού και παρόλο που έχουν νομική αυτοτέλεια βρίσκονται σε σχέση 'άμεσου συντονισμού κι εξάρτησης' προς τον ΟΗΕ (π.χ. Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, Παγκόσμια Υγείας, Διεθνής Ένωση Τηλεπικοινωνιών).

***4. Αφανείς αρμοδιότητες του ΟΗΕ:*** Είναι επιτακτικές και θεμελιώθηκαν από τις ανάγκες που δημιουργούνται συνεχώς στα Ηνωμένα Έθνη, ώστε να ανταποκρίνονται στους σκοπούς για τους οποίους ιδρύθηκαν. Η δικαιολογητική τους βάση είναι ότι, αφού αναγνωρίζεται από το Καταστατικό σε συγκεκριμένο όργανο 'φανερή αρμοδιότητα', είναι φυσικό να αναγνωρίζονται και παρεπόμενες αρμοδιότητες, για την πραγμάτωση των στόχων του ΟΗΕ.

***5. Μέλη των Ηνωμένων Εθνών:*** Αρχικά μέλη ήταν 52, μεταξύ των οποίων κι η Ελλάδα. Άλλα κράτη που επιθυμούν να καταστούν μέλη του ΟΗΕ πρέπει, σύμφωνα με το άρθρο 4, να συγκεντρώνουν τρεις όρους: **α) να είναι ειρηνόφιλα, β) να εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους από το Χάρτη και γ) να είναι ικανά και πρόθυμα να εκπληρώσουν αυτές τις υποχρεώσεις.** Η σχετική για την εισδοχή νέου μέλους απόφαση λαμβάνεται από τη ΓΣ με πλειοψηφία 2/3 των παρόντων και ψηφιζόντων μελών, ύστερα από σύσταση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Το μεγάλο πρόβλημα που απασχόλησε τον ΟΗΕ ήταν εκείνο της εκπροσώπησης της Κίνας, η οποία μετείχε εκπροσωπούμενη όχι από την κυβέρνηση του Πεκίνου, αλλά από το καθεστώς του Τσαγκ-Αι-Σεκ (το οποίο συρρικνώθηκε στην Ταϊβάν, αλλά εξακολουθούσε να ψηφίζει με απλή ψηφοφορία). Με απλή απόφαση της ΓΣ, όμως, αναγνωρίστηκε ως αυθεντικός εκπρόσωπος του λαού της Κίνας το καθεστώς της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας. Το πιο μικρό κράτος μέλος του ΟΗΕ είναι το Μονακό, το μεγαλύτερο σε έκταση η Ρωσία, το μεγαλύτερο σε πληθυσμό η Κίνα· από άποψη πλούτου κυριότερες είναι η Ρωσία και οι χώρες του περσικού κόλπου, από τεχνολογία οι ΗΠΑ κλπ.

***6. Ασυλίες και προνόμια του ΟΗΕ:*** Απαραίτητα για την πραγμάτωση των σκοπών του. Επίσης, οι αντιπρόσωποι των κρατών μελών και οι λειτουργοί του οργανισμού απολαμβάνουν ασυλίες και προνόμια για την ανεξάρτητη άσκηση των καθηκόντων τους. Για τον ΟΗΕ και τις Ειδικευμένες Οργανώσεις του έχουν συναφθεί ειδικές διεθνείς συνθήκες για την εγκατάσταση της έδρας τους (ΗΠΑ, Αυστρία, Κένυα) και η γενική σύμβαση για τα προνόμια και τις ασυλίες του. Επίσης, υπήρξαν προβλήματα προνομίων και ασυλίας σε σχέση με ειδικούς εισηγητές της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων που εδιώχθησαν· αλλά και οι ΗΠΑ δε χορήγησαν θεώρηση διαβατηρίου στον Πρόεδρο του Εθνικοαπελευθερωτικού μετώπου της Παλαιστίνης, Γιάσερ Αραφάτ, παρότι το ΔΔΧ έκρινε ότι είχε δικαίωμα πρόσβασης στο αμερικανικό έδαφος για να ασκήσει τα δικαιώματα παρατηρητή στην έδρα του ΟΗΕ στη Ν. Υόρκη.

***7. Διακρίσεις των οργάνων του ΟΗΕ:***

**<u>Α. Η Γενική Συνέλευση -></u> α. Σύνθεση και λειτουργία:** Δε διαδραματίζει ρόλο μόνο συμβουλευτικό, αλλά έχει επιπλέον ουσιαστικές αρμοδιότητες και συμβάλλει στην καλή λειτουργία του ΟΗΕ. Στη ΓΣ κάθε κράτος μπορεί να έχει ως πέντε αντιπροσώπους κι άλλους τόσους αναπληρωματικούς· μπορεί, όμως, να ορίσει κι αριθμό εμπειρογνωμόνων. Επίσης, η Ολομέλεια, οι έξι Επιτροπές της ΓΣ, καθώς κι οι ομάδες εργασίας και οι ειδικές ομάδες που συγκροτούνται για εξειδικευμένα θέματα δυσχεραίνουν τη θέση των μικρότερων κρατών. Η ΓΣ συνέρχεται σε τακτική σύνοδο κάθε χρόνο, άλλα μπορεί να συγκληθεί και σε έκτακτη σύνοδο, αν αυτό ζητηθεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας ή από την πλειοψηφία των κρατών μελών του ΟΗΕ (π.χ. για τα γεγονότα της Παλαιστίνης-1947). Υπάρχει κι η δυνατότητα σύγκλησης Έκτακτης Επείγουσας Συνόδου της Γ.Σ. που μπορεί να λάβει χώρα σε 24 ώρες (π.χ. κρίση στη λωρίδα της Γάζας-2009). Η ΓΣ αποτελείται από 7 επιτροπές: την Πολιτική, μια αρμόδια για τα οικονομικά και νομισματικά ζητήματα, άλλη για τα κοινωνικά, ανθρωπιστικά και πολιτιστικά θέματα, τέταρτη για την κηδεμονία, πέμπτη για τα διοικητικά και τα θέματα προϋπολογισμού, έκτη για τα νομικά θέματα. Η έβδομη λέγεται Επιτροπή ad hoc κι είναι η Ειδική πολιτική επιτροπή. Ο Πρόεδρος της ΓΣ εκλέγεται από την Ολομέλεια, αλλά ποτέ δεν είναι πολίτης μιας από τις πέντε μεγάλες δυνάμεις (Γαλλία, Αγγλία, ΗΠΑ, Ρωσία, Κίνα)· το ίδιο συμβαίνει και με τους Προέδρους των επτά επιτροπών. Ο Πρόεδρος της ΓΣ επικουρείται από 17 αντιπροέδρους. Οι Επιτροπές, τέλος, εξετάζουν τα θέματα της ημερήσιας διάταξης που υπάγονται στην αρμοδιότητά τους, προβαίνουν στη διατύπωση αποφάσεων κι όλες οι αποφάσεις επιστρέφουν στην Ολομέλεια, η οποία τις εγκρίνει ή τις απορρίπτει. Κατά κανόνα οι αποφάσεις που αποτέλεσαν αντικείμενο ευρείας αποδοχής στις επιμέρους επιτροπές δεν επανεξετάζονται από την Ολομέλεια. // **β. Ψηφοφορία ->** Κάθε κράτος μέλος έχει μια ψήφο (ναι, όχι, να απόσχει, να μη μετάσχει ή να απουσιάσει). Στις Επιτροπές, οι αποφάσεις λαμβάνονται κατά πλειοψηφία των παρόντων και ψηφισάντων μελών· οι αποχές δε λαμβάνονται υπόψη κι, άρα, η πλειοψηφία αναφέρεται στις θετικές ψήφους. Για θέματα που θεωρούνται σημαντικά (διατήρηση διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας / εκλογή μελών Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου και Συμβουλίου Κηδεμονίας / εισδοχή- αποβολή μελών στον ΟΗΕ) απαιτείται ειδική πλειοψηφία των 2/3 των παρόντων και ψηφισάντων μελών. Αποφάσεις για όλα τα άλλα θέματα απαιτούν πλειοψηφία 2/3, λαμβάνονται με απλή πλειοψηφία των παρόντων και ψηφισάντων. Οι ψηφοφορίες γίνονται συνήθως με ανάταση χειρός, άλλα και με ονομαστική κλήση. Τα ψηφίσματα της ΓΣ δεν έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα για τα κράτη μέλη, τα οποία πρέπει να συμμορφώνονται προς αυτά, έστω κι αν δε συμμετείχαν θετικά στην ψήφισή τους. Η ΓΣ μπορεί να έχει αρμοδιότητα νομικώς δεσμευτική στις εξής περιπτώσεις: εκλέγει άλλα όργανα ή μέλη άλλων οργάνων, δίνει εντολές σε δευτερεύοντα ή επικουρικά όργανα και εγκρίνει τον προϋπολογισμό λειτουργίας του ΟΗΕ. // **γ. Αρμοδιότητες ->** το δικαίωμα **να συζητά πάνω σε οποιοδήποτε ζήτημα που βρίσκεται στο πλαίσιο του Χάρτη και να διατυπώνει σχετικές συστάσεις** / να συζητά όλα τα θέματα που συνδέονται με τη **διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας και να προβαίνει σε σχετικές συστάσεις** / να **εφιστά την προσοχή του Συμβουλίου**

**Ασφαλείας σε καταστάσεις που μπορούν να διαταράξουν την ειρήνη.** Από μία διαφορετική οπτική, η ΓΣ έχει αρμοδιότητες **εσωτερικής κι εξωτερικής φύσης. • Οι πρώτες περιλαμβάνουν αρμοδιότητες 'συνταγματικού χαρακτήρα', δηλ. εκλογής, οικονομικές διοικητικές, ελέγχου άλλων οργάνων.** Πιο συγκεκριμένα -> Η ΓΣ ασκεί 'συνταγματικές' αρμοδιότητες όταν από κοινού με το Συμβούλιο Ασφαλείας αποφασίζει την εκλογή νέων μελών ή την αποβολή μέλους από τον ΟΗΕ και την προσωρινή στέρηση δικαιωμάτων και προνομίων. Επίσης, έχει αρμοδιότητες εκλογής όταν προβαίνει σε επιλογή των 10 μη μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας κάθε 2 χρόνια, στην εκλογή των 53 μελών του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου κάθε 3 χρόνια, του Γεν. Γραμματέα του Οργανισμού μετά από μετά από πρόταση του Συμβουλίου Ασφαλείας και τα 15 μέλη του Διεθνούς Δικαστηρίου. Ως προς τις οικονομικές και διοικητικές αρμοδιότητές της κατανέμει μεταξύ των μελών τις δαπάνες του Οργανισμού κι ασκεί γενική εποπτεία πάνω στις οικονομικές και διοικητικές υποθέσεις του Οργανισμού· πολλές φορές εγκρίνει δαπάνες για τη χρηματοδότηση ορισμένων δραστηριοτήτων του ΟΗΕ. Τέλος, ασχολείται με τον προϋπολογισμό: κάθε κράτος μέλος συμμετέχει στις δαπάνες ανάλογα με το ύψος του εθνικού εισοδήματος· επειδή οι ΗΠΑ αναλάμβαναν το 40%, αποφασίστηκε ότι η συμμετοχή κάθε κράτους μέλους δεν πρέπει να ξεπερνά το 30% του τακτικού προϋπολογισμού. Τα υπόλοιπα 4 μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας μετέχουν στις δαπάνες με 25%. Βέβαια, νέες δραστηριότητες και νέα όργανα δημιουργούν νέες δαπάνες που εντάσσονται σε χωριστούς προϋπολογισμούς με προαιρετική συμμετοχή των κρατών μελών. Τα βιομηχανικά αναπτυγμένα κράτη πίεσαν τον Γεν. Γραμματέα να υιοθετήσει την αρχή της μηδενικής αύξησης του προϋπολογισμού. Πάντως, οι ανάγκες για την πραγματοποίηση ολοένα περισσότερων πρωτοβουλιών του Οργανισμού οδήγησαν στη δημιουργία δεκάδων Ειδικών Ταμείων, που επιβαρύνουν τη λειτουργία του Οργανισμού- π.χ. διασπορά δυνάμεων του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου.

**• Οι δεύτερες αφορούν στην παγκόσμια συνεργασία, ειρήνη και ασφάλεια.**

**<u>Β. Το Συμβούλιο Ασφαλείας</u> -> α. Ρόλος:** Το όργανο που παρεμβάλλεται σε κάθε διεθνή κρίση και την επιλύει. Δίνει προτεραιότητα στις 5 μεγάλες δυνάμεις, αφού έχουν δικαίωμα αρνησικυρίας (veto), το οποίο μπορούν να προτάξουν όποτε θεωρούν ότι μια απόφαση παραβιάζει τα συμφέροντά τους. Περιλαμβάνει και άλλα 9 μέλη για περισσότερη αντιπροσωπευτικότητα. Τα μη μόνιμα μέλη εκλέγονται μόνο για 2 χρόνια για να μη μπορούν να αποκτούν μεγάλη επιρροή· εξάλλου, ένα κράτος που εκλέγεται για μια διετία δε μπορεί να επανεκλεγεί πριν παρέλθει μια διετία μετά το τέλος της θητείας του. Απαιτείται η συμμετοχή με βάση την αρχή της γεωγραφικής εκπροσώπησης, ένα κράτος της Δ. Ευρώπης κι ένα της Ανατολικής, ένα της βρετανικής κοινοπολιτείας, ένα της Μέσης Ανατολής και δύο της Λατινικής Αμερικής + κράτη του τρίτου κράτους. Εκτός από τα 15 μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, οποιοδήποτε κράτος που κρίνει ότι τα συμφέροντά του θίγονται ιδιαίτερα από ορισμένο ζήτημα που εξετάζεται στο Συμβούλιο Ασφαλείας, μπορεί να συμμετάσχει στη σχετική συζήτηση χωρίς δικαίωμα ψήφου. Επίσης, όποιο κράτος που δεν είναι μέλος του ΟΗΕ, εφόσον είναι μέρος σε μια διαφορά που εξετάζεται από το Συμβούλιο Ασφαλείας, καλείται να μετάσχει χωρίς δικαίωμα ψήφου. Το Συμβούλιο Ασφαλείας είναι μόνιμο, αφού λειτουργεί όλο το χρόνο και μπορεί να συγκληθεί μέσα σε μία ώρα, από τη στιγμή που θα κατατεθεί σχετική αίτηση στον πρόεδρο του Συμβουλίου, είτε από κράτος μέλος, είτε από κράτος μη μέλος, είτε από τη ΓΣ, είτε από το Γεν. Γραμματέα του ΟΗΕ. Τέλος, την προεδρία του Συμβουλίου Ασφαλείας αναλαμβάνουν με αλφαβητική σειρά και για ένα μήνα οι επικεφαλείς των αντιπροσωπειών των κρατών μελών. // **β. Ψηφοφορίες:** Οι αποφάσεις σε θέματα διαδικασίας (π.χ. έγκριση προϋπολογισμού, δημιουργία επικουρικών οργάνων, πρόσκληση κράτους μη μέλους του Συμβουλίου να μετάσχει στη συζήτηση, εγγραφή θέματος στην ημερήσια διάταξη, υπόμνηση προς τα κράτη των γενικών τους υποχρεώσεων για ειρηνική επίλυση των διαφορών) λαμβάνονται με τη σύμφωνη γνώμη εννέα μελών, δηλ. κατά πλειοψηφία. Αντίθετα, οι αποφάσεις για όλα τα άλλα θέματα λαμβάνονται με τη θετική ψήφο εννέα

μελών, συμπεριλαμβανομένων και των μόνιμων μελών του Συμβουλίου. ΙΙ **Διευκρινίσεις: 1) στην περίπτωση που πρέπει να καθοριστεί αν ένα θέμα της ημερήσιας διάταξης είναι διαδικασίας ή ουσίας απαιτείται θετική ψήφος των πέντε μόνιμων μελών.** Για να κριθεί δηλ. αν ένα θέμα υπάγεται ή όχι στο δικαίωμα veto, προηγείται διαδικασία που ελέγχεται με veto -> διπλό veto / **2) η αποχή δεν εμποδίζει τη λήψη μιας απόφασης επί της ουσίας, όπου απαιτούνται οι πέντε θετικές ψήφοι των μόνιμων μελών / 3) κρυφή αρνησικυρία** -> οι μεγάλες δυνάμεις έχουν μεταξύ των μη μόνιμων μελών ορισμένη πολιτική επιρροή. Αν ένα μόνιμο μέλος εμπλέκεται σε μια διαφορά που αποτελεί ρήξη ή διαταραχή της ειρήνης, τότε μπορεί να ακινητοποιήσει τη δραστηριότητα του Συμβουλίου Ασφαλείας. Υπάρχει, όμως, κι η ερμηνεία ότι το δικαίωμα veto λειτουργεί και υπέρ της ισότητας των μεγάλων δυνάμεων, με την έννοια ότι μια μεγάλη δύναμη θα μπορούσε -συμπαρασύροντας μη μόνιμα μέλη- να επιβάλει την πολιτική της. Το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει την εξουσία σε περίπτωση ρήξης ή απειλής της ειρήνης να λαμβάνει αποφάσεις υποχρεωτικού χαρακτήρα, που δεσμεύουν κράτη μέλη και μη.

**Γ. Η Γραμματεία** -> **α. Αποστολή:** Κύριο όργανο του ΟΗΕ με επικεφαλής τον Γενικό Γραμματέα, το οποίο αποτελείται από επιμέρους διεθνείς λειτουργίες που συνήθως διεκπεραιώνουν τις τρέχουσες υποθέσεις διοίκησης του διεθνούς οργανισμού. Πάντως, το λειτούργημα του Γεν. Γραμματέα γνώρισε μεγάλη εξέλιξη, καθώς εφιστά την προσοχή του Συμβουλίου Ασφαλείας σε κάθε ζήτημα που μπορεί να απειλήσει ή να διαταράξει τη διεθνή ειρήνη κι ασφάλεια. // **β. Διορισμός, εγγυήσεις:** Ο Γεν. Γραμματέας διορίζεται από τη ΓΣ μετά από σύσταση του Συμβουλίου Ασφαλείας και εφόσον οι μεγάλες δυνάμεις δεν έχουν αντίρρηση (αν και πλέον απαιτείται συντριπτική πλειοψηφία των αναπτυσσόμενων κρατών). Ο Γεν. Γραμματέας ενεργεί υπό την ιδιότητά του αυτή σε όλες τις συνεδρίες της ΓΣ, του Συμβουλίου Ασφαλείας, του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου και του Συμβουλίου Κηδεμονίας. Υποβάλλει Ετήσια Έκθεση προς τη ΓΣ, η οποία εκφράζει τη στάθμη της διεθνούς συνεργασίας και τις προοπτικές για το μέλλον της διεθνούς κοινότητας. Ο Γεν. Γραμματέας και το προσωπικό του διεθνούς οργανισμού κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, δεν πρέπει να επιζητούν ή να δέχονται οδηγίες από οποιαδήποτε κυβέρνηση ή από άλλη αρχή που βρίσκεται εκτός του διεθνούς οργανισμού. Από την άλλη, τα κράτη μέλη πρέπει να σέβονται το διεθνή χαρακτήρα του Γεν. Γραμματέα και του προσωπικού του διεθνούς οργανισμού και να μην επιχειρούν να τους επηρεάσουν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Η επιλογή των μελών της Γραμματείας γίνεται με κριτήρια αποτελεσματικότητας, αρμοδιότητας και προσωπικής ακεραιότητας. Η Γραμματεία πλαισιώνεται κι από διπλωματικούς υπαλλήλους που πραγματοποιούν θητεία στην έδρα ή στις περιφερειακές υπηρεσίες του ΟΗΕ.

**Δ. Το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο** -> Στοχεύει **α) στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου, την πλήρη απασχόληση και άριστους όρους οικονομικής και κοινωνικής προόδου / β) στην επίλυση των διεθνών προβλημάτων στον οικονομικό, κοινωνικό, μορφωτικό τομέα και σ' αυτόν της υγείας / γ) στον παγκόσμιο σεβασμό για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες.** Μελετά, δηλαδή, τα προβλήματα αυτά, υποδεικνύει λύσεις και συντονίζει τις δραστηριότητες των διαφόρων οργάνων του ΟΗΕ. Αποτελείται από 54 κράτη μέλη (14 από την Αφρική, 11 από την Ασία, 10 από τη Λατινική Αμερική, 13 από τη δυτική ομάδα και 6 από την ανατολικοευρωπαϊκή) και πλήθος επικουρικών οργανισμών. Οι τελευταίοι είναι τόσοι πολλοί, ώστε το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο δυσκολεύεται να πάρει πρωτοβουλίες, γιατί καταπνίγεται από τις προτάσεις τους. Τα προβλήματά του, εξάλλου, είναι: η περιορισμένη του σύνθεση, συνεπώς κάθε δραστηριότητά του πρέπει να γίνεται δεκτή από Ολομέλειες στη ΓΣ / και το γεγονός ότι δε μπόρεσε να ξεκαθαρίσει τους τομείς, που θα οδηγούσαν στην πλήρη πραγματοποίηση προγραμμάτων· γι'αυτό δημιουργούνται άλλα διεθνή όργανα με περιεχόμενο που ανάγεται στην αρμοδιότητα του ECOSOC- π.χ. Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη.

# ΤΜΗΜΑ ΙΙ
# ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΙΚΗ ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΧΑΡΤΗ ΤΟΥ ΟΗΕ

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι
## Η ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΧΡΗΣΗΣ ΒΙΑΣ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

***1. Γενικά:*** Η απαγόρευση χρήσης βίας τοποθετείται στο Σύμφωνο Briand-Kellogg, σε μια προσπάθεια κατευνασμού που χαρακτήρισε τη διεθνή πολιτική. -> επίλυση διαφορών με ειρηνικά μέσα και καταδίκη του πολέμου / τα συμβαλλόμενα κράτη πρέπει να παραιτούνται από τον πόλεμο ως όργανο της εθνικής τους πολιτικής.

***2. Η απαγόρευση χρήσης βίας στο Χάρτη του ΟΗΕ:*** Όλα τα μέλη θα απέχουν από την απειλή ή χρήση βίας κατά της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας οποιουδήποτε κράτους ή κατά οποιοδήποτε άλλο τρόπο ασυμβίβαστο προς τους σκοπούς του ΟΗΕ. -> συμβατικός, αλλά κι εθιμικός κανόνας. Υπήρξαν ερμηνευτικές διαμάχες ως προς το παραπάνω περιεχόμενο: αν απαγορεύεται μόνο η ένοπλη βία ή οποιαδήποτε μορφή της -> δεν αποκλείει τις περιπτώσεις έμμεσης επίθεσης + τα εθνικοαπελευθερωτικά μέτωπα νομιμοποιούνται να αντικρούουν με βία τις αποικιακές δυνάμεις και τις δυνάμεις κατοχής / Επίσης, υπάρχει διχογνωμία για το αν καλύπτονται και οι συρράξεις μη διεθνούς χαρακτήρα.

***3. Ο ορισμός της επίθεσης:*** Το κείμενο του Ψηφίσματος 3314 περιλαμβάνει ενδεικτικό πίνακα των πράξεων που συνιστούν επίθεση και μπορεί να μεταβάλλεται από το Συμβούλιο Ασφαλείας. Ο ορισμός αφορά μόνο στην ένοπλη επίθεση· επιπλέον, ορίζει ότι η πρώτη χρήση ένοπλης βίας αποτελεί απόδειξη επίθεσης. Ακολουθεί αναφορά σε ποικίλες καταστάσεις που αποτελούν επίθεση, όπως η εισβολή και κατοχή εδάφους ξένου κράτους, ο βομβαρδισμός κι η χρήση πάσης φύσης όπλων κατά ξένου κράτους, ο ναυτικός αποκλεισμός, η διάθεση του εδάφους για την πραγματοποίηση επίθεσης κατά τρίτου, κ.ά.

***4. Εξαιρέσεις από την απαγόρευση χρήσης βίας:*** Η νόμιμη άμυνα, ατομική και συλλογική / η χρήση βίας με εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας / ανθρωπιστική επέμβαση.

***5. Το δικαίωμα της ατομικής και συλλογικής άμυνας:*** Τίποτα δεν παρεμποδίζει το φυσικό δικαίωμα ατομικής και συλλογικής άμυνας στην περίπτωση που ένα κράτος μέλος του ΟΗΕ υφίσταται ένοπλη επίθεση, ώσπου το Συμβούλιο Ασφαλείας να λάβει τα απαραίτητα μέτρα για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Το άρθρο αυτό επικαλούνται τόσο τα κράτη που πράγματι δέχονται ένοπλη επίθεση και δικαιούνται να απαντήσουν ενόπλως, όσο και τα κράτη που παραβιάζουν το Χάρτη και πραγματοποιούν ένοπλες επιθέσεις κατά τρίτων κρατών. Το ΔΔΧ υποστήριξε ότι το εθιμικό και το συμβατικό διεθνές δίκαιο περί άμυνας ισχύουν εκ παραλλήλου- όπως π.χ. σε σχέση με την ένοπλη επίθεση ή στο θέμα της έντασής της ή αν η οργάνωση ομάδων ένοπλων ατάκτων εντάσσεται στην έννοια της επίθεσης. Πάντως, αργότερα διευκρίνισε ότι άμυνα νοείται μόνο όταν υπάρχει πράγματι ένοπλη επίθεση κι όχι όταν ένα κράτος την επικαλείται για την προστασία από διακινδύνευση συμφερόντων ασφαλείας. Η συλλογική άμυνα, από την άλλη, εκφράζεται στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ κι έχει δύο προϋποθέσεις: **1) ελεύθερη συναίνεση των συμμετεχόντων κρατών / 2) πρόνοια ότι η επίθεση κατά ενός από τα μετέχοντα κράτη θα αποτελεί επίθεση κατά όλων των**

**άλλων μετεχόντων.** Αργότερα, το Ινστιτούτο Διεθνούς Δικαίου υιοθέτησε Ψήφισμα, το οποίο μεταξύ άλλων αναφέρει ότι η ανάγκη κι η αναλογικότητα αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες για την άσκηση του δικαιώματος άμυνας. Το δικαίωμα αυτό δρομολογείται για το στοχευμένο κράτος σε περιπτώσεις πραγματικής ή προφανώς επικείμενης ένοπλης επίθεσης και μόνο αν δεν υπάρχει εναλλακτική δυνατότητα. Στη συνέχεια, το Συμβούλιο Ασφαλείας αποφασίζει ή εξουσιοδοτεί τη χρήση βίας. Η ένοπλη επίθεση πρέπει να παρουσιάζει ορισμένο βαθμό σοβαρότητας, διαφορετικά υπάρχουν τα αντίμετρα, ενώ δε νοείται 'προληπτική άμυνα'. Τέλος, για τις πράξεις τρομοκρατίας ορίζονται τα εξής -> **α) αν η επίθεση προέρχεται από το έδαφος τρίτου κράτους με υπόδειξη ή με την ενίσχυση αυτού, τότε το στοχευμένο ασκεί την άμυνα κατά του εν λόγω τρίτου κράτους / β) αν η ένοπλη επίθεση πραγματοποιείται από περιοχή που δεν ανήκει σε κανένα κράτος, τότε το αμυνόμενο ασκεί το δικαίωμά του στην εν λόγω περιοχή / γ) τέλος, προβλέπεται συνεργασία των άλλων κρατών με το στοχευμένο.**

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ
# ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΟΗΕ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

***1. Η συλλογική ασφάλεια:*** Μέσα από το Χάρτη του ΟΗΕ επιδιώχθηκε η προαγωγή της ιδέας της συλλογικής ασφάλειας. Ως ασφάλεια νοείται β συγκρότηση της διεθνούς κοινότητας που θα είναι ικανή να αποτρέψει απειλή ή ανατροπή της ειρήνης. Έτσι, δόθηκαν τα πρωτεία στο Συμβούλιο Ασφαλείας και προβλέφθηκε η συγκρότηση διεθνούς ένοπλης δύναμης του διεθνούς οργανισμού και μηχανισμοί επιβολής κυρώσεων κατά των κρατών που απειλούν ή χρησιμοποιούν ένοπλη βία. Επίσης, προβλέφθηκαν συμπληρωματικοί ρόλοι διεθνούς εξασφάλισης της ασφάλειας για τα περιφερειακά Σύμφωνα. Η ατομική χρήση βίας περιορίστηκε πάντως μόνο στην περίπτωση της νόμιμης άμυνας, ενώ ατόνησε κι η συλλογική ασφάλεια.

***2. Δράσεις των αρμόδιων οργάνων του ΟΗΕ:***
**<u>Α. Αρμοδιότητες του Συμβουλίου Ασφαλείας</u>** -> **α. Ειρηνικός διακανονισμός:** Το Συμβούλιο Ασφαλείας καλεί τα διιστάμενα κράτη να λύσουν τη διαφορά τους με μέσα, όπως διαπραγμάτευση, έρευνα, μεσολάβηση, συνδιαλλαγή, διαιτησία, δικαστικός διακανονισμός, προσφυγή σε περιφερειακά όργανα κ.ά. Επίσης, ερευνά αν η συνέχιση συγκεκριμένης διαφοράς ή κατάστασης κινδυνεύει να απειλήσει τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Από την πλευρά του, οποιοδήποτε κράτος μέλος ή μη του ΟΗΕ δύναται να αναφέρει επιλεκτικώς οποιαδήποτε κατάσταση ή διαφορά της οποίας η συνέχιση κινδυνεύει να απειλήσει τη διεθνή ειρήνη και
ασφάλεια. Σε οποιαδήποτε φάση της ως άνω διαφοράς το Συμβούλιο Ασφαλείας δύναται να συστήσει στα διιστάμενα κράτη μεθόδους για την επίλυσή της. Αν τα διιστάμενα κράτη δεν επιτυγχάνουν διευθέτηση της διαφοράς τότε απευθύνονται εκ νέου στο Συμβούλιο Ασφαλείας, το οποίο συστήνει μεθόδους επίλυσής της. Αν, όμως, η διαφορά συνεχίζεται και κινδυνεύει να απειλήσει την ειρήνη, τότε το Συμβούλιο Ασφαλείας δύναται να υποδείξει τους όρους επίλυσής της. // **β. Δράση σε σχέση προς τις απειλές κατά της ειρήνης, ανατροπή της ειρήνης και επιθετικές πράξεις: Για την εξασφάλιση της ειρήνης προβλέπεται η λήψη μέτρων.** Η πρώτη ενέργεια του Συμβουλίου είναι να καλέσει τα ενδιαφερόμενα κράτη ή το κράτος που με τις ενέργειές του απειλεί την ειρήνη να συμμορφωθεί σε ορισμένα μέτρα που του υποδεικνύει. Μπορεί να υποδείξει τα μέτρα αυτά είτε υπό τη μορφή 'συστάσεως' ή με νομικώς υποχρεωτική 'απόφαση'. Τα μέτρα αυτά έχουν δύο μορφές -> είτε **α) δε συνεπάγονται χρήση βίας,** οπότε συνίστανται σε πλήρη ή μερική διακοπή των

οικονομικών και διπλωματικών σχέσεων, καθώς και τη διακοπή των επικοινωνιών δια ξηράς, θαλάσσης και αέρος. / **είτε β) συνεπάγονται τη χρήση βίας,** οπότε συνίστανται σε 'δράση' που περιλαμβάνει ένοπλη παρέμβαση από ξηράς, αέρος και θαλάσσης από ένοπλες δυνάμεις που προσφέρουν εθελοντικά διάφορα κράτη μέλη ή διεθνείς οργανισμοί. Τα μέτρα, επίσης, μπορεί να είναι κατασταλτικά ή κυρωτικά. Για να υλοποιήσει το Συμβούλιο Ασφαλείας τα εξαγγελλόμενα μέτρα, προβλέπεται η ίδρυση σώματος ένοπλων δυνάμεων του ΟΗΕ.

**Β. Αρμοδιότητες της Γενικής Συνέλευσης** -> Μπορεί να εξετάζει οποιοδήποτε θέμα αφορά στις διεθνείς σχέσεις και να υιοθετεί Ψηφίσματα υπό τη μορφή Συστάσεων προς τα κράτη μέλη και το Συμβούλιο Ασφαλείας ή Διακηρύξεων. Παρακολουθεί την εξέλιξη των διεθνών κρίσεων, αλλά και ίδρυσε επικουρικά όργανα για τον ίδιο σκοπό, ενώ ασχολείται και με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, την ανάπτυξη, τις διαδικασίες αφοπλισμού και τα οικονομικά ή νομισματικά προβλήματα της διεθνούς κοινότητας. Τέλος, η δημόσια συζήτηση και το γεγονός ότι κάθε κράτος έχει στη ΓΣ μια ψήφο, χαρακτηρίζεται Κοινοβουλευτική Δημοκρατία.
• ***Η υπόθεση της Κορέας:*** Η ΓΣ επενέβη στο όνομα του ΟΗΕ και, εφαρμόζοντας τη θεωρία των αφανών αρμοδιοτήτων, δημιούργησε στρατιωτικό επικουρικό όργανο για την αντιμετώπιση της επίθεσης της Βόρειας κατά της Νότιας Κορέας. Εξήγγειλε, δηλ. πως όταν το Συμβούλιο Ασφαλείας αδυνατεί να λάβει απόφαση σε περίπτωση απειλής ή ανατροπής της ειρήνης, τότε μπορεί να το υποκαταστήσει, συστήνοντας στα κράτη μέλη να προβούν σε συλλογική χρήση βίας.

**Γ. Δράση του Γεν. Γραμματέα του ΟΗΕ** -> Συνδέεται προς τρεις παράγοντες: **α) Νομικός =>** έχει το δικαίωμα συνεχούς προστασίας και παρέμβασης, είτε προσωπικώς είτε δια των συνεργατών του, σε όλες τις διαδικασίες των κύριων οργάνων. Επίσης, συντάσσει Ετήσιες Εκθέσεις περί του έργου του Οργανισμού, όπου εκφράζει τις αξιολογικές κρίσεις του. Τέλος, εφιστά την προσοχή του Συμβουλίου Ασφαλείας σε κάθε υπόθεση που κατά τη γνώμη του μπορεί να απειλήσει ή να διαταράξει τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. / **β) Πολιτικός =>** Είναι κατεξοχήν διεθνής λειτουργός, ο οποίος δεν υπάγεται σε καμία κυβέρνηση, δεν παίρνει οδηγίες από κανένα κράτος και αποτελεί εγγύηση προβολής των συμφερόντων της διεθνούς κοινότητας γενικώς. Μπορεί, δηλαδή, να παρεμβαίνει και άτυπα με διαδικασίες διακανονισμού που περιέχουν το στοιχείο της εχεμύθειας και να φέρει τα διιστάμενα μέρη σε συνεννόηση = ήρεμη διπλωματία. / **γ) Ανθρώπινος =>** Η προσωπικότητά του αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την επιτυχία της αποστολής του· βέβαια, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και το διεθνές περιβάλλον στο οποίο καλείται να ασκήσει την εντολή του.

**Δ. Ειρηνευτικές δυνάμεις** -> ***α) Πρακτικές ανάγκες που επέβαλαν υπέρβαση των προβλεπόμενων από το Χάρτη:*** Ο Χάρτης προβλέπει τη δυνατότητα σύστασης σώματος ενόπλων δυνάμεων του ΟΗΕ, που θα ενεργούσε υπό την ηγεσία ενός Γενικού Επιτελείου. Επίσης, ένοπλες συρράξεις μη διεθνούς χαρακτήρα απαιτούν την παρεμβολή ειρηνευτικών στρατιωτικών δυνάμεων του ΟΗΕ μεταξύ των αντιμαχόμενων (= Ειρηνευτικές Αποστολές του ΟΗΕ). Μάλιστα, έχουν ιδρυθεί επικουρικά όργανα πολιτικών παρατηρητών, καθώς και μεσολάβησης και συναλλαγής. Συστήνονται, επιπλέον, και έκτακτες ένοπλες δυνάμεις- π.χ. 1964 στην Κύπρο- και επιχειρήσεις διατήρησης και εδραίωσης της ειρήνης. / ***β) Κύρια χαρακτηριστικά των Ειρηνευτικών Δυνάμεων του ΟΗΕ*: 1. δημιουργούνται κατόπιν συστάσεως του Συμβουλίου Ασφαλείας ή της ΓΣ ή του Γεν. Γραμματέα του ΟΗΕ.** Απαραίτητη προϋπόθεση για την ίδρυσή τους είναι η συναίνεση των διαμαχόμενων κρατών ή του κράτους στο έδαφος του οποίου αναπτύσσονται. / **2. Η προσφορά ενόπλων δυνάμεων γίνεται από τα κράτη μέλη κατά τρόπο προαιρετικό, όπως και η χρηματοδότηση κάθε επιχείρησης.** Οι δυνάμεις αυτές δεν περιλαμβάνουν ένοπλες δυνάμεις των πέντε μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας και τα κράτη που θέτουν στρατεύματα στη διάθεση

του ΟΗΕ μπορούν να τα αποσύρουν. / **3. Οι πολυεθνικές αυτές ένοπλες δυνάμεις υπάγονται σε ενιαία διοίκηση και ανάγονται στην κατηγορία των επικουρικών οργάνων του ΟΗΕ**· κατά την άσκηση των καθηκόντων τους δε θεωρούνται μέλη των ενόπλων δυνάμεων του κράτους προέλευσής τους. / **4. Οι ένοπλες Ειρηνευτικές Δυνάμεις του ΟΗΕ είναι δυνάμεις παρατηρητών που παρεμβάλλονται μεταξύ των διαμαχόμενων κρατών και επιτυγχάνουν κατάπαυση του πυρός, περαιτέρω εκεχειρία και σύναψη συνθηκών ειρήνης**· φέρουν ελαφρύ οπλισμό, τον οποίο χρησιμοποιούν μόνο σε άμυνα. Συνήθως οι Ειρηνευτικές Δυνάμεις του ΟΗΕ επικουρούνται από ένα πολιτικό βραχίονα, ο οποίος αγωνίζεται για την επίτευξη οριστικής ειρήνης μεταξύ των διαμαχόμενων. Περιλαμβάνει πολιτικό προσωπικό από την έδρα του ΟΗΕ κι από άλλους διεθνείς οργανισμούς, πολλούς εθελοντές, διπλωμάτες, μέλη μη κυβερνητικών οργανώσεων, ιατροφαρμακευτικό προσωπικό, μεταφραστές. Όλα αυτά τα πρόσωπα υπάγονται σε έναν Ειδικό Εκπρόσωπο του Γεν. Γραμματέα του ΟΗΕ. Τέλος, ειρηνευτικές δυνάμεις έχουν αναπτυχθεί κι από περιφερειακούς οργανισμούς (ΝΑΤΟ, ΕΕ) με εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ
# Ο ΕΙΡΗΝΙΚΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΩΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

***1. Υποχρέωση για ειρηνική επίλυση των διεθνών διαφορών:*** Για την οργάνωση της διεθνούς κοινότητας, μέσω της επιβολής του δικαίου και τον ειρηνικό διακανονισμό των διεθνών διαφορών. Αποτελεί λογικό επακόλουθο της απαγόρευσης χρήσης βίας στις διεθνείς σχέσεις και ταυτόχρονα μια γενική, θετική και αυτοτελή υποχρέωση, η οποία έχει δύο διαφορετικούς αποδέκτες: δεσμεύει αφενός τα κράτη και αφετέρου τον Οργανισμό ως υποκείμενο του διεθνούς δικαίου. **α) Είναι γενική** γιατί όλα τα κράτη (όχι μόνο τα μέλη) οφείλουν να διακανονίζουν τις διεθνείς τους διαφορές με ειρηνικά μέσα κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να μην τίθεται σε κίνδυνο η διεθνής ειρήνη, η ασφάλεια και η δικαιοσύνη. -> εθιμικός χαρακτήρας. Τα ενδιαφερόμενα μέρη σε κάθε διαφορά, η παράταση της οποίας μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, θα προσπαθούν να λύσουν τη διαφορά τους με διάφορες μεθόδους, όπως αναλύονται παρακάτω. Οι σχετικές διατάξεις αναφέρονται σε όλες τις διαφορές, ανεξαρτήτως της φύσης ή της σοβαρότητάς τους. / **β) Είναι αυτοτελής και θετική,** γιατί όλα τα κράτη πρέπει, όχι μόνο να μη χρησιμοποιούν βία, αλλά και να προβαίνουν στις απαραίτητες ενέργειες για την επίλυση των μεταξύ τους διαφορών, 'αποκλειστικά' με ειρηνικές μεθόδους. Η υποχρέωση δε συνεπάγεται ταυτόχρονα και την υποχρέωση των κρατών να επιλύσουν οπωσδήποτε μια διαφορά μεταξύ τους· οφείλουν, όμως, με καλή πίστη να προσφεύγουν στις διάφορες μεθόδους ειρηνικού διακανονισμού και να επιδεικνύουν αληθινή βούληση για την επίλυσή της. **γ) Επιπλέον, η υποχρέωση είναι συνεχής,** διότι σε περίπτωση αποτυχίας επίλυσης μιας διαφοράς με μια μέθοδο, πρέπει να γίνεται προσφυγή σε άλλες.

***2. Ελευθερία επιλογής μεθόδων:*** δηλ. διαπραγμάτευση, έρευνα, μεσολάβηση, συνδιαλλαγή, διαιτησία, δικαστικός διακανονισμός, προσφυγή σε περιφερειακούς οργανισμούς ή συμφωνίες ή άλλα ειρηνικά μέσα => επίλυση διαφορών με ελευθερία επιλογής (μία ή περισσότερες ή συνδυασμός· περιορίζεται στην περίπτωση που τα κράτη έχουν δεσμευθεί εκ των προτέρων να υποβάλλουν μελλοντικές διαφορές σε μια συγκεκριμένη διαδικασία επίλυσης) και με βάση την αρχή της κυρίαρχης ισότητας των κρατών. Οι μέθοδοι αυτοί θα μπορούσαν να ταξινομηθούν σε **α) διπλωματικές (διαπραγμάτευση, καλές υπηρεσίες, έρευνα, μεσολάβηση, συνδιαλλαγή), το αποτέλεσμα των οποίων δεν είναι δεσμευτικό για τα μέρη / και β) νομικές (διαιτησία, δικαστικός διακανονισμός)** που απολήγουν σε μια απόφαση δικαιοδοτικού οργάνου με βάση το δίκαιο, η οποία είναι δεσμευτική για τα μέρη.

***3. Οι διπλωματικές μέθοδοι:*** **Α. Διαπραγμάτευση ->** βασική διαδικασία των διεθνών σχέσεων και ιδιαίτερα των διμερών => απευθείας επικοινωνία, αλλά βραδύτητα διαδικασίας + μέσο πίεσης στο αδύνατο μέρος. Προτού μια διαφορά αποτελέσει αντικείμενο δικαστικής προσφυγής, θα πρέπει το περιεχόμενό της να έχει προσδιοριστεί με σαφήνεια, μέσω διπλωματικών διαπραγματεύσεων. Επίσης, τα μέρη οφείλουν να συμπεριφέρονται κατά τρόπο ώστε οι διαπραγματεύσεις να έχουν περιεχόμενο, πράγμα που δε συμβαίνει όταν το καθένα επιμένει αμετακίνητα στις θέσεις του. // **Β. Φιλικές υπηρεσίες και μεσολάβηση ->** Φιλικές υπηρεσίες είναι η παρέμβαση τρίτου κράτους ή διεθνούς οργανισμού που αποβλέπει στο να επιτευχθεί προσέγγιση μεταξύ των διιστάμενων κρατών για την έναρξη απευθείας διαπραγματεύσεων. Εκείνος που παρέχει φιλικές υπηρεσίες δεν ασχολείται με την ουσία της διαφοράς ούτε μετέχει στις διαπραγματεύσεις· ασκεί δραστηριότητα πολιτικής φύσης επιχειρώντας να πείσει τα μέρη να έρθουν σε απευθείας διαπραγματεύσεις για την επίλυση μιας μεταξύ τους διαφοράς. Η μεσολάβηση είναι νομικός θεσμός κατά τον οποίο τρίτο κράτος, διεθνής οργανισμός ή μια ανεξάρτητη προσωπικότητα, με την ελεύθερη συναίνεση των μερών σε μια διαφορά, εξετάζει όλα τα ουσιαστικά στοιχεία της διένεξης, μετέχει ενεργώς στις διαπραγματεύσεις και προτείνει λύση της διαφοράς, που δε δεσμεύει τα μέλη (εκτός αν την αποδεχτούν). // **Γ. Έρευνα και συνδιαλλαγή ->** Προβλέπεται η σύσταση ενός οργάνου για την αντιμετώπιση της διαφοράς. Οι διεθνείς επιτροπές Έρευνας έχουν ως αποστολή τη διαλεύκανση των πραγματικών περιστατικών που οδηγούν σε συγκεκριμένη διένεξη και τη σύνταξη σχετικής Έκθεσης. Οι επιτροπές αυτές δεν εξουσιοδοτούνται να προτείνουν λύσεις και τα πορίσματά τους δεν έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα για τα μέρη (διαδραματίζουν ρόλο συμπληρωτικό). Οι διεθνείς επιτροπές Συνδιαλλαγής αποτελούνται από 3-5 μέλη και συνδυάζουν αρμοδιότητες μεσολαβητή και επιτροπής έρευνας. Η διαδικασία της συνδιαλλαγής περιλαμβάνει τη διερεύνηση όλων των στοιχείων μιας διαφοράς από ένα ανεξάρτητο όργανο, το οποίο υποβάλει Έκθεση στα μέρη και περιλαμβάνει συγκεκριμένες προτάσεις για την επίλυση της διαφοράς, που δεν είναι δεσμευτικές.

***4. Οι νομικές μέθοδοι επίλυσης των διεθνών διαφορών:*** **Α. Διαιτησία και δικαστικός διακανονισμός ->** Η διαιτησία έχει ως αντικείμενο την ειρηνική διευθέτηση των διεθνών διαφορών μεταξύ κρατών με δικαστές της επιλογής τους κι επί τη βάσει του σεβασμού του δικαίου. Εμπεριέχει και την υποχρέωση σεβασμού με καλή πίστη της απόφασης. Η σύνθεση, οργάνωση και λειτουργία του διαιτητικού οργάνου καθορίζεται από τα διάδικα μέρη, συνήθως για μια συγκεκριμένη διαφορά, με την υπογραφή συνυποσχετικού διαιτησίας. Προβλέφθηκε κι η δημιουργία Διαρκούς Διαιτητικού Δικαστηρίου = θεσμική υποδομή που περιλαμβάνει κατάλογο διαιτητών, όπου κάθε κράτος μέρος στις Συμβάσεις της Χάγης μπορεί να υποδείξει μέχρι τέσσερα πρόσωπα που εγγράφονται στην κατάσταση διαθέσιμων διαιτητών. Στην περίπτωση του δικαστικού διακανονισμού, το δικαστικό όργανο χαρακτηρίζεται από μονιμότητα και προϋφιστάμενη οργανωτική και δικονομική δομή που έχει προβλεφθεί στην καταστατική του πράξη. Σήμερα, εκτός από το ΔΔΧ, υπάρχουν κι άλλα διεθνή δικαστήρια οικουμενικού (π.χ. Δικαστήριο της Θάλασσας) ή περιφερειακού χαρακτήρα (π.χ. Δικαστήριο ΕΕ).

**Β. Το πρόβλημα των νομικών και πολιτικών διαφορών:** Πολιτικές είναι οι διαφορές που από τη φύση τους κι από το ότι αφορούσαν σε 'ζητήματα τιμής, ανεξαρτησίας και ζωτικών συμφερόντων' των κρατών, δεν προσφέρονταν για δικαιοδοτική επίλυση, αλλά για πολιτική. Νομικές, πάλι, θεωρήθηκαν οι διαφορές που: **α) μπορούν να κριθούν κατ' εφαρμογή σαφών και αναγνωρισμένων κανόνων του διεθνούς δικαίου / β) δε θίγουν την ανεξαρτησία ή τα συμφέροντα των κρατών / γ) για τη λύση τους η εφαρμογή του διεθνούς δικαίου δεν αντίκειται στην ιδέα της δικαιοσύνης / δ) που αφορούν σε υφιστάμενα νομικά δικαιώματα** κι όχι σε απαιτήσεις που αποβλέπουν στην τροποποίηση του ισχύοντος δικαίου. -> παραπέμπονται στο ΔΔΧ. Η διάκριση, πάντως, θεωρείται

ανεπιστημονική, αφού όλες οι διαφορές, ανεξαρτήτως προέλευσης ή χαρακτήρα, είναι επιδεκτικές δικαστικού ή διοικητικού διακανονισμού· εξάλλου, σημασία έχει η αξίωση των μερών.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV
# ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ (ΧΑΓΗΣ)

***1. Γενικά:*** Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, δημιουργήθηκε το ΔΔΧ, που είναι το κύριο δικαστικό όργανο του ΟΗΕ, και το Καταστατικό του είναι προσαρτημένο στο Χάρτη, ως αναπόσπαστο τμήμα του => όλα τα μέλη του ΟΗΕ είναι και μέρη στο Καταστατικό του Δικαστηρίου. Πάντως, ούτε το Καταστατικό ούτε ο Χάρτης προσδίδουν στο Δικαστήριο υποχρεωτική δικαιοδοσία για την επίλυση των διαφορών μεταξύ κρατών· απαιτείται πάντα η συναίνεση όλων των διαδίκων μερών για να αποκτήσει δικαιοδοσία. Βέβαια, ο Χάρτης επιτρέπει στο Συμβούλιο Ασφαλείας να συστήσει στα μέρη σε μια διαφορά μεθόδους και διαδικασίες επίλυσης και να τα παραπέμπει στο ΔΔΧ.

***2. Οργάνωση του Δικαστηρίου***

**Α. Σύνθεση-εκλογή μελών:** Αποτελείται από 15 ανεξάρτητους δικαστές που εκλέγονται, ανεξαρτήτως ιθαγένειας, ανάμεσα σε πρόσωπα με μεγάλο ηθικό κύρος, που συγκεντρώνουν τις προϋποθέσεις για να ασκούν στις χώρες τους ανώτατα δικαστικά λειτουργήματα ή που είναι διεθνολόγοι. Ισχύει η γεωγραφική εκπροσώπηση (αν και πάντα συμμετέχουν υπήκοοι των πέντε μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας) -> 5 για τη Δ. Ευρώπη και άλλες χώρες, 3 από την Αφρική, 3 από την Ασία, 2 από τη Λατινική Αμερική και 2 από την Ανατολική Ευρώπη. Τα μέλη του Δικαστηρίου εκλέγονται με την υπόδειξη από κάθε κράτος μέλος του ΟΗΕ έως 4 υποψηφίων. Από αυτούς οι δύο το πολύ μπορεί να προέρχονται από το κράτος του οποίου την ιθαγένεια έχουν οι υποδείξαντες κι οι υπόλοιποι από οποιοδήποτε άλλο κράτος. Τα ονόματα των υποδεικνυόμενων από τις επιμέρους εθνικές ομάδες κοινοποιούνται στο Γεν. Γραμματέα του ΟΗΕ που συντάσσει κατάσταση των υποψηφίων. Αυτή υποβάλλεται σε ψηφοφορία στη ΓΣ και στο Συμβούλιο Ασφαλείας· για να εκλεγεί ο υποψήφιος πρέπει να λάβει την πλειοψηφία και στα δύο προαναφερθέντα => οι δικαστές εκλέγονται για εννέα χρόνια κι η θητεία τους ανανεώνεται ανά τριετία κατά το 1/3.

**Β. Δικαστές ad hoc:** Όταν ένα διάδικο κράτος δεν έχει δικαστή της ιθαγένειάς του στη σύνθεση του Δικαστηρίου, δικαιούται να ορίσει έναν της επιλογής του. Ο θεσμός κατηγορήθηκε γιατί δεν έχει πάντα ως αποτέλεσμα να κρίνεται μια υπόθεση από τελείως ανεξάρτητο όργανο· πρόκειται, όμως, για υποκρισία α) επειδή όλες οι μεγάλες δυνάμεις έχουν δικαστή της ιθαγένειάς τους στο Δικαστήριο και β) γιατί ορισμένες απορίες και προβλήματα που ανακύπτουν μπορούν να επιλυθούν μόνο από ένα διακεκριμένο νομικό που έχει την ιθαγένεια του διάδικου κράτους και γνωρίζει τα πράγματα σε βάθος. Μπορεί ένα μόνο κράτος να ορίζει ad hoc δικαστή (Υπόθεση Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου) ή τα διάδικα κράτη να επιλέγουν δικαστή που δεν είναι της ιθαγένειάς τους (Υπόθεση Barcelona Traction)· υπάρχουν και περιπτώσεις που κανένα διάδικο κράτος δε θέλει να ορίσει ad hoc δικαστή. Άρα, στις κατ' αντιδικία υποθέσεις, η υπόδειξη ενός δικαστή ad hoc αποτελεί δικαίωμα των διαδίκων κρατών. Στην περίπτωση, όμως, που το Δικαστήριο ασκεί τη γνωμοδοτική του λειτουργία, τότε έχει δεχθεί την υπόδειξη δικαστών ad hoc με κάποια διστακτικότητα.

***3. Η αρμοδιότητα του ΔΔΧ επί διεθνών διαφορών:*** Αφενός αποφαίνεται επί διεθνών διαφορών που του υποβάλλουν τα κράτη και αφετέρου έχει γνωμοδοτική αρμοδιότητα επί ζητημάτων που υποβάλλονται σε αυτό από όργανα και οργανώσεις του συστήματος του ΟΗΕ.

**Α. Αρμοδιότητα ratione personae:** Μόνο τα κράτη μπορούν να είναι διάδικοι σε υποθέσεις ενώπιον του Δικαστηρίου. Απαιτείται ρητή εκ μέρους τους γενική ή κατά περίπτωση αποδοχή δικαιοδοσίας. Επίσης, κράτη μη μέλη του ΟΗΕ μπορούν να καταστούν μέρη στο Καταστατικό του Δικαστηρίου, εφόσον αναλαμβάνουν τις υποχρεώσεις που εμπεριέχει αυτό κι ο Χάρτης του ΟΗΕ. Το ΔΔΧ δεν μπορεί να επιληφθεί μιας διαφοράς μεταξύ κρατών παρά μόνο με τη συναίνεσή τους, καθώς η συμμετοχή στο Καταστατικό του δε συνεπάγεται αναγνώριση υποχρεωτικής δικαιοδοσίας.

**Β. Πώς εκδηλώνεται η συναίνεση των κρατών να υπάγουν ορισμένες διαφορές ή όλες τις διαφορές τους στο ΔΔΧ: α. Συμβατική αποδοχή της αρμοδιότητας του** -> Η αρμοδιότητα του ΔΔΧ επεκτείνεται σε όλες τις υποθέσεις που τα μέρη του υποβάλλουν, καθώς και σε όλες τις περιπτώσεις που προβλέπονται στο Χάρτη ή σε ισχύουσες συνθήκες ή συμβάσεις. ΙΙ • ***Συνυποσχετικό*** => Τρόπος θεμελίωσης της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου, με τον οποίο τα κράτη διατυπώνουν ερώτημα επί του οποίου αυτό καλείται να αποφανθεί = ειδική συμβατική αποδοχή της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου. / • ***Συνθήκη*** => Συμβάσεις πολυμερείς ή διμερείς, καθώς και κωδικοποιητικού χαρακτήρα προσδίδουν αρμοδιότητα στο Δικαστήριο. Πάντως, πολλές φορές, τα συμβαλλόμενα μέρη στις κωδικοποιητικές συμβάσεις δεν αποδέχονται αυτόματα τη δικαιοδοσία του δικαστηρίου. Έτσι, οι ρήτρας περί επίλυσης των διαφορών εντάσσονται σε χωριστό Πρωτόκολλο, ώστε να υπάρχει η διαφοροποίηση ανάμεσα στην υποχρέωση καλόπιστης εκτέλεσης του περιεχομένου της σύμβασης και στη δυνατότητα επιλογής διαφόρων μέσων επίλυσης των διαφορών που ενδέχεται να ανακύψουν από την ερμηνεία/εφαρμογή αυτών των κειμένων (π.χ. Υπόθεση του Αμερικανικού διπλωματικού και προξενικού προσωπικού στην Τεχεράνη). Σε άλλες, πάλι, περιπτώσεις κωδικοποιητικών συμβάσεων, η ρήτρα δικαιοδοτικής επίλυσης εμπεριέχεται στο σώμα της σύμβασης-π.χ. Σύμβαση του ΟΗΕ για την πρόληψη και καταστολή της γενοκτονίας του 1948+ στην Υπόθεση εφαρμογής της Σύμβασης περί της εξάλειψης όλων των μορφών φυλετικών διακρίσεων μεταξύ Ρωσίας και Γεωργίας. Ρήτρες δικαιοδοσίας υπάρχουν, τέλος, και σε πολλά διμερή συμβατικά κείμενα- π.χ. Ενδιάμεση Συμφωνία Ελλάδας και Πρώην Γιουγκοσλαβίας, που εξαιρεί τις διαφορές επί της ονομασίας. // **β. Αποδοχή της προαιρετικής ρήτρας υποχρεωτικής δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου (άρθρο 36, παρ. 2)** -> Τα κράτη που είναι μέρη στο Καταστατικό, μπορούν οποτεδήποτε να δηλώσουν ότι αναγνωρίζουν ως υποχρεωτική, χωρίς ειδική συμφωνία και σε σχέση με οποιοδήποτε άλλο κράτος που αναλαμβάνει την ίδια υποχρέωση με αυτά, την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου, ως προς όλες τις διαφορές που αναφέρονται: **• στην ερμηνεία μιας συνθήκης / • σε οποιοδήποτε ζήτημα διεθνούς δικαίου/ • στην ύπαρξη κάθε γεγονότος, το οποίο αν αποδειχθεί θα μπορούσε να αποτελέσει παραβίαση διεθνούς υποχρέωσης / • στη φύση ή την έκταση της επανόρθωσης που πρέπει να γίνει για την παραβίαση μιας διεθνούς υποχρέωσης.** Η Ελλάς αναγνωρίζει, υπό τον όρο της αμοιβαιότητας, την υποχρεωτική δικαιοδοσία του Δικαστηρίου για όλες τις νομικές διαφορές που προβλέπονται στο άρθρο 36, με εξαίρεση αυτές που σχετίζονται με τη λήψη μέτρων αμυντικού χαρακτήρα για λόγους εθνικής άμυνας. Η δήλωση του άρθρου 36 παρ. 2, αν κι αποτελεί μονομερή δικαιοπραξία, ωστόσο, συνιστά μαζί με την ανάλογη δήλωση που γίνεται από το άλλο κράτος με το οποίο υφίσταται διαφορά, ένα δεσμό συναινετικό, που δημιουργεί συμβατική σχέση μεταξύ των μερών. Οι δύο μονομερείς δηλώσεις των διαδίκων, κατά την έκταση που συμπίπτουν, προσδίδουν αρμοδιότητα (= υποχρεωτική δικαιοδοσία) στο Δικαστήριο. Οι δηλώσεις συνοδεύονται συχνά με επιφυλάξεις, που υπόκεινται στον όρο της αμοιβαιότητας, πράγμα που σημαίνει ότι το Δικαστήριο έχει αρμοδιότητα μόνο κατά το μέτρο που συμπίπτουν οι δηλώσεις των δύο κρατών. Αυτό σημαίνει ότι ένα κράτος μπορεί να επικαλεσθεί την επιφύλαξη του άλλου κράτους για να αποφύγει την εκδίκαση της διαφοράς- π.χ. Υπόθεση Νορβηγικών Δανείων -> η Νορβηγία επικαλέστηκε επιφύλαξη της Γαλλίας και κατέστησε αναρμόδιο το Δικαστήριο. Οι δηλώσεις μπορεί να περιορίζονται χρονικά και μετά να ανανεώνονται σιωπηρά. Εξάλλου, τα κράτη επιφυλάσσονται του δικαιώματος να κοινοποιήσουν ανά πάσα στιγμή την ανάκλησή τους, με προειδοποίηση ή όχι. // **γ. Forum prorogatum** -> Η

αρμοδιότητα του Δικαστηρίου μπορεί να θεμελιωθεί στον τρόπο συμπεριφοράς ενός κράτους. Έτσι, ένα κράτος μπορεί να εισαγάγει μια διαφορά με μονομερή αίτηση στο Δικαστήριο χωρίς να προϋπάρχει βάση δικαιοδοσίας και, εφόσον ο αντίδικος αντιδράσει κατά τρόπο που υποδηλώνει τη συναίνεσή του, το Δικαστήριο αποκτά αρμοδιότητα. Η αναγνώριση της αρμοδιότητας μπορεί να συναχθεί είτε από ρητή δήλωση ex post facto της δικαιοδοσίας για την εκδίκαση μιας διαφοράς, είτε έμμεσα, π.χ. από τη συμμετοχή του αντίδικου στη διαδικασία. -π.χ. στην Υπόθεση Μαυρομμάτη, κατά τη διάρκεια της γραπτής διαδικασίας η Αγγλία αρνήθηκε να δώσει απάντηση σε ερώτημα της Ελλάδας, επικαλούμενη το γεγονός ότι η διένεξη δεν εντασσόταν στην Εντολή για την Παλαιστίνη που αποτελούσε τη βάση της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου. Αλλά το Διαρκές Δικαστήριο έκρινε ότι ότι του είχε παρασχεθεί αρμοδιότητα από το γεγονός ότι η Αγγλία είχε απαντήσει με γραπτές προτάσεις στα ερωτήματα.

***4. Ισχύς και εκτέλεση των αποφάσεων του ΔΔΧ:*** Οι αποφάσεις είναι δεσμευτικές μόνο για τα διάδικα μέρη και αμετάκλητες, αν και μπορεί να ζητηθεί ερμηνεία τους ή αναθεώρηση της δίκης. Αν η διαφορά αναφέρεται στην ερμηνεία μιας πολυμερούς σύμβασης, τότε οποιοδήποτε συμβαλλόμενο κράτος μπορεί να παρέμβει κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, κι εφόσον η παρέμβασή του γίνει δεκτή από το Δικαστήριο, μόνο τότε δεσμεύεται από την απόφαση. Τα κράτη μέλη του ΟΗΕ πρέπει να συμμορφώνονται με τις αποφάσεις του ΔΔΧ, διαφορετικά το άλλο διάδικο μέρος μπορεί να προσφύγει στο Συμβούλιο Ασφαλείας, το οποίο μπορεί είτε να προβεί σε συστάσεις, είτε να αποφασίσει τη λήψη μέτρων για την εκτέλεση της απόφασης (π.χ. Υπόθεση Νικαράγουα). Λίγες φορές τα κράτη δε συμμορφώθηκαν- π.χ. Αλβανία στην Υπόθεση του Στενού της Κέρκυρας. Τέλος, οι διαταγές περί δεσμευτικών μέτρων που εκδίδει το Δικαστήριο είναι δεσμευτικές- π.χ. Υπόθεση LaGrand.

***5. Γνωμοδοτική αρμοδιότητα του ΔΔΧ:*** Η ΓΣ ή το Συμβούλιο Ασφαλείας ή οποιοδήποτε άλλο όργανο ή εξειδικευμένη οργάνωση με την έγκριση της ΓΣ, μπορούν να ζητήσουν γνωμοδότηση του ΔΔΧ πάνω σε οποιοδήποτε νομικό ζήτημα. Επίσης, σε μερικές συμβάσεις, προβλέπεται και εκ των προτέρων δέσμευση των κρατών μελών να σεβαστούν το περιεχόμενο της Γνωμοδότησης του Δικαστηρίου. Η αρμοδιότητά του αυτή συνίσταται στην παροχή συμβουλευτικής γνώμης επί νομικού ζητήματος προς τα όργανα του Οργανισμού· τα κράτη δε μπορούν να ζητήσουν γνωμοδότηση. Γενικά, το Δικαστήριο έχει γνωμοδοτήσει για θέματα που είτε αναφέρονται στην ίδια τη λειτουργία του Οργανισμού και στη θέση του στη διεθνή κοινότητα, είτε αφορούν σε μεγάλα προβλήματα για τα οποία ο ΟΗΕ είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον να γνωρίζει τις νομικές απόψεις πάνω σε αυτά. Το Δικαστήριο έχει διακριτική ευχέρεια να παράσχει ή όχι γνωμοδότηση πάνω σε ερωτήματα που του υποβάλλονται· πάντως, μόνο επιτακτικοί λόγοι μπορούν να το οδηγήσουν να αρνηθεί Γνωμοδότηση (π.χ. όταν πρόκειται για καθαρά πολιτικό ζήτημα). Μόνο μία φορά έχει αρνηθεί -> στην Υπόθεση της νομιμότητας της απειλής ή της χρήσης πυρηνικών όπλων κατά το μέτρο ότι τέθηκε με πρωτοβουλία της Διεθνούς Οργάνωσης Υγείας, που δεν νομιμοποιείτο για κάτι τέτοιο. Η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου για γνωμοδότηση είναι ανεξάρτητη από τη βούληση/συναίνεση των εμπλεκόμενων κρατών- π.χ. στη Γνωμοδότηση για τη Δυτική Σαχάρα, η ισπανική κυβέρνηση υποστήριξε πως δεν μπορεί ένα ζήτημα, για το οποίο η ίδια αρνήθηκε να υποβάλει τη διαφορά της με το Μαρόκο στο ΔΔΧ, να υποβάλλεται μέσω της ΓΣ. Το ΔΔΧ απάντησε ότι ως μέλος του ΟΗΕ και μέρος του Καταστατικού, η Ισπανία είχε αποδεχτεί τη γνωμοδοτική του αρμοδιότητα + το θέμα αφορούσε γενικότερα την αποαποικιοποίηση. Οι αποφάσεις του ΔΔΧ δεν έχουν δεσμευτική ισχύ· κατ' εξαίρεση, μόνο δυνάμει συμβατικών ρυθμίσεων που το προβλέπουν. Μπορεί, εξάλλου, μια γνωμοδότηση να υιοθετηθεί και τυπικά από το όργανο που τη ζήτησε ή τη ΓΣ, οπότε να θεωρηθεί ως απόφαση του οργάνου αυτού.

***6. Γενική εκτίμηση του έργου του ΔΔΧ:*** Η δραστηριότητά του έχει παρουσιάσει διακυμάνσεις· συνολικά χει εκδώσει περίπου 100 αποφάσεις και 24 γνωμοδοτήσεις. Στα πρώτα χρόνια η δραστηριότητά του ήταν έντονη, αλλά αργότερα παρατηρήθηκε κάμψη -> οι χώρες του ανατολικού συνασπισμού δεν αποδέχονταν τη δικαιοδοσία του / οι χώρες του Τρίτου Κόσμου ήταν κι αυτές αρνητικά διακείμενες (π.χ. στην Υπόθεση Ναμίμπια, με τη διπλή ψήφο του Προέδρου, έγινε στροφή στην απόφαση του ΔΔΧ ότι είχε αρμοδιότητα να κρίνει την υπόθεση). Μετά το 1990, η δραστηριότητα του ΔΔΧ αυξήθηκε ποσοτικά και ποιοτικά, δηλ. ως προς τη φύση των διαφορών που του υποβάλλονται. Πράγματι, τα αρνητικά διακείμενα κράτη πλέον το αποδέχονται μέσω συμβατικών υποχρεώσεων, ενώ τα υπόλοιπα υποβάλλουν σε αυτό πολλές διαφορές για ποικίλα θέματα (οριοθέτηση συνόρων, ερμηνεία συνθηκών, ευθύνη κρατών, χρήση βίας, διαδοχή κρατών, γενοκτονία). Έτσι, συμβάλλει στην ερμηνεία, εφαρμογή και εξέλιξη του διεθνούς δικαίου.